

КАРЛОС КАСТАНЕДА АКТИВНАТА СТРАНА НА БЕЗКРАЙНОСТТА

Част 11 от „Учението на дон Хуан“

Превод от английски: Нели Константинова, —

chitanka.info

ПРЕДИСЛОВИЕ

СИНТАКСИСЪТ

Един човек, загледан в своите уравнения,
твърди, че Вселената имала начало.
Имало Голям взрив, казва той.
Експлозия на експлозиите — и Вселената се родила.
И тя се разширява, казва той.
Дори изчислил продължителността на живота ѝ:
десет милиарда обиколки на Земята около
Слънцето.
Цялото земно кълбо възторжено го аплодира;
до един приемат, че неговите изчисления са наука.
На никого и през ум не му минава как допускайки,
че Вселената има начало,
човекът просто отразява синтаксиса
на майчиния си език;
синтаксис, който изисква начало — като
раждането.
развитие — като съзряването,
и край — като смъртта.
Вселената има начало
и тя остарява, уверява ни човекът,
и ще умре, както умират всички неща.
както и сам той е умрял,
след като потвърдил математически
синтаксиса на майчиния си език.

ДРУГИЯТ СИНТАКСИС

Наистина ли Вселената има начало?
Вярна ли е теорията за Големия взрив?
Това не са въпроси, макар и да звучат така.
И дали синтаксисът, който изисква начало,
развитие и край, е единственият синтаксис,
който съществува?
Това е същинският въпрос.
Има и други видове синтаксис.
Един от тях например изисква да се приеме като
факт
съществуването на различни варианти
интензивности.
При този синтаксис нищо не започва и нищо не
свършва;
при него раждането не е точно определено събитие,
а специфичен вид интензивност,
същото важи за съзряването, същото и за
смъртта.
При този синтаксис човекът, вглеждайки се в
своите
уравнения, открива, че е изчислил достатъчно много
варианти на интензивности,
за да заяви авторитетно,
че Вселената никога не е имала начало
и никога няма да има край,
а че е преминала, преминава и сега и ще преминава
през безброй колебания на интензивността.
Този човек съвсем спокойно може да заключи,
че самата Вселена
е колесница на интензивността
и човек може да се качи на нея,
за да пътешества през нескончаеми промени.
Той ще стигне до всички тези
и до много други,
без може би никога да осъзнае,
че само потвърждава
синтаксиса на майчиния си език.

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази книга е колекция от паметните събития в моя живот. Събрах ги, следвайки препоръките на дон Хуан Матус, шаман, индианец яки от Мексико, който в продължение на тринадесет години полагаше усилия като мой учител да ме въведе в познавателния свят на шаманите, живели в Мексико още от древни времена. Дон Хуан Матус ми предложи да събера паметните си събития сякаш мимоходом, като нещо, което му е хрумнало просто в момента. Такъв беше стилът на обучение на дон Хуан. Винаги забулваше важността на определени свои маневри зад всекидневие. Но този начин прикриваше жилото на окончателността, представяйки го като нещо, не по-различно от останалите всекидневни грижи. С течение на времето дон Хуан ми разкри, че шаманите от древно Мексико смятали тази колекция от паметни събития за отлично средство да се раздвижат слоевете застояли енергии, които съществуват в човека. Те смятали, че тези слоеве са съставени от енергии, произлизащи от самото тяло, които обаче са били изместени, изтласкани извън досега ни вследствие на обстоятелствата от всекидневния ни живот. В този смисъл колекцията от наметни събития представляваше за дон Хуан и за шаманите от неговата приемствена линия средство за преразпределяне на тази неизползвана енергия.

Предварителното условие за това събиране е съвестното и всеотдайно свързване в едно цяло на абсолютно всички чувства и изживявания на един човек, без да се пренебрегва ни едно от тях. Според дон Хуан шаманите от неговата приемствена линия били убедени, че събирането на паметните събития е средството за емоционална и енергетична настройка, подготвяща възприятията за рискованото впускане в неизвестното.

Дон Хуан описваше крайната цел на своето шаманско знание като подготовка за *окончателното пътешествие*; пътешествието, което всеки човек трябва да предприеме в края на живота си. Той каза, че благодарение на своята дисциплина и решителност шаманите били

в състояние да съхранят индивидуалното си осъзнаване и чувството за своята цел и след смъртта. За тях това мъгляво, идеалистично състояние, което съвременният човек нарича „живот след смъртта“, представлявало съвсем конкретен свят, безкрайно богат на практически дейности, различни от практическите дейности във всекидневния живот, но пак толкова функционални и практични. Дон Хуан смяташе, че събирането на паметните събития в живота било за шаманите подготовка за навлизането им в този конкретен свят, който те наричали *активната страна на безкрайността*.

Един следобед разговаряхме с дон Хуан под неговата рамада — навес от рехаво сплетени пръти и бамбукови стъбла. Наподобяваше покрита тераса и даваше шарена сянка, но изобщо не предпазваше от дъжд. Наоколо имаше няколко неголеми дървени каси, които служеха за пейки. Надписите им се бяха изличили и приличаха повече на орнаменти, отколкото на данни за стоката. Бях седнал на една от тях, облегал гръб на предната стена на къщата. Дон Хуан седеше на друга, облегал на опорния стълб на рамадата. Пристигнал бях само преди минути, след целодневно шофиране в горещо, влажно време. Бях изнервен, неспокоен и се обливах в пот.

Щом се настаних удобно на сандъка, дон Хуан заприказва. С широка усмивка той подхвърли, че хората с наднормено тегло просто не знаят как да се борят с пълнотата си. Нещо в усмивката, която играеше на устните му, подсказваше, че не се шегува. Просто ми посочваше по най-пряк и същевременно непряк начин, че много съм напълнял.

Толкова се притесних, че се прекатурих от касата, на която седях, и гръбът ми силно се блъсна в тънката стена на къщата. Ударът я разтърси до основи. Дон Хуан ме погледна въпросително, но вместо да ме попита наред ли съм, просто ме успокои, че не съм срутил къщата му. После ми обясни надълго и нашироко, че тази къща му е временно жилище и че всъщност живее другаде. Когато го попитах къде всъщност живее, той само ме изгледа продължително. Погледът му не беше укорителен, а по-скоро твърдо ме възпря да задавам нетактични въпроси. Не разбрах какво всъщност искаше да изрази с този поглед и понечих да повторя въпроса си, но той ме спря.

— Тук не се задават такива въпроси — каза твърдо той. — Питай каквото искаш за процедури или идеи. Когато бъда готов да ти кажа

къде живея, ако изобщо го сторя, ще ти го кажа и без да ме питаш.

Веднага се почувствах отблъснат и лицето ми неволно се изчерви. Много се засегнах. Дон Хуан избухна в смях, а аз бях безкрайно огорчен от това. Не стига, че ме бе отблъснал и засегнал, но и на всичко отгоре ми се присмиваше.

— Тук живея временно — продължи той, без да обръща внимание на отвратителното ми настроение, — защото това е магически център. Всъщност аз живея тук заради теб.

Тези думи донейде обясниха нещата. Но не можех да повярвам в това. Помислих си, че сигурно го казва, за да облекчи огорчението ми от обидата.

— Наистина ли живееш тук заради мен? попитах накрая аз, неспособен да сдържа любопитството си.

— Да — спокойно каза той — Аз съм длъжен да те подготвя. Ти си като мен. Ще ти повторя сега това, което вече съм ти казвал: всеки нагуал от всяко поколение магьосници трябва да издири един нов мъж или жена, който също като него ще има двойна енергетична структура. Аз видях такава структура у теб на спирката на автобуса в Ногалес. Когато *виждам* твоята енергия, аз я *виждам* като две сияйни сфери, наложени една върху друга, и точно това качество ни свързва завинаги. Вече не мога да те отхвърля, нито пък ти мен.

Думите му предизвикаха много особено възмущение у мен. Ако само до преди миг бях ядосан, сега пък ми се доплака.

Той продължи, като каза, че иска да ме постави в началото на това, което магьосниците наричат *пътя на воина*, като използва подкрепата на местността, където живее и която е център на много силни емоции и реакции. Тук от хилядолетия са живели войнствени хора и земята се е пропила с войнствената им нагласа.

По това време той живееше в щата Сонора, Северно Мексико, на около сто и петдесет километра южно от град Гуаймас, където го посещавах във връзка с полевите си изследвания.

— Нима ще трябва да влизам във война, дон Хуан? — попитах аз, сериозно разтревожен от думите му, че един ден и на мен ще ми се наложи да се сражавам. Вече се бях научил да възприемам крайно сериозно всичко, което ми казва.

— Напълно сигурно е — отговори с усмивка той. — Когато попиеш всичко, което може да се попие от този край, аз ще си отида.

Нямах основания да се съмнявам в думите му, но пък не можех да си го представя да живее където и да било другаде — до такава степен беше част от всичко, което го заобикаляше. Къщата му обаче наистина имаше вид на временно жилище — колиба, типична за земеделци-те-яки. Направена беше от плет, измазан с глина, и плосък сламен покрив; състоеше се от една голяма стая, която беше и дневна, и спалня, а кухнята беше без покрив.

— Много е трудно да работиш с хора с наднормено тегло — изтърси сякаш без връзка с разговора дон Хуан. Но всъщност не беше така — той просто се връщаше към темата, която беше подхванал, преди да го отклоня, като се блъснах в стената на къщата му. — Преди малко ти разтърси къщата ми като стенобитно гюлле — продължи тон, бавно клатейки глава. — Какъв удар! Удар, достоен за такъв масивен човек.

Изпитах неловкото усещане, че ми говори сякаш вече ме е отписал. Моментално започнах да се оправдавам. Той изслуша с любезна усмивка припрените ми оправдания, че теглото ми е нормално за моята костна структура.

— Вярно е, че имаш едра кост — съгласи се той с насмешлив тон. — И сигурно с най-голяма лекота би могъл да носиш още десетина кила, без никой — уверявам те, — никой да забележи. Аз поне едва ли бих забелязал.

Но подигравателната му усмивка определено говореше, че съм шишко. После ме запита как съм въобще със здравето и докато му отговарях, отчаяно се опитвах да предотвратя всякакви по-нататъшни коментари за теглото ми. Но той сам смени темата.

— Какво ново с твоите чудачества и откачености? — попита ме той небрежно.

Отговорих най-идиотски, че са наред. Той наричаше „чудачества и откачености“ колекционерските ми увлечения. По това време отново се бях разпалил от нещо, на което се бях наслаждавал цял живот — да колекционирам всичко, което може да се колекционира — списания, марки, грамофонни плочи, всякакви предмети от Втората световна война, като щикове, военни каски, флагове и тем подобни.

— Колкото до моите откачености, мога само да ти кажа, дон Хуан, че се опитвам да разпродам колекциите си — казах с топ па мъченик, принуден да прави нещо крайно непоносимо.

— Да см колекционер не е чак толкова лоша идея — каза той с вид, сякаш наистина го вярваше. — Проблемът не е в това, че си колекционер, а какво именно колекционираш. Ти събираш боклуци, предмет без никаква стойност, които те заробват също както любимото ти куче. Не можеш просто да станеш и да си тръгнеш, ако имаш да се грижиш за кучето си или да се притесняваш какво ли би се случило с колекцията ти, докато те няма.

— Сериозно търся купувачи, дон Хуан, повярвай ми — запротестирах аз.

— Не, не, не си мисли, че те упреквам или нещо такова — отвърна той. — Всъщност на мен ми допада колекционерският ти дух. Но просто не ми харесва какво събираш, това е всичко. Ще ми се обаче да използваме окото ти на колекционер. Бих ти предложил да направиш една колекция с истинска стойност.

Дон Хуан направи дълга пауза. Имаше вид като че ли търси нужните думи или пък това беше едно театрално, добре поставено колебание. Погледна ме с дълбоко проникващ поглед.

— Всеки воин има за свой дълг да прави специална колекция — продължи дон Хуан, — колекция, подредена в албум, която разкрива личността на воина и регистрира обстоятелствата от живота му.

— Защо наричаш това колекция, дон Хуан? — попитах аз, готов да споря. — И албум ли е всъщност?

— То е и двете — отвърна той. — Но преди всичко прилича на албум със снимки, направени от паметта; снимки на *припомнянето* на паметни събития.

— Тези паметни събития по някакъв особен начин ли са паметни? — попитах аз.

— Те са паметни, защото имат специално значение в живота на човека — отговори той. — Предлагам ти да събереш такъв албум, като вложиш в него пълния отчет па различни събития, които са имали много дълбоко значение за теб.

— Всяко събитие в живота ми е имало дълбоко значение за мен, дон Хуан! — убедено възкликнах аз и в същия миг усетих колко високопарно прозвуча.

— Едва ли — отвърна с усмивка той, явно изпитвайки огромно наслаждение от реакцията ми. — Не всяко събитие в живота ти е имало дълбоко значение за теб. Има обаче няколко, които явно са

променили нещата за теб, осветили са пътя ти. Обикновено събитията, които променят пътя ни, са безлични, но и в същото време крайно лични.

— Не че искам да споря, дон Хуан, но повярвай ми, всичко, което ми се е случвало, отговаря на тези определения — казах аз, съзнавайки, че лъжа.

Още щом произнесох това, понечих да се извиня, но дон Хуан не ми обърна внимание. Все едно, че не бях казал нищо.

— Не мисли за този албум като за сбирка от банални изживявания или преразказ на житейските случки от всекидневието — каза той.

Поех си дълбоко дъх, затворих очи и се опитах да успокоя ума си, който отчаяно се бореше с неразрешимия ми проблем — съвсем определено не ми харесваха посещенията при дон Хуан, ни най-малко. В негово присъствие винаги се чувствах застрашен, С думите си той вечно ме поставяше натясно и не ми оставяше никаква възможност да покажа достойнствата си. Омръзна ми всеки път като отворя уста, да се оказвам в унижителното положение на глупак.

Но някъде в мен имаше и един друг глас — глас, който идваше от много по-големи дълбини, по-далечен, почти недоловим. Насред разпаления ми, познат вътрешен диалог се чух да си казвам, че вече е твърде късно да се връщам назад. Но това, което долавях, не беше всъщност моят глас или мислите ми: по-скоро приличаше па непознат глас, който казваше, че съм навлязъл твърде далеч в света на дон Хуан и че той ми е нужен повече и от въздуха.

— Говори каквото си искаш — сякаш ми казваше гласът, — но ако не беше такъв егоцентрик, нямаше да се дразниш толкова.

— Това е гласът на другия ти ум — обади се дон Хуан, просто като че ли ми четеше мислите.

Тялото ми неволно подскочи. Толкова се стреснах, че очите ми се изпълниха със сълзи. Признах на дон Хуан естеството на цялото си объркване.

— Твоят конфликт е напълно естествен — каза той. — И повярвай ми, аз съвсем не се стремя да го изострям. Не съм такъв тип. Но бих могъл да ти разкажа какви неща ми е правил моят учител, нагуалът Хулиан. Ненавиждах го с цялото си същество. Бях много млад и виждах колко го обожават жените, отдаваха му се като на никой

друг, а аз само като понечех да ги поздравя, те се наежваха като лъвици, готови да ми откъснат главата. Мен ме презираха, а него го обичаха. Как мислиш, че съм се чувствал тогава?

— И как си се справил с този конфликт, дон Хуан? — попитах с повече от истински интерес.

— Изобщо не съм се справил — заяви той. — Понеже този конфликт — или както щеш го наречи — беше резултат от битката между двата ми ума. Всеки от пас, човешките същества, има два ума. Единият е напълно наш и е като онзи едва доловим глас, който винаги ни носи ред, непосредственост, чувство за цел. Другият ум е *чуждо устройство*, внедрено ни отвън. Той ни носи конфликти, самоизтъкване, съмнения, безнадеждност.

Така силно се бях съсредоточил в собствения си поток от мисли, че напълно ми се изплъзна какво казваше дон Хуан. Можех ясно да си спомня всяка от думите му, но не улавях смисъла. Дон Хуан ме загледа право в очите и спокойно повтори каквото беше казал току-що. Но и този път не можах да уловя смисъла. Просто не можех да съсредоточа вниманието си пад думите му.

— По някаква странна причина, дон Хуан, не мога да се съсредоточа над това, което ми говориш — казах аз.

— Много добре разбирам защо не можеш — отвърна той широко усмихнат, — а и ти ще го разбереш един ден, в същия момент, в който разрешиш вътрешната си борба дали ме харесваш или не; деня, в който престанеш да бъдеш центърът на света — аз — аз_._

— А междувременно — продължи той, — нека оставим настрана въпроса за двата ума и да се върнем на идеята да изготвиш албума си с паметни събития. Ще добавя, че съставянето на такъв албум е упражнение по дисциплина и безпристрастност. Можеш да го приемаш като боен акт.

Твърдението на дон Хуан — че вътрешната ми борба дали искам да го виждам или не ще свърши, когато се разделя с егоцентризма си — за мен не решаваше нищо. Всъщност то дори още повече ме раздразни и обезсърчи. А когато дон Хуан заговори за албума като за боен акт, аз се нахвърлих на него с целия си гняв.

— Дори самата идея, че това е колекция от събития, ми е трудно разбираема — казах с негодувание аз. — Но когато на всичко отгоре наричаш това „албум“ и ми заявяваш, че такъв албум бил боен акт,

това вече ми идва твърде много. Прекалено е неясно. А когато една метафора е неясна, тя губи смисъла си.

— Колко странно! За мен е точно обратното — спокойно отговори дон Хуан. — За мен това един такъв албум да бъде боен акт е най-смисленото нещо на света. Не бих искал моят албум от паметни събития да бъде каквото и да било друго освен боен акт.

Исках да поясня още моята гледна точка и да му кажа, че поначало схващам идеята за албум с паметни събития. Бях против само заплетения начин, но който го описваше. По онова време се смятах защитник на яснотата и функционалността в използването на езика.

Дои Хуан остави без коментар войнственото ми настроение. Само кимаше с глава, сякаш бе напълно съгласен с мек. И тук стана нещо непонятно — изпитах чувството, че или съм останал без капчица енергия, или съм получил гигантски прилив от енергия. Най-внезапно, без никакво усилие от моя страна, аз осъзнах колко безсмислено беше избухването ми. Стана ми безкрайно неловко.

— Какво ме овладява, за да се държа така? — попитах искрено дон Хуан. В този момент бях крайно объркан. Това осъзнаване така ме разтърси, че против волята си се разхлипах.

— Не се притеснявай от глупави дреболии — каза успокоително дон Хуан. — Всеки от нас, било мъж или жена, е такъв.

— Искаш да кажеш, дон Хуан, че ние по природа сме дребнави и противоречиви, така ли?

— Не, не сме по природа дребнави и противоречиви — отвърна той. — Нашите дребнавости и противоречия са по-скоро резултат от трансценденталния конфликт, който измъчва всекиго от нас, но само магьосниците, болезнено и безнадеждно, имат съзнание за него — конфликта на двата ни ума.

Дон Хуан впи поглед в мен; очите му бяха като два черни въглена.

— Ти непрекъснато ми говориш за двата ни ума — казах аз, — но мозъкът ми просто не може да регистрира какво всъщност ми казваш. Защо?

— Ще разбереш защо, като му дойде времето — отвърна той. — Засега е достатъчно да ти повторя това, което ти казах преди малко за двата ни ума. Единият е нашият истински ум, продукт на целия ни

жизнен опит; той именно рядко говори, защото е бил победен и заточен в мрака. Другият ум, който използваме във всекидневието за всичко, което правим, е *чуждо устройство* и ни е внедрен отвън.

— Изглежда, същината на проблема е в това, че концепцията за ума като *чуждо устройство* е толкова невъобразима, че мисълта ми отказва да я възприеме сериозно — казах аз с чувството, че съм направил истинско откритие.

Дон Хуан не отреагира на думите ми. Продължи да обяснява въпроса за двата ума, сякаш изобщо не се бях обаждал.

— Решаването на конфликти между двата ума е въпрос на *намерение* — каза той. — Магьосниците призовават *намерението*, като произнасят думата *намерение* високо и ясно. *Намерението* е сила, която съществува във Вселената. Когато магьосниците призовават *намерението*, то идва при тях и прокарва пътя към постигането на целта, което означава, че магьосниците винаги постигат това, което са си поставили за цел да направят.

— Искаш да кажеш, дон Хуан, че магьосниците получават всичко, което искат, дори то да е нещо дребно, обикновено или прищявка, така ли? — попитах аз.

— Не, не е така. Естествено, че *намерението* може да бъде призовано за каквото поискаш — отговори той, — но магьосниците са открили, и то на доста висока цена, че *намерението* идва при тях само за нещо абстрактно. Това е предпазният клапан за магьосниците; иначе те биха били просто непоносими. В твоя случай да призовеш *намерението*, за да разрешиш конфликта на двата си ума или за да чуеш гласа на истинския си ум, не е дребен, обикновен или произволен въпрос; точно обратното — съвсем нематериална и абстрактна цел, но жизнено важна за теб.

Дон Хуан замълча за малко; после отново заговори за албума.

— Моят собствен албум, поради това, че е боен акт, изискваше крайно внимателен подбор — каза той. — И сега вече е много точна колекция от незабравимите мигове в живота ми и всяко нещо, което ме е довело до тях. В нея съм съсредоточил нещата, които са имали и ще имат значение за мен. И според мен албумът на един воин е нещо съвсем конкретно; нещо поразително стигащо до същността.

Нямах понятие какво иска от мен дон Хуан и все пак го разбихах съвършено добре. Той ме посъветва да се уединя някъде и да седна,

като оставя мисли, спомени и идеи да идват свободно при мен. Препоръча ми да положа усилия да оставя гласа от дълбините ми да проговори и той да ми посочи какво да подбера. После дои Хуан ми каза да вляза в къщата и да си легна на моето легло. То беше направено от дървени сандъци, а за дюшек ми служеха няколко дузини празни конопени чували. Цялото тяло ме наболяваше от леглото, но иначе си беше много удобно.

Взел присърце съветите на дон Хуан, аз започнах да мисля за миналото си, вглеждайки се за събития, които бяха оставили следа в мен. Скоро проумях, че изявлението ми как всяко събитие в живота ми имало дълбоко значение си беше направо глупост. Насилвайки се да си спомням, установих, че не знам дори откъде да започна. През ума ми минаваха безконечни несвързани мисли и спомени за събития, които са ми се случвали, но не можех да реша дали имат значение за мен или не. Придобих впечатлението, че никога нищо не е имало каквото и да било значение. Струваше ми се, че съм преминал през живота като труп, който може да ходи и говори, но не чувства нищичко. Неспособен изобщо да се съсредоточа и да проследя отделен обект, след известни повърхностни усилия аз се отказах и заспах.

— Постигна ли някакъв успех? — попита ме дон Хуан, когато се събудих след няколко часа.

Вместо да ми стане по-леко след съня и почивката, аз отново бях в лошо и раздразнително настроение.

— Не, никакъв! — троснато отговорих аз.

— Чу ли онзи глас от дълбините? — попита той.

— Струва ми се, че да — излъгах аз.

— И какво ти каза? — попита той настойчиво.

— Не мога да мисля за това, дон Хуан — смутолевих аз.

— А ти пак си се върнал във всекидневното си съзнание — каза той и ме потупа силно по гърба. — Всекидневното ти съзнание пак те с надвило. Хайде да го поукротим, като поговорим за твоята колекция от паметни събития. Трябва да ти кажа, че подборът какво да сложиш в албума си съвсем не е лесна работа. Именно затова казвам, че този албум е боен акт. Трябва да го започваш наново поне десет пъти, преди да узнаеш какво да подбереш.

И тогава съвсем ясно разбрах, макар и само за секунда, че имам два ума; но тази мисъл беше толкова неуловима, че веднага ми се

изплъзна. Усещах се неспособен да изпълня изискванията на дон Хуан. И вместо да приема снизходително своята неудача, аз ѝ позволих да се превърне в страх. По това време главният стремеж в живота ми беше да се явявам винаги в добра светлина. Да претърпя някаква неудача беше равностойно на поражение — нещо абсолютно непоносимо за мен. И като не знаех как да реагирам на предизвикателството, което ми отправи дон Хуан, аз направих единственото, което наистина добре умеех: ядосах се.

— Имам нужда да помисля още над това, дон Хуан — казах аз. — Трябва да дам на ума си време да посвикне с идеята.

— Разбира се, разбира се — успокои ме дон Хуан. — Можеш да разполагаш с цялото време на света, но все пак побързай.

Тогава не говорихме повече на тази тема. Когато се прибрах у дома, аз напълно я забравих, докато един ден най-неочаквано, наред лекцията, която слушах, ме разтърси просто физически властната повеля да започна да издирвам паметните събития в живота си. Беше нещо като нервен спазъм, който раздруса цялото ми тяло от главата до петите.

Залових се съвестно за работа. Отне ми месеци да преровя изживяванията си, които смятах, че имат значение за мен. Когато прегледах колекцията си обаче, установих, че разполагам само е безплътни идеи. При помнените събития бяха просто смътни отметки, които си спомнях съвсем абстрактно. Изпитах крайно смущаващото подозрение, че съм бил създаден единствено да действам, без никога да се поспра и почувствам каквото и да било.

Едно от събитията, което най-много ми се изплъзваше, но исках на всяка цена да включа като паметно, беше денят, когато научих, че съм приет за аспирант в Калифорнийския университет. Лос Анжелис (УКЛА). Колкото и да се напругах, не можех да си спомня какво съм правил този ден. Нищо интересно или неповторимо нямаше в него освен мисълта ми, че трябва да бъде паметен. Одобряването ми за аспирант би трябвало да ме е направило щастлив и горд от себе си, но не беше така.

Друг екземпляр от колекцията ми беше денят, когато едва не се ожених за Кей Кондор. Фамилията ѝ поначало не беше Кондор, тя я беше сменила, защото се канеше да става актриса. Нейният пропуск към славата беше голямата ѝ прилика с Керъл Ломбард. Този ден беше

паметен в съзнанието ми не толкова заради събитията, които се случиха, а защото тя беше красива и искаше да се омъжи за мен. Беше с една глава по-висока от мен, което я правеше още по-интересна в моите очи.

Тръпнех от вълнение при представата как се венчавам с висока жена в църковна церемония. Взех под наем сив смокинг. Панталонът беше доста широк за ръста ми. Не чак като потури, но просто ми беше широк и това безкрайно ме притесняваше. Другото, което ме дразнеше, бе, че ръкавите на розовата риза, която купих специално за случая, ми бяха прекалено дълги, поне седем — осем сантиметра повече от мярката ми, и се налагаше да използвам ластици, за да не се смъкват. Всичко останало обаче беше свършено — до момента, когато с гостите ми научихме, че Кей Кондор е размислила и няма да се яви.

Като добре възпитана млада дама тя ми изпрати по куриер бележка с извинение. Пишеше, че понеже не допуска мисълта за развод, не би могла да се свърже завинаги с човек, който не споделя напълно нейните възгледи за живота. Припомни ми, че винаги съм се подсмивал, когато съм произнасял името „Кондор“, нещо, което говорело за пълно незачитане на личността ѝ. Казваше, че е обсъдила с майка си този въпрос. И двете много ме обичали, *но* не достатъчно, за да ме приемат като част от семейството им. Добавяше, че двамата трябвало да проявим смелост и мъдрост и да сложим край на връзката си.

Състоянието па ума ми можеше да се окачества като пълно вцепенение. Когато се опитвах да си възстановя този ден, не можех да си спомня дали съм се чувствал ужасно унижен, изтъпанчен пред всички онези хора в сивия си, взет под наем смокинг с възшироки панталони, и дали съм бил покрусен, загдето Кей Кондор не се омъжи за мен.

И тези две събития бяха единствените, които можах да отделя по-определено. Доста жалки примери бяха, но след като ги поразниших, успях да измъдрия някакъв философски смисъл в тях. Аз явно бях човек, който минава през живота, без да изпита нито едно истинско чувство, а подхожда към всичко от интелектуална гледна точка. Взимайки за модел метафорите на дон Хуан, аз дори си изградих своя собствена: човек, който живее живота си като чужд, винаги от гледна точка на това, което „би подобавало да бъде“.

Бях си решил например, че денят, когато ме приеха за аспирант в УКЛА, би трябвало да бъде паметен ден. И понеже не беше, аз се опитвах да му придам значимост, каквато всъщност съвсем не усещах. Нещо подобно беше и с деня, когато едва не се ожених за Кей Кондор. Той би трябвало да бъде опустошително изживяване, но всъщност не беше. В момента на припомнянето бях проумял, че в него няма нищо, и бях започнал най-усърдно да изграждам това, което би трябвало да съм изпитвал.

Щом пристигнах в къщата на дон Хуан, аз му представих двата си примера за паметни събития.

Топа е куп глупости — заяви той. — За нищо не стават. Тези истории имат отношение единствено към теб като личност, която мисли, чувства, плаче или пък изобщо нищо не чувства. Паметните събития от албума на един магьосник са неща, които могат да устоят изпитанието на времето, защото нямат нищо общо със самия човек, макар той да е в самата им сърцевина.

И завинаги ще бъде в сърцевината им, до края на живота му, а може би и след това, обаче не съвсем лично.

Думите му много силно ме потиснаха, изпитах чувство на пълен провал. По онова време откровено смятах дон Хуан за опърничав старец, който намира особена наслада в това да ме кара да се чувствам глупак. Напомняше ми за учителя от ателието по скулптура от художествената школа, която посещавах. Той обичаше да критикува и да намира недостатъци във всяка работа, която изпълнявах напредналите му ученици, и настояваше да ги поправят според препоръките му. Учениците се завъртаха малко около творбите си, преструвайки се, че ги поправят. Спомням си как след като му представяхме всъщност непипнатите си работи, той със сияещ вид възкликваше: „Е, сега е съвсем друга работа!“

— Не се разстройвай — обади се дон Хуан, сепвайки ме от вглъбяването в спомена ми. — Навремето и аз минах през същото. Години наред не само не знаех какво да избира, но и си мислех, че нямам никакви изживявания, от които да избирам. Струваше ми се, че никога нищо не ми се е случвало. Естествено, бяха ми се случвали всякакви неща, но в усилията си да защитавам представата за себе си, не ми оставаше нито време, нито нагласа да забележа каквото и да било.

— Можеш ли да ми кажеш по-конкретно, дон Хуан, какво не им е наред на моите истории? Знам, че не представляват нищо, но и всичко останало в живота ми е такова.

— Ще ти го повторя още веднъж — отговори той. — Историите от албума на един воин не са лични. Твоят разказ за деня, когато си бил приет за аспирантура, е не друго, а потвърждение, че смяташ себе си за център на всичко. Ти си чувствал, ти не си чувствал; ти си разбрал, ти не си разбрал. Схващаш ли какво искам да кажа? Целият разказ е все „ти“.

— Но може ли да бъде другояче, дон Хуан? — попитах аз.

— В другата си история ти почти се докосна до това, което искам, но после отново я превърна в нещо крайно лично. Знам, че можеш да добавиш още много подробности, но всички те ще бъдат само продължение на твоята личност, нищо повече.

— Честно казано, не разбирам какво имаш предвид, дон Хуан — възразих аз. — Всяка история, видяна през погледа на самия участник в нея, неминуемо е лична.

— Да, да, разбира се — каза той с усмивка, както винаги наслаждавайки се на недоумението ми. — Но тогава тя не е история за албума на един воин. Паметните събития, които сме се впуснали да издирваме, носят тъмния полъх на безличното. Просто са просмукани от него. Не знам как иначе да ти го обясня.

Тогава ми се стори, че изпитах миг на просветление и разбрах какво има предвид под „тъмния полъх на безличното“. Стори ми се, че има предвид нещо донейде злокобно. За мен „тъмното“ имаше такъв смисъл. И тогава му разказах една история от детството си.

Един от по-големите ми братовчеди следваше медицина. Като стажант един ден ме взе със себе си в моргата. Бе ме убедил, че един млад човек е длъжен да види мъртъвци, защото самата гледка е много поучителна с това, че демонстрира колко преходен е животът. Беше произнесъл безброй тиради, за да ме убеди да отида с него. Колкото по-дълго ми говореше за това какви незначителни ставаме в смъртта, толкова по-любопитно ми ставаше. Дотогава никога не бях виждал труп. Накрая любопитството ми да видя такъв надделя и отидох с него.

Той ми показва различни трупове, но само успя ужасно да ме уплаши. Не намерих нищо поучително или просветляващо в труповете. Бяха си направо най-ужасяващото нещо, което някога съм

виждал. А той, докато ми говореше, непрекъснато поглеждаше часовника си, сякаш чакаше някого, който всеки момент трябва да се появи. Явно искаше да ме задържи в моргата по-дълго, отколкото позволяваха силите ми. Но понеже поначало имах състезателен дух, реших, че той изпитва издръжливостта и мъжеството ми. Стиснах зъби и твърдо реших да остана до самия край.

Самият край обаче дойде по начин, какъвто не съм и сънувал. Един от трупове, наредени на мраморната маса, внезапно прохърка и се размърда под чаршафа, сякаш се канеше да стане. Този звук като от оригване беше толкова ужасен, че сякаш целия ме прогори и ще го помня до края на живота си. Братовчед ми, лекар и учен, обясни, че този труп е на човек, починал от туберкулоза и че дробовете му били така разядени от бактерии, че останали огромни кухини, пълни с въздух, и когато температурата на въздуха се променяла, тялото се извивало, сякаш се опитва да стане или най-малкото като от конвулсии.

— Не, още не си намерил каквото трябва — каза дон Хуан, поклащайки глава. — Това просто е разказ за твоя страх. И аз самият бих се уплашил до смърт; но такъв страх не може да озари ничий път. Но ми е любопитно какво стана с теб по-нататък?

— Взех да вия като на умряло — отвърнах аз, — а братовчед ми ме нарече пълзльо, защото бях скрил лице на гърдите му и целия го наповръщах.

Явно бях заорал в много мрачен пласт от живота ми. Другата история, която си спомних, беше с едно шестнадесетгодишно момче от гимназията — страдаше от някакво заболяване на жлезите и беше стигнал гигантски ръст. Но сърцето му не успявало да расте в съответствие с останалото тяло и един ден той почина от сърдечна недостатъчност. От някакво патологично любопитство отидохме с още едно момче в погребалното бюро.

Служителят, който май беше по-патологичен случай и от нас двамата, ни отвори задния вход и ни пусна да влезем. Показа ни своя шедьовър. Беше сместил огромното момче, е ръст над два метра и тридесет сантиметра, в ковчег за нормален човек, като му беше отрязал нозете. Показа ни как ги е подредил — сложил ги бе в ръцете му така, сякаш мъртвото момче бе обгърнало два трофея.

Ужасът, който изпитах, се равняваше на онзи, който бях изживял като малък в моргата, но този нов страх не беше физическа реакция;

по-скоро беше реакция на психологически срив.

— Вече почти стигааш — проговори дон Хуан. — Но и тази история е твърде лична. Отвратителна е. Просто ти се повдига, но в нея виждам голям потенциал.

С дон Хуан се посмяхме над ужаса, който откривахме в ситуации от всекидневния живот. По това време аз вече безнадеждно бях затънал в тези мрачни пластове, на които се бях натъкнал и отприщил. Разказах му след това историята с най-добрия ми приятел, Рой Голдпис. Всъщност фамилията му беше полска, но с приятелите го наричахме Голдпис, защото до каквото и да се докоснеше, то се превръщаше в злато: страхотен бизнесмен беше.

Талантът му за бизнес го бе превърнал в свръхамбициозно същество. Искаше да бъде най-богатият човек на света. Разбра обаче, че тук конкуренцията е твърде сериозна. Според него само с труд той не би достигнал някой арабски шейх, на когото в това време му плащат годишно в злато, колкото е собственото му тегло. И преди претеглянето въпросният глава на секта се тъпчел за надебеляване, колкото можел да поеме.

Тогава моят приятел посвали летвата и реши да бъде най-богатият човек в Съединените щати. Конкуренцията и в този сектор беше свирепа. Слезе още едно ниво по-надолу: може би щеше да успее да стане най-богатият човек в Калифорния. Но и за това беше закъснял много.

Отказа се от надеждата си, че със своята верига пицарии и сладкарнички за сладоледи ще може да съперничи на солидните фамилии, които владееха Калифорния. Примири се да стане най-богатият човек в Уудланд хилз, предградието на Лос Анжелис, където живееше самият той. За негова беда на същата улица, малко по-надолу от собствения му дом, живееше господин Марш, собственик на фабрика за най-качествените в Америка матраци и невъобразимо богат. Разочарованието му нямаше граници. А амбицията му да постигне намисленото беше толкова силна, че накрая се отрази на здравето му. Един ден той почина от мозъчен аневризъм.

Неговата смърт беше причина за третото ми посещение в морга или погребално бюро. Съпругата на Рой ме помоли, като най-близкия му приятел, да се погрижа тялото му да бъде облечено както трябва. Отидох в погребалното бюро и там секретарят ме съпроводи до едно

вътрешно помещение. Когато влязох, служител от бюрото, надвесен над висока мраморна маса, се занимаваше с покойника. С показалеца и кутрето, свил останалите пръсти към дланта, той в този момент натискаше силно нагоре ъгълчетата на горната устна на вече изстиналия труп. Когато върху мъртвото лице на Рой се очерта гротескна усмивка, служителят се извърна назад към мен и угоднически каза: „Надявам се, че ще останете доволен от всичко, сър.“

Съпругата на Рой — така и никога вече няма да разберем дали го обичаше или не — бе решила да го погребее с цялата пищност, която според нея заслужавал неговият живот. Бе поръчала най-скъпия ковчег — творение по специална поръчка, което приличаше на телефонна кабина. Идеята беше заимствала от някакъв филм. И Рой щеше да бъде погребан седнал, все едно че води бизнес-разговор по телефона.

Не останах на погребението. Тръгнах си, разкъсван от някаква крайно бурна реакция, смесица от безсилие и гняв; такъв тип гняв, който не можеш на никого да излееш.

— Наистина си доста мрачен днес — отбеляза със смях дон Хуан. — Но въпреки това, а може би тъкмо поради това, ги пече приближаваш целта. Почти я докосваш.

Не можех да се начудя колко променливо ставаше настроението ми всеки път, когато ходех при дон Хуан. Обикновено пристигах потиснат и раздразнителен, пълен със съмнения и мнителност. Скоро след това настроението ми обаче загадъчно се променяше, постепенно все повече се отпусках, докато накрая ставах така спокоен, както никога не съм бил във всекидневието. Новото ми настроение обаче продължаваше да се изразява със стария ми речник. Обичайният ми начин на говорене беше като на крайно неудовлетворен човек, който едва се сдържа да не започне да се оплаква на глас, но безконечните му жалби се долавят в тона, независимо в каква посока се обръща разговорът.

— Можеш ли да ми дадеш някакъв пример за паметно събитие от твоя албум, дон Хуан? — попитах аз с обичайния си тон па едва прикрита жалба. — Ако знаех очертанията на това, което ме караш да търся, сигурно щях да стигна до нещо. А така само се лутам безнадеждно в тъмното.

— Не се обяснявай толкова — каза дон Хуан със строг поглед. — Според магьосниците във всяко обяснение се крие извинение. Така че когато обясняваш защо не можеш да направиш едно или друго, ти всъщност се оправдаваш за неудачите си с надеждата, че който те слуша, ще бъде така любезен да прояви разбиране към тях.

Когато ме нападат, най-честата ми маневра винаги е била да изключа нападателите си просто като не ги слушам. Дон Хуан обаче имаше отвратителната способност да улавя като в капан цялото ми внимание. Както и да ме нападаше, каквото и да казваше, той винаги успяваше да прикове вниманието ми към всяка споя дума. В случая това, което каза за мен, ми беше крайно неприятно, защото си беше голата истина.

Избягвах погледа му. Както обикновено се почувствах сразен, но този път това беше по-особено поражение. То не ме разстройваше така, както би ме тревожило в света па всекидневния живот или ако бях пристигнал току-що в дома му.

След продължително мълчание дон Хуан отново заговори.

— Няма да ти дам пример за паметно събитие от моя албум, а ще направя нещо по-добро — каза той. — Ще ти приведа паметно събитие от твоя собствен живот, и то такова, което със сигурност може да влезе в колекцията ти. Или, иначе казано, ако аз бях на твое място, положително бих го включил в колекцията си с паметни събития.

Помислих, че дон Хуан се шегува, и глупаво се разсмях.

— Нищо смешно няма — скастри ме той. — Говоря сериозно. Ти веднъж ми разказа една история, която попада право в целта.

— Коя история, дон Хуан?

— Историята за „фигурите пред огледалото“ — каза той. — Разкажи ми я пак. Но я разкажи с всички подробности, които можеш да си спомниш.

Започнах да му разказвам набързо тази история. Той ме прекъсна и настоя да започна разказа отначало, много по-задълбочено и подробно. Опитах още веднъж, но той не остана доволен от изпълнението ми.

— Хайде да се поразходим — предложи той. — Когато вървиш, ти си много по-точен, отколкото като седиш. Това не е лоша идея — когато разказваш нещо, да се разхождаш напред-назад.

Бяхме седнали, както обикновено денем, под рамадата в къщата му. Аз си бях създал навика да сядам винаги на едно и също място, облегнал гръб на стената. Дон Хуан седаше също някъде под рамадата, по никога на едно и също място.

Тръгнахме на разходка в най-лошото време на деня — по пладне. Дон Хуан ми даде старата сламена шапка, както винаги като излизахме в слънчевия пек. Дълго вървахме в пълна тишина. Опитвах се с все сили да си припомня всички подробности на историята. 11а връх пладне седнахме в сянката на един храсти и аз отново му разказах цялата история.

Когато преди години учех скулптура в школата за изобразителни изкуства в Италия, имах един близък приятел, шотландец, който следваше история на изкуствата, за да стане изкуствовед. Най-яркото ми впечатление от него — и това имаше отношение към историята, която разказвах на дон Хуан — беше крайно надутото му самомнение — смяташе се за най-разгулния, як, всестранно надарен учен и художник, направо ренесансова личност. Че си беше разгулен, разгулен беше, но това дете се смяташе за мъжага, никак не се връзваше с костеливата му, суха, сериозна фигура. Смяташе се последовател на английския философ Бъртран Ръсел и мечтаеше да прилага принципите на логическия позитивизъм в изкуствознанието. Изглежда, представата му, че е многостранно надарен учен и художник, беше плод на буйно въображение, защото беше човек, който вечно отлага всичко; за него работата беше наказание.

Истинската му специалност май не беше изкуствознанието, а личното му познанство с всички проститутки от местните бордеи, които съвсем не бяха малко. Имаше навик да ми дава цветист и обстоен отчет за похождения-ята си — според него, за да ме държи в течение на всички чудни неща, които е правил в света на своята специалност — а именно чистата наслада. Затова не се учудих, когато един ден дойде в апартамента ми крайно въодушевен, просто останал без дъх, и ми разказа, че му се е случило нещо изключително и иска да го сподели с мен.

— Чуй, старче, трябва сам да го видиш! — каза той възбудено с оксфордския акцент, който се проявяваше винаги когато говореше с мен. Крачеше нервно из стаята. — Не мога да ги го опиша, по знам, че

е нещо, което ще оцениш. Нещо, което ще запомниш завинаги. Смятам да ти направя прекрасен подарък за цял живот. Разбираш ли?

Разбрах, че е един истеричен шотландец. Винаги си доставях удоволствието да го занасям и да следя приключенията му. И никога не съм съжалявал за това.

— Успокой се, успокой се, Еди — казах аз. — Какво искаш да ми разкажеш?

И той ми разказа, че бил в един бордей и там се натъкнал на невероятна жена, която правела нещо невъобразимо, наричано от самата нея „фигури пред огледалото“. Не преставаше да ме убеждава, почти заеквайки от вълнение, че просто съм дължал на себе си да изживея това нещо.

— Чуй, не се притеснявай за пари! — каза той, понеже знаеше, че нямам никакви. — Аз вече съм платил всичко. На теб ти остава само да дойдеш с мен. Мадам Людмила ще ти покаже своите фигури пред огледалото. Страхотна е!

В пристъп на неудържим възторг Еди се разсмя гръмогласно, забравил напълно лошите си зъби, които обикновено прикриваше, усмихвайки се със затворени устни.

— Казвам ти, наистина е страхотно! Любопитството ми се разпалваше с всеки изминал миг. Нямах търпение да се включа в новото му развлечение. Еди ме откара с колата си до едно предградие. Спряхме пред прашна, занемарена сграда; боята се лутеше от стените. Имаше вид на някогашен хотел, превърнат впоследствие в жилищна сграда. Забелязах останки от табела на хотел, явно разпаднала се на парчета. По фасадата имаше редове мръсни балкони, разкрасени със саксии или с прострени да съхнат килими.

На входа на сградата стояха двама тъмни, подозрителни мъже с островърхи обувки, които, изглежда, им стягаха; те поздравиха Еди с бурни излияния. Очите им бяха черни, шарещи, заплашителни. И двамата бяха облечени в лъскави, светлосини костюми, също твърде тесни за масивните им тела. Единият отвори вратата пред Еди. Мен изобщо не ме и погледнаха.

Изкачихме се два етажа по разнебитеното стълбище, което навремето си явно е било луксозно. Еди мина напред и ме поведе по дълъг, пуст коридор с врати от двете страни, точно като в хотел. Всички врати бяха боядисани в един и същ мрачен, маслиненозелен

цвят. На всяка от тях имаше пиринчен номер, потъмнял от времето, който едва се различаваше на боядисаното дърво.

Най-сетне Еди спря пред една врата. Забелязах, че е с номер 112. Той почука няколко пъти. Вратата се отвори и една закръглена, ниска жена с изрусена коса ни покани мълчаливо с жест. Носеше червена копринена роба с волани от пера по ръкавите и червени пантофи с пухкави помпони. Едва когато затвори вратата и вече бяхме в малкия хол, тя поздрави Еди на английски с ужасен акцент.

— Здравсти, Еди. Довел приятел, а?

Еди се здрависа с нея, после галантно ѝ целуна ръка. Държеше се сякаш е напълно спокоен, но въпреки това долових у него несъзнателните жестове на притеснен човек.

— Как сте днес, мадам Людмила? — попита той, стараяйки се да звучи като американец, но доста несклопно.

Така и никога не разбрах защо Еди искаше да минава за американец винаги когато си имаше работа с тези домове е лоша слава. Подозирах, че го прави, понеже американците се ползват с името на богати, а той искаше да се утвърди като истински богаташ пред тях.

Еди се обърна към мен и каза с въображаемия си американски акцент:

— Оставям те в добри ръце, момче.

Прозвуча толкова ужасно и чуждо за слуха ми, че се разсмях на глас. Мадам Людмила изобщо не се смути от моя взрив от веселие. Еди целуна още веднъж ръка на мадам Людмила и си тръгна.

— Ти говори английски, мой момче? — извика тя, като че ли бях глух. — Ти прилича като египтянин или май турчин.

Уверих мадам Людмила, че не съм нито едното, нито другото и че говоря английски. Тогава тя ме попита дали ми харесват нейните фигури пред огледало. Не знаех какво да отговоря и само кимнах с глава.

— Аз прави тебе хубаво шоу — увери ме тя. — Фигури пред огледало само за разгриване. Когато стане горещ и готов, казва да спра.

От малкия хол, където стояхме, ние минахме в мрачна, тайнствена стая. Прозорците бяха с плътни завеси. По стените бяха инсталирани няколко мъждиво светещи лампи. Бяха с формата на тръбички и стърчаха от стената под прав ъгъл. Цялата стая бе претрупана с всякакви вещи: неголеми скринове, старинни маси и

столове, опряно до стената писалище със спускащ се извит капак, отрупано с хартии, моливи, линейки и поне сто ножици.

— Легло в друга стая, мили — каза тя, посочвайки към отсрещния край на стаята. — Тук моя *антизала*. Тук прави мое шоу, за да стане ти горещ и готов.

Тя свали червената си роба, изрита пантофите си и разтвори двете крила на два високи гардероба, поставени редом до стената. От вътрешната страна на вратите имаше огледала в пълен човешки ръст.

— А сега музика, мой момче — каза мадам Людмила и нави допотопната виетрола, която обаче беше съвсем запазена, блестеше като чисто нова. Тя сложи една плоча. Музиката представляваше натрапчива мелодия, която ми напомняше цирков марш.

А сега мое шоу — оповести тя и започна да се върти пол акомпанимента на натрапчивата мелодия. Кожата на мадам Людмила беше съвсем стегната и изключително бяла, макар че тя не беше вече млада. Сигурно приближаваше петдесетте си, добре изживени години. Коремът ѝ беше вече малко отпуснат, съвсем леко, както и обемистият ѝ бюст. Кожата на лицето ѝ също бе поувиснала и образуваше вече забележима двойна гуша. Носът и беше малък, а устните дебело начервени. Очите ѝ също бяха много плътно гримирани. Изобщо бе с вида на типична застаряваща проститутка. И въпреки това у нея имаше нещо детинско — една съвсем момичешка всеотдайност и доверчивост, нещо трогателно мило.

— А сега — фигури пред огледало! — обяви мадам Людмила, докато музиката продължаваше.

— Крак, крак, крак — повтаряше тя, като мятеше във въздуха единия крак, после другия в такт с музиката. Държеше дясната си ръка на темето като малко момиченце, което не е много уверено дали ще може да изпълни сложните движения.

— Врът, врът, врът! — повтаряше тя, въртейки се като пумпал.

— Дупе, дупе, дупе! — продължи после тя, показвайки ми като танцьорка на канкан голите си задни части.

Повтори няколко пъти поредицата в същата последователност, докато музиката започна да стихва, когато пружината на грамофона се развиваше към края. Имах чувство, че мадам Людмила с въртене се отдалечаваше и ставаше все по-малка и по-малка, докато музиката стихваше. От дълбините на цялото ми същество избликнаха на

повърхността такова отчаяние и самота, каквито не съм и подозирал, че може да съществуват. Те ме накараха да скоча и тичешком да напусна стаята, спуснах се като обезумял по стълбището и излетях от сградата навън, на улицата.

Еди стоеше пред входа и разговаряше с двамата мъже в светлосини, лъскави костюми. Като ме видя да тичам така, той се разсмя гръмогласно.

— Не беше ли страхотно, а?! — каза той с предишното старание да говори като американец. — „Фигури пред огледалото“ — това е само за загриване, а? Какво нещо! Какво нещо!

Първия път, когато споменах тази история на дон Хуан, аз му бях казал, че съм бил дълбоко разтърсен от натрапчивата мелодия и старата проститутка, която тромаво се въртеше под музиката. И че освен това съм бил дълбоко впечатлен колко безчувствен е моят приятел.

Когато този път завърших преразказа на тази история пред дон Хуан, както бяхме седнали сред хълмовете от планинската верига в Сонора, аз се разтреперих, необяснимо разтърсен от нещо, което изобщо не можех да определя.

— Тази история — проговори дон Хуан — трябва да влезе в твоя албум с паметни събития. Твоят приятел, без изобщо да има представа какво прави, ти е дал, както сам е казал, нещо, което наистина ще ти остане за цял живот.

— За мен това е просто една тъжна история, дон Хуан, но нищо повече.

— Наистина е тъжна история, точно както и останалите ти разкази — отвърна дон Хуан, — но това, което я прави за мен различна и паметна, е, че тя се отнася до всекиго от нас като човешки същества, а не само до теб, както останалите ти случки. Виждаш ли, подобно на мадам Людмила, всеки един от нас — и млад, и стар — прави по един или друг начин своите фигури пред огледалото. Спомни си всичко, което знаеш за хората. Помисли си за който и да било човек на тази земя и ще разбереш без сянка от съмнение, че без значение кой е той или какво мисли за себе си, или с какво се занимава, резултатът от действията на всекиго е винаги един и същ: безсмислени фигури пред огледалото.

ПЪРВА ЧАСТ
ТРЕПТЕНЕ ВЪВ ВЪЗДУХА

ПЪТЕШЕСТВИЕ НА СИЛАТА

По времето, когато се запознах с дон Хуан, аз бях много усърден студент по антропология и исках да започна кариерата си на професионален антрополог с колкото може повече публикации. Плановете ми бяха да се издигна в академичната йерархия и като първа стъпка към това бях решил да събера данни за използването на лечебни билки от индианците в югозападната част на Съединените щати.

Първо се допитах до един професор по антропология, който работеше в тази област, за съвет относно проекта ми. Беше изтъкнат етнолог и в края на тридесетте и началото на четиридесетте години бе публикувал множество трудове за калифорнийските индианци, както и за индианците от Югозапада и в Сонора, Мексико. Той търпеливо изслуша изложението на плана ми. Идеята ми беше на напиша статия под заглавие „Етноботанически данни“ и да я публикувам в списание, посветено изключително на антропологическите проблеми от Югозапада на САЩ.

Замисълът ми беше да събера лечебни билки, да занеса образци от тях в Ботаническата градина на УКЛА, за да определят точно вида им, и след това да опиша за какво и как ги използват индианците от Югозапада. Вече си представях как ще събера хиляди екземпляри и дори се надявах да публикувам малка енциклопедия на тази тема.

Професорът снизходително се усмихна.

— Не бих искал да охлаждам ентусиазма ви — каза той с уморен глас, — но не мога да не се отнеса негативно към вашето въодушевление. Въодушевлението е добре дошло в антропологията, но то трябва да се насочи в правилна посока. Ние все още се намираме в златния век на антропологията. Аз имах щастието да уча при Алфред Крьобър и Робърт Лоуи, два стълба в обществените науки. Не съм посрамил доверието им. Антропологията все още е фундаментална дисциплина. Всички останали дисциплини трябва да произтичат от антропологията. Цялата област на историята например би трябвало да се нарича „историческа антропология“, а областта на философията — „философска антропология“. Човекът трябва да бъде мерило за всичко.

Затова антропологията, науката за човека, трябва да бъде ядрото на всяка друга дисциплина. И някой ден ще бъде така.

Погледнах го слисан. В представите ми той беше съвсем кротък, добродушен стар професор, преживял наскоро инфаркт. Изглежда, бях засегнал чувствителна струна у него.

— Не мислите ли, че би трябвало да отделите повече внимание на теоретичните изследвания? — продължи той. — Вместо да се занимавате с полева работа, не би ли било по-добре да учите лингвистика? В катедрата при нас преподава един от най-изтъкнатите лингвисти на света. На ваше място аз бих седял в нозете му, попивайки всяка идея, която излъчва.

— Освен това — продължи той — имаме и един изключителен авторитет по сравнителна религия. Тук са и едни от най-компетентните антрополози с трудове над сродните системи в различните култури по цял свят от лингвистична и познавателна гледна точка. На вас ви е нужна солидна подготовка. Но да си мислите, че още отсега можете да се заемете с полева работа, това е пародия. Потопете се в книгите, млади човече. Това е моят съвет.

Заинатен, аз изложих проекта си пред друг, по-млад преподавател. Но и той не ме насърчи повече. Открито ми се присмя. Каза ми, че материалът, който се каня да напиша, си е направо Мики-Маусов комикс и че и при най-голям напън на въображението не може да мине за антропология.

— В днешно време антрополозите се занимават с много по-наболели проблеми — каза той с професорски тон. — Медицинската и фармацевтичната наука вече са провели безброй изследвания над всяко възможно лекарствено растение на света. Тук всичко вече е оглозгано. Вашият начин на събиране на данни е подходящ за началото на деветнадесети век. Но сега сме почти двеста години по-късно. Съществуват и такива неща като прогрес, представете си.

След това ми даде определение и тълкувание на прогреса и усъвършенстването като двата основни въпроса на философския дискурс, които са напълно приложими и в антропологията.

— Антропологията — продължи той — е единствената съществуваща дисциплина, която може ясно да обоснове концепцията за усъвършенстване и прогрес. Слава богу, че наред с цинизма на нашето време все още има лъч на надежда. Единствено

антропологията може да докаже действителното развитие на културата и организацията на обществото. Само антрополозите могат да предоставят на човечеството неоспорими доказателства за прогреса на човешкото познание. Културата се развива и само антрополозите могат да представят примери за общества, които съответстват на точно определени брънки от веригата на прогреса и усъвършенстването. Това е то антропологията! Не някаква си мижава полева работа, която изобщо не е полева работа, а чиста мастурбация.

Това беше смазващ удар за мен. Като последна надежда заминах за Аризона да поговоря с антрополозите, които провеждаха там истински полеви изследвания. По това време вече бях почти склонен да се откажа от цялата идея. Разбихах какво се опитвах да ми кажат двамата професори и не можех да не се съглася напълно с тях — опитите ми да се заема е полева работа определено бяха недомислица. И все пак ми се щеше да се поразтъпча с полева работа; не исках да се занимавам с изследвания само в библиотеката.

В Аризона се срещнах с един изключително опитен антрополог, който беше писал богати на сведения трудове над индианците-яки от Аризона и от Сонора, Мексико. Беше много любезен. Той нито ме обезсърчи, нито ми даде съвети. Отбеляза само, че индианските общности от Югозапада живеят крайно затворено и проявяват недоверие, а понякога и ненавист към чужденците, особено към испаноезичните.

Неговият по-млад колега обаче беше по-откровен. Каза, че е по-добре да си отида и да попрочета първо книги за лечебните растения. Беше авторитет в тази област и мнението му беше, че всичко, което може да се знае за лечебните растения в Югозапада, вече е класифицирано и дискутирано в многобройни публикации. Стигна до там да твърди, че днешните индиански лечители ползват като източник на знания именно тези публикации, а не толкова знанието от своята традиция. Накрая ме довърши с твърдението, че дори и да са се съхранили някакви традиционни лечебни практики, то индианците едва ли биха ги предали на чужденец.

— По-добре се заеми с нещо, което има стойност — посъветва ме той, — Вгледай се в градската антропология. Много пари се отделят например за проучване на алкохолизма сред индианците в големия град. А това е нещо, което всеки антрополог би извършил без особени

усилия. Отиваш и се натряскваш в някой бар с местните индианци. После спретваш всичко, което си научил за тях, под формата на статистика. Превръщаш всичко в цифри. Градската антропология е реално поле за изследвания.

Не ми оставаше нищо друго, освен да приема съветите на тези толкова опитни социолози. Вече бях решил да летя обратно за. Лос Анжелис, когато друг един антрополог, мой приятел, ми съобщи, че се кани да обиколи цяла Аризона и Ню Мексико и да се отбие по всички места, където е работил в миналото, за да възобнови връзката си с хората, които са му били антропологически информатори.

— Ще се радвам, ако дойдеш с мен — каза той. — Няма да се занимавам с никаква работа. Отивам просто да ги навестя, да пийна по някоя чашка с тях, да си подрънкаме глупости. Накупил съм им разни подаръци — одеяла, пиячка, якета, амуниции за 22-калиброви пушки.

Солата ми е претоварена с всякаква стока. Обикновено пътувам сам, когато ходя да се срещам с тях, но така винаги рискувам да заспя на волана. Така че би могъл да правиш компания и да следиш да не прекалявам с пиячката, или по мъничко да шофираш, ако съм се натаралиял.

Толкова бях обезверен, че отказах на поканата му.

— Извинявай много, Бил — казах аз. — Това пътуване ми трябва. Не виждам повече никакъв смисъл в моята идея да се занимавам с полева работа.

Не се предавай без борба — каза Бил с бащинска загриженост. — Вложи всичко, с което разполагаш, в битката и едва ако бъдеш победен, тогава се предай, но преди това. Ела с мен и ще видиш колко ще ти хареса Югозападът.

Той сложи ръка на рамото ми. Неволно отбелязах колко тежка ръка имаше. Той беше висок и як, но през последните години тялото му беше придобило странна тромавост. Беше загубил момчешкото в себе си. Кръглото му лице вече не прасчеше така от младост, както преди. Сега имаше угрижен вид. Мислех, че се притеснява оплешивяването си, но понякога ми се струваше, че има и нещо друго. Не че беше напълнял повече; тялото му беше станало някак тежко по необясним начин. Забелязах това в походката му, в начина, по който става и сяра. Имах чувство, че Бил се бори с гравитацията с всяка фибра на тялото си, при всяко нещо, което правеше.

Накрая преодолях пораженческото си настроение и потеглих на пътешествие с него. Посетихме всяко кътче в Аризона и Ню Мексико, където имаше индианци. Един от крайните резултати от това пътуване беше, че открих в моя приятел-антрополог два ясно очертани аспекта на личността. Той ми бе обяснил, че винаги премервал много точно мненията си като антрополог-професионалист и се придържал към основната линия в антропологическата мисъл днес, но че като на частно лице неговата антропологическа полева работа му е дала съкровищница от изживявания, за които никога не е говорил. Тези изживявания изобщо не се връзвали с днешната антропологическа мисъл, защото не подлежали на никакво класифициране.

По време на пътуването той неизменно спираше на чашка със свои бивши информатори и след това напълно се отпускате. В такива моменти аз сядах на волана и шофирах, а той седеше отзад и си отпиваше от бутилката 30-годишен „Балънтайн“. Именно в такива случаи Бил ми разказваше за своите неподлежащи на класифициране изживявания.

— Никога не съм вярвал в призраци — каза внезапно той веднъж. — Изобщо не съм си падал по привидения и реещи се духове, гласове в мрака и разни такива. Получил съм много прагматично и сериозно възпитание. Компас винаги ми е била науката. И тогава, като се заех с полева работа, в мен започнаха да проникват всякакви смахнати идиотщини. Например една нощ потеглихме с едни индианци да търсим привидение. Щяха истински да ме посветят посредством нещо доста болезнено, което просто пронизваше мускулите на гръдния ми кош. Бяха приготвили в гората и колиба за потене. Бях се примирил да изтърпя болката. За кураж бях опънал няколко глътки. И после човекът, който беше моят застъпник пред хората, които извършваха церемонията, внезапно запищя от ужас, като сочеше една тъмна, подобна на сянка фигура, която идваше право към нас.

— Когато сянката приближи до мен, забелязах, че това е стар индианец, пременен в най-чудатите одежди, които можеш да си представиш, и принадлежностите на шаман. Като съзря стареца, човекът, който ме придружаваше нея нощ, най-безсрамно припадна. Старецът дойде до мен и насочи пръст в гърдите ми. Пръстът му беше само кожа и кости. Той ми издърдори някакви неразбираеми неща. В

това време останалите хора забелязаха стареца и безмълвно се хвърлиха към мен. Старецът се извърна да ги погледне и те до един застинаха на място. Гой им дръпна една кратка тирада. Гласът му беше нещо незабравимо. Звучеше, сякаш говори през тръба или сякаш имаше прикрепено на устата си някакво устройство, което извлича думите от него. Кълна се, че този човек говореше вътре в тялото си, а устата му излъчваше навън думите като механичен апарат. След като им прочете конското, старецът тръгна отново, мина през мен, през тях и изчезна, погълнат от мрака.

Бил каза, че церемонията за посвещаването му отишла по дяволите, така и не се състояла. А хората, включително шаманите, отговарящи за ритуала, се тресали от страх. Били толкова ужасени, че се разбягали на всички страни и се разотишли.

Хора, които са били приятели от години — продължи той, — повече не си проговориха нито дума. Твърдяха, че това, което са видели, всъщност е било призракът на невероятно стар шаман и че ако говорили помежду си за него, това щяло да им докара беди. Каза още, че дори само ако се погледнели един друг, това щяло да им донесе нещастие. И повечето от тях напуснаха този край.

Защо са смятали, че би им донесло нещастие, ако говорят или се поглеждат помежду си? — попитах го аз. — Имат такова поверие — отговори той. — Според привидение от такъв род говори на всекиго от тях индивидуално. Мислят, че ако видиш такова привидение, това определя съдбата ти за цял живот. — И какви са индивидуалните неща, които привидението е казало на всеки от тях? — попитах аз.

— И понятие си нямам — отговори той, — те така и никога нищо не ми обясниха. Всеки път, когато ги питах, те изпадаха в състояние на дълбоко вцепенение. Нищо не са видели, нищо не са чули. Едва години след тази случка човекът, който беше припаднал до мен, се закле, че само се престорил, защото толкова се уплашил, че не искал да погледне в лицето стареца. А това, което им казал, всеки от тях разбрал, но не словесно, а на някакво друго ниво.

Това, което привидението казало на Бил, той схванал като нещо, свързано със здравето и продължителността на живота му.

— Какво искаш да кажеш? — попитах аз.

— При мен нещата не са много хубави — призна той. — Тялото ми нещо не е наред.

— Знаеш ли какво всъщност ти има? — попитах аз.

— О, да — отвърна безизразно той, — лекарите ми казаха. Но нямам намерение да се тревожа, дори да мисля за това.

Нещата, които ми разкри Бил, дълбоко ме смутиха. Показаха ми страна от личността му, която изобщо не познавах. Винаги го бях смятал за готин непукист. Не си и представях, че може да бъде уязвим. Тези откровения не ми допадаха, но вече беше късно да се оттегля. Пътешествието ни продължи.

В друг случай той ми довери, че шаманите от Югозапада умеят да се превръщат в различни същества и че категориите „шаман-мечка“, „шаман-пума“ и други не бива да се възприемат като евфемизми или метафори, а буквално.

— Не знам дали ще повярваш, но има шамани, които наистина се превръщат в мечки или пуми, или орли — каза той с тон на възхищение. — Не преувеличавам, нито си измислям, веднъж бях свидетел на такова превръщане на един шаман, който сам се наричаше „Речния човек“, „Речния шаман“ или „Дошлия от реката, Завръщащ се в реката“. Пътувах с този шаман из планините в Ню Мексико. Докато шофирах, той ми довери, че е тръгнал в търсене на своя източник, така се изрази. Когато минавахме покрай една река, той внезапно изпадна силна възбуда. Каза ми да се отдалеча от брега и да се скрия сред едни високи скали, да покрия с едно одеяло главата и раменете си и да надзъртам изпод него, за да не изпусна какво ще направи той.

— И какво се канеше да прави? — прекъснах го аз, неспособен да се сдържа.

— Не знаех — отговори той. — Колкото ти можеш да отгатнеш, толкова можех и аз тогава. Не можех и да си представя какво се канеше да направи. И той просто навлезе в реката, както си беше с всичките дрехи. Когато водата стигна до средата на прасците му — реката беше широка, но плитка — шаманът просто изчезна, стопи се. Преди да влезе във водата, той ми беше пошепнал на ухото да тръгна по течението и да го изчакам по-надолу. Посочил ми беше точно къде да го чакам. Аз, разбира се, не бях повярвал и думичка от това, което ми каза, затова отначало не можах да си спомня къде точно беше посочил да го чакам. Малко по-късно открих мястото и видях шаманът да излиза от водата. Макар че е глупаво да се каже „излиза от водата“.

Видях как шаманът се превръща във вода, а след това се възсъздаде от водата. Можеш ли да повярваш?

Нямах какво да кажа на историите му. Невъзможно ми беше да му повярвам, но пък и не можех да не му Вярвам. Той беше много сериозен човек. Единственото възможно обяснение, което ми хрумваше, беше, че с всеки изминал ден от пътуването ни той все повече пиеше. Имаше в багажника каса с двадесет и четири бутилки уиски само за себе си. Наистина страхотно се наливаше.

— Винаги съм имал слабост към езотеричните превъплъщения на шаманите — каза ми той един друг ден. — Не че мога да обясня тези превръщания или дори да повярвам, че наистина стават, но като интелектуално упражнение ми е интересно да допусна мисълта, че превръщането в шии или пуми не е по-трудно от това, което направи водният шаман. В такива моменти умът ми мисли по такъв начин, че преставам да бъда антрополог и започвам да реагирам според вътрешното си чувство. А вътрешното ми чувство е, че тези шамани положително правят неща, които не могат да се измерят по научен път, за тях дори не може да се говори рационално.

— Има например облачни шамани — продължи той, — които се превръщат в облаци, в мъгла. Не съм го виждал лично, но познавах един облачен шаман. Не съм го виждал с очите си да се стопява или да се превръща в мъгла, както видях другият шаман да се превръща във вода направо пред очите ми. Но веднъж проследих този облачен шаман и той просто изчезна — от такова място, където просто нямаше къде да се скрие. И макар че не го видях да се превръща в облак, но той просто изчезна. Не можех да си обясня къде се е дянал. Нямаше ни скали, ни растителност около мястото, откъдето изчезна. Бях там само около половин минута след него, но шамана вече го нямаше.

— Ходех навсякъде по петите му, за да получа информация — продължи Бил, — но той изобщо не се заговаряше с мен. Държеше се много любезно, но само толкова.

Бил ми разправяше безкрайни други истории за съперничествата и политическите групировки на индианците в различните резервати; истории за кръвни отмъщения, вражди, приятелства и т.н., и т.н., които изобщо не ме интересуваха. От друга страна, разказите му за превръщания на шамани и за привидения пораждаха у мен истински емоционален трус. Те едновременно ме очароваха и отблъскваха. Но

ако се замислех защо ме привличат или отблъскват, не можех да си отговоря. Мога само да кажа, че историите му за шамани ме вълнуваха на някакво непознато, дълбоко ниво.

Друго нещо, което установих от това пътуване, бе, че индианските общности от Югозапада наистина са много отворени общества. И в последна сметка се съгласих, че ми е нужна голяма подготовка в теоретичната антропология и че би било по-удачно да се занимавам с полева работа в област, която ми е позната или до която мога да имам достъп.

Когато пътуването ни свърши, Бил ме откара до автогарата на „Грейхаунд“ в Ногалес, Аризона, откъдето х да отпътувам за Лос Анжелис. Докато седяхме в чакалнята до пристигането на автобуса, той ме утешаваше бащински тон, като ми припомни, че неудачите са си нещо в реда на нещата при антропологическата полева та и служат само да те подтикнат да се стремиш по-твърдо към целта си или да станеш по-зрял като антрополог.

Внезапно той се наведе към мен и с леко движение на брадичката посочи към другия край на чакалнята.

Струва ми се, че онзи старец, седнал на пейката в ъгъла там, е човекът, за когото съм ти говорил — прошепна той на ухото ми. — Не съм съвсем сигурен, защото съм го виждал само веднъж лице в лице.

— Кой е този човек? Какво си ми говорил за него? — попитах аз.

— Когато говорихме за шамани и за превръщанията на шаманите, аз ти разказах, че веднъж съм срещал облачния шаман.

— Да, да, спомням си — казах аз. — И този човек ли е облачният шаман?

— Не — отговори той. — Но ми се струва, че е приятел или учител на облачния шаман. Виждал съм ги заедно отдалеч много пъти, преди доста години.

Спомних си, че Бил е споменавал бегло, и то не във връзка с облачния шаман, че е чувал за съществуването на тайнствен старец, някогашен шаман; този стар мизантроп, индианец от племето юма, навремето бил вдъхващ ужас магьосник. Моят приятел никога не ми бе споменавал какво отношение има този старец към облачния шаман, но това вероятно заемате толкова важно място в съзнанието на Бил, че той не допускаше да не ми е разказал за него.

Внезапно ме обхвана странно безпокойство и аз скочих от мястото си. Сякаш не по своя воля аз отидох при стареца и моментално подхванах дълга тирада за това колко много знам за лечебните растения и за шаманството сред американските индианци от равнините, както и за техните сибирски предци. Между другото споменах, че знам за него като за шаман. В заключение го уверих, че за него би било безкрайно полезно да проведем един по-обстоен разговор.

— Ако не друго, можем да си разменим разни истории — казах предизвикателно аз. — Вие ще ми разкажете свои, аз на вас—мои.

През цялото това време старецът стоеше със сведени очи. И после впи поглед в мен.

— Аз съм Хуан Матус — каза той, като ме гледаше право в очите.

По някаква напълно необяснима причина изпитах чувството, че изобщо нямам за какво повече да говоря. Понечих да му кажа името си, но той вдигна ръка до устните ми, сякаш за да ме възпре да го произнеса.

В този момент пристигна един автобус. Старецът промърмори, че това е автобусът, който трябва да вземе; после искрено ме покани да го потърся, за да си поговорим на спокойствие и да си разменим разни истории. Когато произнасяше това, забелязах иронична усмивчица в ъгълчето на устата му. И невероятно пъргаво за възрастта си — бях преценил, че трябва да е над осемдесетте — той на няколко скока покри разстоянието от петнадесет метра между пейката, където бе седял, и вратата на автобуса. В момента, когато той скочи вътре, автобусът затвори врати и потегли, сякаш бе чакал специално него.

След като старецът си замина, аз се върнах на пейката, където седеше Бил.

— Какво каза той, какво каза? — заразително ме Бил възбудено.

— Да го потърся в дома му — отговорих аз. — Дори каза, че там може да поговорим.

— Но какво си му наговорил, че да те покани в дома? — настоя Бил. Казах му, че съм използвал цялото си красноречие и съм обещал на стареца да му разкрия всичко, което съм научил за лечебните растения от цялата книжнина.

Явно Бил въобще не ми повярва. Упрекна ме, че крия нещо от него.

Знам какви са хората в този край — каза той трос-нато, — а този старец е много смахнат особняк. С никого не говори, включително и с индианците. И защо ще говори с теб, напълно непознатия? Ти дори не си умен! Явно беше, че Бил ми се разсърди, обаче не разбирах ю. Не посмях да му поискам обяснение. Останах с впечатлението, че малко ми завижда. Може би заради чувството, че съм успял в нещо, в което той не е могъл. Моят успех обаче беше толкова случаен, че нямаше никакво значение за мен. Ако не се смята беглата бележка Бил, аз и представа си нямах колко е трудно човек да направи контакт с този старец, затова и не му придадох никакво значение. По това време не намирах нищо забележително в този разговор. И ме учудваше, че Бил толкова се вълнува от това.

— Знаеш ли къде е къщата му? — попитах го аз.

— Представа си нямам — сърдито отвърна той. — Чувал съм хората от този край да разправят, че никъде не живее, просто се появява неочаквано на едно или друго място, но това, естествено, са пълни глупости. Сигурно живее в някаква колиба в Ногалес, Мексико.

— И защо е толкова важен за теб? — попитах го аз и престраших да добавя: — Изглеждаш ми разстроен от това, че е говорил с мен. Защо? Бил с по-успокоен тон призна, че се подразнил, понеже знаел колко безполезно било дори да се опиташ да заговориш този човек.

— Този старец е по-груб от всички — добави той. — В най-добрия случай ще се вторачи в теб, без дума да продума, докато му говориш. Друг път дори не те поглежда; държи се с теб, сякаш въобще не съществува. Единствения път, когато се опитах да разговарям с него, той най-грубо ме отблъсна. И знаеш ли какво ми каза? Каза: „На твоето място не бих си хабил енергията да отварям уста. Пести си я. Тя ти е нужна.“ Да не беше такъв старчок, щях да му прасна един в носа.

Обърнах внимание на Бил, че да го нарича „старчок“ е определение, далеч от истината. Той наистина не изглеждаше стар, макар че положително беше доста възрастен. Бе невероятно подвижен и силен. Помислих си, че Бил можеше да се окаже в жалко положение, ако се бе опитал да го прасне в носа. Този стар индианец наистина излъчваше мощ. Всъщност направо беше страховит.

Но не казах на глас мислите си. Оставих Бил да ми разправя колко не можел да понася тази злоба на старчока и как щял да му даде да се разбере, ако старецът не бил толкова кекав.

— А кой според теб може да ми даде някакви сведения къде живее? — попитах аз.

— Може би някой в Юма — отговори той малко по-успокоен. — Някой от онези хора, с които те запознах в началото на пътуването. Нищо няма да загубиш, ако ги поразпиташ. Кажи им, че аз те пращам.

И още в този момент аз промених плановете си и вместо да се прибера в Лос Анжелис, заминах направо за Юма, Аризона. Срецнах се с хората, е които ме беше запознал Бил. Те не знаеха къде живее старият индианец, но отзивите им за него разпалиха още повече любопитството ми. Казаха, че не бил от Юма, а от Сонора в Мексико и че на младини бил вдъхващ ужас магьосник, който правел заклинания и магии на хората, но че с възрастта улегнал и станал аскет-отшелник. Отбелязаха, че макар да бил индианец-яки, той обикновено се движел с група мексиканци, които, изглежда, имали изключителни познания по магьосническите практики. Но всички потвърждаваха, че не са виждали от години тези хора из този край.

Един от тях добави, че старецът бил връстник на дядо му, но докато дядо му вече бил сенилен и прикован на легло, магьосникът изглеждал по-силен от всякога. Същият човек ме насочи към едни хора в Ермосийо, главния град на Сонора, които познавали стареца и можели ми разкажат още неща за него. Идеята да пътувам и Мексико изобщо не ме привличаше. Сонора беше твърде далеч от сферата на моите интереси. Освен това размислих, че ще е по-добре да се заема в последна сметка с градска антропология, така че реших да се върна в Лос Анжелис. Все пак преди да потегля, аз претърсих целия район на Юма, за да открия още сведения за стареца. Но никой нищо не знаеше за него.

Докато автобусът пътуваше към Лос Анжелис, аз изпитвах неповторими чувства. От една страна, се чувствах напълно излекуван от фикс-идеята си да се заемам с полева работа и от интереса си към стария индианец. От друга страна, чувствах странна носталгия. Такова нещо наистина никога не бях изпитвал, нещо толкова ново като изживяване, че дълбоко ме разтърси. Беше смесица от неспокойствие и копнеж, сякаш ми липсваше нещо изключително важно. И когато вече

наближавахме Лос Анжелис, аз имах ясното чувство, че онова, което ми бе въздействало в Юма, вече се стопява от разстоянието, но това непонятният ми копнеж и тъга само още повече увеличаваха.

НАМЕРЕНИЕТО НА БЕЗКРАЙНОСТТА

— Искам от теб внимателно да обмислиш всяка подробност от това, което се случи между теб и онези двама души, Хорхе Кампос и Лукас Коронадо, които всъщност те доведоха при мен — каза ми дон Хуан. — После ще ми разкажеш всичко.

Изискването му се оказа много трудно за мен, въпреки това ми достави удоволствие да си припомня всяко нещо, което ми бяха казвали те двамата. Той искаше всички възможни подробности, нещо, което ме застави да напрегна паметта си до краен предел.

Историята, която дон Хуан искаше да си припомня, започна в град Гуаймас, в мексиканския щат Сонора. От Юма в щата Аризона ми бяха дали имена и адреси на едни хора, за които ми бяха казали, че ще могат да хвърлят някаква светлина над загадката на стареца, когото бях срещнал на автогарата. Но хората, които посетих, не само не бяха и чували за съществуването на оттеглил се стар шаман, но дори се съмняваха, че такъв изобщо съществува. Все пак знаеха безброй страхотни истории за шамани от племето яки и за войнствения дух на индианците от това племе. Подказаха ми, че на Гара Викам, градче, разположено на железопътната линия между Гуаймас и Сиудад Обрегон, може би ще открия някой, който би ме насочил във вярна посока.

— Имате ли предвид някой конкретен човек? — бях попитал аз.

— Най-добре ще е да поговорите с някой аграрен инспектор от държавната банка — предложи един от тях. — В банката има много аграрни инспектори. Те познават всички индианци в областта, понеже банката е тази държавна институция, която изкупува реколтата им, а всеки яки е земеделец: докато обработва даден участък земя, той може да го смята своя собственост.

Вие познавате ли някой аграрен инспектор? — попитах аз.

Те се спогледаха и се усмихнаха извинително. Не познавали ни един, но настояха сам да се свържа с когото и да било от тях и да му изложа проблема си. Опитите ми да се запозная с аграрен инспектор от държавната банка в Гара Викам завършваха с пълен провал. Свързах се

с трима, но разкажех ли им какво мисля, всеки от тях ме поглеждаше крайно подозрително. Моментално се усъмнявах, че може да съм шпионин, пратен от янките да забърква някакви неприятности — какви, не им беше ясно, но правеха всякакви смахнати предположения, като се започне от политическа агитация и се стигне до индустриален шпионаж. В този случай се ширеше убеждението, макар и без всякакви основания, че в земите на индианците-яки има големи медни залежи и че янките ламтят да се докопат до тях.

След този пълен провал аз се върнах в Гуаймас и се установих в хотел, разположен недалеч от един страхотен ресторант, където ходех три пъти на ден. Кухнята беше великолепна. Толкова ми хареса, че останах в Гуаймас още една седмица. На практика аз почти живеях в ресторанта и се сближих със съдържателя му, господин Рейес.

Веднъж, докато обядвах, господин Рейес дойде до масата ми с още един човек, когото ми представи като Хорхе Кампос, чистокръвен индианец-яки и предприемач. На младини той живял в Аризона и говореше английски перфектно, беше по американец от всеки същински американец. Господин Рейес се уби да го хвали като истински пример за това как с упорит труд и без да жали усилията си, човек може да се развие като изключителна личност.

Господин Рейес ни остави сами, а Хорхе Кампос седна до мен и незабавно завзе разговора. Правеше се на скромен и отрече всички похвали, но съвсем явно се гордееше до немай-къде от нещата, които господин Рейес бе казал за него. От пръв поглед придобих впечатлението, че Хорхе Кампос е от този определен тип предприемачи, които се срещат по баровете или оживените ъгли на главните улици, готови да ви пробутат всякаква идея или просто да ви надхитрят и да ви облекчат от спестяванията ви.

Господин Кампос беше с много приятен външен вид, висок около метър и осемдесет, строен, с лекото коремче на закоравял любител на твърдия алкохол. Лицето му беше много мургаво с лек маслинен оттенък. Обут беше в скъпи дънки и ослепителни каубойски ботуши с остър нос и ъгловати токове, сякаш често му се налага да ги запира в земята, за да удържа хванато с ласо добиче.

Облечен беше в безупречно изгладена риза на шотландско каре; от дясното джобче се подаваше пластмасова калъфка с няколко писалки. Виждах съм такива калъфки у чиновници, които си пазят

джобовете да не се изцапат с мастило. Облеклото му се допълваше от скъпо на вид, червеникаво-кафяво велурено яке с ресни и висока шапка на тексаски каубой. Кръглото му лице беше безизразно. Нямаше нито бръчица, макар явно да беше на около петдесет години.

— Много ми е приятно да се запознаем, господин Кампос — казах аз, като му подадох ръка.

— Хайде да оставим официалностите — каза той, докато ми разтърсваше здраво ръката. — Обичам да се държа с младите хора като с равни, независимо от разликата във възрастта. Наричай ме просто Хорхе.

Той замълча за миг, явно преценявайки реакцията ми. Почудих се как да му отговоря. Определено не ми се щеше да го занасям, но пък и не можех да го взимам на сериозно.

— Любопитно ми е какво те води в Гуаймас — подхвърли той небрежно. — Нямах вид на турист, а и едва ли те интересува подводен риболов.

— Аз съм студент по антропология — отговорих му, опитвам се да се свържа с местни индианци, за да проведе полеви изследвания.

— А аз съм бизнесмен — каза той. — Моята работа е доставям информация, да бъда посредник. Ти имаш някакви потребности, аз — стоката. Взимам възнаграждение за услугите си, но срещу пълни гаранции. Ако не останеш доволен, няма да ми платиш. — Ако вашата работа е да доставяте информация, то с удоволствие ще ви платя, колкото струва. — О! — възкликна той. — Ще ти трябва водач, който те разведе наоколо, някой по-образован от обикновените индианци-яки тук. Имаш ли субсидия от правителството на Съединените щати или някоя друга голяма институция?

— Да — излъгах аз. — Отпуснаха ми средства от Езотеричната фондация в Лос Анжелис. Когато казах това, в очите му се мярна алчен блясък, — О! — възкликна пак той. — И колко е голяма тази организация?

Достатъчно — отговорих аз. Господи! Наистина ли? — попита повторно той, сякаш отговорът ми беше точно това пояснение, което искал да чуе. — А сега мога ли да те попитам, ако нямаш нищо против, колко голяма е субсидията ти? Колко пари ти дадоха?

— Няколко хиляди долара за предварителните полеви проучвания — излъгах пак аз, за да видя как ще реагира.

— О! Обичам откровените хора — каза той, наслаждавайки се на думите си. — Сигурен съм, че с теб ще се споразумеem. Аз ти предлагам услугите си като водач и ключа, който може да отвори много секретни врати сред индианците — яки. Както си забелязал по външния ми вид, аз съм човек с вкус и средства.

— О, да, определено сте човек с добър вкус — потвърдих аз.

— Та искам да кажа, че срещу скромно възнаграждение, което ще намериш напълно разумно, аз ще те заведа до подходящите хора; хора, на които можеш да задаваш каквито въпроси пожелаеш. А срещу още мъничко повече мога и да ти превеждам думите им съвсем дословно на испански или английски. Говоря освен това френски и немски, но ми се струва, че тези езици не те интересуват.

— Прав сте, напълно сте прав — казах аз. — Тези езици изобщо не ме интересуват. А колко ще искате да ви платя?

Той извади от вътрешния си джоб бележник с кожени корици и го подхвърли пред лицето ми, надраска набързо някакви бележки, затвори го и с бързо и точно движение го прибра в джоба си. Сигурен бях, че искаше да ми даде представа колко бързо и делово се оправя със сметките.

— А, моето възнаграждение! Ще ти взимам по петдесет долара на ден плюс транспортните разходи и храната, тоест когато ти ядеш, ям и аз. Какво ще кажеш?

В този момент той се наведе към мен и почти шепнешком ми каза, че трябва да минем на английски, защото не иска хората наоколо да разберат от какъв характер е сделката ни. И тогава започна да говори на нещо, което изобщо не беше английски. Изпаднах в пълно недоумение и се чудех как да реагирам. Слушах го затормозено как продължава да бърби непонятно, обаче с най-естествен вид. Сочеше ми несприинудено с оживени жестове ту насам, ту натам, сякаш ми обяснява нещо. Имах чувство, че не говори на никой от изброените езици. Може би това беше езикът на племето яки. Когато покрай масата минаваха хора и ни поглеждаха, аз кимвах и казвах: „Да, да, разбира се.“ Веднъж казах: „Бихте ли го повторили още веднъж“, и това ми прозвуча толкова смешно, че се разкикотих чак докато ме заболя коремът от смях. Той също се разсмя от сърце, сякаш бях казал най-смешното нещо.

Трябва да бе забелязал, че накрая вече ми писна и преди да стана и да му кажа да се маха, отново заговори на испански.

— Не бих искал да те отегчавам с глупавите си наблюдения — каза той, — но ако ще бъда твой водач, както си мисля, че ще стане, ние ще трябва да прекарваме часове в разговори. Просто те изпитвах да видя дали си добър събеседник. Щом ще бъда дълго с теб, докато шофираш, то поне да бъда с човек, който умее да слуша и да поддържа разговор. Радвам се, че те бива и за двете.

После стана, стисна ми ръка и си тръгна. Като по даден знак съдържателят на ресторанта дойде до масата ми; усмихна се и заклати глава като мечок.

— Нали е забележителен човек? — попита той.

Не исках да се обвързвам с мнение и господин Рейес добави, без да съм го питал, че Хорхе Кампос в момента бил посредник в една изключително деликатна и изгодна сделка. Каза, че някакви минни компании от Съединените щати се интересували от железните и медните находища в земите на индианците — яки и че Хорхе Кампос щял да вземе от това пет милиона долара. Разбрах, че Хорхе Кампос е мошеник. В земите на индианците — яки нямаше никакви железни или медни залежи. Ако имаше, досега частните предприятия щяха да са очистили земите от индианците и да са ги преселили другаде.

— Забележителен е наистина — казах аз. — Най-удивителният човек, когото някога съм срещал. Как мога да се свържа отново с него?

— Не се безпокойте за това — отговори господин Рейес. — Хорхе вече ме поразпита за вас. Той ви наблюдава от мига, в който пристигнахте. Сигурно сам ще дойде и ще почука на вратата ви по-късно днес или утре.

Господин Рейес се оказа прав. Час — два по-късно някой ме събуди от следобедната ми дрямка. Бях решил да потегля от Гуаймас рано вечерта и да шофирам цялата нощ на път за Калифорния. Оказа се, че ме събуди Хорхе Кампос. Обясних му, че заминавам, но ще се върна след около месец.

— О, но ти трябва да останеш, нали се съгласих да ти бъда водач — каза той.

— Много съжалявам, но ще трябва да поотложим това. Сега времето ми е съвсем ограничено — отвърнах аз.

Знаех, че Хорхе Кампос е мошеник, въпреки това реших да му разкрия, че вече имам един информатор, когото съм срещнал в Аризона, и той ме чака да почнем работа. Описах стареца и казах, че името му е Хуан Матус и че хората го смятат за шаман. Хорхе Кампос се засмя широко. Попитах го дали познава стария човек.

— О, да, познавам го — весело каза той. — Може дори да се каже, че сме добри приятели. — И без да дочака покана, Хорхе Кампос влезе в стаята и седна зад масичката до балкона.

— Той тук някъде ли живее? — попитах аз.

— Разбира се — уверено каза той.

— Ще ме заведете ли при него?

— Защо не — отвърна той. — Ще ми трябват само два — три дни, за да направя собствените си проучвания, просто да се уверя, че е тук, и после ще отидем при него.

Разбрах, че лъже, и все пак не ми се искаше да приема, че е така. Дори си помислих, че първоначалното ми недоверие може би е неоснователно — в момента той изглеждаше толкова убедителен.

— Обаче — продължи той, — за да те заведа при този човек, ще трябва да ми платиш добре. Хонорарът ми ще бъде двеста долара.

Тази сума надвишаваше всичко, с което разполагах. Любезно отказах, като поясних, че в момента нямам в себе си достатъчно пари.

— Не ми се ще да изглеждам търгаш — каза той с най-подкупваща усмивка, — но колко можеш да си позволиш? Трябва да вземеш предвид и това, че ще ми се наложи да давам малки бакшиши. Индианците — яки са много затворени, но винаги има начини; все се намират врати, които се отварят с вълшебния ключ — парите.

Въпреки всичките ми подозрения бях убеден, че Хорхе Кампос е входният ми билет не само за света на индианците-яки, но и към стареца, който толкова ме бе заинтригувал. Не ми се щеше да се пазаря за пари и с известно неудобство му предложих петдесетте долара, с които разполагах.

— Аз съм в края на престоя си тук — казах с извинителен тон, — затова парите ми са на привършване. Останаха ми само петдесет долара.

Хорхе Кампос изпъна нозе под масичката и кръстоса ръце зад главата си, като килна шапка над челото си.

— Ще взема тези петдесет долара и часовника ти — каза безочливо той. — Но срещу такова заплащане мога да те срещна само с по-малък шаман. Не бързай толкова! — предупреди ме той, сякаш се канех да протестирам. — По тази стълба трябва да се изкачваме внимателно, от най-ниското стъпало до самия този човек, който, уверявам те, е на самия връх.

— И кога може да се срещна с този по-малък шаман? — попитах аз, подавайки му парите и часовника си.

— Още сега! — отвърна той, като се изправи и нетърпеливо грабна парите и часовника. — Да вървим! Нямаме и минутка за губене!

Седнахме в колата ми и той ме упъти да поема към град Потам — традиционен град на индианците-яки, разположен край река Яки. Докато пътувахме, той ми съобщи, че ще се срещнем с Лукас Коронадо, човек, известен с магьоснически умения, шамански трансове и с великолепните маски, които прави за празника на яките.

— Велики пости.

После насочи разговора към стареца и това, което ми разказа, беше в пълно противоречие с нещата, които други ми бяха говорили за него. Те го бяха описвали като отшелник и оттеглил се шаман, а Хорхе Кампос го изобрази като най-прочутия лечител и магьосник в този край; човек, чиято слава го е превърнала в почти недостъпна фигура. Той направи съвършено актьорска пауза и тогава нанесе последния си удар: каза, че разговор със стареца на солидна основа — какъвто е нужен на антрополозите — ще ми струва най-малко две хиляди долара. Понечих да протестирам срещу такъв скок в цената, по той ме изпревари:

— За двеста долара мога само да те заведа до него — каза той. — Но от тези двеста долара за мен ще останат само тридесет. Останалото ще отиде за подкупи. Обаче възможността да разговарям с него надълго и нашироко ще струва много повече. Прецени сам: той има куп телохранители, хора, които го пазят. Ще трябва да ги придумвам и да бутвам по нещичко на всеки от тях.

— Накрая ще ти представя пълен отчет с разписки и всичко нужно за данъците ти — продължи той. — Тогава ще разбереш, че комисионната ми за уреждането на всичко това е съвсем минимална.

Почувствах прилив на възхищение към него. Предвидил беше всичко, дори разписките за моя данък. Той помълча малко, сякаш изчисляваше колко минимална е наистина печалбата му. Нямаше какво да кажа. Аз също се заех с изчисления, опитвайки се да измисля начин да намеря две хиляди долара. Помислих си дори наистина да подам заявление за субсидия.

— Но сигурен ли сте, че старецът ще се съгласи да разговаря с мен? — попитах аз.

— Разбира се — увери ме той. — Не само ще разговаря с теб, но и ще ти покаже някои магии, за което ти, естествено, ще му платиш. Тогава можете да се споразумеете колко да му плащаш за по-нататъшни уроци. — Хорхе Кампос пак замълча малко, вглеждайки се в очите ми. — Смяташ ли, че ще можеш да ми платиш тези две хиляди долара? — попита той с този умишлено равнодушен тон, който мигновено ме подсети, че е мошеник.

— О, да, без никакво затруднение — с убедителен тон излъгах аз. Той не можа да прикрие възторга си.

— Чудесно момче! Чудесно момче! — възкликна той. — Значи се договорихме!

Опитах се да му задам още някои по-общи въпроси за стареца, но той твърдо ме отряза.

— Запази си ги за самия старец. Той ще е напълно твой — с усмивка каза той.

После започна да ми разказва за живота си в Съединените щати и за бизнеса, който въртял. Понеже вече го бях преценил като мошеник, който не знае и дума английски, страхотно се изненадах, като заговори на този език.

— Значи *наистина* говорите английски! — възкликнах аз, без дори да се опитам да скрия удивлението си.

— Разбира се, момчето ми — каза той с тексаски акцент, който подчертаваше през целия ни разговор. — Нали ти казах, че исках да те проверя колко ти щрака умът. Бива си те. Наистина мога да кажа, че си много съобразителен.

Английският му беше чудесен и ме забавляваше с шеги и разни истории. Стигнахме в Потам за нула време. Той ме насочи към една къща в покрайнините на градчето. Слязохме от колата. Той тръгна напред и извика високо името на Лукас Коронадо.

Откъм къщата се чу глас:

— Елате насам.

В задната част на малката колиба, върху козя кожа, постлана направо на земята, седеше един мъж. Придържаше с босите си крака парче дърво и го обработваше с резец и дървен чук. Закрепил здраво дървото, притиснато между стъпалата, той го въртеше като страхотно грънчарско колело, така да се каже. С нозе го въртеше, а ръцете му работеха с резеца. През живота си не бях виждал такова нещо. Той изработваше маска, като дълбаеше с извит резец. Забележително беше колко ловко нозете му придържаха дървото и го въртяха.

Човекът беше много слаб; лицето му беше изпито, с ъгловати черти, високи скули и тъмна кожа с бакърен оттенък. Кожата на лицето и шията му беше изпъната до краен предел. Красяха го тънки, увиснали мустаци, които придаваха на ъгловатото му лице зловещ вид. Беше с много тънък орлов нос и свирепи черни очи. Напълно черните вежди сякаш бяха нарисувани с молив, смолисточерната коса беше сресана назад. Никога не бях виждал толкова противно лице. Като го гледах, в съзнанието ми изникна представата за италиански отровител от епохата на Медичите. При внимателно вглеждане в лицето му реших, че най му подхождат думите „свиреп“ и „злокобен“.

Както беше седнал, придържайки с нозе парчето дърво, забелязах, че костите на нозете му бяха толкова дълги, че коленете му стигаха до раменете. Когато се приближих до него, той прекъсна работата си и стана. Беше по-висок от Хорхе Кампос и кльощав като върлина. Вероятно в знак на уважение към нас той нахлузи своите *гуарачес*.

— Влизайте, влизайте — каза той, без да се усмихне. Имах странното чувство, че Лукас Коронадо изобщо не може да се смее. — На какво дължа удоволствието от това посещение? — обърна се той към Хорхе Кампос.

— Доведох ти този млад човек, понеже иска да ти зададе някои въпроси за твоето изкуство — каза с покровителствен тон Хорхе Кампос. — Гарантирах, че ще отговориш най-достоверно на въпросите му.

— О, няма проблем, няма проблем — увери ме Лукас Коронадо, като ме измерваше целия със студен поглед.

После премина на друг език, предположих, че е езикът на племето яки. Двата с Хорхе Кампос потънаха в оживен разговор, който продължи доста време. Държаха се така, сякаш аз изобщо не съществувах.

— Имаме тук един малък проблем — каза ми накрая Хорхе Кампос. — Лукас току-що ми каза, че сега му е най-натовареният сезон, понеже приближават празниците, затова няма да може да отговори на всичките ти въпроси, но друг път непременно ще го стори.

— Да, да, бъдете сигурен — каза ми Лукас Коронадо на испански. — Друг път, наистина; някой друг път.

— Ще трябва да привършваме посещението си — каза Хорхе Кампос, — но по-нататък пак ще те доведе.

Докато си тръгвахме, изпитах порив да изразя пред Лукас Коронадо възхищението си от изумителната му техника да работи едновременно с ръце и крака. Той ме погледна, сякаш бях луд, и очите му се разшириха от изненада.

— Никога ли не си виждал човек да изработва маски? — процеди той през стиснати зъби. — Ти откъде си? Да не си от Марс?

Почувствах се много глупаво. Понечих да обясня, че техниката му е нещо съвсем ново за мен. Той изглеждаше готов да ме прасне по главата. Хорхе Кампос ми каза на английски, че с бележката си много съм засегнал Лукас Коронадо. Той възприел похвалата ми като прикрит опит да се подиграя с бедността му — думите ми били за него иронично потвърждение за това колко беден и безпомощен е той.

— Ама точно обратното! — възкликнах аз. — Според мен той е великолепен!

— Не се и опитвай да му кажеш подобно нещо — скастри ме Хорхе Кампос. — Тези хора са научени да приемат и изказват оскърбления под най-завоалиран начин. Той се учудва, че се отнасяш пренебрежително към него, без изобщо да го познаваш, и се подиграваш над това, че няма възможност да си купи дърводелска стойка, на която да закрепва скулптурите си.

Почувствах се крайно неловко. Най-малко от всичко бях искал да се подигравам с единствения си възможен контакт. Хорхе Кампос явно си даваше напълно сметка за смущението ми.

— Купи си някоя от маските му — посъветва ме той. Отговорих, че имам пари само за бензин и храна и че съм смятал да шофирам до

Лос Анжелис на един дъх, без никакво спиране.

— Ами тогава му дай коженото си яке — каза той като нещо разбиращо се от само себе си, макар и с доверителен, услужлив тон. — Иначе ще го засегнеш и ще те запомни само с обидата. Но не му казвай, че маските са красиви. Просто си купи една.

Когато казах на Лукас Коронадо, че му предлагам коженото си яке срещу една от неговите маски, той доволно се ухили. Взе якето и веднага го облече. Запъти се към къщата си, но преди да влезе, започна странно да се върти. След това коленичи пред нещо като олтар, вдигна ръце, сякаш се протягаше, и после потърка с длани якето отстрани.

Влезе в къщата, изнесе пакет, увит с вестници, и ми го подаде. Искаше ми се да му задам още въпроси. Той се извини, че го чакала работа, обаче добави, че ако искам, мога да дойда друг път.

По пътя на връщане към Гуаймас Хорхе Кампос ме помоли да отворя пакета. Искал да се увери, че Лукас Коронадо не ме е измамил. Мен не ме интересуваше особено пакетът; занимаваше ме единствено възможността да се върна сам при Лукас Коронадо и да поговоря с него. Изпитвах радостна възбуда при тази мисъл.

— Трябва да видя какво ти е дал — настоя Хорхе Кампос. — Спри колата, ако обичаш. За нищо на света не бих изложил на опасност свой клиент. Ти ми плащаш за дадени услуги. Този човек е истински шаман, следователно много опасен. И понеже ти го обиди, може да ти е дал нещо за урочасване. В такъв случай ще се наложи бързо да го заровим още тук някъде.

Усетих пристъп на гадене и спрях автомобила. Най-внимателно извадих пакета. Хорхе Кампос го дръпна от ръцете ми и го разви. В него имаше три прекрасно изработени традиционни маски на племето яки. Хорхе Кампос подхвърли с небрежен и безразличен тон, че би било редно да му дам една от тях. Съобразих, че тъй като още не ме беше свързал със стареца, трябваше да поддържам добри отношения с него. С радост му дадох една от маските.

— Ако ми позволиш да си избира, по-скоро бих взел ей тази — посочи той.

Казах му да я вземе. Маските нямаха значение за мен; вече бях получил това, което търсех. Спокойно бих му дал и другите две маски, но ми се щеше да ги покажа на моите приятели-антрополози.

— Тези маски не са нищо изключително — заяви Хорхе Кампос. — Можеш да си купиш такива от всеки магазин в града. Продават ги на туристите.

Бях виждал маските, които се продаваха в градските магазини. Бяха много груби в сравнение с моите, а Хорхе Кампос наистина беше избрал най-хубавата.

Оставих го в града и потеглих за Лос Анжелис. Преди да се сбогуваме, той ми напомни, че на практика му дължа две хиляди долара, защото щял още отсега да започне да пуска бакшиши, за да подготви срещата ми с голямата риба.

— Така че смяташ ли, че ще можеш да ми дадеш моите две хиляди долара следващия път, като дойдеш? — нагло попита той.

Неговият въпрос ме постави в ужасно положение. Ако му кажех истината — че доста се съмнявам, — знаех, че ще ме зареже. Но въпреки алчността му вече бях убеден, че именно той е моята свръзка.

— Ще направя каквото мога, за да осигуря парите — казах аз уклончиво.

— Ще трябва да направиш много повече, момчето ми — реагира той рязко, почти ядосано. — Аз ще трябва да харча от собствените си пари, за да ти уредя срещата, затова ми трябва някакви гаранции от твоя страна. Знам, че си много сериозен млад човек. Колата ти колко струва? Имаш ли тапия?

Казах му колко струва автомобилът ми и че имам документ за собственост, но той, изглежда, се успокои едва когато дадох дума, че ще му донеса парите в брой при следващото си идване.

Пет месеца по-късно се върнах в Гуаймас да се видя с Хорхе Кампос. По това време две хиляди долара бяха значителна сума, особено за студент. Реших, че ако склони да му плащам на части, тогава с удоволствие бих се ангажирал да му издължа тази сума на вноски.

Не можах да намеря Хорхе Кампос никъде из Гуаймас. Разпитах и съдържателя на ресторанта. Той беше озадачен не по-малко от мен от изчезването му.

— Просто изчезна — каза той. — Сигурно се е върнал в Аризона или в Тексас, където има бизнес.

Възползвах се от сгодния случай и отидох сам да се срещна с Лукас Коронадо. Стигнах до къщата му по пладне. Но и него не можах

да открия. Поразпитах съседите му дали знаят къде може да е, но те ме поглеждаха враждебно и не ме удостояваха с отговор. Тръгнах си, но привечер пак се отбих до дома му без особени надежди. Всъщност бях готов веднага да потегля за Лос Анжелис. За моя изненада Лукас Коронадо не само че беше там, но и се държа изключително дружелюбно с мен. Съвсем откровено изрази одобрението си, че съм отишъл без Хорхе Кампос, когото нарече пълен гадняр и изменник на племето яки. Оплака ми се, че на Хорхе Кампос му доставяло удоволствие да използва съплеменниците си.

Дадох на Лукас Коронадо подаръците, които му носех, и си купих от него три маски, жезъл с изключителна резба и чифт потракващи гамаши, направени от пашкулите на някакви пустинни насекоми — индианците яки използваха тези гамаши в ритуалните си танци. После го взех да вечеряме в Гуаймас.

През тези пет дни, които останах в района, аз се срещам всекидневно с него и той ми предостави безброй сведения за яките, тяхната история и обществена организация, както за значението и характера на техните празници. Тези полеви изследвания ми бяха толкова занимателни, че дори не изпитвах особено желание да го поразпитам знае ли нещо за стария шаман. Но като премислих, накрая запитах Лукас Коронадо дали познава стареца, който според твърденията на Хорхе Кампос бил много прочут шаман. Лукас Коронадо някак се смути. Увери ме, че доколкото знае, такъв човек никога не е съществувал в тази част на страната и че Хорхе Кампос бил мошеник, който гледал само да ми измъкне парите.

За мен се оказа ужасен, неочакван удар да чуя, че Лукас Коронадо отрича съществуването на стареца. В този миг ми стана ясно, че всъщност пет пари не давам за полевите изследвания. Интересуваше ме единствено да открия стареца. Съзнавах, че срещата със стария шаман наистина е била върхов момент на нещо, което няма нищо общо с моите желания, стремежи и дори мисли като антрополог.

Повече от всякога недоумявах кой, по дяволите, беше този старец. Без всякакви задръжки аз започнах да крещя несвързано и да вия от чувството за провал, като тропях с крака по пода. Лукас Коронадо беше слисан от изблика ми. Изглежда ме смаяно, после се разсмя на глас. Нямах представа, че той може да се смее. Извиних му се за изблика си на яд и огорчение. Не можех да обясня защо бях

толкова разстроен. Лукас Коронадо, изглежда, разбра трудното ми положение.

— Случват се такива неща в този край — каза той. Нямах представа какво има предвид, нито изпитвах желание да го питам. Ужасно се страхувах от това колко лесно се обижда. Това си беше характерна черта на индианците-яки — с каква лекота успяваха да се почувстват засегнати. Изглежда, вечно бяха нащрек и дебнеха. Да открият някоя обида, твърде неуловима, за да бъде забелязана от обикновените хора.

— Из планините наоколо живеят магически същества — продължи той — и могат да въздействат над хората. Карат ги направо да полудяват. Под тяхно влияние хората започват да крещат и беснеят и когато накрая се успокоят от изтощение, изобщо не могат да си обяснят защо са избухнали.

Мислите ли, че това се случи и на мен? — попитах аз.

— Положително — отговори той напълно убедено. — Ти и без това имаш предразположение да се влудяваш по най-дребни поводи, но обикновено успяваш да се сдържаш. Днес не можа да се овладееш и откачи за нищо.

— Това не е нищо — убедено казах аз. — Досега не си бях давал сметка, но този старец е движещата сила на всичките ми усилия.

Лукас Коронадо замълча, сякаш размишляваше дълбоко. После закричи напред-назад.

— А познавате ли някой старец, който да не е съвсем от този край? — попитах го аз.

Той не разбра въпроса ми. Трябваше да му обясня, че старият индианец, когото бях срещнал, може и да е като Хорхе Кампос — яки, който живее другаде, а не сред племето си. Лукас Коронадо обясни, че фамилията Матус е доста разпространена в този край, но не познавал никой Матус с името Хуан. Имаше обезсърчен вид. После сякаш нещо внезапно го осени и той предположи, че тъй като човекът е стар, възможно е да носи друго име, а на мен да ми е казал работното си име, а не истинското.

— Единственият старец, когото познавам — продължи той, — е бащата на Игнасио Флорес. От време на време се отбива да навести сина си, но идва от град Мексико. И като си помислиш само — той е

баща на Игнасио, но не изглежда толкова стар. А си е стар, защото самият Игнасио е стар. Бащата изглежда по-млад обаче.

Той се разсмя от сърце на откритието си. Явно никога до този момент не беше се замислял колко младее старецът. Само клатеше глава, неспособен да повярва. Аз от своя страна безкрайно се въодушевих.

— Това е човекът! — завиках аз, без да знам защо. Лукас Коронадо не знаеше къде точно живее Игнасио Флорес, но беше много услужлив и ме насочи да карам към близкото градче на индианци-яки. Там откри човека, който ме интересуваше.

Игнасио Флорес се оказа едър, снажен мъж, към средата на шестдесетте години. Лукас Коронадо ме беше предупредил, че на млади години този здравеняк е бил професионален войник и все още има маниерите на военен. Игнасио Флорес беше с огромни мустаци; те, както и свирепият му поглед го превръщаха в истинско олицетворение на свиреп войник. Кожата му беше тъмна, а косата смолисточерна въпреки възрастта му. Силният му, отсечен глас сякаш бе обучен единствено да дава заповеди. Останах с впечатлението, че е бил кавалирист — ходеше така, сякаш все още носи шпори и по някаква необяснима причина дори чувах звън на шпори, когато вървеше.

Лукас Коронадо ме представи и каза, че съм пристигнал от Аризона да се видя с баща му, с когото съм се запознал в Ногалес. Имах чувство, че Игнасио Флорес изобщо не се учуди.

— О, да — отвърна той. — Баща ми много пътува. — И без всякакви други предисловия той ни упъти къде можем да намерим баща му. Самият той не дойде с нас, мисля, че от учтивост. Извини се и си тръгна с походка, сякаш марширува на парад.

Бях се настроил да потеглим към къщата на стареца заедно с Лукас Коронадо. Той обаче учтиво ми отказа и ме помоли да го закарам обратно до собствения му дом.

— Мисля, че откри човека, когото търсеше, и имам чувство, че е по-добре да те оставя сам — каза той.

Възхитих се от тактичността на тези индианци-яки, въпреки че можеха да бъдат и свирепи. Бяха ми разправяли, че яките са диваци, които без никакво колебание могат да убият човек; въпреки това,

според личните ми впечатления, най-забележителната им черта беше тяхната любезност и отзивчивост.

Пристигнах пред къщата на бащата на Игнасио Флорес и там намерих човека, когото търсех.

— Чудя се защо Хорхе Кампос ме излъга, че те познава — казах аз на края на разказа си.

— Не те е излъгал — убедено каза дон Хуан с тон на човек, който оправдава поведението на Хорхе Кампос. — Той дори не се е представил в лъжлива светлина. Взел те е за будала и е мислел да те мине. Обаче не е могъл да осъществи плана си, защото безкрайността го е надвила. Знаеш ли, че скоро след срещата си с теб той изчезна и повече никой не го е виждал?

— Хорхе Кампос е фигура от най-голямо значение за теб — продължи той. — Във всичко, станало помежду ви, ще откриеш нещо като подробен пътепоказател, защото е много показателно за собствения ти живот.

— Но защо? Та аз не съм мошеник! — възразих аз. Той се разсмя, сякаш знаеше нещо, което аз не знам.

И спомням си, че в следващия момент се хвърлих в дълги и широки обяснения на моите действия, идеали, стремежи. Обаче една странна мисъл ме накара да осъзная със същата жар, с която се бях обяснявал, че при определени обстоятелства може и да съм като Хорхе Кампос. Намирах тази мисъл за недопустима и с цялата си енергия се опитвах да я опровергая. Обаче някъде дълбоко в себе си не се и опитвах да се оправдавам за това, че съм като Хорхе Кампос.

Когато споделих проблема си, дон Хуан се разсмя толкова силно, че на няколко пъти се задави.

— На твое място аз бих се вслушал във вътрешния си глас — отбеляза той. — И какво ако си като Хорхе Кампос, тоест мошеник. Той беше мошеник на дребно, а ти си много по-изтънчен. В това е силата на *преразказа*, затова и го използват магьосниците. Той те кара да се докоснеш до нещо, което дори не си подозирал, че съществува в теб.

Прииска ми се веднага да си тръгна. Дон Хуан разбра точно какво чувствам.

— Не слушай този повърхностен глас, който те кара да се ядосваш — повелително каза той. — Вслушвай се в по-дълбокия глас,

който ще те води отсега нататък, гласът, който се смее. Послушай го! И се засмей с него. Засмей се! Засмей се!

Неговите думи ми подеждяха като хипнотическо внушение. Против волята си аз се разсмях. Никога не бях се чувствал толкова щастлив. Чувствах се свободен, без маска.

— Преразказвай си историята с Хорхе Кампос още много пъти — каза дон Хуан. — В нея ще откриеш неизчерпаемо богатство. Всяка подробност е част от карта. В природата на безкрайността е да поставя пред нас такъв подробен план, веднъж прекосим ли определен праг.

Той продължително се взря в мен. Не просто ме погледна бегло, както дотогава, а направо ме пронизваше с погледа си.

— Едно нещо Хорхе Кампос не може да избегне — проговори най-сетне той, — и то е да те свърже с другия човек — Лукас Коронадо, който за теб е от такова значение, като самия Хорхе Кампос, ако не и по-голямо.

Докато си преразказвах историята с тези двама души, бях установил, че съм прекарал много повече време с Лукас Коронадо, отколкото с Хорхе Кампос; общуването ни обаче не беше толкова наситено, защото бе разреждано с огромни вировете от мълчание. По природа Лукас Коронадо не беше приказлив и когато мълчеше, имаше особената способност да ме увлече със себе си в това състояние.

— Лукас Коронадо е другата част от твоята карта — каза дон Хуан. — Не ти ли се струва странно, че той е скулптор като теб, свръхчувствителен художник, който подобно на теб в даден момент също търси спомоществовател за своето изкуство? И той си търси покровител така, както ти търсиш жена — тази любителка на изкуството, която би спомогнала за творческото ти осъществяване.

Испаднах в нова, ужасяваща борба. Този път сражението беше между пълната ми увереност, от една страна, че изобщо не съм споменавал пред него за този аспект от живота си, макар че той беше самата истина, а от друга страна — факта, че изобщо не намирах обяснение как може да е научил това. И отново изпитах желание веднага да си тръгна. Но и този път гласът, който идваше много от дълбоко, надделя над порива ми. Без повече да споря със себе си, аз се разсмях от сърце. Някаква част от мен, на дълбоко ниво, пет пари не даваше да разбере как дон Хуан се е добрал до тази информация. Това, че я знаеше и ми я изложи по толкова деликатен начин, проявявайки

разбиране, беше възхитителна маневра. И това, че повърхностната част от мен се бе ядосала и искаше да си тръгне, остана без последствия.

— Много добре — каза дон Хуан и силно ме потупа по гърба, — много добре.

Той за миг доби замислен вид, сякаш бе видял нещо, невидими за обикновеното око.

— Хорхе Кампос и Лукас Коронадо са двата края на една ос — каза той. — Тази ос си ти. От единия край нагъл, безогледен, тъп търгаш, който мисли само за себе си; отвратителен, но непобедим. От другия край — свръхчувствителен, вечно терзаещ се, слаб и уязвим художник. И такава можеше да остане картата на живота ти, ако не се бе появила друга възможност: възможността, която се откри пред теб, когато прекоси прага на безкрайността. Ти ме търсеше и ме намери — така че ти прекоси този праг. На мен *намерението на безкрайността* ми каза да потърся човек като теб. Намерих те и така аз самият прекосих прага.

Тук разговорът ни свърши. Дон Хуан потъна в един от обичайните си периоди на пълно мълчание. Проговори отново едва в края на деня, когато се върнахме в дома му и седнахме под рамадата да се поразхладим след дългата разходка.

— В твоя преразказ за нещата, станали между теб, Хорхе Кампос и Лукас Коронадо — подхвана отново разговора дон Хуан, — аз, а надявам се, че и ти, открих нещо много тревожно. За мен това е поличба. Тя говори за края на една епоха, а това означава, че каквото е било досега, не може да остане същото. При мен те доведоха много неустойчиви елементи — никой от тях не би могъл да просъществува отделно. Такъв извод извлякох аз от твоя преразказ.

Помня, веднъж дон Хуан бе споменал, че Лукас Коронадо е смъртно болен. Бавно линее от неизлечима болест.

— Предадох му по сина ми Игнасио какво би трябвало да прави, за да се изцели — продължи дон Хуан, — но той смяташе, че са глупости, не искаше и да чуе. И грешката не е на Лукас. Цялото човечество не иска нищо да чуе. Те чуват само това, което искат да чуят.

Помня, тогава бях убедил дон Хуан да ми каже какво може да предам на Лукас Коронадо, за да му помогнем да облекчи физическите си болки и душевното страдание. Дон Хуан не само ми каза

препоръките си за него, но и ме увери, че ако Лукас Коронадо пожелаел, той самият лесно можел да го излекува. Но все едно, когато предадох на Лукас Коронадо препоръките от дон Хуан, той ме изглежда така, сякаш съм откачил. И тогава разигра блестящо ролята на човек, отегчен до смърт от разни настойчиви съвети, които изобщо не е искал. Ако аз бях индианец-яки, тази сценка щеше много дълбоко да ме обиди. Помислих си, че само един яки е способен на такива тънки заобикалки.

— Тия неща няма да ми помогнат — каза накрая предизвикателно той, ядосан от липсата на чувствителност у мен. — И всъщност е все едно. Накрая всички умираме. Но не си и мисли, че съм загубил надежда. Смятам да изтегля заем от държавната банка. Ще взема аванс срещу бъдещата реколта и така ще имам достатъчно пари, за да си купя едно нещо, което със сигурност ще ме излекува. Казва се „Ви-та-ми-нол“.

— Какво е това „Витаминол“? — попитах аз.

— Нещо, което рекламираха по радиото — каза той детински наивно. — Лекува всичко. Препоръчва се за хора, които не могат да си позволят да ядат всеки ден месо, риба или пилешко. Препоръчват го за хора като мен, които едва крепят душа в тялото си.

В нетърпението си да помогна на Лукас Коронадо, аз без да се замисля, извърших най-грубата грешка, която може да се допусне в обществото на такива свръх чувствителни създания, каквито са индианците-яки: предложих му пари, за да си купи тоя „Витаминол“. Леденият му поглед беше мерило за това колко дълбоко го бях уязвил. Това беше непростима глупост от моя страна. Лукас Коронадо отговори със спокоен тон, че и сам е в състояние да си купи „Витаминол“.

Върнах се в дома на дон Хуан. Плачеше ми се. Нетърпеливият ми порив ме беше подвел.

— Не си пилей енергията да се терзаеш от такива неща — каза невъзмутимо дон Хуан. — Лукас Коронадо се е затворил в омагьосан кръг. Обаче ти също. Всички ние. Той си има своя „Витаминол“, който, по негово убеждение, може да лекува всичко и да решава всеки проблем. В момента той не може да си го позволи, но живее с огромната надежда, че все някога ще може да си го купи.

Дон Хуан се втренчи в мен с проникателния си поглед.

— Както ти казах, действията на Лукас Коронадо за теб представляват картата на твоя живот — продължи той. — Повярвай ми, така е. Лукас Коронадо насочи вниманието ти към „Витаминола“ и го направи така мощно и мъчително, че те нарани и те доведе до плач.

После дон Хуан замълча. Паузата беше много дълга и въздействаща.

— И не ми казвай, че не разбираш какво имам предвид — добави той. — По един или друг начин всеки от нас се залъгва със свой собствен „Витаминол“.

КОЙ БЕШЕ ДОН ХУАН В ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ?

Тази част от разказа за срещата ми с дон Хуан, която той не искаше да изслуша, се отнасяше за чувствата и впечатленията ми в онзи съдбоносен ден, когато влязох в дома му — противоречивия сблъсък между моите очаквания и действителното положение, както и шокиращото въздействие, което ми оказа с букета си от най-екстравагантни идеи, които някога бях чувал.

Когато се опитах веднъж да му разкажа за всичко това, той ми каза:

— Това е по-скоро в сферата на изповедта, отколкото на събитията.

— Абсолютно грешиш, дон Хуан — започнах аз, но се спрях.

Нещо в начина, по който ме изгледа, ме накара да осъзная, че той беше прав. Каквото и да се канех да кажа, щеше да бъде празни приказки, просто бърборене. Това, което се бе случило при първата ни истинска среща, обаче беше от върховно значение за мен, събитие със съдбоносни последици.

По време на първата ми среща с дон Хуан, на автогарата в Ногалес, Аризона, ми се бе случило нещо необичайно, но то бе замъглено от грижата ми да се представя по-добре. Искях да направя впечатление на дон Хуан и в стремежа да го сторя бях съсредоточил цялото си внимание над това как по-добре да рекламирам стоката си, така да се каже. Едва месеци по-късно започнаха да се Проявяват необичайните последици.

Един ден, съвсем от нищото, без изобщо да се каня да си напругам паметта, аз си спомних с изключителна яснота нещо от

първата ми среща с дон Хуан, което напълно ми бе убягнало — когато ме възпря да си кажа името, той ме погледна проникателно и от самия му поглед аз онемях. Имах да му кажа още безброй неща за себе си. Можех часове наред да излагам знанията и достойнствата си, обаче неговият поглед просто сякаш ме изключи.

В светлината на това, което бях проумял току-що, аз обмислих отново всичко, което се случи тогава. Неизбежният ми извод беше, че съм усетил спирането на някакъв тайнствен поток, който поддържа самото ми съществуване; поток, който никога преди не е бил спиран или поне по такъв начин, по който го направи дон Хуан. Опитах ли се да обясня на приятели това физическо усещане, по цялото ми тяло избиваше странна пот — същото бе станало и когато дон Хуан се взря в мен с оня особен поглед; тогава не само че не можах да произнеса и дума, но дори и една мисъл не ми идваше.

Впоследствие доста често размишлявах над физическото усещане от това спиране, но не намирах никакво рационално обяснение. Допуснах дори, че дон Хуан може да ме е хипнотизирал, но паметта ми казваше, че той не ми е отправял никакви хипнотизиращи заповеди, нито пък някакво движение, което да впримчи цялото ми внимание. Всъщност той просто ме бе погледнал. Но именно интензивността на този поглед сигурно бе предизвикала чувството ми, че се е взирал много продължително в мен. Той просто ме завладя изцяло и предизвика някакво смущение на дълбоко физическо ниво у мен.

Когато най-сетне се срещнах отново лице в лице с дон Хуан, първото нещо, което забелязах, бе, че той изобщо не изглежда така, както си го бях представял през цялото време, докато го търсех. Бях си изградил една представа за човека, когото срещнах на автогарата, и всеки ден я доизвайвах, въобразявайки си, че си спомням все повече подробности. В мислите ми той беше един старец, все още силен и пъргав, но някак крехък. Останал бях с впечатлението, че е с къса побеляла коса и много мургава кожа. Човекът пред мен обаче беше мускулист и решителен. Движеше се не точно пъргаво, а енергично. Стъпката му беше твърда, но в същото време лека. Той излъчваше жизнена сила и целеустременост. Образът, който си бях изградил, изобщо не съответстваше на истинския. Косата му беше по-дълга и не толкова побеляла, колкото беше останала в представите ми. Кожата му

също не беше толкова мургава. Бях напълно сигурен, че лицето му беше с изострени, птичи черти, вероятно заради възрастта му. Но и това не беше така. Лицето му беше пълно, почти кръгло. От пръв поглед най-силно впечатление правеха тъмните му очи с особен, играещ блясък.

Нещо, което напълно бях пропуснал в досегашната си представа за него, беше атлетичното му телосложение. Широки плещи, стегнат корем; нозе, здраво стъпили на земята. Никаква слабост в коленете, ни треперене на ръцете. А аз бях останал с впечатлението, че съм забелязал леко треперене на главата и ръцете му, като че ли е бил притеснен и несигурен. Освен това си го бях представял висок около 1, 65 — поне седем-осем сантиметра по-малко от истинския му ръст, както се оказа.

Дон Хуан нямаше вид да се е изненадал, че ме вижда. Искях да му разкажа колко трудно ми е било да го открия. Щеше ми се да ме похвали за тези титанични усилия, но той просто се усмихна насмешливо.

— Важното не са твоите усилия — каза той. — Важното е, че намери моето място. Сядай, сядай — покани ме той, като посочи една от дървените каси под рамадата и ме потупа по гърба, но това не беше приятелско потупване.

Аз го усетих като потупване, но той всъщност изобщо не ме бе докоснал. Това привидно потупване предизвика у мен странно, неустойчиво усещане, за миг то се прояви съвсем ясно, но изчезна веднага, преди да съм осъзнал какво точно беше. На мястото му остана обаче необичайно спокойствие. Чувствах се в пълен покой. Умът ми стана кристално ясен. Не изпитвах никакви желания, никакви очаквания. Привичната ми нервност и изпотяване на дланите, съпътстващи целия ми живот, внезапно изчезнаха.

— Сега ще разбереш всичко, което смятам да ти кажа — произнесе дон Хуан и ме погледна в очите по същия начин, както на автогарата.

В обичайното си състояние аз бих сметнал такова заявление за формално, по-скоро риторично, но произнесено от неговата уста, то ме накара многократно и най-искрено да го уверя, че наистина ще разбере всичко, което ми каже. Той отново ме погледна в очите с жестока интензивност.

— Аз съм Хуан Матус — каза той, сядайки срещу мен на друг сандък, на около метър разстояние. — Това е моето име и го произнасям на глас, защото с него издигам мост, по който можеш да минеш до там, където съм аз.

Той отново се вгледа в мен, преди да продължи.

— Аз съм магьосник — каза той. — Принадлежа към приемствена линия магьосници, която съществува от двадесет и седем поколения насам. Аз съм *нагуалът* на моето поколение.

Той ми обясни, че водачът на група магьосници, какъвто е самият, се нарича *нагуал* и това е общият термин за магьосник във всяко поколение, който има определена енергетична конфигурация, отличаваща го от останалите. Това не означава, че е по-висш, по-нисш или нещо от този род, а се изразява само като способност да се носи отговорност.

— Само нагуалът — продължи той — притежава енергетичната способност да отговаря за съдбата на своята група. Всеки от групата знае това и го приема. Нагуалът може да бъде мъж или жена. Във времената на магьосниците, сложили начало на моята линия, по правило нагуалите са били жени. Техният естествен прагматизъм — резултат от това, че са жени — докарал моята линия до капана на една практичност, от която едва успели да се измъкнат. После нагуали започнали да стават мъже, а те пък вкарали моята линия в капана на едно слабоумие, от което ние едва сега се измъкваме.

— От времето на нагуала Лухан, живял преди около двеста години — продължи той, — усилията се обединяват и се поемат поравно от мъж и жена. Мъжът-нагуал носи трезвост, жената-нагуал — новаторство.

Тук исках да го попитам дали в живота му има жена-нагуал, но бях толкова дълбоко съсредоточен, че не успях да формулирам въпроса си. Той го направи вместо мен.

— Дали има жена-нагуал в моя живот ли? — попита той. — Не, няма. Аз съм самотен магьосник, макар че имам група. В момента тях ги няма.

Една мисъл завзе с неудържима сила ума ми. Спомних си в момента как едни хора в Юма ми бяха казали, че дон Хуан се движи с група мексиканци, които изглеждали доста изкушени в магьосническите умения.

— Да бъдеш магьосник не означава да правиш магии — продължи дон Хуан, — да въздействаш по различни начини над хората или да бъдеш обсебван от демони. Да бъдеш магьосник означава да достигнеш такова ниво на осъзнаване, което прави невъобразимите неща постижими. Терминът *магьосничество* не отразява вярно с какво се занимават магьосниците, но и терминът *шаманство* също не е подходящ. Действията на магьосниците са изключително в сферата на абстрактното, на безличното. Магьосниците се борят да достигнат цел, която няма нищо общо със стремежите на обикновения човек. Стремежите на магьосниците са да достигнат безкрайността и да я осъзнават.

По-нататък дон Хуан каза, че задачата на магьосниците е да се изправят лице в лице с безкрайността и че те навлизат в нея всекидневно, както рибарят навлиза в морето. И тази задача с толкова всепоглъщаща, че магьосниците са длъжни да обявяват името си, преди да дръзнат да навлязат в нея. Той ми напомни как в Ногалес бе произнесъл високо името си, преди да е започнал какъвто и да било контакт помежду ни. По този начин той бе потвърдил своята индивидуалност пред безкрайността.

Разбирах с неописуема яснота всичко, което ми обясняваше. Не ми се налагаше да му искам пояснения. Тази острота на ума ми би трябвало да ме смае, но въобще не се смайвах. Знаех, че винаги ми е било кристално ясно, а просто съм се правел на глупак заради някой друг.

— Без да знаеш нищо за това — продължи той, — аз те отправих в традиционното търсене. Ти беше човекът, когото издирвах. Моето търсене свърши, когато аз те намерих, а твоето — сега, когато ти ме намери.

Дон Хуан ми обясни, че като нагуал на своето поколение той издирвал човека с тази характерна енергетична конфигурация, която е в състояние да осигури продължаването на неговата линия. Каза, че в определен момент нагуалът на всяко от двадесет и седемте последователни поколения се заемал с най-изнервящото изпитание в живота си: търсенето на приемник.

Като ме гледаше право в очите, той обясни, че това, което прави хората магьосници, е способността им да възприемат пряко енергията, която протича във Вселената, и че когато магьосниците възприемат

човешките същества по този начин, те ги *виждат* като сияйно кълбо или сияйна яйцевидна фигура. Той твърдеше, че човешките същества не само са способни да *виждат* пряко как енергията протича във Вселената, но и че те всъщност я *виждат*, макар и да не могат преднамерено да осъзнаят, че я *виждат*.

И тук той изложи най-същественото отличие за магьосниците — разликата между общото състояние на съзнание и специфичното състояние на преднамерено осъзнаване на нещо. Той заяви, че всяко човешко същество разполага с осъзнаване, в общия смисъл, което му позволява да *вижда* пряко енергията, а после определи магьосниците като единствените човешки същества, способни преднамерено да осъзнават, че *виждат* пряко енергията. После определи *осъзнаването* като енергия, а енергията като постоянен поток — светлинна вибрация, която никога не остава в покой, а постоянно се самозадвижва. Той твърдеше, че при *виждането* на човешкото същество то се възприема като струпване на енергийни полета, удържани заедно от най-загадъчната сила във Вселената — една свързваща, слепваща, вибрираща сила, която със сцеплението си държи енергийните полета в едно цяло. По-нататък той обясни, че нагуалът на всяко поколение е по-особен магьосник, когото останалите магьосници *виждат* не като единично сияйно кълбо, а фигура от две съединени сияйни сфери, една над друга.

— Тази сдвоеност — продължи той — позволява на нагуала да извършва маневри, които доста затрудняват обикновения магьосник. Нагуалът например е познавач на тази сила, която ни крепи в едно цяло. Нагуалът може за миг да спре мислите си над тази сила или за частица от секундата да пренесе върху нея цялото си внимание и по този начин да накара друг човек да онемее. Това и направих с теб на автогарата, защото исках да възпра тази твоя канонада от *аз, аз, аз, аз, аз, аз, аз*. Исках ти да ме откриеш, затова спрях глупостите ти.

— Магьосниците от моята линия твърдят — продължи дон Хуан, — че самото присъствие на това сдвояно същество, нагуала, е достатъчно, за да ни прояснява нещата. Странното е обаче, че присъствието на нагуала прояснява нещата по доста завоалиран начин. Така стана с мен, когато се срещнах с нагуала Хулиан, моя учител. Неговото присъствие години наред ме хвърляше в смут, защото винаги

когато бях край него, можех да мисля ясно, но щом си отидеше, аз отново ставах същия идиот, какъвто винаги съм бил.

— Аз имах рядката привилегия — продължи дон Хуан — да се срещна истински и да общувам с двама Нагуали. В продължение на шест години, по искане на нагуала Елиас, учителя на нагуала Хулиан, аз живях при него. Именно гой ме отгледа, така да се каже. Това беше рядка привилегия — можех да гледам направо от първия ред какво всъщност представлява един нагуал. Нагуалът Елиас и нагуалът Хулиан бяха с невероятно различни характери. Нагуалът Елиас беше по-спокоен, потънал в мрака на своето мълчание. Нагуалът Хулиан вечно говореше крайно словоохотливо и приповдигнато. Той сякаш живееше единствено за да заслепява жените. В живота му имаше повече жени, отколкото човек изобщо може да си представи. И въпреки това двамата удивително си приличаха по това, че вътре в тях нямаше нищо. Бяха празни. Нагуалът Елиас беше сборник от удивителни, пленяващи разкази за неведоми места. Нагуалът Хулиан беше сборник разкази, които можеха всекиго да развеселят дотолкова, че да се затъркаля по земята от смях. Опитах ли се обаче да уловя човека в тях, истинския човек, така както бих могъл да определя човека в моя баща или у всекиго от познатите ми, аз не намирах нищо. Вместо реална личност в тях имаше куп истории за непознати хора. Всеки от двамата имаше свои собствени наклонности, но крайният резултат беше един и същ — празнота, една празнота, която отразяваше не света, а безкрайността.

По-нататък дон Хуан обясни, че от мига, когато човек прекоси специфичния праг към безкрайността, независимо дали умишлено или неволно, както беше в моя случай, всичко, което се случва с него от тук нататък, вече не е единствено в негово собствено владение, а навлиза в света на безкрайността.

— Когато се срещнахме в Аризона, и двамата прекосихме специфичен праг — продължи той. — И решението за този праг не беше нито мое, нито твое, а на самата *безкрайност*. *Безкрайността* е всичко, което ни заобикаля. — Докато казваше това, той разтвори широко ръце. — Магьосниците от моята линия наричат това *безкрайност*, *дух*, *тъмното море на осъзнаването* и казват, че то е нещо, което съществува там някъде и управлява живота ни.

Наистина бях в състояние да разбирам всичко, което ми говореше, но в същото време няхах и представа за какво всъщност става дума. Попитах дали прекосяването на прага е било случайно събитие, породено от непредвидими обстоятелства, по волята на случая. Той отговори, че и неговите, и моите стъпки са били насочвани *безкрайността* и че обстоятелствата, които са изглеждали сякаш водени от случайността, всъщност са били направлявани от *активната страна на безкрайността*. Той я нарече *намерение*.

— Това, което ни събра с теб — продължи той, — беше *намерението на безкрайността*. Невъзможно е да се даде определение какво е това *намерение на безкрайността* и все пак него го има, също толкова осезаемо, както си ти или аз. Магьосниците казват, че това е *трептене във въздуха*. Преимуществото на магьосниците е, че знаят за съществуването на това *трептене във въздуха* и го приемат без никакви суетни. За магьосниците няма такова нещо като умуване, мъдруване, колебание. Те знаят, че единствената им възможност е да се слеят с *намерението на безкрайността*. И просто го правят.

Едва ли имаше нещо, което да ми е било по-ясно от тези твърдения. За мен истинността на това, което ми говореше, до такава степен се подразбираше от само себе си, че не ми и хрумваше да се замисля как такива абсурдни твърдения могат да звучат толкова рационално. Знаех, че всичко, което ми казва дон Хуан, не само е очевидна истина, но и можех да я потвърдя, съотнасяйки я към собственото си съществуване. Аз знаех всичко това, което той ми казваше. Имах чувство, че вече съм изживял всяка подробност от нещата, които описваше.

Тогава този обмен помежду ни свърши. Имах чувство, че нещо в мен спадна като спукан балон. В този момент именно ми хрумна, че губя разсъдъка си. Бях заслепен от изумителните му твърдения и загубих всякакво чувство за обективност. Поради това припряно си тръгнах от дома на дон Хуан, с дълбокото чувство, че съм застрашен от някакъв невидим враг. Дон Хуан ме изпрати до колата. Той напълно разбираше какво става в мен.

— Не се притеснявай — каза той, слагайки ръка на рамото ми. — Не полудяваш. Това, което изпита, е леко потупване от *безкрайността*.

С течение на времето откривах потвърждения на нещата, които дон Хуан ми бе разказал за двамата си учители. Самият дои Хуан

Матус беше точно такъв, каквито ги бе описал тях двамата. Дори бих казал, че той беше едно изключително съчетание от двамата — крайно спокоен и вгълбен, от една страна, и крайно открит и забавен — от друга. Най-точното описание за нагуал от всичко, което ми разказа в онзи ден, беше, че той е празен и че тази празнота отразява не света, а *безкрайността*.

По отношение на дон Хуан едва ли имаше нещо по-вярно от това. Неговата празнота отразяваше *безкрайността*. Той никога не изпадаше в гняв, никога не се самоизтъкваше. Нямахме и най-малката склонност да се оплаква или да се отдава на угризения. Неговата празнота беше празнотата на *воина-пътешественик*, стигнал до това ниво, когато никога нищо не приема като разбиращо се от само себе си. *Воин-пътешественик*, който нищо не подценява или надценява. Спокоен, дисциплиниран боец с такова изключително изящество, че ни един човек, колкото и внимателно да се вглежда, не би могъл да открие този шев, който свързва в едно цялата тази сложност.

ВТОРА ЧАСТ

КРАЯТ НА ЕДНА ЕПОХА

ДЪЛБОКИТЕ ТРЕВОГИ НА ВСЕКИДНЕВНИЯ ЖИВОТ

Пристигнах в Сонора, за да се видя с дон Хуан. Трябваше да обсъдя с него най-сериозното събитие в живота ми. Имах нужда от неговия съвет. Едва влязъл в дома му, аз го поздравих припряно, седнах и се разбръщолевих за притесненията си.

— Спокойно, спокойно — каза дон Хуан. — Няма нищо страшно!

— Какво става с мен, дон Хуан? — попитах аз. Въпросът ми беше риторичен.

— Това е действието на *безкрайността* — отговори той. — В деня, когато ме срещна, се случи нещо с твоя начин на възприятие. И неспокойствието ти се дължи на подсъзнателното усещане, че твоето време е свършило. Ти вече го знаеш, макар и не с ума си. Усещаш липсата на време и това те прави нетърпелив. Знам го, защото ми се е случвало и на мен, и на всички магьосници от моята линия. В даден момент свършва цяла една епоха в моя живот, както и в техния. Сега е дошъл твоят ред. Просто времето ти е изтекло.

Тогава той поиска пълен отчет на всичко, което ми се е случвало. Каза, че това трябва да бъде пълен отчет, без да се пропускат и най-дребните подробности. Не искаше никакви бегли описания, а да извадя на бял свят пълното въздействие на всяко нещо, което ме е тревожило.

— Хайде да водим този разговор като по книга, както казват в твоя свят — продължи той. — Да навлезем в сферата на *формалния разговор*.

Дон Хуан обясни, че шаманите от древно Мексико развили идеята за *формалните* и *неформалните разговори*, използвайки и двата вида като средство за обучение и напътствия на учениците си. За тях *формалните разговори* били периодически обобщения на всичко, на което обучавали учениците си или им говорили. *Неформалните разговори* били всекидневни разяснения, при които нещата се обяснявали, без да се съотнасят към нищо друго освен към разглежданото явление.

— Магьосниците не задържат нищо в себе си — продължи той. — Принципът им е да остават празни и по този начин да изоставят крепостта на своето аз.

Започнах разказа си пред дон Хуан, като споделих, че обстоятелствата в моя живот никога не са ми позволявали да бъда интроспективен. Откакто се помня, всекидневието ми е било претъпкано от прагматични проблеми, изискващи незабавно решаване. Помня как любимият ми чичо веднъж каза колко се ужасил, като разбрал, че никога не съм получавал подаръци за Коледа или за рождения ми ден. Бях отишъл да живея в семейството на баща ми скоро преди чичо ми да заговори на тази тема. Той се хвърли да ми съчувства за това несправедливо отношение, дори ми поиска извинение, макар че той самият нямаше нищо общо с тези неща.

— Това е отвратително, моето момче — каза той, разтреперан от възмущение. — Искам да знаеш, че съм стопроцентово на твоя страна, когато настъпи моментът за изкупване на обидите.

Настояваше многократно да простя на хората, които са били несправедливи към мен. От думите му придобих впечатлението, че иска да ме настрои против баща ми с тези разкрития и да го обвини в липса на внимание и грижи към мен. Но той не забелязваше, че аз изобщо не се чувствах обиден. За да реагирам според неговите очаквания, аз трябваше да съм интроспективен човек, който би се засегнал от шиповете на психологически тормоз, насочени към него. Уверих чичо ми, че ще си помисля, но не в момента, защото сега приятелката ми, която ме чакаше в хола, ми даваше отчаяно знаци да побързам.

Така и не намерих случай да се замисля по този въпрос, но чичо явно трябва да е говорил с баща ми, защото получих подарък от него — спретнато опакован пакет с панделките му и всичко, заедно с картичка, на която пишеше: „Извинявай.“ Разопаковах го с нетърпеливо любопитство. В картонената кутия имаше красива играчка — малко корабче с ключе за навиване, закачено на комина му. Беше за малки дечица — да си играят, докато се къпят във ваната. Баща ми напълно беше забравил, че бях на петнадесет години и вече бях мъж във всички отношения.

Понеже и в зряла възраст аз бях все така неспособен на сериозна интроспекция, един ден възприех като нещо напълно ново това, че се

озовах насред необяснима емоционална възбуда, която с времето определено се засилваше. Не й обръщах внимание, приписвайки я на естествените процеси в ума или тялото, които настъпват периодично без никаква причина или пък се задействат от биохимични процеси в самото тяло. Така че не се замислих над нея. Тази възбуда обаче продължи да се усилва и ме застави да помисля, че съм стигнал до момент в живота си, когато имам нужда от коренна промяна. Нещо в мен настойчиво изискваше да пренаредя отново живота си. Тази остра необходимост да пренаредя всичко ми беше позната. Бях я изпитвал и в миналото, но от много отдавна беше задрямала.

Антропологията беше за мен призвание, на което се бях посветил така всеотдайно, че изобщо не си представях да зарежа следването си като част от предполагаемата ми коренна промяна. Изобщо не ми и хрумваше да напусна университета и да се заема с нещо друго. Първото, което ми дойде наум, беше, че може би трябва само да сменя университета и да се преместя някъде другаде, далеч от Лос Анжелис.

Преди да подхвана промяна от такъв мащаб, аз реших да пробвам водата, така да се каже. Записах се за един летен университетски курс в друг град. Най-важното в този курс за мен бяха лекциите по антропология, изнасяни от виден специалист по индианците от района на Андите. Бях убеден, че ако съсредоточа изследванията си над област, която емоционално ми е по-достъпна, ще имам по-добра възможност да се занимавам сериозно с полева антропологическа работа, когато й дойде времето. Смятах, че познаването ми на Латинска Америка би улеснило достъпа ми до която и да било индианска общност там.

Едновременно със записването в курса започнах и работа като асистент-изследовател при един психиатър, по-голям брат на мой приятел. Той искаше да се направи анализ на извадки от записани отговори на млади мъже и жени за проблемите им, свързани с претоварване в обучението, неудовлетворени очаквания, неразбиране в семейството, неудачи в любовните отношения и т.н. и т.н. Записите бяха правени преди повече от пет години и подлежаха на унищожаване, но преди това на всяка касета се слагаше произволен номер, после психиатърът и неговият асистент-изследовател взимаха от списъка с произволни номера касети за прослушване и анализ.

През първия учебен ден в новия университет професорът по антропология говори за своите академични постижения и заслепи студентите с мащаба на познанията и публикациите си. Беше висок, строен мъж на около четиридесет и пет години, с шарещи сини очи. От външния му вид най-много ме поразяваха очите — те изглеждаха огромни зад дебелиите стъкла за късогледство и всяко око сякаш се въртеше в различна посока, когато обръщаше глава. Знаех, че това е невъзможно, но тази оптическа илюзия предизвикваше много неприятно впечатление. За антрополог той беше много добре облечен — по мое време антрополозите се славеха с крайно небрежното си облекло. Студентите описваха археолозите например като същества, потънали в датировки с въглерод-14, които обаче никога не се къпят.

По някакви необясними причини обаче истински го отличаваха не толкова външният му вид или ерудицията, а начинът, по който говореше. Той произнасяше всеки звук отчетливо и наблягаше на отделни думи, като ги удължаваше. Определено имаше чуждестранен акцент, но знаех, че това е маниерничене. Произнасяше едни изречения като англичанин, други — като проповедник-ривайвълист^[1].

Въпреки огромната си приповдигнатост той ме плени от самото начало. Чувството му за собствена значимост бе толкова натрапчиво, че се възприемаше като нещо безспорно още след първите пет минути на лекциите му, които винаги представляваха бомбастично изложение на знания, подплатено с неудържимо самоизтъкване. Имаше удивителна власт над аудиторията. Всеки от студентите, с които разговарях, обожаваше този изключителен човек. Сериозно започнах да мисля, че прехвърлянето ми в друг университет ще бъде лесно и спокойно, и от всяко положение напълно позитивно. Харесваше ми новото обкръжение.

В работата ми така се увлякох в прослушването на записите, че се промъквах в кабинета по всяко време и изслушвах не само извадки, а целите записи. Отначало направо се изумявах, че във всеки от записите сякаш чувах самия себе си. Но с течение на седмиците колкото повече записи прослушвах, толкова повече удивлението ми прерастваше направо в ужас. Всяко произнесено изречение, включително въпросите на психоаналитика, сякаш бяха мои. Всички тези хора говореха от дълбините на моето същество. Отвращението, което изпитвах, беше нещо съвсем ново за мен. Никога не бях си

представял, че мога да се повтарям безкрайно във всеки мъж или жена, които слушах от записите. Чувството ми за собствена индивидуалност, утвърждавало се у мен още от раждането ми, рухваше неспасяемо под напора на това колосално откритие.

Тогава започнах един противен процес на самовъзстановяване. Несъзнателно правех най-нелепи опити за интроспекция; мъчех се да се измъкна от затрудненото си положение, като разговарях нескончаемо сам със себе си. Изравях от ума си всевъзможни доводи в подкрепа на чувството ми за неповторимост и после си ги повтарях на глас. Дори започна да ми се случва нещо небивало за мен: често се будех от това, че насън разговарям със себе си на висок глас, убеждавайки се в своята стойност и различие от другите.

И после, в един ужасен ден, претърпях още един съкрушителен удар. В малките часове на нощта ме разбуди настойчиво чукане на вратата. Не беше леко, плахо почукване, а от тези, които мои приятели наричаха „гестаповско“. Вратата едва не се изкърти от пантите. Скочих от леглото и отворих шпионката. На вратата блъскаше моят шеф, психиатърът. Изглежда, това, че бях приятел на по-малкия му брат, бе създавало някаква близост помежду ни. Той без колебание ме бе приел за приятел и ето че сега стоеше пред вратата ми. Запалих лампата и отворих вратата.

— Заповядай, моля — поканих го аз. — Какво се е случило?

Беше три часа през нощта и от посивялото му лице и хлътнали очи разбрах, че е дълбоко разстроен. Той влезе и седна. Неговата гордост и наслада — гривата му от дълга черна коса — падаше по лицето му. Дори не понечи да я приглади назад, както обикновено я носеше. Аз много го харесвах, понеже беше по-възрастната версия на моя приятел от Лос Анжелис с тежките си черни вежди, проникателни кафяви очи, квадратна челюст и дебели устни. Горната му устна отвътре сякаш имаше втора гънка, която при определена усмивка създаваше впечатлението, че е двойна. Той обичаше да говори за формата на носа си и казваше, че е „нахален“ нос, който обича да се пъха навсякъде. Смятах го за безкрайно самоуверена И мнителна личност. Той самият твърдеше, че при неговата професия тези качества са плюс.

— Какво се е случило ли?! — повтори той троснато, а горната му двойна устна потреперваше. — Може да се каже, че тази вечер ми се

случи всичко.

Той седеше на стола със замаян и объркан вид и явно не можеше да си намира думите. После стана, отиде до кушетката и се стовари на нея.

— Не ми стига, че нося отговорност за пациентите си — продължи той, — за субсидирането на изследванията за жена ми и децата, ами сега към всичко се стовари и още едно шибано бреме. Но най-много от всичко ме вбесява, че сам съм си виновен, аз самият излязох такъв глупак да се доверя на една тъпа курва!

— И да ти кажа, Карлос — продължи той, — няма нищо по-гадно, противно и шибано до повръщане от женската безчувственост. Ти знаеш, че не съм женомразец. Но в момента ми се струва, че всяка една женска си е само курва и нищо друго! Двулична и долна!

Не знаех какво да кажа. Цялото му словоизлияние не се нуждеше нито от потвърждение, нито от оспорване. А и без това не бих посмял да му противореча — не разполагах с нужните средства. Бях много уморен и ми се спеше, а той продължаваше да говори така, сякаш животът му зависеше от това.

— Ти нали познаваш Тереза Манинг? — попита ме той с остър, обвинителен тон.

За миг си помислих дали не ме обвинява, че имам нещо с младата му, красива студентка-секретарка. Но без да ми остави време за отговор, той продължи:

— Тереза Манинг е задник. Тъпанарка! Глупава, нагла жена, без никакъв друг интерес в живота, освен да се чука с всеки, който е поне малко известен и прочут. Мислех я за интелигентна и чувствителна. Мислех, че в нея има нещо — известно разбиране, съчувствие, нещо, което човек би пожелал да сподели или да запази като скъпоценност само за себе си. Не знам, но поне такава представа беше създавала у мен, а всъщност се оказа развратна и покварена, нещо повече — неизлечимо вулгарна.

Докато той говореше, започна да ми се очертава странна картина. Психиатърът явно току-що бе имал неприятно изживяване със секретарката си.

— Още от деня, когато постъпи на работа при мен — продължи той, — разбрах, че я привличам сексуално, но тя никога не заговори на тази тема. Всичко беше само намеци и погледи, дявол да я вземе! И

днес следобед ми писна да се усуквам като котарак около нея и реших да давам направо. Отидох до бюрото ѝ и казах: „Знам какво искаш и ти знаеш какво искам.“

И той се впусна в безкрайно, най-подробно описание колко убедително ѝ казал, че ще я чака в апартамента си срещу университета в 11,30 вечерта и как заради никого не променял навиците си — че до един през нощта четял, работел и пиел вино, след което се оттеглял в спалнята. Той държеше апартамент до университета, а съпругата му с децата живееха извън града.

— Толкова бях сигурен, че всичко ще си бъде както трябва и ще остане като нещо незабравимо — въздъхна той. Гласът му придоби размекнатия тон на човек, който доверява нещо интимно. — Дори ѝ дадох ключа от апартамента си — каза той и гласът му пресекна.

Най-примерно тя дойде точно в 11, 30 вечерта — продължи той. — Влезе със своя ключ и се вмъкна като сянка в спалнята. Това страхотно ме възбуди. Знаех, че с нея няма да имам никакви въртели. Тя си знаеше ролята. Сигурно беше заспала в леглото. Или гледаше телевизия. Потънах отново в работата си, без повече да ме е грижа какво, по дяволите, прави. Знаех си, че ми е в кърпа вързана.

— Обаче в момента, когато влязох в спалнята — продължи той с нервен и смазан тон, сякаш е бил морално оскърбен, — Тереза се нахвърли върху мен като звяр и сграбчи члена ми. Дори не ми даде време да оставя бутилката и двете чаши, които носех. Все пак ми стигна съобразителност да поставя двете си кристални маши на пода, без да се счупят. Но бутилката прелетя през цялата стая, когато тя така стисна ташаците ми, сякаш бяха от камък. Идеше ми да я ударя. Направо изпицях от болка, но това не я смути. Разкикоти се като ненормална, понеже явно реши, че съм много страстен и секси, Така и ми каза, сякаш за да ме насърчи.

Тресейки глава от едва сдържана ярост, той каза, че тая жена била такава сексуална ламя и такъв егоист, че изобщо не ѝ пукало за мъжката психология — как мъжът има нужда от миг спокойствие, нужно му е да се почувства уютно, като у дома си, в предразполагаща атмосфера. Но вместо да прояви разбиране и внимание, както изисквала ролята ѝ. Тереза Манинг издърпала половия му член от панталоните с опитността на жена, която го е правила стотици пъти.

— В резултат от цялата тази свинщина — каза той — моята чувственост ужасена се оттегли. Бях емоционално кастриран. Тялото ми се гнусеше от тази шибана жена. Все пак моята похот не ми позволи да я изхвърля на улицата.

Тогава решил, за да не се посрами най-жалко като импотентен, което било на път да стане, да прави с нея орален секс и да я доведе до оргазъм, за да я задоволи, но тялото му така упорито отхвърляло тази жена, че дори това не могъл да стори.

— Тя вече дори не беше красива — каза той, — а най-невзрачна. Когато е облечена, дрехите прикриват щръкналите кокали на ханша й. И наистина изглежда добре. Но като е гола, тя направо е торба щръкнало бяло месо! Цялото и изящество като облечена е заблуда. То не съществува.

Никога не бях си представял, че психиатърът може да излива такава жлъч. Направо се тресеше от гняв. Отчаяно искаше да изглежда хладнокръвен и пушеше цигара след цигара.

Каза, че оралният секс се оказал още по-противен и гаден и вече бил на път да повърне, когато хищната жена направо го ритнала в корема, изтърколила го от собственото му легло на пода и го нарекла импотентен педал.

В тази точка от разказа очите на психиатъра горяха от омраза. Устните му трепереха. Беше пребледнял.

— Трябва да ползвам банята ти — каза той. — Имам нужда да си взема един душ. Направо воня от тази гадост. Дъхът ми мирише на пикня.

Той направо хлипаше и аз бих дал всичко на света, само да не бях присъствал на тази сцена. Дали от моята преумора или от хипнотичния тон на гласа му, или поради цялата нелепост на ситуацията, у мен възникна илюзията, че слушам не психиатъра, а гласа на някой от неговите пациенти на записите му, който се оплаква от дребни проблеми, превръщайки ги в гигантски драми. Изтезанието ми свърши едва към девет часа сутринта. Време беше да ходя на лекции, а психиатърът — да отиде да си гледа своите психари.

Влязох на лекцията претоварен от изгарящо, мъчително неспокойствие и огромното чувство на неловкост и излишност. Там получих последния удар — ударът, който срина опита ми за коренна промяна в моя живот. В това рухване изобщо не участваше моята воля,

то стана сякаш не само е било планирано, но и развитието му е било насочвано от някаква неведома ръка.

Професорът по антропология започна лекцията си за една индианска общност от високите плата в Боливия и Перу — племето аймара. Той го произнасяше „ей-ме-ра“ разтегляйки гласните с вид като че ли собственото му произношение е единственото правилно на света. Каза, че приготвянето на „чича“ (той го произнесе като „чаи-ча“) — алкохолна напитка, която се прави от ферментирала царевича — било задължение на секта жрици, които индианците аймара почитали като полубожества. С тон на човек, получил откровение, той каза, че тези жени превръщали варената царевича в каша, готова за ферментация, като дъвчели и плюели зърната, добавяйки по този начин един ензим, който се съдържал в човешката слюнка. При споменаването на човешка слюнка целият клас потръпна от погнуса.

Професорът явно страхотно се наслаждаваше. Разхихика се на ситни пристъпи, както се кикоти злонравен хлапак. По-нататък каза, че жените били специалистки-дъвкачки и ги нарече „чаи-ча дъвкачки“. Огледа първия ред, където сядаха повечето млади студентки, и нанесе съкрушителния си удар.

— Аз имам п-р-р-ривилегията — каза той с особена, псевдочуждестранна интонация — да бъда поканен да преспя с една чаи-ча дъвкачка. Изкуството да се дъвче кашата за чаи-ча развива мускулите на бузите и гърлото им до такава степен, че могат да правят направо чудеса с тях.

Той огледа смутената си аудитория и направи дълга пауза, прекъсвана само от хихикането му.

— Сигурен съм, че разбирате за какво намеквам — каза той и се разрази в истеричен смях.

Класът направо обезумя от намека на професора. Лекцията се прекъсна поне за пет минути от кикот и буря от въпроси, чиито отговори професорът отклоняваше наред нови пристъпи глупаво хихикане.

Почувствах се така смазан между магнетофонните записи, историята на психиатъра и „чаи-ча дъвкачките“ на професора, че моментално напуснах работа, отписах се от университета и заминах обратно за Лос Анжелис.

— Това, което ми се случи с психиатъра и професора по антропология — казах аз на дон Хуан, — ме хвърли в някакво непознато емоционално състояние. Мога да го нарека само интроспекция. Непрекъснато разговарях сам със себе си.

— Твоето страдание е много просто — отговори дон Хуан, като се тресеше от смях.

Явно моето положение го забавляваше. Но аз не споделях веселието му, защото не виждах нищо забавно.

— Твоят свят наближава края си — каза той. — За теб това е краят на една епоха. Да не би да си мислил, че светът, който си познавал цял живот, ще те напусне тихо и кротко, без никакво фучене и ръмжене? А не! Ще има още да се извива под теб и да те удря с опашка.

---

[1] Revivalist (англ.). Свещеник, който пробужда религиозната вяра чрез пламенни евангелистки проповеди. — Бел, пр ↑

ВЪЗГЛЕД, КОЙТО ПОВЕЧЕ НЕ МОЖЕХ ДА ПОДДЪРЖАМ

Лос Анжелис винаги е бил дом за мен. Не бях го избрал по своя воля, но в него винаги се чувствах сякаш съм бил роден тук, ако не и нещо повече. Изпитвах абсолютна емоционална привързаност към Лос Анжелис. Обичта ми към този град беше толкова силна и до такава степен част от мен, че никога не ми е било нужно да го изразявам на глас. Никога не ми се е налагало да преоценявам или подновявам това чувство. В Лос Анжелис моето семейство бяха приятелите ми. Те бяха най-близкото ми обкръжение, което означаваше, че съм ги приел абсолютно, точно както бях приел и града. Веднъж един мой приятел каза полу на шега, че всички ние се мразим от сърце. Те несъмнено можеха да си позволят такива чувства, защото разполагаха и с други емоционални връзки като родители, съпруги или съп-рузи. Аз имах само моите приятели в Лос Анжелис. По някаква причина аз бях станал личният им изповедник. Всеки от тях изливаше пред мен всичките си проблеми и грижи. Моите приятели ми бяха толкова близки, че никога не бях възприемал проблемите и грижите им само като техни. Можех да разговарям с тях часове наред за същите неща, които ме бяха ужасили у психиатъра и неговите записи. Нещо повече, никога не си бях давал сметка доколко всеки от приятелите ми поразително приличаше на психиатъра или професора по антропология. Не бях забелязвал колко са напрегнати приятелите ми. Всички пушеха неудържимо като психиатъра, но това не ми беше правило впечатление, защото и аз самият пушех така, а и сам бях не по-малко напрегнат. Друго, което не бях забелязал, бе колко афектирано говорят, макар че това направо биеше на очи. Вечно произнасяха думите с подчертания акцент па западните щати и го правеха умишлено. Не бях забелязвал и явното им внушение, че са неспособни на каквато и да било друга чувствителност освен интелектуална.

Истинският ми конфликт със самия себе си започна, когато моят приятел Пийт ме изправи пред своя проблем. Дойде при мен направо

пребит. Устата му беше подпухнала, а лявото око — зачервено и подуто, явно от удар — вече започваше да посинява. Преди да успее да го попитам какво му се е случило, той изломоти, че жена му, Патриша, ходила през уикенда по работа на събрание на брокери по недвижими имоти и там ѝ се случило нещо ужасно. Съдейки по вида на Пийт, реших, че Патриша може би е била ранена или дори убита в някакво произшествие.

— Тя добре ли е? — попитах аз, искрено разтревожен.

— Добре е, естествено — изръмжа той. — Тя е истинска курва и кучка, а на курвите и кучките не им се случва нищо друго, освен да ги чукат, а това на всичко отгоре им харесва!

Пийт беше бесен. Така се тресеше, че сякаш всеки момент можеше да изпадне в конвулсии. Буйната му, къдрава коса стърчеше на всички страни. Обикновено той я сресваше грижливо и подреждаше естествените си къдрици. Сега изглеждаше по-див и от тасманийски дявол.

— Всичко си беше наред до днес — продължи приятелят ми. — И изведнъж тази сутрин, като излизах изпод душа, тя ме плесна с хавлията по голия задник и от това моментално си дадох сметка, че е курва! Веднага разбрах, че се чука с някой друг.

Неговата логика доста ме озадачи. Разпитах го по-подробно, за да разбера как едно плясване с хавлия може да разкрие такова нещо на някого.

— Това не би било разкритие само за някой мухльо! каза той жлъчно. — Но аз си я знам добре Патриша и четвъртъка, преди да отиде на това брокерско събрание, изобщо не би ѝ хрумнало да ме шляпне с кърпата. И изобщо *никога* през всичките години на брака ни тя не била способна да ме шляпне така! Някой трябва да я е научил на този номер, докато са били и двамата голи! Така че я сграбчих за шията и изтръгнах истината от [??]

— Да! Чукала се с шефа си!

Пийт разказа, че отишъл в службата ѝ, за да се разбере с шефа ѝ, обаче човекът бил силно охраняван. Бодигардовете му го изхвърлили обратно на паркинга. Той решил да разбие прозорците на офиса и понечил да метне камъни, но бодигардовете го заплашили, че ако не престане, ще се озове в затвор, ако не и нещо по-лошо — да получи куршум в главата.

— И те ли те пребиха, Пийт? — попитах го аз.

— Не — отговори той мрачно. — Тръгнах по улицата и влязох в един магазин за части от употребявани автомобили. Цапардосах продавача, който се бе запътил към мен да ме обслужи. Човекът се шашна, но не се ядоса. Каза ми: „Успокойте се, сър, успокойте се! В тази стая обикновено се правят сделки.“ Праснах го още веднъж в зъбите и тогава му писна. Беше едър мъжага и като ми удари по едно кроше в зъбите и в окото, аз се оказах в нокаут. Когато дойдох на себе си — продължи Пийт, — намерих се да лежа на кушетка в офиса им. Дочух сирената на бърза помощ. Загрях, че идва за мен, затова скочих и хукнах навън. После дойдох при теб.

И се разхлипа, неспособен повече да се владее. Разстроен беше до дъното на душата си и направо рухна. Обадих се на жена му и тя пристигна за по-малко от десет минути у нас. Коленичи пред Пийт и започна да му се кълне, че обича само него, че всичко друго било пълна идиотщина и че тяхната любов била въпрос на живот и смърт. Всички други не означавали нищо за нея. Тя дори не ги помнела. И двамата изляха в плач цялата си душа и естествено си простиха един другиму. Патриша носеше слънчеви очила, за да прикрие кръвоизлива на дясното си око, където я беше ударил Пийт — той беше левак. Двамата изобщо не забелязваха присъствието ми, а и когато си тръгнаха, така и не си дадоха сметка, че съм бил там. Просто излязоха, притиснати един до друг, и оставиха вратата отворена.

Животът сякаш продължи да си тече както обикновено. Приятелите ми се държаха с мен както винаги. Все така ходехме по купони, на кино или просто „предъвквахме стари болезки“. Понякога тръгвахме да открием някой от ония ресторанти, където ти предлагаша „ядене на корем“ срещу цената на едно ястие. Въпреки тази привидна нормалност обаче в живота ми, изглежда, навлизаше странен нов фактор. Наблюдавайки се, забелязах, че най-неочаквано съм станал крайно придирчив — бях започнал да съдя приятелите си по същия начин, както бях осъдил психиатъра и професора по антропология. Кой съм аз все пак, че да съдя когото и да било?

Изпитвах огромно чувство на вина. Да съдя приятелите си — това качество ми беше непознато досега. И нещо още по-лошо — аз не само ги осъждах, но и намирах проблемите и грижите им за изключително банални. Уж аз си бях същият; те бяха същите мои

приятели. Бях изслушвал стотици пъти техните оплаквания и най-обстоятелствени истории, като винаги се бях вживявал дълбоко във всяко нещо, което споделяха. Откривайки сега това свое ново качество, аз бях потресен и ужасен от себе си.

За този период от живота ми едва ли има нещо по-вярно от поговорката „Злото никога не идва само“. Пълното разпадане на досегашния ми начин на живот настъпи, когато моят приятел Родриго Къмингс ме помоли да го откарам на летище Бърбанк, откъдето щеше да отлети за Ню Йорк. Това беше драматична и отчаяна стъпка от негова страна. Той смяташе за най-голямото проклятие на живота си, че е попаднал в капана на Лос Анжелис.

Вечен повод за шеги сред приятелите му беше как той многократно се бе опитвал да прекоси цялата страна, за да отиде в Ню Йорк и как всеки път, като потеглеше, автомобилът му се повреждаше. Веднъж беше стигнал чак до Солт Лейк Сити, преди колата му да се скапе напълно — трябвало й нов двигател, затова се наложило да я изостави там. В повечето случаи автомобилите му издъхваха още в покрайнините на Лос Анжелис.

— Какво им става на твоите автомобили, Родриго? — попитах го аз веднъж, подбуждан от искрено любопитство.

— Не знам — отвърна той с едва прикрито чувство за вина. А после с тон, достоен за професора по антропология в ролята му на проповедник-ривайвълист, той добави: — Може би става така, понеже веднъж хвана ли големия път, аз се чувствам толкова свободен, че давам пълна газ. Обикновено отварям всички прозорци. Обичам вятърът да ми духа в лицето. Чувствам се като дете, впуснало се да открие нещо ново.

За мен беше очевидно, че колите му, които винаги бяха таратайки, не можеха да понесат по-голяма скорост и просто двигателите им изгаряха.

От Солт Лейк Сити Родриго се бе върнал на автостоп. Той, естествено, е могъл да продължи на автостоп за Ню Йорк, но това изобщо не му бе хрумнало. Явно Родриго беше засегнат от същото страдание като мен — неосъзната страст към Лос Анжелис, която той отричаше на всяка цена.

В друг един случай, когато автомобилът му беше в отлично техническо състояние и можеше с лекота да издържи цялото пътуване,

тогава самият Родриго изобщо не беше в състояние да напусне Лос Анжелис. Успял бе да стигне до Сан Бернардино, където се отбил да гледа „Десетте Божи заповеди“. Този филм, по причини, известни само на Родриго, породил у него непреодолима носталгия по Лос Анжелис. Върна се и през сълзи ми каза, че този проклет град, Лос Анжелис, бил издигнал около него стена, която той не можел да преодолее. Жена му се зарадвала, че не заминал, а още по-щастлива била приятелката му Мелиса, макар и леко да се разочаровала, понеже трябвало да му върне речниците, които той й оставил.

Последният му отчаян опит да стигне до Ню Йорк със самолет беше дори още по-драматичен, защото бе взел пари на заем от приятелите си за самолетния билет. Каза, че така си отрязвал пътя назад, понеже нямал намерение да им връща парите.

Сложих куфарите му в багажника на моята кола и двамата потеглихме към летище Бърбанк. Той каза, че самолетът излитал чак в седем часа. До вечерта имаше много време, затова решихме да отидем на едно кино. Пък и той искаше да хвърли един прощален поглед на булевард „Холивуд“ — центърът на нашия живот и на всичко, което правехме.

Така че отидохме да гледаме някакъв епичен филм в „Техниколор и синерама“. Беше нещо мъчително дълго, което сякаш поглъщаше изцяло вниманието на Родриго. Когато излязохме от киното, вече мръкваше и трябваше да бързае към летището в най-натовареното движение. Той настоя да минем по странични улици, вместо по магистралата, която по това време гъмжеше от автомобили. Когато стигнахме летището, самолетът тъкмо излиташе. Това беше последната капка. Със сломен и примирен вид Родриго подаде билета си на касата, за да му върнат парите. Дадох му разписка на негово име и казаха, че ще му изпратят парите след шест до дванадесет седмици от Тенеси, където се намирал финансовият отдел на авиокомпанията.

Върнахме се обратно в блока, където живеехме и двамата. Този път той не беше се сбогувал с никого от страх да не се изложи, затова никой не беше и забелязал, че се е опитвал още веднъж да замине. Единственото му недоглеждане бе да си продаде автомобила. Помоли ме да го откарам до дома на родителите му, понеже баща му щял да му даде парите, които бе похарчил за билета, му, откакто го помня, бе човекът, който вечно измъкваше Родриго от всякакви каши, в които се

заплиташе. Явно лозунгът му беше: „Ме се страхувай, Родриго — старши е насреща!“ Като чу молбата на Родриго да му услужи с пари, за да върне другия си заем, баща му го погледна с най-печалното изражение, което някога съм виждал. Той самият беше изпаднал в ужасни финансови затруднения.

Сложи ръка на рамото на сина си и каза:

— Този път не съм в състояние да ти помогна, момчето ми. Сега би трябвало да се страхуваш, защото вече Родриго — старши не е насреща.

Опитвах се с всички сили да вляза в положението на моя приятел, да се вживея както винаги в драмата му, но не можех. Цялото ми внимание бе погълнато от думите на баща му. Прозвучаха ми така окончателно, че просто настръхнах.

Жадувах да се видя с дон Хуан. Зарязах всичко, което имах да върша в Лос Анжелис, и отпътувах за Сонора. Разказах на дон Хуан за странното си чувство, което изпитах в отношението си към моите приятели. Хлипайки от угризения, му казах, че съм започнал да ги съдя.

— Не се тормози толкова за нищо — каза спокойно дон Хуан. — Ти вече знаеш, че свършва цяла една епоха в живота ти, но една епоха никога не приключва истински, докато не умре кралят.

Какво искаш да кажеш, дон Хуан?

— Ти си кралят, а ти си като своите приятели. И точно поради тази истина умираш от страх. Едничкото, което можеш да сториш, е да приемеш истината такава, каквата е — но ти, естествено, не можеш да го направиш. Другото, което ти остава, е да си кажеш: „Аз не съм такъв, аз не съм такъв“, и непрекъснато да си го повтаряш. Обещавам ти обаче, че ще дойде моментът, когато ще осъзнаеш, че си точно такъв.

НЕИЗБЕЖНАТА СРЕЩА

От дълго време в ума ми се беше загнездила една мисъл и не ми даваше покой — трябваше да отговоря на едно изключително важно за мен писмо, и то на всяка цена. Но от това все ме отклоняваше една смесица от леност и дълбокото ми желание да доставям удоволствие. Моят приятел, антропологът, благодарение на когото се бях срещнал с дон Хуан, ми беше писал преди един — два месеца писмо. Интересуваше се как вървят моите антропологически изследвания и настойчиво ме канеше да го посетя. Бях съчинил три дълги писма, Но като ги препрочитах, те ми се струваха толкова банални и ласкателни, че ги късах на парчета. Все не успях да изразя в тях дълбоката си благодарност, дълбочината на чувствата си към него. Оправдавах това отлагане на отговора с искреното си намерение да отида да го видя и да му разкажа лично всичко, което правехме с дон Хуан Матус, но забавях замисленото пътуване, защото съвсем не ми беше ясно какво всъщност правя с дон Хуан. Искях да покажа един ден на приятеля си реални резултати. А досега разполагах само със смътни наброски за възможности, които пред неговия възискателен поглед съвсем не биха минали за антропологическа полева работа.

Един ден чрез общи познати научих, че той е починал. Смъртта му ме хвърли в една от някогашните ми опасни, мълчаливи депресии. Невъзможно ми беше да изразя какво чувствам, защото, умът ми не беше формулирал напълно това състояние. Беше някаква смесица от потиснатост, безнадеждност и отвращение от самия себе си за това, че не бях отговорил на писмото му, нито бях отишъл да се видим.

Скоро след това отидох при дон Хуан, Щом пристигнах в дома му, седнах на един от неговите сандъци под рамадата и се помъчих да намеря думи, които не биха звучали толкова банално, за да изразя колко ме бе смазала смъртта на моя приятел. По някакъв непонятен начин дон Хуан знаеше причината за терзанията ми и истинския ми повод да го посетя.

— Да — заговори сухо дон Хуан. — Знам, че твоят приятел, антропологът, който те насочи към мен, е починал. По някаква причина

знам точния момент на смъртта му. *Видях* го.

Сухото му изявление ме разтърси до дъното на душата.

— Отдавна забелязвах, че този момент приближава. Дори съм ти го казвал, но ти не обърна внимание на думите ми. Сигурен съм, че дори не си спомняш това.

Помнех всяка дума, която ми е казвал, но по времето, когато я е казвал, тя нямаше никакво значение за мен. Дон Хуан продължи, че едно събитие, дълбоко свързано с нашето запознанство, макар и не част от него, го е накарало да *види* моя приятел — антрополог като човек на прага на смъртта.

— *Видях* смъртта като една външна сила, която вече отваря твоя приятел — каза ми той. — Всеки от нас има под пъпа една енергетична пролука, енергетична цепнатина. Тази цепнатина, която магьосниците наричат *зев*, е затворена, когато човек е в разцвета на силите си.

Каза, че обикновено окото на магьосника различава всичко това като леко потъмняване в иначе белезникавата светлина на сияйната сфера. Но когато човек приближава смъртта, този *зев* става съвсем забележим. Той ме увери, че *зевът* на моя приятел бил широко отворен.

— Какво е значението на всичко това, дон Хуан? — попитах механично аз.

Това означава смърт — отговори той. — Духът ми даваше знак, че нещо приближава края си. Тогава помислих, че моят живот приближава края си и го приех с цялата благодарност, на която бях способен. И много, много по-късно ме осени, че не моят живот приближава края си, а цялата ми приемствена линия.

Нямах представа за какво говори. И как можех да приема всичко като толкова сериозно? Доколкото това имаше отношение към мен по времето, когато го бе казал, то ми изглеждаше като всичко останало в живота ми — просто приказки.

— Твоят приятел сам ти е казвал в толкова много думи, че умира — продължи дон Хуан. — И ти си разбирал какво ти казва, както си разбирал и нещата, които съм ти говорил аз, но и в двата случая си предпочел да го подминеш.

Нямах какво да отговоря. Смазан бях от нещата, които ми казваше. Искаше ми се да се Продан в сандъка, на който седях, и да изчезна, да потъна в земята.

— Но не е твоя грешката, че пренебрегваш такива неща — продължи той. — Това е от младостта. Имаш толкова нещо да вършиш, толкова хора около себе си. Обаче твоето внимание не е будно. Така и не си се научил да бъдеш бдителен и всичко да забелязваш.

В стремежа си да защитя своята последна крепост — представата ми, че съм наблюдателен — посочих на дон Хуан, че съм попадал в ситуации, които са били въпрос на живот и смърт и са изисквали светкавична съобразителност и наблюдателност от моя страна. И не че ми липсваше способността да бъда наблюдателен, а по-скоро не бях достатъчно ориентиран, за да си съставя правилен списък на приоритетите; затова всяко нещо за мен е било или важно, или без никакво значение.

— Да бъдеш с будно внимание не означава да си наблюдателен — каза дон Хуан. — За магьосниците будно внимание означава да осъзнаваш тази тъкан на всекидневния свят, която изглежда чужда на ставащото в момента. През пътуването с твоя приятел, преди да се срещнеш с мен, ти забелязваше само очевидните подробности. А не забелязваше как неговата смърт го поглъща. И все пак нещо в теб го знаеше.

Запротестирах и казах, че това не е вярно.

— Не се прикривай зад баналности — каза той с упрек. — Изправи се лице в лице с нещата. Дори да си с мен само за този миг, поemi отговорността за това, което знаеш. Не се залутвай в чуждата тъкан на света около теб, чужда на това, което става. Ако ие беше толкова погълнат от собствената си личност и проблеми, ти щеше да знаеш, че това е било последното му пътуване. Щеше да забележиш, че като се среща, за да се сбогува с хората, които са му помагали, той всъщност приключва сметките си.

— Твоят приятел — антрополог веднъж разговаря с мен — продължи дон Хуан. — Спомням си го толкова ясно, че изобщо не се изненадах, когато те доведе при мен на онази автогара. Когато разговаряхме, не можех да му помогна — той не беше човекът, когото търсех, но му пожелах добро от цялата си магьосническа празнота, от магьосническото си мълчание. По тази причина знам, че през последното си пътуване той е благодарил на хората, които са имали значение в живота му.

Признах на дон Хуан, че е напълно прав — наистина бях доловил много подробности, но по онова време те не означаваха нищо за мен — като например екстаза, в който моят приятел съзерцаваше гледките около нас. Той често ме караше да спирам просто за да погледа, понякога часове наред, далечните планини или руслото на някоя река, или пустинята. Бях пренебрегвал това, защото го смятах за идиотска сантименталност на един мъж на средна възраст. Дори правех тънки намеци, че може би пие прекалено. Той ми отговаряше, че в моменти на ужас едно питие позволява на човека миг покой и безметежност, миг, достатъчно дълъг, за да се наслади на нещо неповторимо.

— Това всъщност е било пътуване само за очите му — каза дон Хуан. — Магьосниците предприемат такива пътешествия, в които няма значение нищо друго освен това, което могат да поемат очите им. Твоят приятел се е разтоварвал от всичко излишно.

Признах на дон Хуан, че не съм обръщал внимание, като ми е говорел за моя умиращ приятел, понеже на някакво неведомо ниво съм знаел, че е, истина.

— Магьосниците никога не говорят празни приказки — каза той. — Винаги подбирам най-внимателно всяка дума, която казвам на теб или на когото и да било другиго. Разликата между теб и мен е, че аз нямам повече никакво време и се държа в съответствие с това. Ти от своя страна смяташ, че разполагаш с цялото време на света и се държиш в съответствие с това. Крайният резултат от поведението ни е, че аз претеглям всичко, което правя и казвам, а ти не.

Съгласих се, че е прав, но споделих, че всичко, което ми говори, ни най-малко не облекчава терзанията и скръбта ми. И тогава, неспособен повече да се владее, аз се помъчих да излея всички нюанси на обърканите си чувства. Казах му, че не търся съвет. Искях само да ми предпише някакво магьосническо средство, за да се избавя от душевните си терзания. Най-много ми се искаше да получа от него някакво естествено успокоително, органическо приспивателно и му го казах. Дон Хуан невярващо поклати глава.

— Много искаш! — каза той. — Следващото, което ще ми поискаш, е някакъв магически цяр за премахване на всичко, което те дразни, без и най-малкото усилие от твоя страна — само усилието да глътнеш, каквото ти дадат. Колкото по-горчиво, толкова по-резултатно

— това е девизът на западния човек. Ти искаш резултати — една доза и готово, изцелен си.

Магьосниците се изправят пред нещата по различен начин — продължи дон Хуан. — Понеже нямат никакво време за губене, те се отдават изцяло на това, което е пред тях. Твоето дълбоко смущение се дължи на това, че ти липсва трезвост. Не си имал нужната трезвост да благодариш на приятеля си както подобава. Това се случва с всеки от нас. Ние никога не даваме израз на чувствата си, а когато поискаме да го сторим, вече е прекалено късно, защото времето ни е изтекло. Не само времето на твоя приятел бе изтекло, а и твоето. Трябваше да му се отблагодариш щедро в Аризона. Той се погрижи да те вземе със себе си и все едно дали си го разбрал или не, но на автогарата той ти оказа най-голямата си помощ. Но в моментите, когато трябваше да му благодариш, ти все му се ядосваше — осъждаше го, беше ти неприятен и какво ли не. А после все отлагаше да се видиш с него. Това, което всъщност ти отлагаше, бе да му благодариш. И сега вечно ще те преследва един призрак. Ти никога няма да можеш да му платиш това, което му дължиш.

Осъзнах величието на това, което казваше. Никога не бях разглеждал постъпките си в такава светлина. И всъщност никога не бях благодарил на когото и да било, никога. Дон Хуан продължи да бърка в раната ми още по-дълбоко.

— Твоят приятел знаеше, че умира — каза дон Хуан. — Написа ти последното си писмо, понеже се интересуваше какво си постигнал. Може би и без сам той да знае, както не знаеш и ти, но последната му мисъл е била за теб.

Бремето на тези думи беше прекалено тежко за плещите ми. Рухнах. Почувствах, че трябва да легна. Главата ми се въртеше. Възможно е това да беше от залеза. Бях направил ужасната грешка да пристигна в дома на Дон Хуан късно следобед. Залязващото слънце беше разтърсващо, отблясъците по голите скали, които се възвишаваха на изток от къщата на дон Хуан, бяха златни и пурпурни. По небето нямаше нито едно облаче. Струваше ми се, че всичко наоколо е застинало неподвижно. Сякаш целият свят се опитваше да се спотаи, но присъствието му беше съкрушително. Покоят на сонорската пустиня ме пронизваше като кинжал и стигаше до мозъка на костите

ми. Исках да се махна, да се кача на колата и да отпътувам. Исках да бъда в града и да се загубя в шума му.

— Ти усети вкуса на *безкрайността* — каза дон Хуан строго, като окончателна присъда. — Знам го, защото сам съм бил в твоето положение. Искат ти се да избягаш, да потънеш в нещо човешко, топло, противоречиво, глупаво, който знае какво още? Искаш да забравиш смъртта на приятеля си. Но *безкрайността* няма да ти позволи. — Гласът му се смекчи. — Тя те е уловила в безпощадната си хватка.

— Какво мога да направя сега, дон Хуан? — попитах аз.

— Единственото, което можеш да направиш — отговори той, — е да запазиш жива паметта за приятеля си, да я съхраниш жива до края на живота си, а може би и след това. По този начин магьосниците дават израз на благодарността, която повече не могат да изкажат на глас. Може да си помислиш, че това е глупаво, но е най-доброто, което могат да сторят магьосниците.

Изглежда, собствената ми мъка ме накара да повярвам, че вечно жизненият дон Хуан е печален колкото мен. Но веднага отхвърлих тази мисъл. Невъзможно беше.

— За магьосниците тъгата не е нещо лично — каза дон Хуан, отново проникнал в мислите ми. — А и това съвсем не е тъга. Това е вълна от енергия, която идва от дълбините на космоса и блъсва магьосниците в момент, когато са възприемчиви, когато са като радиостанции, способни да улавят радиовълните.

— Магьосниците от древните времена, които са ни предали своето магьосничество в пълния му вид, са вярвали, че във Вселената има една тъга, която е като сила.

Състояние като светлина, като *намерение* и тази вечна сила оказва своето въздействие особено над магьосниците, понеже те повече нямат щитове, е които да се предпазват. Те не могат да се скрият зад приятели или зад научна работа. Не могат да се скрият зад любов или омраза, щастие или нещастие. Зад нищо не могат да се скрият.

— Поради самата си същност — продължи дон Хуан, — магьосниците възприемат тъгата като абстрактна. Тя не се дължи на ламтежа за нещо или липсата му, нито пък на чувството за собствена значимост. Тя не идва от мен, тя идва от *безкрайността*. Мъката, която

изпитваш от това, че не си се отблагодарил на приятеля си, вече клони в тази посока.

— Моят учител, нагуалът Хулиан — продължи той, — беше изключителен актьор. В действителност работеше професионално в театър. Той имаше една любима история, която често разказваше на спектаклите си. С нея обикновено ме докарваше до пристъп на страхотна мъка. Казваше, че това е историята на воители, които имат всичко и все пак изпитват жилото на всемирната скръб. Винаги съм мислел, че я разказваше лично за мен.

После дон Хуан ми преразказа думите на учителя си — историята се отнасяла за един човек, който страдал от дълбока меланхолия. Ходил при най-добрите лекари на своето време, но никой от тях не успявал да му помогне. Накрая стигнал до кабинета на прочут лекар, изцелител на душата. Докторът предположил, че пациентът му вероятно би могъл да намери утеха и изцеление от меланхолията си в любовта. Човекът отвърнал, че любовта изобщо не е проблем за него, бил обичан както никой Друг на света. Тогава лекарят му предложил да тръгне на пътешествие и да види други краища на света. Човекът отговорил, че без всякакво преувеличение е обиколил всички кътчета по света. После лекарят му препоръчал да се заеме с някакво хоби: изкуство, спорт и т.н.

Човекът отговарял на всяка от препоръките му по един и същ начин — и това опитал, но без никакво облекчение. Тогава лекарят го заподозрял, че е неизлечим лъжец. Невъзможно било да е правил всички тези неща, които твърдял. Но като добър лечител той бил осенен от една последна идея.

„Ах! — възкликнал той. — Мисля, че имам чудесно решение за вас, сър. Трябва да посетите някое представление на най-великия комедиант на нашето време. Той така ще ви развесели, че ще ви извади завинаги от вашата меланхолия. Трябва да гледате някое представление на Великия Гарик!“

И дон Хуан каза, че мъжът погледнал лекаря с най-печалния вид, който човек може да си представи, и казал: „Докторе, ако това е последното ви предписание, аз съм загубен. Няма лек за мен. Аз съм Великия Гарик.“

ПРЕЛОМНИЯТ МОМЕНТ

Дон Хуан определяше *вътрешното мълчание* като особено състояние, при което мислите спират и човек може да функционира от друго ниво на осъзнаване, различно от всекидневното. Той подчертаваше, че *вътрешно мълчание* означава спиране на *вътрешния диалог* — този вечен спътник на мислите; затова то се явява състояние на дълбок покой.

— Древните магьосници — каза дон Хуан — го наричат *вътрешно мълчание*, защото е състояние, при което възприятието не зависи от сетивата. По време на *вътрешното мълчание* се задейства друга способност на човека — способността, която го превръща в магическо същество, същата тази способност, която е била отслабена не от самия човек, а от някакво чуждо влияние.

— А какво е това чуждо влияние, което отслабва магическата способност на човека? — попитах аз.

— Това е въпрос на по-нататъшни обяснения — каза дон Хуан, — а не на сегашното обсъждане, макар че това наистина е най-сериозният аспект в магията на шаманите от древно Мексико.

— *Вътрешното мълчание* — продължи той — е основата, върху която се гради всичко в магията. С други думи, всичко, което правим, води към тази основа, която — подобно на всичко останало в света на магьосниците — не се разкрива, докато не ни разтърси нещо гигантско.

Дон Хуан каза, че магьосниците от древно Мексико разработили всевъзможни способности да разтърсят до основи себе си или други практикуващи магьосници, за да достигнат желаното *вътрешно мълчание*. Те прибегвали до най-невъобразими действия, които могат да изглеждат без всякаква връзка с постигането на *вътрешно мълчание*, като например скачане във водопад или да прекарваш цели нощи, окачен надолу с главата на най-високия клон на някое дърво. Това обаче били ключови способности за постигане на това състояние.

Следвайки схващанията на магьосниците от древно Мексико, дон Хуан категорично твърдеше, че *вътрешното мълчание* може да се

увеличава и натрупва. В моя случай той се опитваше да ме насочи към създаването на ядро от *вътрешно мълчание* в самия мен и после да добавям към него миг след миг, при всеки случай, когато го практикувам. Той обясни как магьосниците от древно Мексико открили, че всеки индивид има различен праг на *вътрешно мълчание* от гледна точка на времето. Това означава, че всеки от нас трябва да поддържа *вътрешно мълчание* толкова време, колкото му е нужно, за да достигне собствения си специфичен праг, преди то да се задейства.

— А какво според древните магьосници е знак, че *вътрешното мълчание* е започнало да действа, дон Хуан? — попитах аз.

— *Вътрешното мълчание* се задейства от момента, в който започнеш да го натрупваш в себе си — отговори той. — Това, към което са се стремели древните магьосници, е финалният, драматичен краен резултат от постигането на този индивидуален праг на *мълчание*. На някои особено надарени магьосници са им нужни само няколко минути *мълчание*, за да достигнат тази желана цел. Други, не толкова талантиливи, се нуждаят от продължителен период *мълчание*, може би повече от час пълен покой, преди да постигнат желания резултат. А желаният резултат е нещо, което древните магьосници наричат *спиране на света* — моментът, в който всичко около нас престава да бъде това, което винаги е било.

— Това е моментът, в който магьосниците се връщат към истинската природа на човека — продължи дон Хуан. — Древните магьосници го наричат още *абсолютна свобода* — моментът, в който човекът — роб става свободно същество, способно на такива постижения на възприятието, които са предизвикателство към обичайното ни, линейно въображение.

Дон Хуан твърдеше, че *вътрешното мълчание* е пътят, който води до истинско спиране на съждението; до момент, когато сетивата престават да интерпретират сетивните данни, излъчвани от Вселената във всички посоки; момент, когато познавателният процес престава да бъде силата, която посредством непрекъснатото си прилагане определя природата на света.

— *Преломният момент* е необходим на магьосниците, за да се задейства *вътрешното мълчание* — каза дон Хуан. — *Преломният момент* е като хоросана, който зидарят слага между тухлите. Едва

когато хоросанът се втвърди, отделните тухли се превръщат в една цяла структура.

От самото начало на познанството ни дон Хуан непрекъснато ми втълпяваше колко ценно и необходимо е *вътрешното мълчание*. Следвах най-съвестно препоръките му да натрупвам *вътрешно мълчание* секунда след секунда, като искрено се стараех. Нямах никакво средство да измервам резултата от това натрупване, нито да преценя дали съм достигнал някакъв праг или не. Просто най-упорито си бях поставил за цел да го увеличавам — не толкова, за да угодя на дои Хуан, а защото това натрупване от само себе си се беше превърнало в предизвикателство за мен.

Един ден с дон Хуан разговаряхме, лениво разхождайки се по главния площад на Ермосийо. Беше по пладне в облачно време. Жегата беше суха и всъщност много приятна. Наоколо се разхождаха много хора. Площадът бе заобиколен от множество магазини. Бях идвал в Ермосийо много пъти, но досега изобщо не бях забелязвал магазините. Знаех, че ги има, но никога не бях ги забелязвал съзнателно. Не бих могъл да направя карта на този площад, дори и животът ми да зависеше от това. В този ден, докато се разхождахме с дон Хуан, аз се опитвах да запомня къде какъв магазин имаше. Потърсих нещо, което да ми послужи като мнемонично средство, на което впоследствие да се опре паметта ми.

— Както съм ти казвал много пъти и преди — заговори дон Хуан, като ме извади от съсредоточението, — всеки магьосник, който познавам, независимо дали мъж или жена, рано Или късно достига *преломен момент* в живота си.

— Искаш да кажеш, че стигат до душевен срыв или нещо подобно? — попитах аз.

— Не, не — отговори той и се засмя. — Душевният срыв е за личности, които много се гледят. Магьосниците не са личности. Това, което имам предвид, е, че в даден момент трябва да се прекъсне обичайният ход на живота им, за да може *вътрешното мълчание* да се установи и да стане активна част от структурата им.

— Изключително важно е ти сам, по своя воля, да достигнеш до този *преломен момент* или да го предизвикаш изкуствено, по рационален път.

— Какво имаш предвид, дон Хуан? — попитах аз, увлечен от интересното му разсъждение.

— Твоят *преломен момент* — каза той, — е да престанеш да живееш така, както си знаеш. Ти изпълняваше най-съвестно и точно всичко, което съм ти казвал. Дори и да си талантлив, ти така и не го показва. Не си муден, но действаш така, като че ли си. Ти си много уверен в себе си, но действаш като че ли си неуверен. Не си плах, въпреки това действаш така, сякаш се страхуваш от хората. Всичко, което правиш, сочи само едно: трябва да скъсаш с всичко това, безжалостно.

— Но по какъв начин, дон Хуан? Какво имаш предвид? — попитах аз направо неистово.

— Мисля, че всичко се свежда до едно — единствено действие — отговори той. — Трябва да се разделиш с приятелите си. Трябва да се сбогуваш с тях за твое добро. Невъзможно е да продължиш по пътя на война, влачейки със себе си личната си история, и ако не скъсаш с този начин на живот, аз самият няма да съм в състояние да продължа обучението ти.

— Чакай, чакай, дон Хуан — казах аз. — Тук вече съвсем не съм съгласен. Прекалено много искаш от мен. И откровено казано, не мисля, че съм в състояние да го сторя. Моите приятели са моето семейство, те са моите отправни точки.

— Именно, именно — отбеляза той. — Те са твоите отправни точки. Тъкмо затова трябва да скъсаш с тях. Магьосниците имат само една отправна точка — *безкрайността*.

— Но как според теб да го направя, дон Хуан? — попитах аз е хленчещ тон. Неговото изискване направо ме изваждаше от равновесие.

— Трябва просто да си отидеш — каза той твърдо. — Иди си от тях по който начин можеш.

— Но къде да отида? — попитах аз.

— Аз бих те посъветвал да наемеш стая в някой от ония евтини хотели, които знаеш — каза той. — Колкото по-безобразно е мястото, толкова по-добре. Ако стаята е с излиняло зелен килим, на прозорците висят излиняло зелени пердета и стените са излиняло зелено — толкова по-добре. Нещо подобно на оня хотел, който ти показах веднъж в Лос Анжелис.

Изхихиках се нервно, като си спомних как веднъж бях карал дон Хуан през индустриалната зона на Лос Анжелис, където имаше само складове и порутени хотели. Един от хотелите особено привлече вниманието на дон Хуан с претенциозното си име: „Едуард VII“. Спряхме за малко срещу него, за да го разгледаме.

— Този хотел там — каза дон Хуан, като го посочи — е за мен истинско олицетворение на живота на средния човек на Земята. Ако имаш късмет или бъдеш безжалостен, ще си наемеш тук стая с изглед към улицата, за да наблюдаваш безконечния парад на човешката нищета. Ако нямаш толкова късмет или не си достатъчно безжалостен, ще наемеш вътрешна стая с прозорци към калкана на съседната сграда. Помисли си какво е да прекараш целия си живот, разкъсван между тези две гледки — ако си във вътрешна стая, да завиждаш за изгледа към улицата, а ако си във външна — да завиждаш за изгледа към стената, уморен да гледаш навън.

Метафората на дон Хуан безкрайно ме разстрои, защото я взех много навътре.

Сега, изправен пред изгледа да наема стая в хотел, подобен на „Едуард VII“, аз се чудех какво да кажа и накъде да се насоча.

— Какво ми предлагаш да правя там, дон Хуан? — попитах аз.

— Един магьосник използва такова място, за да умре — каза той, втренчен немигащо в мен. — Ти никога в живота си не си бил сам. Сега е времето да го сториш. Ще останеш в тази стая, докато не умреш.

Това негово изискване ме стресна, но същевременно ме накара да се разсмея.

— Не че се каня да го сторя, дон Хуан — казах аз, — но по какъв критерий ще разбера, че съм умрял? Освен ако не искаш от мен всъщност да умра физически.

— Не — отговори той. — Не искам тялото ти да умре физически. Искам да умре твоята личност. Това са две напълно различни неща. Но същество, твоята личност няма почти нищо общо с тялото ти, Твоята личност е твоят ум, а, повярвай ми, твоят ум не е твой.

— Що за глупост е това, дон Хуан? Как така моят ум не бил мой? — чух се да произнасям с нервен фалцет.

— Някой ден ще ти говоря на тази тема — каза той. — но не и докато си в мекия уют на приятелствата си.

— Критерият, по който се определя, че едни магьосник е умрял — продължи той, — е когато вече му стане напълно безразлично дали е в компания или сам. В деня, когато престанеш да копнееш за компанията на приятелите си, които ти използваш като щит, в този ден твоята личност ще е умряла. Какво ще кажеш, готов ли си на това?

— Не мога, дон Хуан — отговорих аз. — Безсмислено е да се опитвам да те лъжа. Не мога да изоставя приятелите си.

— Няма нищо — каза невъзмутимо той. Моят отговор, изглежда, ни най-малко не го бе засегнал, — Аз повече няма да съм в състояние да разговарям с теб, но може да се каже, че за времето, което прекарахме заедно, ти научи много нещо. Научи неща, които ще те правят много силен, независимо дали ще се върнеш на пътя или ще се отклониш от него.

Той ме потупа по гърба и се сбогува с мен. Обърна се и просто изчезна сред хората на площада, сякаш се разтвори в тях. За миг изпитах странното чувство, че хората на площада бяха завеса, която той разтвори и изчезна зад нея. Краят бе настъпил както всичко друго в света на дон Хуан — бързо и непредсказуемо. Стоварил се бе внезапно върху ми и ме помете, без изобщо да проумея как бях попаднал в него.

Би трябвало да се чувствам съкрушен. И все пак не бях. Кой знае защо се чувствах в приповдигнато настроение. Не можех да се начудя колко лесно бе свършило всичко. Дон Хуан наистина беше изискано същество. Нямаше никакви взаимни обвинения, гняв или каквото и да било от този род. Качих се на колата и потеглих, щастлив и волен като чучулига. Направо ликувах. Колко невероятно, мислех си аз, че всичко бе свършило така бързо и безболезнено.

Пътуването ми на връщане мина без произшествия. Вече в Лос Анжелис, върнал се отново в привичната ми среда, забелязах, че съм се заредил с огромна енергия от последната ми среща с дон Хуан. Бях истински щастлив, с чувство за абсолютна лекота и подхванах с възобновен плам всичко това, което смятах за моя нормален живот. Напълно забравих всичките си терзания от моите приятели и пешата, които бях установил за тях, както и всичко, което бях споделил с дон Хуан във връзка с тях. Сякаш нещо бе изличило всичко това от съзнанието ми. На няколко пъти се удивих с каква лекота бях забравил нещо, което бе имало такова значение за мен, при това го бях забравил напълно. Всичко вървеше според очакванията ми. Имаше само едно

несъответствие в иначе стройната парадигма на моя нов стар живот: отчетливо си спомнях думите на дон Хуан, че съм напуснал магьосническия свят само академично и че пак ще се върна. Помнех и бях записвал всяка дума от нашите беседи. Според нормалната ми линейна памет и разум дон Хуан никога не беше казвал такова нещо. Как тогава можех да си спомням неща, които никога не са ставали? Напразно си блъсках ума. Тези псевдоспомени бяха достатъчно странни, за да ме накарат да се замисля, но после реших, че няма смисъл. Доколкото разбихах, аз бях напуснал света на дон Хуан.

Следвайки препоръките на дон Хуан за отношението ми към хората, които по един или друг начин са ми правили добро, аз стигнах до едно потресително за мен решение: да почета приятелите си и да им благодаря, преди да е станало прекалено късно. Под въпрос оставаше обаче случаят с моя приятел Родриго Къмингс. Но едно произшествие с него разтърси из основи моята парадигма и тя се разлетя на късчета до пълно разпадане.

Отношението ми към Родриго Къмингс се промени коренно, когато престанах да се надпреварвам с него. Открих, че с най-голяма лекота мога да проекцирам себе си стопроцентово в която и да било постъпка на Родриго. Всъщност аз бях същият като него, но не знаех това преди да престана да се състезавам с него. Едва тогава истината ми се очерта с влудяваща яснота. Едно от основните желания на Родриго беше да завърши колежа. Всеки семестър той се регистрираше в университета и се записваше за толкова курсове, колкото се разрешаваше. После, в течение на семестъра, той ги изоставяше един по един. Понякога изобщо зарязваше университета. Друг път ще издържи някой курс от цели три семестъра, за да се провали пред самото завършване.

По време на последния си семестър той бе записал курс по социология, понеже му допаднаше. Наближаваше последният изпит. Каза ми, че има на разположение три седмици, за да учи и изчете учебника за този курс и че това било прекалено много време за някакви си шестстотин страници. Той се смяташе за скоростен читател с висока степен на запамятаване — по негово мнение имал почти стопроцентово фотографическа памет.

Решил, че има премного време преди изпита, той ме помоли да му помогна да преустрои автомобила си, за да му е по-удобно при

разнасянето на вестници. Искаше да свали дясната врата, за да може да хвърля оттам вестниците с дясната си ръка, а не както досега да ги прехвърля през покрива с лявата. Напомних му, че е левак, на което той отговори, че сред множеството му способности, които никой от приятелите му не забелязвал, била и тази, че си служи еднакво добре и с двете ръце. В това беше прав — аз самият никога не бях забелязвал. След като му помогнах да свали вратата, той реши да свали обшивката на покрива, която беше доста разкъсана. Каза, че колата му била в отлично техническо състояние и ще я откара в мексиканския град Тихуана (който по лосанжелиски маниер нарече „Ти Джей“) и там щели да му сложат нова обшивка само за няколко гущера.

— Можем страхотно да използваме това пътуване — каза той въодушевено и дори подбра приятелите, които щеше да вземе. — Сигурен съм, че в *Ти Джей* ти ще се юрнеш да търсиш антикварни книги, защото си си заплес. Останалите ще хлътнем в някой бардак, знам доста такива местенца.

Отиде ни една седмица, за да смъкнем пялата обшивка и да изтъркаме металната повърхност, за да я приготвим за новата. Ма Родриго вече му оставаха само две седмици за учене, но той още смяташе, че има предостатъчно време. Тогава ме склони да му помогна да боядиса апартамента си. Отне ни една седмица да го боядисаме и изциклим подовете. В едната от стаите той не искаше да нанася боята върху тапетите. Наложих се да наемем специална машина, която отлепя тапетите с пара. Естествено, нито Родриго, нито аз и понятие си нямахме как се използва тая машина, затова свършихме работата ужасно нескоропосано. Накрая се наложи да използваме „Топинг“ — фина смес от гипс и други субстанции за шпакловка на стените.

След всички тези усилия на Родриго му останаха само два дни да назубри шестстотин страници. Той се хвърли в маратон от денонощно четене с помощта на амфетамини. Успя все пак да дойде в колежа в деня на изпита, успя да седне на банката, успя да вземе в ръце листовките с тестовете.

Това, което не успя да направи, бе да остане буден, за да си вземе изпита. Тялото му се свлече напред и главата му страхотно издумтя на банката. Изпитът беше прекъснат за известно време. Преподавателят по социология и студентите, които седяха около Родриго, изпаднаха в паника. Тялото му бе вкочанено и леденостудено. Всички заподозряха

най-лошото — помислиха, че е умрял от сърдечен удар. Повикаха линейка да го отнесат. След повърхностен преглед се установи, че Родриго е дълбоко заспал, и го откараха в близката болница да си отспи, докато от организма му се разкарат всичките амфетамини.

Приликата ми с Родриго Къмингс беше толкова пълна, че чак се уплаших. Бях същият като него. Тази прилика стана нетърпима за мен. И в един пристъп на пълен, самоубийствен нихилизъм, както си го определих, аз наех една стая в разнебитен хотел в Холивуд.

Килимите бяха зелени с ужасни прогаряния от цигари, които явно са били потушавани миг преди да се разразят в същински пожар. Завесите на прозорците бяха зелени, стените — излиняло зелено. Мигащият неонов надпис на хотела осветяваше стаята през цялата нощ.

В последна сметка се оказа, че направих точно каквото ме бе посъветвал дон Хуан, но стигнах до това по заобиколни пътища. Не го сторих, за да изпълня неговите изисквания, нито с намерение да изглежда противоречията ни. Останах в хотела месеци наред, докато моята личност, както ми бе предсказал дон Хуан, не умря, докато наистина ми стана все едно дали съм в компания или сам.

Напуснах хотела и се преместих да живея в самостоятелна квартира по-близо до колежа. Продължих занятията си по антропология, които всъщност не бях прекъсвал, и започнах доходен бизнес с една съдружничка. Всичко изглеждаше абсолютно наред, докато един ден не ме разтърси като удар в главата мисълта, че съм на път да изкарам остатъка от живота си в тревоги за бизнеса или в терзания пред привидната възможност за избор между академична или бизнескариера, или пък в нерви от небрежността и измамите на моята съдружничка. Проникна ме до дъното на душата ми истинско отчаяние. За първи път в живота ми, въпреки че бях видял и правил толкова неща, аз нямах изход. Чувствах се напълно загубен. В главата ми сериозно започна да се върти мисълта за най-практичния и безболезнен начин да сложа край на живота си.

Една сутрин ме събуди силно, настойчиво чукане на вратата. Помислих, че е хазайката и знаех, че ако не отговоря, тя ще влезе със своя ключ. Отворих вратата и там стоеше дон Хуан! Толкова се слиях, че загубих ума и дума. Взех да мънкам и пелтеча, неспособен да произнеса и дума. Испитах желание да му целуна ръка, да коленича

пред него. Дон Хуан влезе и най-непринудено приседна на ръба на кревата.

— Пристигнах в Лос Анжелис само за да те видя — каза той.

Предложих да отидем на закуска, но той каза, че го чакат други неща и разполага само с минутка да поговори с мен. Припряно му заразказвах как съм живял на хотел. Присъствието му така ме обърка, че и за миг не ми хрумна да го попитам как е открил къде живее. Казах на дон Хуан колко дълбоко съжалявам, че съм наговорил всички онези неща в Ермосийо.

— Няма нужда да се извиняваш — успокои ме той. — Всеки от нас е правил същото. Веднъж и аз самият избягах от света на магьосниците и трябваше едва ли не да умра, за да осъзная глупостта си. Важното е да стигнеш до *преломния момент*, все едно по какъв начин, а ти точно това си сторил. *Вътрешното мълчание* става реално за теб. Точно по тази причина аз съм тук и разговарям с теб. Разбираш ли какво искам да кажа?

Мислех си, че разбирам какво има предвид. Схванах, че е доловил интуитивно или е прочел във въздуха — както умееше да чете много неща, — че съм в пълна безизходица, и е дошъл да ме избави.

— Нямах никакво време за губене — каза той. — Трябва до един час да закриеш бизнеса си, защото един час е цялото време, което мога да си позволя да те чакам. Не защото не искам да чакам, а защото *безкрайността* ме притиска безжалостно. Иначе казано, *безкрайността* ти дава един час да се освободиш от всичко. Защото за *безкрайността* единственото занятие, достойно за един воин, е свободата. Всяко друго занятие е заблуда. Ще можеш ли да се освободиш от всичко за един час?

Не беше нужно да го убеждавам, че ще мога. Знаех, че трябва да успея. Тогава дон Хуан ми каза, че щом приключа с всичко, той ще ме чака на пазара в един мексикански град. В усилията си да обмисля как да закрия бизнеса си, аз не дочух какво беше казал. Когато той го повтори, помислих естествено, че се шегува.

— Как ще мога да се добера до този град, дои Хуан? С кола ли, със самолет ли? — попитах аз.

— Първо закрий бизнеса си — разпореди той. — После решението само ще дойде. Но запомни, ще те чакам само един час.

Той си тръгна, а аз трескаво се хвърлих да приключвам с всичко, което трябваше. Това, естествено, ми отне повече от един час, но не спрях да се замисля, защото веднъж заел се да приключа всички бизнесформалности, аз вече карах по инерция. Едва когато свърших всичко, аз осъзнах, че съм изправен пред истински проблем. Проумях, че абсолютно съм се издънил. Бях останал и без работата си, и без никаква възможност да се добера до дон Хуан.

Отидох до леглото си и потърсих единствената утеха, за която ми хрумна: покой, тишина. За да улесня настъпването на *вътрешното мълчание*, аз се възползвах от един способ, на който ме бе научил дон Хуан — седнах на леглото със свити колене, петите събрани се допираха до бедрата, а ръцете, хванали глезените, придържаха краката заедно. Той ми беше дал една дебела тръба, която винаги ми беше подръка, където и да ходех. Беше дълга към две педи и откъм единия край подплатена с възглавничка. Закрепвах я между стъпалата си, а откъм подплатения край я опирах точно по средата на челото, за да поддържа тежестта на главата ми. Винаги когато заемах това положение, аз само след секунди потъвах в дълбок сън.

Явно и този път съм заспал с обичайната лекота, защото сънувах, че съм в мексиканския град, където трябваше да се срещнем с дон Хуан. Този град винаги ми е бил интересен. Пазарът ставаше веднъж седмично и селяните от околността докарваха стоката си за продаж. Но в този град най-много ме привличаше павираното шосе, което водеше към него. Преди самия град то минаваше по стръмен хълм. Много пъти бях присядал па една пейка до сергията със сирене и гледах към хълма. Наблюдавах как хората идват от града с мулетата и товара им, но първо виждах само главите им; колкото повече приближаваха, толкова по-голяма част от тях се виждаше, докато накрая се окажеха на билото на хълма и тогава ги виждах в цял ръст. Винаги ми се струваше, че изникват от земята, едни бавно, други по-бързо, в зависимост от скоростта им. В съня ми дон Хуан ме чакаше до сергията със сирене. Приблжих се до него.

— Ти направи това от *вътрешното си мълчание* — каза той и ме потупа по гърба. — Ти достигна своя *преломен момент*. За миг бях започнал да губя надежда, но се повъртях наоколо, понеже знаех, че ще успееш.

В този сън ние тръгнахме да се поразходим. Чувствах се пощастлив от всякога. Сънят ми беше толкова жив, така страхотно реален, че у мен не остана никакво съмнение — бях решил проблема, дори това решение да е било само сън — фантазия.

Дон Хуан се засмя и поклати глава. Той определено четеше мислите ми.

— Ти не си просто в сън — каза той, — но кой съм аз, че да ти кажа това? Ти сам ще узнаеш един ден, че във *вътрешното мълчание* няма сънища, защото сам ще направиш избора да приемеш това знание.

ИЗМЕРЕНИЯТА НА ПОЗНАНИЕТО

Определението *краят на една епоха* не беше съвсем метафора за дон Хуан. По-скоро бе точно описание на процеса, през който минават шаманите, за да разградят структурата на света такъв, какъвто го познават, и да я заместят с друг начин на опознаване на заобикалящия ги свят. Като учител дон Хуан Матус се стремеше от самото начало на познанството ни да ме въвежда в *познавателния свят* на шаманите от древно Мексико. По онова време терминът *познавателен процес* беше ябълката на раздора помежду ни. Аз го разбихах като процес, посредством който ние опознаваме заобикалящия ни свят. Едни неща влизат в обхвата на този процес и са лесно познаваеми за нас. Други не се побират и поради това остават като аномалии, тоест неща, които не можем да разберем адекватно.

От своя страна дон Хуан твърдеше от самото начало на познанството ни, че светът на магьосниците от древно Мексико се различава от нашия не по повърхностни белези, а по напълно различния начин, по който протича познавателният процес. Според него познавателният процес в нашия свят изисква интерпретация на сетивните данни. Казваше, че Вселената се състои от безкраен брой енергийни полета, разпръснати навсякъде из нея под формата на светещи нишки. Тези светещи нишки въздействат над човека като организъм. Реакцията на организма е да превърне тези енергийни полета в сетивни данни. След това сетивните данни се интерпретират и тази интерпретация именно се превръща в нашата *познавателна система*. Моите разбирания за *познанието* ме караха да смятам, че то е универсален процес, тъй както езикът е универсален процес. Всеки език има различен синтаксис, така както всяка система на интерпретация на света е с леко различна организация.

Твърдението на дон Хуан обаче, че шаманите от древно Мексико имали напълно различна *познавателна система*, за мен беше равностойно на това да кажеш, че имат различен начин на общуване, който няма нищо общо с езика. Отчаяно исках да чуя от него, че *познавателната им система* е с различен език, но все пак език. За дон

Хуан *краят на една епоха* означаваше, че започват да се установяват елементи от едно различно познание. Елементите на моето нормално познание, все едно колко приятни и удовлетворителни са за мен, започват да се разтапят и изчезват. Съдбоносен момент в живота на човека!

Най-ценният за мен елемент беше моят академичен живот. Всяко нещо, което го застрашава, представляваше заплаха за най-дълбоката ми същност. Особено ако атаката е завоалирана, незабележима. Такова нещо ми се случи с професора, на когото бях отдал цялото си доверие — професор Лорка.

Бях се записал в курса по „когнитивна психология“ на професор Лорка, защото ми го бяха препоръчали като един от най-блестящите специалисти по това време. Професор Лорка беше направо красив мъж. Русата му коса беше грижливо сресана на една страна. Челото му беше гладко, без нито бръчица и му придаваше вид на човек, който през живота си за нищо не се е тревожил. Костюмите му бяха с изключително добра кройка. Не носеше вратовръзка, което му придаваше момчешки вид. Вратовръзка слагаше само ако имаше среща с важни личности.

По време на първата ми лекция при професор Лорка ме смути и изнерви това, че в началото взе да крачи назад-напред няколко минути, които на мен ми се сториха вечност. През цялото това време професор Лорка движеше нагоре-надолу тънките си, стиснати устни, като по този начин засилваше неимоверно напрежението, с което изпълваше претъпканата и със затворени прозорци зала. Внезапно той спря. Застана в центъра на залата на няколко крачки от моята банка и потупвайки по катедрата с акуратно навит вестник, започна да говори.

— Никога няма да се узнае... — подхвана той. Всички в залата едновременно започнаха трескаво да си записват.

— Никога няма да се узнае — повтори той — какво изпитва една жаба, докато седи на дъното на езерото и интерпретира жабешкия свят около себе си.

Гласът му показваше изключителна сила и убедителност.

— И така, какво мислите, че е това? — и той завъртя с широк жест вестника над главата си.

По-нататък прочете пред курса статия от вестник, в която се съобщаваше за изследванията на един биолог. Цитираше се

описанието на учения какво изпитват жабите, когато над главите им прелитат насекоми.

— Тази статия разкрива небрежността на репортера, който очевидно е цитирал погрешно учения — заяви професор Лорка с авторитета на стопроцентов професор. — Един учен, колкото и да е невеж, никога не би си позволил да антропоморфизира резултатите от изследването си, освен ако, естествено, не е пълен профан.

След това встъпление той изнесе блестяща лекция за самостоятелността на нашата *познавателна система* или на *познавателната система* на всеки организъм поначало. Във встъпителната си лекция той ни обсипа с порой от нови идеи, които представи с изключителна простота, готови за употреба. Най-новаторската идея за мен беше, че всеки индивид от всеки вид на земята интерпретира света около себе си, използвайки данните, получени от специализираните си сетива. Той заяви, че човешките същества не могат дори да си представят например какво е да живееш в свят, управляван от ехолокация, какъвто е светът на прилепите и в който никой от предполагаемите ориентировъчни точки не може дори да бъде осъзната от човешкия ум. Той показва съвсем ясно, че от тази гледна точка не може да има две сходни познавателни системи между отделните видове.

Когато напуснах аудиторията след края на продължилата час и половина лекция, аз се чувствах завладян от блестящия ум на професор Лорка. Оттогава станах заклет негов поклонник. Намирах лекциите му за повече от стимулиращи и провокиращи мисълта. Това бяха единствените лекции, които с нетърпение очаквах. Всичките му ексцентричности нямаха никакво значение за мен в сравнение с качествата му на превъзходен преподавател и мислител-новатор в областта на психологията.

По времето, когато за първи път присъствах на занятия с професор Лорка, аз вече бях работил почти две години с дон Хуан. Като човек, свикнал на определен ред, вече си бях затвърдил като стереотип на поведение да разказвам на дон Хуан всичко, което ми се е случвало във всекидневния свят. При първа възможност споделих с него за отношението си към професор Лорка. Превъзнасях професора до небесата и най-дръзко признах, че професор Лорка е моят пример за подражание. Изглежда, на дон Хуан му направи силно впечатление

този израз на искрено възхищение, обаче ми отправи едно странно предупреждение.

— Не се възхищавай на хората отдалеч — каза той. — Това е най-сигурният начин да създадеш едно митологическо същество. Иди по-близо до своя професор, разговаряй с него, виж какъв е като човек. Изпитай го. Ако поведението на твоя професор следва убеждението, че е човек, който ще умре, тогава всичко, което прави, без значение колко странно би могло да изглежда, трябва да е обмислено предварително и окончателно. Но ако всичко се окаже просто думи, тогава той не струва и колкото едно развалено яйце.

Безкрайно се засегнах от това според мен коравосърдечие на дон Хуан. Помислих си, че може би донейде ревнува заради чувствата ми към професор Лорка. Щом тази мисъл се формулира в ума ми, почувствах облекчение — обясних си всичко.

— Кажи ми, дон Хуан — опитах се да приключа разговора ни в друг тон, — какво всъщност представлява съществото, което ще умре? Много пъти си ми говорил за това, но всъщност не си ми давал определение.

— Човешките същества са същества, които ще умрат — каза той. — Магьосниците твърдо смятат, че единственият начин да се справяме с този свят и с нещата, които правим в него, е като приемем напълно, че сме същества на път да умрем. Без да сме приели това основно схващане, нашият живот, всичките ни действия и светът, в който живеем, са неконтролируеми.

— По нима простото приемане на това води до толкова важни последици? — попитах с псевдопротестиращ тон.

— Можеш да се обзаложиш на това с живота си! — усмихна се дон Хуан. — Обаче номерът не е просто да го приемем. Трябва да въплътим на практика това убеждение и с него да изживеем целия си житейски път. Магьосниците от всички времена са казвали, че мисълта за смъртта ни е най-отрезвяващата мисъл па света. Грешката ни като човешки същества — а това е грешка, която се повтаря от незапомнени времена — е, че без много-много да сме говорили за това, ние вярваме, че сме влезли в царството на безсмъртието. Държим се така, все едно никога няма да умрем — това е една хлапашка дързост. Но по-вредно от това чувство за безсмъртие е съпровождащото го чувство, че можем да обхванем цялата непостижима Вселена с ума си.

Едно ужасно противостояние на две идеи ме приклещи в мъртва хватка: мъдростта на дон Хуан и знанието на професор Лорка. И двете бяха трудно разбираеми, всеобхватни и крайно привлекателни. Не ми оставаше нищо друго, освен да следвам хода на събитията, където и да ме отведе.

Последвах буквално съвета на дон Хуан да се сближа с професор Лорка. Цял семестър се опитвах да намеря достъп до него и да поговорим. Чаках благоговейно пред кабинета му в неговите приемни часове, но той никога не намери време за мен. Но въпреки че не успях да разговарям с него, аз продължих все така безрезервно да му се възхищавам. Дори се примирих, че няма никога да разговаря с мен. Това нямаше значение, важното бяха идеите, които черпех от великолепните му лекции.

Докладвах на дон Хуан всичките си интелектуални находки. Бях изчел много литература над познавателния процес. Дон Хуан настоя повече от всякога да установя пряк контакт с подбудителя на моята интелектуална революция.

— Наложително е да разговаряш с него — каза той с настойчив тон. — Магьосниците никога не се възхищават от някого във вакуум. Те говорят с хората, опознават ги. Установяват отправните си точки. Сравняват ги. А ти се държиш малко хлапашки. Възхищаваш се от разстояние. Нещо подобно се случва с мъж, който се страхува от жените. Накрая гонадите му преодоляват неговия страх и го тласнат да се преклони пред първата попаднала жена, която му каже „здрасти“.

Опитах се с удвоено старание да се доближа до професор Лорка, но той беше като непристъпна крепост. Когато споделих с дон Хуан затрудненията си, той каза, че магьосниците гледат на всяко взаимоотношение с хората, независимо колко краткотрайно или незначително би било то, като на бойно поле. На това бойно поле магьосниците прилагат най-добрите си магии, всичките си усилия. Той ме увери, че за да се чувстваш свободно в такива ситуации — нещо, което никога не е било силната ми страна, — номерът е в това да се изправиш открито пред опонента си. Дон Хуан изрази отвращението си от плахите души, които до такава степен се страхуват от взаимодействие, че дори да влязат в контакт, изобщо не възприемат какво действително става, а просто си представят и предварително заключават какво се случва в зависимост от собственото си

психологическо състояние. Те взаимодействат, без изобщо да бъдат част от това взаимодействие.

— Винаги гледай човека, който се състезава с теб в дърпане на въже — продължи той. — Недей просто да дърпаш въжето; вдигни глава и го погледни в очите. Тогава ще разбереш, че той е просто човек също като теб. Все едно какво говори, все едно какво прави, той също трепери от страх съвсем като теб. Такъв поглед прави противника безпомощен, макар и само за миг. Точно тогава нанеси удара си.

Един ден имах късмет — настигнах професора в ъгъла на фоайето пред кабинета му.

— Професор Лорка — обърнах се аз към него, — разполагате ли със свободна минутка, бих искал да поговоря с вас?

— Кой, по дяволите, си ти? — каза той най-непринудено, сякаш бях най-добрият му приятел и просто ме пита как съм днес.

Професор Лорка беше безцеремонен като всички, но думите му не ми въздействаха като груби. Усмихна се със стиснати устни, сякаш ме подканяше да си вървя или да кажа нещо съществено.

— Аз съм студент по антропология, професор Лорка — казах му, — и полевите изследвания, с които се занимавам, ми дадоха възможност да науча някои неща от *познавателната система* на магьосниците.

Професор Лорка ме изгледа с подозрение и досада. Очите му изглеждаха като две сини точки, изпълнени със злост. Той приглади косата си назад, сякаш бе паднала над лицето му.

— Аз работя с истински магьосник в Мексико — продължих, опитвайки се да предизвикам отклик у него. — Той е истински магьосник, забележете. Нужно ми беше цяла година време, за да го предразположа и да се съгласи да разговаря с мен.

Лицето на професор Лорка се отпусна; отвори уста и заговори, размахвайки изключително деликатната си ръка пред очите ми така, сякаш замесваше тесто за пица. Не можех да не забележа златните му емайлирани копчета за ръкавели, които съвършено подхождаха на зеленикавото му сако.

— И какво искаш от мен? — попита той.

— Бих желал да ме изслушате за минутка — отговорих аз — и да видите дали нещата, с които се занимавам, представляват интерес за вас.

Той сви рамене, сякаш неохотно се примирява с неизбежното, отвори вратата на кабинета си и ме покани да вляза. Знаех, че нямам време за губене, и направо започнах да описвам полевата си работа. Казах му, че съм бил обучен на процедури, които нямат нищо общо с нещата, които съм намерил в антропологическата литература за шаманизма.

Няколко секунди той движеше устни, без да произнесе нито дума. Когато заговори, посочи като главен недостатък на антрополозите, че никога не отделят достатъчно време, за да опознаят всички нюанси на конкретната *познавателна система*, използвана от хората, които те изучават. Той определи *познанието* като система на интерпретация, която при прилагането ѝ дава възможност на хората да използват най-майсторски всички нюанси на значението, на които се гради разглежданата социална среда.

Думите на професор Лорка хвърлиха светлина пад цялата ми практическа работа. Без да съм овладял всички нюанси на *познавателната система* на шаманите от древно Мексико, би било крайно повърхностно да формулирам каквато и да било идея за този свят. Дори професор Лорка да не бе ми казал нито дума повече, това, което току-що изрече, ми беше предостатъчно. Но последва и една прекрасна лекция за *познавателния процес*.

— Твоят проблем — каза професор Лорка, — се дължи на това, че *познавателната система* на всекидневния ни свят, която всички възприемаме от деня, в който се родим, не е същата като *познавателната система* на магьосническия свят.

Това негово твърдение ме хвърли направо в еуфория. Убих се да благодаря на професор Лорка и да го уверявам, че в моя случай имам само един път на действие: да следвам неговите идеи през огън и вода.

— Това, което ти казах, са само общи идеи, естествено — допълни той, изпращайки ме от кабинета си. — Всеки четящ човек е осъзнал това, за което ти говоря.

Разделихме се почти като приятели. Когато разказах на дон Хуан как съм успял да направя контакт с професор Лорка, той реагира малко странно. От една страна, се въодушеви, но, от друга, изглеждаше загрижен.

— Имам чувство, че твоят професор не е точно такъв, за какъвто се представя — каза той. — Това, естествено, е от магьосническа

гледна точка. Може би ще е най-мъдро от твоя страна сега да се отдръпнеш, преди всичко това да те е погълнало прекалено. Едно от висшите изкуства на магьосниците е да знаят кога да спрат. Струва ми се, че ти вече си получил от твоя професор всичко, което можеш да вземеш от него.

Моментално реагирах с порой от оправдания и упреци. Дои Хуан ме успокои. Каза, че нямал намерение да критикува или съди никого, но доколкото му било известно, твърде малко хора съзнавали кога да се оттеглят, а още по-малко от тях знаели как да се възползват от това, че са го осъзнали.

Въпреки предупреждението на дон Хуан аз не се отдръпнах; станах най-преданият студент, последовател и почитател на професор Лорка. Той, изглежда, се проникна от истински интерес към моята работа, макар че го довеждах до пълно отчаяние с нежеланието и неспособността си да формулирам ясно очертани концепции за *познавателната система* на магьосническия свят.

Един ден професор Лорка ми формулира концепция за „учения-гост на друг познавателен свят“. Той сподели, че искал да бъде ширококомислещ и да разиграе като социолог възможността за различна *познавателна система*. Бе замислил истинско научно изследване, при което ще се събират и анализират протоколите. Ще се съставят тестове с познавателни въпроси, които ще бъдат предложени на шаманите, които познавах, за да се измери например възможността им да фокусират познавателните си способности над два различни аспекта на поведение.

Според неговия замисъл тестът ще започне с прост експеримент, в който те ще се опитат да разберат и запомнят писмен текст, който ще прочетат, докато играят покер. Тестът постепенно ще се усложнява, за да се измери например степента на фокусиране на познавателните им способности над сложни неща, които ще им бъдат казвани, докато спят и т.н. Професор Лорка предлагаше да се направи лингвистичен анализ на начина на изразяване на шаманите. Искаше да се направят точни измервания на реакциите им от гледна точка на скорост и точност, както и други варианти, които ще се очертаят при развитието на проекта.

Дон Хуан направо щеше да падне от смях, когато му разказах за замисленото от професор Лорка измерване на познавателните

способности на шаманите.

— Е, сега вече твоят професор наистина ми хареса! — каза той. — Но ти не може да говориш сериозно за тази идея „да се измерят нашите познавателни способности“. И какво ще получи твоят професор, като измери реакциите ни? Ще стигне до убеждението, че сме тайфа малоумни, защото тъкмо това сме ние. Ние едва ли можем да бъдем по-интелигентни, по-бързи от обикновения човек. Обаче не е негова грешката да мисли, че може от единия свят да измери познанието на друг свят. Грешката е твоя. Ти не си успял да убедиш твоя професор, че когато магьосниците говорят за *познавателния свят* на шаманите от древно Мексико, те всъщност говорят за неща, които нямат еквивалент в света на всекидневния живот.

— Един пример — продължи той, — непосредственото възприемане на енергията, както протича във Вселената, е елемент на познанието, чрез който шаманите живеят. Те *виждат* как енергията протича и следват течението ѝ. Ако нещо прегради този поток, те се отдръпват и се залавят с нещо съвсем друго. Шаманите *виждат* линии във Вселената. Тяхното изкуство или тяхната работа е да изберат тази линия, която ще ги отведе — възприятно — в сфери, които нямат название. Може да се каже, че шаманите реагират непосредствено на линиите на Вселената. Те *виждат* човешките същества като сияйни кълба и търсят в тях енергийния им поток. Естествено, те реагират мигновено на тази гледка. Това е част от тяхното познание.

Казах на дон Хуан, че е невъзможно да говоря за всичко това с професор Лорка, защото не съм правил никое от нещата, които той ми описа. Моето познание си оставаше същото.

— А! — възкликна той. — Ти просто не си имал време, за да възплътиш елементите на познание от шаманския свят.

Тръгнах си от къщата на дон Хуан по-объркан от всякога. Един глас в мен направо настояваше да приключа всякакви занимания с професор Лорка. Разбрах колко прав беше дон Хуан, когато веднъж ми каза, че практическите изследвания, от които се интересуват учените, водят към създаването на все по-сложни и по-сложни машини. Това не са практически изследвания, които променят изотвътре течението на живота на отделния човек. Те не се използват за постигане на необята на Вселената като личен опит. Удивителните машини, които съществуват или едва сега се създават, са културна придобивка, която

трябва да се ползва косвено дори от самите създатели на тези машини. Единствената награда за тях са парите.

Като ми посочи всичко това, дон Хуан ме застави да гледам по-критично на нещата. Наистина започнах да подлагам на съмнение идеите на професор Лорка — нещо, което дотогава не бях си позволявал. В същото време професор Лорка продължаваше да бъква потресаващи истини за познавателния процес. Всяка негова декларация беше по-категорична от предишните, затова и силно се връзваше в съзнанието.

В края на втория семестър при професор Лорка аз стигнах до задънена улица. Не виждах никакъв начин да хвърля мост между двете линии на мислене — на дон Хуан и на професор Лорка. Това бяха успоредни пътища. Разбихах стремежа на професор Лорка към количествена и качествена оценка на познанието. По това време кибернетиката вече се бе появила на хоризонта, така че ставаше реалност практическото изследване на познавателния процес. Но светът на дон Хуан беше такъв, че не се поддаваше на измерване със стандартните инструменти на познавателната система. Аз имах щастието да бъда свидетел на този свят чрез действията на дон Хуан, но не бях го изживял от собствен опит. Чувствах, че точно това ми пречеше да хвърля мост между тези два свята.

Разказах всичко това на дон Хуан при едно от посещенията си при него. Според него бях определил неточно кое е пречката и следователно фактора, който не позволява прехвърлянето на мост. Той смяташе, че пречката е нещо, излизащо далеч извън пределите на индивидуалните човешки възможности.

— Може би ще си спомниш какво съм ти казвал за един от най-големите ни недостатъци като обикновени човешки същества? — попита той.

Не можех да си спомня нищо конкретно. Той ми бе посочвал толкова много недостатъци, които ни пречат като обикновени човешки същества, че умът ми забуксува на празни обороти.

— Ти очакваш от мен нещо конкретно — казах аз, — но не се сещам какво.

— Огромният недостатък, за който говоря — каза той, — е нещо, което трябва да имаш наум всяка секунда от живота си. За мен това е

въпросът на въпросите и ще ти го повтарям непрекъснато, докато ти проглуша ушите.

След една безкрайна пауза аз се отказах от всякакви опити да се сетя.

— Ние сме същества на път към смъртта си — каза той. — Ние не сме безсмъртни, обаче се държим като безсмъртни. Това е недостатъкът, който ни погубва като индивиди и един ден ще ни погуби като вид.

Според дон Хуан преимуществото на магьосниците пред обикновените хора е, че магьосниците се осъзнават като същества на път към смъртта си и не си позволяват да се отклонят от това знание. Той подчерта, че е нужно да се полагат неимоверни усилия, за да се открие и поддържа това знание като абсолютно убеждение.

— Защо ни е толкова трудно да допуснем нещо, което е безспорна истина? — попитах аз, смутен от мащаба на нашата противоречивост.

— Това всъщност не е грешка на човека — каза примирително той. — Някой ден ще ти разкажа нещо повече за силите, които подтикват човека да се държи като магаре.

Нямаше какво повече да кажа. Настъпи зловеща тишина. Дори не ми се искаше да науча какви са тези сили, за които намекуваше дон Хуан.

— Изобщо не се затруднявам да преценя твоя професор от разстояние — продължи дон Хуан. — Той е безсмъртен учен. Той никога няма да умре. И стигне ли се до грижите, свързани със смъртта, сигурен съм, че топ вече се е погрижил за всичко. Има си вече място, където да бъде погребан, има солидна застраховка живот, която ще осигури семейството му. И изпълнил тези две задължения, той повече не мисли за смъртта. Мисли само за работата си.

— Професор Лорка умее да говори убедително — продължи дон Хуан, — защото е подготвен да използва думите точно. Обаче не е подготвен да се възприема сериозно като човек, който ще умре. Като безсмъртен той няма да знае как да го направи. Така че няма никакво значение колко сложни машини могат да създават учените. Тези машини по никакъв начин не могат да помогнат на нито един човек да се изправи пред неизбежната среща — срещата с *безкрайността*.

— Нагуалът Хулиан често ми е разказвал — продължи той, — за победоносните пълководци от древния Рим. Когато се завръщали у дома с победа, в тяхна чест устройвали огромни паради. Излагайки пред всички завоюваните съкровища и пленниците, превърнати в роби, победителите шествали през Рим на бойните си колесници. Редом до тях винаги яздел един роб, чието задължение било да шепне на ухото им, че цялата слава е нещо преходно.

— Ако ние по някакъв начин сме победители — продължи дон Хуан, — повече не ни е нужно някой да ни шепне на ухото, че всичките ни победи са мимолетни. Магьосниците обаче имат едно преимущество — като съществува на път към смъртта те имат кой да им шепне на ухото, че всичко е преходно. И този шепнещ глас е смъртта, безпогрешният съветник, единственият, който няма никога да ни излъже.

ДА КАЖЕШ „БЛАГОДАРЯ“

— *Войните-пътешественици* не оставят неизплатен нито един дълг — каза дон Хуан.

— За какво говориш, дон Хуан? — попитах аз.

— Време ти е да си оправиш сметките по някои задължения, които си поел през живота си — каза той. — Обърни внимание, това не означава, че някога ще ги изплатиш напълно, но е нужно поне да направиш този жест. Трябва да направиш едно символично разплащане, за да се компенсираш, за да удовлетвориш *безкрайността*. Веднъж ти ми разказа за две свои приятелки, които са имали голямо значение за теб — Патриша Търнър и Сандра Фланеган. Време е да ги намериш и да направиш на всяка от тях по един подарък, за който трябва да изразходиш всичко, което имаш. Трябва да направиш два подаръка, от които да останеш без пукнат грош. Това е жест.

— Не знам къде се намират те сега, дон Хуан — казах аз, вече готов да протестирам.

— Да ги откриеш — това е предизвикателството към теб. Ще ги търсиш под дърво и камък, докато ги намериш. Това, което възнамеряваш да направиш, е нещо много просто и все пак почти невъзможно. Твоето желание е да прекосиш прага на личните си задължения и с един скок да станеш свободен, за да можеш да продължиш нататък. Не успееш ли да преминеш този праг, тогава няма смисъл да се опитваш да продължаваш каквото и да било с мен.

— Но откъде ти хрумна идеята да ми възложиш такава задача? — попитах аз. — Измислил си я, защото смяташ, че е подходяща за мен ли?

— Аз не измислям нищо — каза той сухо. — — Получих тази задача от самата *безкрайност*. Не ми е лесно да ти казвам всичко това. Ако си мислиш, че страхотно се забавлявам с твоите изпитания, *грешииш*. Успехът на твоята мисия е от по-голямо значение за мен, отколкото за теб. Ако се провалиш, ти почти нищо не губиш. Какво толкова? Посещенията си при мен. Голяма работа. Но аз ще загубя теб,

а с това ще загубя или продължението на приемствената ми линия, или възможността ти да я заключиш със златен ключ.

Дон Хуан замълча. Той винаги знаеше кога умът ми изпада в трескави размисли.

— Много, много пъти съм ти казвал, че *войните-пътешественици* са прагматици — продължи той. — Те не се отдават на сантименталности, носталгия или меланхолия. За *войните-пътешественици* има само борба и тази борба няма край. Ако си мислиш, че си дошъл тук, за да намериш покой или че това е затишие в живота ти, грешиш. Тази задача — да изплатиш дълговете си — не е водена от което и да било от познатите ти чувства. Тя е водена от най-чистото чувство; чувството на *воина-пъ-тешественик*, на когото предстои да се гмурне в *безкрайността* и точно преди да го стори, той се обръща назад да каже „благодаря“ на хората, които са му правили добро.

— Трябва да се изправиш пред тази задача с цялата сериозност, която тя заслужава — продължи гой. — Това е последната ти спирка, преди да те погълне *безкрайността*. Всъщност, ако *воинът-пътешественик* не бъде във възможно най-доброто си състояние, *безкрайността* няма да го докосне с жезъла си. Така че не се щади, не жали никакви усилия. Изпълни това безжалостно, но изискано, до край.

Бях се запознал с тези две личности, които дон Хуан определи като двете ми приятелки с огромно значение за мен, докато учех в колежа. Живеех в стаичката до гаража на къщата, която беше собственост на родителите на Патриша Търнър. Срещу квартира и храна аз се грижех да почиствам басейна от нападали листа, да изхвърлям боклука и да приготвям закуската за Патриша и себе си. Бях още семейният шофьор и момче за всичко: откарвах госпожа Търнър на покупки, купувах на господин Търнър алкохол, който трябваше да вмъквам тайно в къщата и после в кабинета му.

Той ръководеше застрахователна агенция и пиеше насаме. Беше обещал на семейството си, че повече няма да се докосне до чашка след няколко сериозни семейни кавги по повод прекаленото му пиене. Той ми довери, че страхотно намалил пиенето, но от време на време има нужда от някоя глътка. Кабинетът му, естествено, беше забранена зона за всички, с изключение на мен. Смяташе се, че влизам там, за да

почиствам, но всъщност ходех, за да скрия бутилката му в една колона, която се предполагаше, че крепи свода на тавана в кабинета му, но всъщност беше кухня. Трябваше да вмъкна тайно бутилката, да измъкна празната и да я върна в магазина.

Патриша учеше драма и музика в колежа и беше великолепна певица. Мечтата ѝ беше да пее в мюзикъли на Бродуей. Излишно е да споменавам, че бях влюбен до уши в Патриша Търнър. Тя беше много стройна и със спортна фигура; брюнетка, с малко ъгловати черти и около една глава по-висока от мен — основното условие, за да откача по една жена.

Аз явно удовлетворявах дълбока нейна потребност — нуждата да се грижи за някого, особено като разбра, че татко ѝ напълно ми вярваше. Тя стана моята малка мамичка. Без нейно съгласие не можех дори уста да отворя. Следеше ме като ястреб. Дори ми пишеше курсовите работи, четеше учебниците ми и ми ги разказваше в резюме. Това ми харесваше не защото исках някой да се грижи за мен — не мисля, че някога съм изпитвал такава потребност, — приятно ми беше, че именно *тя* го прави. Наслаждавах се на общуването си с нея.

Тя ме водеше почти всеки ден на кино. Имаше пропуски за всички големи кинотеатри в Лос Анжелис, благодарение на любезността на някои киномагнати към баща ѝ. Самият господин Търнър никога не се възползваше от тях, смяташе, че е под достойнството му да показва пропуски в кината. Касиерите винаги искаха от приносителя на такива пропуски да подписва квитанция. Патриша подписваше без никакво притеснение каквото ѝ падне, но понякога някои заядливи чиновници искаха личния подпис на господин Търнър, а когато отивах и го взимах, те не се задоволяваха само с подписа му, а искаха и шофьорската му книжка като документ за самоличност, удостоверяващ валидността му. Веднъж един от тях, нахакан младеж, направи коментар, който го разсмя, пък и мен, но от който Патриша се вбеси.

— Струва ми се, че вие сте по-скоро господин Търд^[1] — каза той с противна усмивчица, — а не господин Търнър.

Можех да подмина тази шегичка, но той ни подложи на най-дълбоко унижение, като отказа да ни пусне на прожекцията на „Завръщането на Херкулес“ със Стив Рийвз в главната роля.

Обикновено навсякъде ходехме и с най-добрата приятелка на Патриша, Сандра Фланъган, която живееше с родителите си в съседната къща. Сандра беше самата противоположност на Патриша. Беше почти толкова висока, но с кръгло лице, розови бузи и чувствена уста: здрава беше като бик. Изобщо не се интересуваше от пеене, вълнуваха я единствено чувствените наслади на тялото. Ядеше и пиеше абсолютно всичко, при това можеше и да го смели, а това, което окончателно ме свали, беше, че след като направо излъсква чинията си, тя успяваше да стори същото и с моята — нещо, което никога през живота си не бях постигал, понеже си бях доста придирчив. Тя имаше изключително атлетичен вид, но някак си грубоват, и то във всички отношения. Можеше да се бие с юмруци като мъж и да рита като магаре.

От любезност към Патриша аз правех същите услуги на родителите на Сандра, като на нейните: чистех басейна им, събирах нападалите листа по поляната им, изнасях боклука и изгарях хартиените и всякакви горими отпадъци. Това беше по времето, когато заради тези изгаряния на сметта по дворовете въздухът на Лос Анжелис беше толкова замърсен.

Дали защото тези млади жени бяха винаги около мен или поради тяхната непринуденост, но накрая се оказах лудо влюбен и в двете.

Потърсих съвет от един мой приятел, много особен младеж — Николас ван Хутен. Той имаше две приятелки и живееше и с двете в явно блаженство. За начало ми даде най-простия според него съвет: как да се държиш в киното, ако си с две приятелки. Каза, че винаги когато ходел на кино с двете си приятелки, обръщал изцяло внимание на тази, която седяла от лявата му страна. След известно време, когато момичета отивали до тоалетната, при връщането им той ги карал да си сменят местата. Ана сядала на мястото на Бети и никой не се усещал. Той ме уверяваше, че това било първата стъпка от един дълъг процес на привикване на момичетата да приемат като нещо естествено ситуацията им на трио; като малко старомоден, Николас използваше леко изтъркания френски израз *menage a trois*.

Последвах съвета му, когато с Патриша и Санди отидохме в нямото кино на булевард „Феърфакс“ в Лос Анжелис. Настаних отляво Патриша и я обсипах с цялото си внимание. Като се върнаха от тоалетната, казах им да си сменят местата. Тогава се залових с това,

което ме бе посъветвал Николас ван Хутен, обаче Патриша изобщо не се примири с такива глупости. Стана и напусна киното, обидена, унижена и направо бясна. Понечих да я настигна, за да ѝ се извиня, но Сандра ме спря.

— Остави я да си върви — каза тя с една усмивка. — Голямо момиче е. Има достатъчно пари да си вземе такси и да се прибере.

Хванах ѝ се и останах в киното да се целуваме, макар и доста нервно и с чувство на вина от моя страна. Насред една страстна целувка усетих някой да ме дърпа за косата назад. Беше Патриша. Редът със седалките не беше закован на пода и се наклони назад. Атлетичната Патриша успя да отскочи встрани, преди седалките да се сгромолясат върху задния ред. Разнесоха се ужасените писъци на двама от зрителите, които седяха на крайните места до пътеката.

Съветът на Николас ван Хутен се оказа напълно непригоден. Патриша, Сандра и аз се върнахме у дома в гробно мълчание. Успяхме да позагладим конфликта насред куп нелепи обещания, сълзи и много усилия. Резултатът от нашите тристранни отношения беше, че накрая и тримата се оказахме съсипани. Не бяхме готови за такава авантюра. Не знаехме как да разрешим проблеми като привързаност, морал, дълг и норми на обществото. Аз самият не можех да изоставя едната заради другата, те също не можеха да се разделят с мен. Един ден, в разгара на страхотна душевна буря и направо от чисто отчаяние, тримата се разлетяхме в различни посоки, за да не се срещнем никога повече.

Чувствах се опустошен. Каквото и да правех, нищо не можеше да заличи следата от тях в живота ми. Напуснах Лос Анжелис и се потопих в нескончаема работа, в усилия да уталожа копнежа си по тях. Без никакво преувеличение мога най-искрено да кажа, че се озовах направо в ада и ми се струваше, че никога няма да се измъкна от там. Ако не беше се появило влиянието на дон Хуан над личността и живота ми, едва ли щях да издържа на собствените си демони. Казах на дон Хуан как съзнавам каква грешка е било това, което съм направил, че изобщо не ми е било работа да въвличам такива прекрасни хора в такава гадна, тъпа авантюра, която самият аз не съм бил готов да понеса.

— Всъщност грешката е в това — каза дон Хуан, — че и тримата сте били завършени егоманиаци. Представата за собствената ви

значимост едва не ви е унищожила. Когато я няма собствената важност, тогава има само чувства.

— Достави ми удоволствието да направиш следното просто и искрено упражнение — продължи той, — което може да има огромен смисъл за теб: изхвърли от спомена си за тези две момичета всичко, което си си казвал за тях, от рода на: „Тя ми каза това и това, и тя се разкрещя, и после другата се разкрещя НА МЕН!“, и остане само на нивото на чувствата си. Ако не отдаваше такова значение на самия себе си, какво ще имаш като несъкратим остатък?

— Чистата ми любов към тях — отговорих аз сподавено.

— И тя днес по-малка ли е, отколкото е била тогава? — попита дон Хуан.

— Не, не е по-малка, дон Хуан — казах аз искрено и изпитах същата мъка, която ме преследваше години наред.

— Този път ги прегърни от твоето *мълчание* — каза той. — Не се дръж като мърша. Прегърни ги изцяло, за последен път. Но бъди с *намерението*, че това е последният път на Земята, *възнамери* го от своя мрак. Ако струваш нещо — продължи той, — то когато им направиш своя подарък, ти ще направиш два пъти равностойка на целия си живот. Действия от такъв характер правят война въздушен, почти пара.

Следвайки съветите на дон Хуан, аз взех тази задача присърце. Разбрах, че ако не изляза победител, щеше да загуби не само дон Хуан. Аз също щях да загубя, а каквото и да беше това, което щях да загубя, то беше толкова важно за мен, колкото онова, което дон Хуан бе окачествил като важно за себе си. Щях да загубя шанса си да се срещна с *безкрайността* и да я осъзная.

Споменът за Патриша Търнър и Сандра Фланъган ме хвърли в ужасно състояние. Опустошителното чувство за безвъзвратна загуба, което ме бе преследвало всичките тези години, беше все така силно. Когато дон Хуан изостри това чувство, аз разбрах ясно, че има неща, които остават с нас — както беше казал той — за цял живот, а може би и след това. Трябваше непременно да открия Патриша Търнър и Сандра Фланъган. Последното напътствие на дон Хуан беше, че ако ги намеря, аз не бива да се задържам с тях. Отпускаше ми се време само колкото да им се отплатя, да обгърна всяка от тях с цялата обич, която изпитвах, без ядните гласове на взаимните обвинения, самосъжалението или егоизма.

Пристъпих към колосалната задача да открия какви са станали или къде се намират. Започнах да разпитвам за хора, които познаваха родителите им. Родителите им бяха напуснали Лос Анжелис и никой не можеше да ме упъти къде бих могъл да ги намеря. Не беше останал никой, с когото да говоря за тях. Помислих си дали да не пусна обява във вестника. Но после съобразих, че може и да не живеят в Калифорния. Накрая се наложи да наема частен детектив. Чрез контактите си с държавни служби по регистрация и какво ли не той издири адресите им за две седмици.

Живееха в Ню Йорк, недалеч една от друга и приятелството им си беше останало все така близко, както някога. Заминах за Ню Йорк и се заех първо с Патриша Търнър. Не беше станала звезда в Бродуей, както бе мечтала, но участваше в постановки. Не се поинтересувах дали като изпълнителка или нещо в администрацията. Посетих я в офиса ѝ. Тя не ми каза какво работи. Беше шокирана да ме види. Всичко, което можахме да направим, бе просто да седим, да си държим ръцете и да плачем. Аз също не ѝ казах с какво се занимавам. Казах, че съм дошъл, понеже ми се е искало да я видя и да ѝ направя подарък, който би изразил моята благодарност и че след това заминавам на пътешествие, от което не възнамерявам да се връщам.

— Какви са тези зловещи думи? — попита тя, явно истински разтревожена. — Какво се каниш да правиш? Да не си болен? Нямах вид на болен.

— Казах това метафорично — уверих я аз. — Връщам се в Южна Америка и се каня да си търся съдбата там. Конкуренцията е жестока и условията са много сурови, това е всичко. И ако искам да успея, ще трябва да отдам всичко, което имам, на това.

Тя май се поуспокои и ме прегърна. Изглеждаше си същата, само че много по-голяма, по-силна, по-зряла и много изискана. Целунах и ръцете и ме изпълни необятен прилив на любов. Дон Хуан беше прав. Като се махнат взаимните обвинения, оставаха само чувствата.

— Искам да ти направя един подарък, Патриша Търнър — казах аз. — Пожелай си каквото поискаш и стига да е по възможностите ми, ще ти го купя.

— Ти да не би да си забогатял? — разсмя се тя. — Най-страхотното у теб е, че никога нищо нямаш, нито пък ще имаш. Със Сандра често си говорим за теб, почти всеки ден. Представяхме си, че

паркираш колите на хората или живееш на издръжка на жени и т.н. и т.н. Извинявай, какво да се прави, ние още те обичаме.

Настоях да ми каже какво би искала. Тя се разплака и в същото време се усмихна.

— Ще ми купиш ли визоново палто? — попита ме тя разхлипана. Разроших косата ѝ и казах, че ще ѝ купя.

— Ако не ти хареса, ще го върнеш в магазина и ще си вземеш парите обратно — казах аз.

Тя се разсмя и ме смушка с юмрук както някога. Трябваше да се връща на работа и се разделихме, след като ѝ обещах, че ще дойда пак да се видим, но ако не дойда, държа да разбере, че силата, направляваща живота ми, ме е отнесла нанякъде, но въпреки това ще пазя спомена за нея до края на живота си, а може би и след това.

В действителност се върнах, но само за да видя от разстояние как ѝ връчват коженото палто. Чух я как изпищя от удоволствие. Тази част от задачата ми бе приключена. Тръгнах си, но не се чувствах олекнал като пара, както ми беше казал дон Хуан, че ще стане. Бях отворил наново старата рана и тя започна да кърви. Това беше не толкова дъжд отвън, а по-скоро тънка мъглица, която сякаш ме пронизваше до мозъка на костите.

После тръгнах да се видя със Сандра Фланъган. Живееше в едно предградие на Ню Йорк, до което се стигаше с влак. Почуках на вратата ѝ. Сандра отвори и ме погледна като че ли бях призрак. Силно пребледня. Беше по-красива от всякога, може би защото се бе позакръглила и изглеждаше огромна като къща.

— О, Боже, ти, ти, ти! — заекна тя, явно неспособна да изговори името ми.

Тя се разрида и за миг ми се стори, че е възмутена и готова да ме упрекне. Не ѝ дадох възможност да продължи в тази посока. Мълчанието ми беше пълно. Накрая то подежда и над нея. Покани ме да вляза и седнахме в хола.

— Какво правиш тук? — попита тя, малко поуспокоена. — Не можеш да останеш! Аз съм омъжена жена! Имам три деца! И съм много щастлива в брака си.

Изстрелвайки думите като картелница, тя ми разказа, че мъжът ѝ бил много надежден, без особено въображение, но добър човек, че не бил особено чувствен и тя трябвало много да внимава, защото лесно се

уморявал, когато се любили, и понякога дори не можел да отиде на работа, лесно се разболявал, но успял да създаде три прекрасни деца и че след като се родило третото ѝ дете, съпругът ѝ, който май се казваше Хърбърт, просто престанал да го прави. Вече не можел, но това нямало значение за нея.

Опитах се да я успокоя, като я уверявах отново и отново, че съм дошъл само за минутка, че нямам никакво намерение да променям живота ѝ или да я притеснявам по какъвто и да било начин. Разказах ѝ колко трудно съм я открил.

— Дойдох тук, за да се сбогувам с теб — продължих аз — и да ти кажа, че ти си любовта на моя живот. Искам да ти направя един символичен подарък в знак на моята благодарност и неумиращата ми обич.

Тя изглеждаше дълбоко трогната. Засмя се открито, както някога. Заради пролуката между зъбите приличаше на дете. Казах ѝ, че е по-красива от всякога, което искрено мислех.

Тя се засмя и каза, че се кани да мине на строга диета и че ако знаела за идването ми, щяла да я започне по-отдавна. Но сега непременно ще я започне и следващия път ще я намеря така стройна, както е била някога. Тя ми напомни какъв ужас бил животът ни заедно и колко дълбоко разстроена била. Дори си мислела, въпреки че е заклета католичка, да извърши самоубийство, но в децата си намерила утехата, от която се нуждаела, и че каквото сме правили някога, било младежки приумици, които никога не могат да се изличат, но трябва да се потулят някъде надълбоко.

Когато я попитах какъв подарък бих могъл да ѝ направя като символ на моята благодарност и обич към нея, тя се разсмя и каза същото, което и Патриша Търнър ми бе казала: че аз дори пукало съм нямал, нито ще имам някога, защото такъв съм си бил създаден. Настоях да си поиска нещо.

— Можеш ли да ми купиш микробусче, в което да се поберат всичките ми деца? — попита тя през смях. — Искам понтиак или олдсмобил с всичките му приспособления.

Тя го каза, убедена до дъното на душата си, че сигурно не съм в състояние да ѝ направя такъв подарък. Но аз го направих.

На другия ден аз шофирах колата на дилъра, който ѝ откара микробуса. Паркирах наблизко и от прикритието си чух нейното

възклицание, когато ѝ доставиха микробуса. Но в съответствие с нейната чувствена природа изненадата и не беше радостна. Това беше реакция на тялото, хлипове от мъка и объркване. Тя се разплака, но знаех, че плаче не защото е получила подаръка. Това беше болезнен копнеж, който отекна и в мен. Рухнах на седалката в колата.

Във влака обратно за Ню Йорк, а после и по време на полета до Лос Анжелис непрекъснато изпитвах чувството, че животът ми изтича; изтичаше през мен като пясък от събрани длани. Изобщо не се чувствах освободен или променен от това, че съм казал „благодаря“ и „довиждане“. Тъкмо обратно, по-дълбоко от всякога усещах бремето на тази странна привързаност. Плачеше ми се. През ума ми отново и отново прелитаха заглавията на книги, които моят приятел Родриго Къмингс бе замислил, но така и никога не бе написал. Той се беше специализирал в тона да измисля заглавия. Едно от любимите му беше „Всички ще умрем в Холивуд“, друго — „Ние никога няма да се променим“, и едно, което ми беше най-любимо и бях откупил за десет долара — „Из живота и греховете на Родриго Къмингс“. Всички тези заглавия се въртяха в главата ми. Аз бях Родриго Къмингс, и аз се задъних във времето и пространството, и аз обичах две жени, повече от живота си, и това никога нямаше да се промени. И подобно на останалите му приятели, аз също ще умра в Холивуд.

Разказах на дон Хуан всичко това в отчета си за този мой псевдоуспех. Той най-безцеремонно отхвърли всичко това. Каза, че състоянието ми е просто резултат от моето самоугаждане и самосъжаление, а за да могат магьосниците да кажат „довиждане“ и „благодаря ти“, като истински имат предвид това, те трябва да променят дълбоко себе си.

— Още сега зарежи това самосъжаление — настоя той. — Раздели се с представата, че си наранен и какво ще остане като несъкратим остатък?

Несъкратимият остатък беше чувството, че съм направил окончателния си подарък на тях двете. Не с цел да възобновя каквото и да било или да нараня някого, включително себе си, а в истинския дух на това, което дон Хуан се опитваше да ми посочи — в духа на *воина-пътешественик*, чието единствено достойнство, както бе казал той, е да пази жива паметта за всяко нещо, което е оказало влияние над него и чийто единствен начин да каже „благодаря“ и „довиждане“ е чрез

това магическо действие — да събере в своето мълчание всяко нещо, което е обичал.

[\[1\]](#) Лайно (англ.). [↑](#)

ТРЕТА ЧАСТ
ОТВЪД ПРЕДЕЛИТЕ НА СИНТАКСИСА

ВЪВОДИТЕЛЯТ

Бях в дома на дон Хуан и спях дълбоко в леглото си, когато той ме разбуди. Всъщност аз почти цялата нощ не бях мигнал, разсъждавайки над концепциите, които ми бе обяснил.

— Достатъчно си почина — каза той твърдо, почти грубо, като ме разтърсваше за раменете. — Не се оправдавай, че си бил уморен. Твоята умора е не толкова умора, а желание да не те закачат. Нещо в теб се възмущава, че го безпокоят. Но е изключително важно да раздразваш тази част от себе си, докато не се пречупи. Хайде да вървим на разходка.

Дон Хуан беше прав. Някаква част от мен безкрайно негодуваше, когато я безпокоят. Искаше ми се да спя дни наред и повече да не мисля за магическите концепции на дон Хуан. Станах съвсем неохотно и го последвах. Дон Хуан беше приготвил нещо за хакване и аз го излапах така, сякаш не бях ял от дни, после излязохме от къщата и се отправихме на изток, към планината. Още бях толкова сънен, че не бях забелязал колко е рано, чак докато не видях слънцето да се издига над източната верига възвишения. Понечих да кажа на дон Хуан, че съм спал цялата нощ, без да помръдна, но той ми изшътка да мълча. Каза, че отиваме на експедиция в планината да търсим определени растения.

— Какво ще правиш с растенията, които събереш, дон Хуан? — попитах го, когато отново тръгнахме.

— Те не са за мен — отговори тон ухилен. — За един мой приятел са, ботаник и фармацевт. Крави от тях церове.

— Той яки ли е дон Хуан? Тук в Сонора, ли живее? — попитах аз.

— Не, не е яки и не живее в Сонора. Някой ден ще се срещнеш с него.

— Той магьосник ли е, дон Хуан?

— Да, магьосник е — отвърна той лаконично. Попитах го дали може да взема от тези растения, за да ги идентифицират в ботаническата градина на Калифорнийския университет.

— Разбира се, разбира се! — отвърна той. Забелязал бях досега, че винаги когато каже за нещо „разбира се“, той въобще не се кани да го изпълни. Явно, че изобщо нямаше намерение да ми дава някакъв образец за идентифициране. Много се заинтригувах от неговия приятел — магьосник и го помолих да ми разкаже нещо повече за него: ако може да ми го опише, да ми каже къде живее и как се е запознал с него.

— Тпру, тпру, тпру! Стой, сто-ой! — каза ми дон Хуан като на кон. — Кой си ти? Професор Лорка ли? Неговата познавателна система ли се каниш да изучаваш?

Навлязохме дълбоко в безплодните поли на планината. Дон Хуан вървеше часове наред с постоянен ход. Реших, че задачата за деня е самото ходене. Най-сетне той спря и седна в сенчестата страна на подножието.

— Вече е време да подхванеш един от най-големите проекти в магията — каза дон Хуан.

— Какъв магически проект имаш предвид, дон Хуан? — попитах аз.

— Нарича се *преглед* — отговори той. — Древните магьосници са го наричали *преразказ на събитията от живота* и за тях това започнало като проста техника, средство, което им помагало да припомнят какво са правили и говорили на учениците си. За учениците им тази техника имала същата стойност: позволявала да си припомнят какво са им казвали и правили с тях учителите им. И нужни били някои ужасни социални сътресения, като неколкотократно им завоюване и покоряване, за да осъзнаят древните магьосници, че тези техники дават много по-далеч стигащи резултати.

— За испанската конкиста ли говориш, дон Хуан? — попитах аз.

— Не — каза той. — Тя е само финалният акорд. Преди това е имало други, много по-опустошителни трусове. Когато идват испанците, древните магьосници вече не съществуват. Учениците на тези, които оцелели от дотогавашните сътресения, вече станали много предпазливи. Научили се да се грижат за себе си. Именно това ново поколение магьосници преименувало техниката на старите магьосници и я нарекло *преглед*.

— Времето има изключително висока цена — продължи той. — Поначало за магьосниците времето е от най-съществено значение.

Предизвикателството, пред което съм изправен аз, е че за една много сбита единица време трябва да натъпча в теб всичко, което трябва да знаеш за магьосничеството като абстрактни твърдения, обаче за да успея да го направя, аз трябва да изградя в теб необходимото за това пространство.

— Какво пространство? За какво говориш, дон Хуан?

— Според схващането на магьосниците, за да можеш да въведеш нещо, трябва да има пространство, в което да го сложиш — каза той.

— Ако си претъпкан с неща от всекидневния живот, не остава място за нищо ново. Това място трябва да се изгради. Разбираш ли какво имам предвид? Магьосниците от старо време смятали, че *прегледът* на живота отваря това пространство. Освен това с него се постигат и много други неща.

— Магьосниците извършват *прегледа* по много стриктен начин — продължи той. — Той се състои в това да направят един списък на всички хора, които са срещали от настоящия момент до самото начало на живота им. Изготвят ли този списък, те взимат първия човек от него и си припомнят за тази личност всичко, което могат. Имам предвид наистина всичко, до най-малката подробност. По-добре е припомнянето да се прави от настоящето към миналото, защото спомените от настоящето са по-свежи и по точи начин се изостря способността за припомняне. По време на припомнянето практикуващите обръщат внимание и на дишането — те вдишват бавно и осъзнато, обръщайки глава наляво като разгръщащо се ветрило, и издишват по същия начин.

Той каза, че вдишването и издишването трябва да бъдат естествени; ако се прави ускорено, човек може да навлезе в уморително дишане, както го нарече той — дишане, след което е нужно да се диша нормално, за да се отпуснат мускулите.

— И какво искаш да постигна с всичко това, дон Хуан? — попитах аз.

— Започни от днес да изготвяш списъка си — каза той. — Раздели го по години, по професии, състави го в какъвто ред искаш, важното е да бъде последователен, започвайки от най-скорошния човек и завършвайки с мама и татко. След това си припомни всичко за всеки от тях. И без повече суетене. С практиката ще проумееш какво правни!.

При следващото си посещение в дома му казах на дон Хуан, че съм преминавал най-съвестно през събитията от живота си и че ми е било много трудно да следвам такъв стриктен начин, като минавам по списъка човек след човек. Обикновено моят *преглед* ме отклоняваше във всякакви посоки. Оставях събитията да определят посоката на сломените ми. Това, което правех по своя воля, бе да се придържам по-общо към един период от време. Започнах например с хората от факултета по антропология, но оставих спомените да ме носят навсякъде в рамките на времето от настоящия момент до деня, когато ме приеха в Калифорнийския университет.

Разказах на дон Хуан, че съм открил нещо странно, което напълно бях забравил — никога не бях и помислял за съществуването на Калифорнийския университет чак до деня, когато съквартирантката на моя приятелка от колежа не пристигна в Лос Анжелис. Посрещнахме я на летището. Тя щеше да следва музикология в Калифорнийския университет. Самолетът ѝ пристигна следобед и тя ме помоли да я закарам до университетското градче, за да разгледа мястото, където щеше да прекара следващите четири години от живота си. Знаех къде се намира, защото много пъти бях минавал край входа му откъм булевард „Сънсет“ на път за плажа. Но никога не бях влизал в студентския град.

Беше по време на ваканцията между семестрите. Открихме няколко души, които ни насочиха къде е факултетът по музика. Градчето беше безлюдно, но субективното ми впечатление беше за нещо изключително, направо наслада за очите. Сградите ми изглеждаха живи поради някаква собствено тяхна енергия. Това, което трябваше да бъде кратко отбиване във факултета по музика, се превърна в огромна обиколка из цялото градче. Направо се влюбих в Калифорнийския университет. Споменах на дон Хуан, че единственото, което помрачаваше възторга ми, беше раздразнението на моята приятелка, че настоявах да обиколим цялата огромна територия на университета.

— Какво чак толкова има тук, дявол да го вземе! — викаше ми тя възмутено. — Като че ли през живота си не си виждал студентски трал! Видиш ли един, все едно че си видял всичките. Май просто се опитваш да смаеш моята приятелка с чувствителността си!

Не беше това и аз разпалено ѝ обясних, че съм истински развълнуван от красотата на цялата обстановка. Долавях в тези сгради толкова надежда и обещания, но въпреки това не можех да изразя субективното си състояние.

— Почти цял живот все но училища ходя! — процеди моята приятелка през зъби. — И вече ми се повдига от тях, писма ми. Никой нищичко не може да намери тук! Единственото, което ще намериш, са празни приказки, а те изобщо не те подготвят да се справяш с отговорностите си в живота.

Когато споменах, че ми се иска да уча тук, тя още повече се вбеси.

— По-добре се хвани да работиш! — разкрещя се тя. — Върви и опознай живота от осем до пет часа и зарежи тия глупости! Това е животът: работа от осем до пет, четиридесет часа седмично! И ще видиш какво ще ти даде! А не като мен — вече съм свръхобразована, но не ставам за работа.

Знаех само, че никога не бях _виждал толкова красиво място. И тогава се зарекох, че ще се запиша да следвам в Калифорнийския университет, каквото и да става. Желанието ми имаше пряко отношение към самия мен и все пак не беше породено от потребност за непосредствена облага. По-скоро беше от страхопочитание.

Казах на дон Хуан, че раздразнението на моята приятелка така ме бе отблъснало, че се принудих да я погледна в друга светлина и че доколкото си спомнях, това е било първият случай, когато нечий забележки са предизвиквали толкова дълбока реакция у мен. Бях забелязал черти в характера на моята приятелка, които дотогава не бях съзирал, черти, които ме уплашиха до смърт.

— Изглежда, ужасно съм я осъдил — казах аз на дон Хуан, — защото след посещението в студентския град ние се разделихме. Сякаш Калифорнийският университет се бе врязал помежду ни като клин. Знам, че е глупаво да мисля така.

— Не е глупаво — каза дон Хуан. — Това е напълно основателна реакция. Сигурен съм, че докато си се разхождал из студентския град, ти си бил завладян от *намерението*. Ти си *възнамерил* да бъдеш там и всичко, което се е противопоставяло на това, е трябвало да бъде отхвърлено.

— Но тук не бива да се прекалява — продължи той. — Прикосновението на *воина-пътешественик* е много леко, въпреки това е въпрос на обучение. Отначало ръката на *воина-пътешественик* е тежка, с желязна хватка, а после става като ръка на привидение, ръка като от есенна паяжина. *Воините-пътешественици* не оставят никакви знаци, никакви следи. Това е предизвикателството за *тях*.

Думите на дон Хуан ме потопиха в дълбоко, мрачно състояние на самообвинения, защото си дадох сметка от тази малка част на преразказа, че имам изключително тежка ръка, че съм мнителен и деспотичен. Споделих с дон Хуан за какво мислех.

— Силата на *прегледа* — каза дон Хуан — е, че тя разтърсва из основи целия боклук в живота ни и го изкарва на повърхността.

Тогава дон Хуан описа тънките нюанси на *осъзнаване* и *възприятие*, които са основа на *прегледа*. Като начало каза, че ще ме запознае с една система от схващания, които в никакъв случай не бива да приемам като теории на магьосниците, защото тази система е формулирана от древните шамани в Мексико в резултат на непосредственото *виждане* на енергията, както протича във Вселената. Предупреди ме, че ще ми изложи елементите на тази система, без каквото и да било опит за класифицирането или подреждането им по някакъв предварително определен стандарт.

— Мен не ме интересуват класификациите — продължи той. — Ти класифицираш всичко цял живот. Сега ще бъдеш принуден да се лишиш от класификациите. Оня ден, когато те попитах дали знаеш нещо за облаците, ти ми изреди всякакви названия на облаци и процента влажност, който трябва да се очаква от всеки вид. Същински метеоролог беше. Но когато те попитах какво можеш лично ти да правиш с облаците и представа си нямаше за какво говоря.

— Класификациите си имат свой собствен свят — продължи той. — Започнеш ли да класифицираш нещо, класификациите оживяват и започват да те управляват. Но тъй като класификациите никога не започват като даващо енергия дело, те винаги си остават мъртви като дънери. Те не са дървета, а просто трупи.

Той ми обясни, че магьосниците от древно Мексико *видели*, че цялата Вселена е съставена от енергийни полета под формата на светещи нишки. Те *видели* мириади такива нишки, накъдето и да се обърнеш. *Видели* още, че тези енергийни полета се подреждат в потоци

от светещи влакна; потоци, които са постоянни, вечни сили във Вселената. Тези потоци или течения от влакна, които имат отношение към *прегледа*, били наречени от тях *тъмното море на осъзнаването* или още Орела.

Той каза, че тези магьосници открили също, че всяко същество във Вселената е прикрепено към *тъмното море на осъзнаването* в една кръгла светеща точка, която се забелязва, когато тези същества били възприемани като енергия. Дон Хуан каза, че в тази светеща точка, която магьосниците от древно Мексико наричат *събирателна точка*, се събира *възприятието* с помощта на един тайнствен аспект на *тъмното море на осъзнаването*.

Дон Хуан заяви, че в *събирателната точка* на човека се съсредоточават и преминават мириади енергийни полета от цялата Вселена под формата на светещи нишки. Тези енергийни полета се превръщат в сетивни данни, а след това сетивните данни се интерпретират и възприемат като познатия ни свят. По-нататък дон Хуан обясни, че именно *тъмното море на осъзнаването* превръща светещите нишки в сетивни данни. Магьосниците *виждат* тази трансформация и я наричат *сияние на осъзнаването*; сияние, което се излъчва като ореол около *събирателната точка*. Тогава ме предупреди, че се кани да направи едно изявление, което според разбиранията на магьосниците с централно за осъзнаване мащаба на *прегледа*.

Наблягайки на всяка дума, той каза, че това, което ние наричаме *сетива* на организма, е не друго, а степени на осъзнаване. Ако приемем, че сетивата са *тъмното море на осъзнаването*, наблегна той, тогава ще трябва да приемем, че интерпретацията на сетивните данни, която извършват сетивата, също е *тъмното море на осъзнаването*. После той обясни, че начинът, по който гледаме на света около нас, е резултат от интерпретационната система на човечеството, с която разполага всеки индивид. Той каза още, че всеки съществуващ организъм трябва да има интерпретационната система, която му дава възможност да функционира в своята среда.

— Магьосниците, които се появяват след тези апокалиптични сътресения, за които ти говорих — продължи той, — *видели*, че в момента на смъртта *тъмното море на осъзнаването* всмуква, така да се каже, през *събирателната точка* осъзнаването на живите същества.

Те *видели* още, че когато се среща с магьосници, които са направили преглед на живота си, тъмното море на осъзнаването проявявало за миг, да го наречем, колебание. Без сами да знаят, някои от тях направили своя *преглед* толкова щателно, че тъмното море на осъзнаването взело тяхното осъзнаване под формата на житейския им опит, но не се докоснало до жизнената им сила. Магьосниците открили една колосална истина за силите във Вселената — тъмното море на осъзнаването иска само житейския ни опит, а не нашата жизнена сила.

Предпоставките за това, което ми разясняваше дон Хуан, бяха напълно неразбираеми за мен. Или може би ще е по-точно да кажа, че някак смътно и дълбоко в себе си аз знаех колко практично е това, от което изхожда в обясненията си.

— Магьосниците смятат — продължи дон Хуан, че когато направим *преглед* на живота си, всички боклуци, както ти казах, излизат на повърхността. Ние осъзнаваме своите противоречия, повторенията, но нещо в нас страхотно се съпротивлява на *прегледа*. Магьосниците казват, че пътят се освобождава едва след някое огромно сътресение — след като на екрана на паметта ни се появи някое събитие, което ни разтърсва до основи с ужасяващата яснота на детайлите. Такова събитие наистина ни вкарва в самия оня момент, в който сме го изживели навремето. Магьосниците наричат такова събитие *въводител*, защото от този момент нататък всяко събитие, до което се докоснем, се изживява отново, а не просто се припомня.

— Ходенето е нещо, което винаги улеснява припомнянето — продължи дон Хуан. — Магьосниците от древно Мексико смятали, че всяко нещо, което изживеем, се съхранява като усещане в задната страна на краката. Те смятали задната страна на краката за склад на личната история на човека. Така че хайде да повървим из планината.

Вървахме почти докато мръкна.

— Струва ми се, че те накарах да повървиш достатъчно — каза дон Хуан, когато се върнахме в къщата му, — за да си готов да започнеш маневрата на магьосниците за откриване на *въводител* — едно събитие от живота ти, което ще си спомниш с такава яснота, че ще ти послужи като прожектор за осветяване на всяко друго нещо от Твоя *преглед* със същата или поне сходна яснота. Ще направиш нещо, което магьосниците наричат *оглед на късчетата от пъзела*. Нещо ще

те насочи да си спомниш това събитие, което ще ти послужи като *въводител*.

Той ме остави сам, като ми даде едно последно предупреждение:

— Гледай да улучиш право в целта — каза той. — Направи всичко възможно.

За миг изпитах изключителен покой, може би поради тишината около мен. След това усетих някаква вибрация, нещо като разтърсване в гръдния кош. Задишах трудно, но внезапно нещо в гърдите ми сякаш се отвори и ми позволи да си поема дълбоко дъх и в паметта ми избухна цялостната гледка на едно забравено събитие от детството ми, сякаш е било държано заключено и внезапно се е освободило.

Бях в кабинета на моя дядо, където имаше билиардна маса, и играех с него билиард. По това време бях почти на девет години. Дядо ми беше много добър играч и поради увлечението си ме научи на всички комбинации, които знаеше, докато не станах достатъчно добър за сериозна игра с него. Играехме билиард безкрайни часове. Напреднах толкова, че един ден го победих. От този ден нататък той не успяваше да ме бие. Често пъти аз умишлено губех, просто от любезност към него, но той разбираше и страхотно ми се ядосваше. Веднъж така се раздразни, че ме удари по главата със етика.

За яд и радост на дядо, към деветгодишната си възраст вече можех да правя карамбол след карамбол, без прекъсване. В една игра с мен той толкова се ядоса и му писна, че захвърли етика и ми каза да си играя сам. Понеже по природа много се увличах, бях в състояние да се състезавам със самия себе си и да отработвам всяка комбинация отново и отново, докато не постигна съвършенство.

Веднъж при дядо дойде на гости един мъж, прочут в целия град с хазартните си подвизи, сам той притежател на игрален дом с билиардни зали. Те разговаряха и играеха билиард, когато случайно влязох в стаята. Понечих веднага да изляза, но дядо ме пипна и ме вмъкна вътре.

— Това е моят внук — каза той на мъжа.

— Много ми е приятно да се запознаем — отговори мъжът. Погледна ме твърдо и ми протегна ръка, едра колкото главата на обикновен човек.

Изпаднах в ужас. Гръмкият му смях говореше, че той си дава сметка колко неловко се чувствам. Съобщи ми, че се казва Фалело

Кирога, а аз смънках моето име.

Той беше много висок и изключително добре облечен. Носеше двуреден син костюм на тънки райета с панталон, който красиво се стесняваше надолу. По това време навярно минаваше петдесетте, но беше в много стегната, отлична форма, с изключение на лекото коремче. Не беше пълен и явно поддържаше вида на добре хранен човек, с напълно задоволени потребности. Повечето хора в родния ми град бяха кльощави. Хора, които си изкарваха прехраната с тежък труд и не им оставаше никакво време за развлечения. Фалело Кирога имаше точно обратния вид. Цялото му излъчване беше на човек, който посвещава цялото си време на изтънчени наслади.

Той беше приятен на вид. Лицето му беше спокойно, гладко избръснато, с добри сини очи. Внушаваше доверие с излъчването си на лекар. Хората в моя град казваха, че бил способен да предразположи всекиго и че е трябвало да стане свещеник, адвокат или лекар, а не професионален играч. Говореха още, че с хазарта изкарвал повече пари, отколкото всичките лекари и юристи в града, взети заедно.

Косата му беше черна и грижливо сресана. Забелязваше се, че доста редее. Той се опитваше да прикрие отстъпващата назад линия на косата, като я сресваше през челото. Имаше квадратна челюст и абсолютно покоряваща усмивка. Зъбите му бяха едри и бели, явно добре се грижеше за тях — нещо ново в област, където всички бяха с развалени зъби. Две други отличителни черти на Фалело Кирога в моите очи бяха огромните му стъпала и черните му лачени обуца, ръчна изработка. Възхищавах се, че обувките му изобщо не скърцат, като крачеше напред-назад из кабинета. Аз бях свикнал да забелязвам приближаването на дядо по скърцането на обувките му. — Моят внук играе билиард много добре — подхвърли небрежно дядо ми на Фалело Кирога. — Дали да не му дам моя стик и да го пусна да играе с теб, а аз ще погледам.

Това дете да играе билиард? — през смях погина този едър мъж дядо ми.

— О, да — увери го дядо. — Естествено, не толкова добре като теб, Фалело. Защо че го изпробван!? И за да ти е по-интересно и да не се държиш снизходително към внука ми, нека заложим малка сума. Какво ще кажеш, ако аз заложа ето толкова?

Той сложи на масата дебела пачка изпомачкани банкноти и се усмихна на Фалело Кирога, като клатеше глава, сякаш за да предизвика едрият мъж да приеме залога.

— О, Боже, толкова много, а? — каза Фалело и ме погледна преценяващо. После отвори портфейла си и извади няколко акуратно сгънати банкноти. Това беше още една удивителна подробност за мен. Дядо ми имаше навик да държи парите си из всички джобове, вечно смачкани на топка. Когато се налагаше да плаща нещо, трябваше да разглажда банкнотите, за да може да ги преброи.

Фалело Кирога не каза нищо, но аз долових, че се чувства като обирджия. Усмихна се на дядо ми и явно от уважение към него сложи парите на масата. Дядо ми, поел ролята на съдия, подготви играта за определен брой карамболи и хвърли ези-тура, за да определи кой ще започне пръв. Падна се на Фалело Кирога.

— Ти по-добре играй на пълни обороти, не го жали — подкокоросваше го дядо ми. — Хич не се притеснявай да го смажеш този хубостник и да спечелиш моите пари!

Следвайки съвета на дядо ми, Фалело Кирога игра така добре, както умееше, но в един момент пропусна на косъм един карамбол. Аз взех етика. Имах чувство, че краката ми се подкосяват, но като видях ликуването на дядо — той заподскача насам-натам, — това ме успокои, пък и се жегнах да чуя как Фалело Кирога щеше да се разпори от смях, като ме видя как държа етика. Поради ръста си аз не можех да се наведа над масата, както нормално се играе билиард. Дядо ми обаче с усърдно търпение и решимост ме бе научил да играя по друг начин — изпъвах ръка далеч назад и държах стика почти над раменете и леко встрани от тях.

— А какво прави той, когато трябва да достигне средата на масата? — полита през смях Фалело Кирога. — Опира се на ръба на масата — каза небрежно дядо.

— Разрешено е, както знаеш.

Дядо се приближи до мен и през зъби прошепна, че ако се правя на любезен и загубя, ще изпотроши всичките стикове в главата ми. Знаех, че говори сериозно — това си беше просто неговият начин да изрази доверието си в мен.

Спечелих с лекота. Дядо беше неописуемо радостен. Колкото и странно да беше, Фалело Кирога също се развесели. Смееше се и

обикаляше билиардната маса, като потупваше ръбовете. Дядо взе да ме превъзнася до небесата. Под секрет каза на Кирога най-добрия резултат, който бях постигал, и се шегуваше, че съм се изпраскал толкова, защото той открил как да ме подмамва да тренирам: с кафе и кифлички.

— Невероятно, невероятно! — не спираше да повтаря Фалело Кирога. После се сбогува с нас; дядо ми взе заложените пари и случката беше забравена.

Дядо беше обещал да ме заведе на ресторант и да ме черпи с най-вкусното ядене в града, но така и не го стори. Беше си много стиснат; известно беше, че става разточителен единствено с жени.

След два дни, тъкмо като излизах от училище и си тръгвах към къщи, ме пресрещнаха двама мъжаги от хората на Кирога.

— Фалело Кирога иска да те види — каза гърлено единият. — Искан да отидеш при него да пиете кафе с кифлички.

Ако не беше казал „кафе с кифлички“, сигурно щях да избягам от тях. Но си спомних как дядо каза на Фалело Кирога, че душа давам за кафе с кифлички. Така че с радост ги последвах. Обаче не можех да крача толкова бързо като тях, затова единият, който се казваше Гийермо Фалкон, ме вдигна и ме намести на огромната си ръка. Разсмя се през кривите си зъби.

— По-добре се порадвай на тази езда, малкият — каза той. Дъхът му беше кошмарен. — Изобщо носил ли те е някой някога така? Ако се съди по това как се гърчиш, май никога! — Той се разкикоти гротескно.

За щастие домът на Фалело Кирога не беше много далеч от училището. Господин Фалкон ме „достави“ на канапето в кабинета. Фалело Кирога седеше зад масивно писалище. Той стана и ми разтърси ръката. Моментално ми поднесоха кафе с чудесни кифлички, двамата седнахме и се разбъбрихме приятелски за птицефермата на дядо ми. Попита ме дали искам още кифлички и аз отговорих, че не бих имал нищо против. Той се засмя и сам ми донесе цял поднос невероятно вкусни кифлички от съседната стая.

След като се натъпках, той любезно ме попита дали имам нещо против да отида с него в билиардния му дом в малките часове на нощта и да изиграя една-две приятелски игри с едни хора, които той ще избере. Спомена небрежно, че ще играят големи суми пари. Открито

изрази доверието си в моите способности и добави, че ще ми плати за времето и усилията процент от печалбата. По-нататък заяви, че познавал манталитета на семейството ми — те щели да преценят за неуместно да ми се дават пари дори като заплащане за труда ми. Затова ми обеща да внесе парите в банка по специална сметка на мое име или нещо още по-практично — да плаща всички мои покупки от магазините из града или храната, която консумирам в който и да било ресторант.

Не повярвах ни дума от всичко, което ми каза. Знаех, че Фалело Кирога е мошеник и рекетъор. Но ми хареса идеята да играя билиард с непознати хора, затова приех сделката с него.

— А ще ми даваш ли кафе с кифлички като днешните? — попитах аз.

— Разбира се, момчето ми — отговори той. — Ако идваш да играеш за мен, ще ти купя направо цялата фурна! И ще карам пекаря да ги прави само за теб. Имаш думата ми!

Предупредих Фалело Кирога за единствената пречка, която оставаше — нямаше как да се измъквам от къщи; имах прекалено много лели, които бдяха над мен като ястреби, пък и спалнята ми беше на втория етаж.

— Това не е проблем — увери ме Фалело Кирога. — Ти си достатъчно малък — ще скочиш от прозореца си в ръцете на господин Фалкон и той ще те хване. Той е огромен като къща! Съветвам те тази вечер да си легнеш рано. Господин Фалкон ще те събуди, като ти подсвирне и хвърли камъче в прозореца ти. Но ще трябва да се ослушваш! Той е доста нетърпелив.

Върнах се в къщи крайно възбуден. Не можех да заспя. Бях напълно буден, когато чух господин Фалкон да подсвирва и хвърля камъче в стъклото на прозореца. Отворих го. Господин Фалкон беше точно под мен, на улицата.

— Скачай в ръцете ми, малкият — каза той с приглушен глас, който се опитваше да докара до силен шепот. — Ако не се целиш в ръцете ми, ще те изпусна и ще се утрепеш. Запомни го. И не ме карай да припкам наоколо. Просто се цели в ръцете ми. Скачай! Скачай!

Скочих и той ме хвана с такава лекота, сякаш бях бала памук. Остави ме на земята и ми нареди да тичам. Каза, че като дете, току-що

събудено от дълбок сън, трябвало да тичам, за да се разсъня напълно, докато стигнем в билиардния дом.

През тази нощ играх с двама мъже и спечелих и двете игри. Натъпках се до насита с най-вкусното кафе и кифлички, които може да си представи човек. Лично аз бях на седмото небе. Когато се върнах в къщи, приближаваше седем сутринта. Никой не беше забелязал отсъствието ми. Време беше да отивам на училище. Па практика всичко си беше нормално, само дето бях — толкова уморен, че цял ден едва си държах очите отворени.

От този ден нататък Фалело Кирога провождаше господин Фалкон да ме взима два-три пъти седмично и аз печелех всяка игра, която той ме караше да играя. Верен на обещанието си, той плащаше всичко, което си купувах, особено ястията по мой избор в китайския ресторант, където ходех всеки ден. Понякога дори канех мои приятели, които плашех до смърт, като хуквах да бягам от ресторанта с писъци, когато сервитьорът донасяше сметката. Изумяваха се, че полицията нито веднъж не ги прибра, загдето ядат, без да си плащат.

Изобщо не бях си представял какво трудно изпитание е да се изправя пред надеждите и очакванията на всички тези хора, които залагаха за мен. Изпитанието на изпитанията обаче настъпи, когато един първокласен играч от съседен град реши да предизвика Фалело Кирога и подплати предизвикателството си с огромен залог. Вечерта преди играта не предвещаваха нищо добро. Дядо се разболя и не можеше да заспи. Цялата фамилия се суетеше и никой не отиваше да си ляга. Съмнявах се дали изобщо ще открия възможност да се измъкна от стаята си, но подсвирването и камъчетата в стъклото бяха толкова настойчиви, че рискувах и скочих от прозореца си в ръцете на господин Фалкон.

Имах чувство, че всичко мъжко от града се е струпало в билиардната зала. Страдалчески лица безмълвно ме умоляваха да не загубя. Някои от мъжете дръзко ме уверяваха, че са заложили къщите си и всичко, което притежават. Един мъж полу на шега каза, че е заложил жена си — ако аз не победея, той тази нощ щял да стане или рогоносец, или убиец. Но не уточни дали смята да убие жена си, за да не стане рогоносец, или мел, загдето съм загубил играта.

Фалело Кирога крачеше напред-назад. Каел беше масажист специално за мен. Искаше да бъда разхлабен. Масажистът сложи

горещи хавлиени кърпи на ръцете и китките ми, а на челото — студена кърпа. Обу на краката ми най-меките и удобни обувки, които някога съм носил. Бяха с твърди, военни токове и подложки за свода на стъпалото. Фалело Кирога дори ме издокара с барета, за да не ми пада косата в очите, и широки панталони с пояс.

Половината хора около билиардната маса бяха непознати от друг град. Бяха вперили свирепи погледи в мен. Имах чувство, че ми пожелаваха да пукна.

Фалело Кирога подхвърли монета, за да определи кой ще играе пръв. Моят съперник беше от бразилски или китайски произход, млад, с кръгло лице, много изтупан и самоуверен. Той игра пръв и направи шеметен брой карамболи. Усетих по цвета на лицето на Фалело Кирога, че всеки момент може да получи инфаркт, така изглеждаха и останалите хора, които бяха заложили на мен всичко, което имаха.

Тази нощ играх много добре и когато наближих бройката карамболи, които беше направил другият, напрежението на хората, заложили на мен, достигна върха си Най-истеричен от всички беше Фалело Кирога. Крещеше по всички, заповядваше някой да отвори прозорците, защото не мога да дишам от цигарения дим. Нареди на масажиста да разхлаби ръцете и раменете ми. Накрая трябваше да ги накарам да престанат и наистина за нула време направих осемте карамбола, които ми бяха нужни, за да спечеля играта. Еуфорията на тези, които бяха заложили на мен, беше неописуема. Но аз не обръщах внимание на всичко това, защото вече беше съмнало и трябваше много бързо да ме върнат у дома.

Този ден бях безкрайно изтощен. Фалело Кирога най-любезно не пращаше да ме взимат цяла седмица. Един следобед обаче господин Фалкон ме взе направо от училище и ме заведе в билиардния дом. Фалело Кирога беше изключително сериозен. Дори не ми предложи кафе с кифлички. Отпрати всички навън и пристъпи направо към въпроса. Придърпа стола си по-близо до мен. — Внесох в банката много пари на твое име — каза той много сериозно. — Аз държа на обещанията си. Давам ти думата си, че винаги ще се грижа за теб. Помни това! Сега, ако ти направиш това, което ще ти кажа, ще си изкараш толкова пари, че няма да ти се налага да работиш нито ден през целия си живот. Искam от теб да загубиш следващата игра с един

карамбол. Знам, че можеш да го направиш. Но искам да загубиш само на косъм. Колкото по-драматично, толкова по-добре.

Аз направо се втрещих. Изобщо не можех да проумея какво ми каза. Фалело Кирога повтори искането си и по-нататък ми обясни, че смята анонимно да заложи всичко, което притежава, против мен и че това е същността на нашата нова сделка.

— Господин Фалкон те охраняваше месеци наред — каза той. — Мога само да ти кажа, че както той използваше цялата си сила, за да те пази, така и може да направи обратното със същата тази сила.

Заплахата на Фалело Кирога беше повече от очевидна. Сигурно трябва да е забелязал ужаса по лицето ми, защото се отпусна и се засмя.

— О, но не се притеснявай от такива неща — каза той успокоително. — Нали сме побратими.

За първи път в живота си изпадах в такова непоносимо раздвоение. Искаше ми се с все сили да избягам от Фалело Кирога поради ужаса, който предизвика у мен. Но в същото време и със същата сила исках да остана — исках да разполагам със свободата да си купувам всичко, което ми хрумне, от който и да било магазин и най-вече да ям в който ресторант си харесам, без да плащам. Но така и не се наложи да избира нито едното, нито другото.

Най-неочаквано, поне за мен, дядо реши да се преселим на друго място, много далеч. И като че ли подразбрал какво става, той ме изпрати там преди всички останали. Съмнявам се дали наистина знаеше какво става. Имам чувство, че решението да ме изпрати там беше една от обичайните му интуитивни реакции.

Дон Хуан се върна и ме извади от *спомнянето*. Бях загубил представа за времето. Би трябвало да съм прегладнял, но изобщо не ми се ядеше. Изпълнен бях с нервна енергия. Дон Хуан запали газената лампа и я закачи на един пирон на стената. Мъждивата ѝ светлина хвърляше странни, танцуващи сенки из стаята. Известно време очите ми се нагаждаха към полумрака. После ме обхвана дълбока печал. Беше някакво необичайно абстрактно чувство, безкрайно далеч достигащ мъчителен копнеж, който произлизаше от полумрака или може би от усещането, че съм заловен в капан. Бях толкова уморен, че ми се искаше да си отида, но в същото време и със същата сила исках да остана.

Гласът на дон Хуан ми възвърна чувството за известен контрол. Той явно знаеше причината и дълбочината на моя смут и заговори с подходящ за случая тон. Строгостта му ми помогна да си възвърна контрола над нещо, което лесно можеше да се обърне в истерична реакция на изтощението и умствената превъзбуда.

— *Преразказът* на събития е магическа процедура — каза той. — Не е просто да разправяш истории. Той означава да *видиш* основната тъкан на събитията. Именно по тази причина *преразказът* е толкова важен и широкообхватен.

По негово искане разказах на дон Хуан случката, която си бях припомнил.

— Колко на място! — каза той и се разкиска от удоволствие. — Единственият коментар, който мога да направя, е, че *войнът-пътешественик* се изтърколва от удара, отива натам, накъдето го запрати този импулс. Силата на *воина-пътешественик* е в това да бъде винаги нащрек, за да получи максимален ефект от минимален импулс. И силата му е най-вече в това да не се намесва. Събитията имат сила, свое собствено притегляне, а пътешественикът си е само пътешественик. Всяко нещо около него е предназначено само за очите му. По този начин пътешественикът изгражда смисъла на всяка ситуация, без изобщо да се пита защо е станало така или другояче.

— Днес ти си спомни събитие, което е равностойно на целия ти живот — продължи той. — Ти вечно попадаш в ситуации като тази, в която така и не си взел решение. Всъщност така и не ти се е наложило да избереш — дали да приемеш нечестната сделка с Фалело Кирога или да му откажеш.

— *Безкрайността* винаги ни поставя в ужасното положение да избираме — продължи той. — Ние искаме *безкрайността*, но в същото време искаме да избягаме от нея. На теб ти се иска да ми кажеш да се махна, но в същото време неустойно ти се остава. Безкрайно по-лесно би било просто да не устоиш и да останеш.

ЕНЕРГИЙНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ХОРИЗОНТА

Прояснението, което ми донесе *въводителят*, даде нов импулс на моя *преглед*. Старото ми настроение се смени с ново. От този момент нататък започнах да си спомням събитията от живота си с влудяваща яснота. Сякаш в мен бе имало някаква бариера, заради която се вкопчвах в дребнави и неясни спомени, а *въводителят* я бе разбил на парчета. Преди този момент способността ми да си спомням беше един замътен начин да се замислям за различни случки, които най-често исках да забравя. Поначало не ме интересуваше да си спомням каквото и да било от живота си. Затова, откровено казано, не виждах никакъв смисъл в това безполезно занимание с *прегледа*, което дон Хуан на практика ми беше натрапил. За мен то беше досадна работа, която ме уморяваше и само подчертаваше моята неспособност да се концентрирам.

Въпреки това аз прилежно съставих списъка от хора и се залових както дойде с едно псевдоприпомняне на общуването си с тях. Неспособността ми да ги взема ясно на фокус не ме спираше. Изпълнявах това, което смятах за свой дълг, независимо как се чувствах. С течение на практиката яснотата на спомените се подобри забележително. Вече можех да се спускам, така да се каже, над определено събитие по мой избор с достатъчна яснота, която чак ме плашеше, но в същото време си струваше. След като дон Хуан ме запозна с идеята за *въводителя обаче, силата ми на припомняне стана нещо, за което просто нямах думи*.

Следвах списъка си от хора така, както бе поискал дон Хуан, но това правеше *прегледа* изключително формален и педантичен. По от време на време нещо в мен се изтръгваше на свобода, нещо, което ме заставяше да се съсредоточа над събития извън моя списък. Събития с такава влудяваща яснота, че ги изживявах по-дълбоко, отколкото по времето, когато действително се бяха случили. Всеки път, когато правех *прегледа* по този начин, аз го правех с един нюанс на безпристрастност, благодарение на който виждах неща, останали незабелязани в разгара на изживяването им.

Първият път, когато припомнянето на случка ме разтърси из основи, беше след като бях изнесъл лекция в един колеж в Орегон. Студентите, заели се с организирането на лекцията, ме заведоха заедно с друг антрополог, мой приятел, в някаква къща, където трябваше да пренощуваме. Аз се канех да отида в мотел, но те настояваха да ни заведат в този дом за наше удобство. Казаха, че бил извън града и нямало никакъв шум — най-тихото място на света, без никакви телефони и досади от външния свят. И като пълен глупак, какъвто си бях, аз се съгласих да отида с тях. Дон Хуан не само ме бе предупреждавал винаги да си бъда самотна птица, но и бе настоявал да спазвам препоръката му, нещо, което повечето време правех, но в някои случаи у мен надделяваше стадното същество.

Студентите-опекунни ни заведоха в къщата, доста далеч от Портланд, която беше на преподавател, заминал в отпуска. На бърза ръка те включиха цялото осветление на дома, разположен на един хълм, с прожектори от всички страни. С включените прожектори къщата сигурно се виждаше поне от пет километра.

И след това студентите-опекунни моментално си отидоха; нещо, което ме изненада, защото мислех, че ще останат да си поговорим. Къщата беше дървена, А-образна, неголяма, но добре проектирана. Имаше огромен хол, а над него — мецанин със спалня. Точно над нея, на върха на А-то, от странен въртящ се шарнир висеше разпятие в естествен ръст. Прожекторите по стените бяха фокусирани на разпятието. Много впечатляващо зрелище беше, особено когато разпятието се въртеше със скърцане, сякаш шарнирът не беше смазан.

Друго зрелище представляваше банята. Цялата беше в огледала — по тавана, стените и пода — и беше осветена в червеникава светлина. Невъзможно беше да влезеш в банята, без да се видиш от всевъзможни ъгли. Харесвах ми всички тези причудливости на къщата и тя ми се струваше направо страхотна.

Когато дойде време да си лягаме обаче, аз се натъкнах на сериозен проблем, защото имаше само едно тясно, твърдо, почти монашеско легло, а моят приятел-антрополог вече почти развиваше пневмония и всеки път като се закашляше, гърдите му свиреха и изкарваше хракки. Той веднага зае леглото и откърти. Потърсих си място да поспя, но нищо не открих. Този дом беше лишен от удобства. Па всичко отгоре беше студено. Студентите бяха включили цялото

осветление, но никакво отопление. Затърсих нещо за отопление, но напразно. Също толкова безрезултатни останаха и опитите ми да открия как да изключа прожекторите или поне лампите в къщата. По стените имаше ключове, но те явно се задействаха от някакъв централен контакт. Осветлението си оставаше включено, а аз не откривах никакъв начин да го изключа.

Единствената постеля, която можах да си открия, беше едно тънко одеялце и единственото, с което можех да се завия, беше обработената кожа на огромен френски пудел. Явно е бил любимецът на този дом и бяха запазили кожата му. Беше с лъскави очи от черен мрамор, отворена уста и провиснал език. Сложих кожата на пу-дела с главата към коленете ми, но тогава щавеният му задник се оказа на шията ми. Пък и препарираната му глава беше нещо много твърдо между коленете ми и ужасно ме дразнеше! Поне да беше тъмно, все щеше да се търпи. Събрах няколко хавлиени кърпи и ги използвах за възглавница и да покрива колкото мога кожата на френския пудел. Цялата нощ не можах да мигна.

И именно тогава, както си лежах и се проклинах наум за глупостта си и че не послушах съвета на дон Хуан, у мен изплува първият в целия ми живот влудяващо ясен спомен. Със същата яснота си бях спомнил събитието, което дон Хуан нарече *възводител*, но обикновено не обръщах достатъчно внимание на нещата, които ми се случват, като съм с дон Хуан, понеже в негово присъствие всичко *беше* възможно. Този път обаче бях сам.

Години преди да срещна дон Хуан, по едно време се бях наел да рисувам реклами по сградите. Шефът ми се казваше Луиджи Палма. Един ден Луиджи получи договор да нарисува на стената на една стара сграда реклама за продажба и наемане на сватбени рокли и смокинги. Собственикът на магазина в сградата искаше да хване окото на потенциалните клиенти с огромна реклама. Луиджи трябваше да нарисува невестата и жениха, а аз — надписа. Качихме се на плоския покрив на сградата и сглобихме скелето.

Доста ме беше страх, макар че нямах явна причина за това — бях рисувал десетки реклами по високи сгради. Луиджи сметна, че развивам страх от височина, но че страхът ми скоро ще мине. Когато дойде време да започнем работа, той спусна скелето на няколко педи

под покрива и скочи на плоските му дъски. Отиде на единия край, аз останах на другия, за да не му преча — той беше художникът.

Луиджи се залови за работа. Нанасяше боите с такъв замах и ентусиазъм, че скелето се люлееше напред-назад. Зави ми се свят. Понечих да се върна на плоския покрив под предлог, че трябва да взема още бои и други пособия за рисуване. Хванах се за перваза на стената, обрамчващ плоския покрив, и се опитах да се изтегля нагоре, но пръстите на крака ми се запънаха в дъските на скелето. Опитах се да придърпам крака си и скелето към стената; но колкото по-силно дърпах, толкова по-далеч отблъсквах скелето от стената. Вместо да ми помогне да си освободя крака, Луиджи седна и се увърза с въженцата, които прикрепяха скелето към покрива. Той се прекръсти и ме погледна ужасен. Както беше седнал, той се отпусна на колене и тихо хлипайки, заповтаря „Отче наш“.

Държах се на живот и смърт за перваза; ако нещо ми даваше отчаяната сила да издържа, то беше вратата ми, че ако се владее, ще мога да задържа скелето да не се отдалечава повече от стената. Нямах никакво намерение да се пусна и да се стоваря от тринадесет етажа височина в своята смърт. Луиджи, оставайки докрай непоправим началник, ми завика през сълзи да се моля. Кълнеше се, че и двамата ще паднем и ще се пребием, затова може поне да се помолим за спасението на душите си. За миг се поколебах дали да не се помоля. Но предпочетох да завикам за помощ. Хората в сградата, изглежда, бяха чули виковете ми и бяха извикали пожарната. Искрено ми се струваше, че бяха минали само две-три секунди, откакто се развиха за помощ, когато пожарникарите стигнаха до покрива, хванаха Луиджи и мен и закрепиха скелето.

В действителност бях висял на стената на сградата най-малко двадесет минути. Когато най-накрая пожарникарите ме изтеглиха на покрива, аз загубих всякакъв контрол. Повърнах на твърдия под на покрива, стомахът ми продължаваше да се обръща от страх и от противния мирис на разтопен катран. Денят беше много горещ; смолата в пукнатините по покрива се топеше от жегата. Това изпитание беше толкова ужасно и смазващо, че не исках да го запомня и изпаднах в халюцинации как пожарникарите ме внасят в топла, жълта стая; полагат ме на изключително удобно легло и аз заспивам

спокойно, облечен в собствената си пижама, на сигурно място, избавен от опасността.

Второто ми *припомняме* беше пак такъв взрив с неизмерима сила.

Разговарях си най-приятно с група приятели, когато без всякаква видима причина, която да мога да си обясня, внезапно дъхът ми спря под въздействието на една мисъл, един спомен, който отначало беше мъглив, но после се превърна във всепоглъщащо изживяване. Силата му беше толкова огромна, че трябваше да се извиня и да се оттегля за малко в едно ъгълче. Приятелите ми, изглежда, разбраха моето състояние и се разотидоха без никакви коментари. Бях започнал да си спомням едно произшествие, което се случи, като бях последен клас в гимназията.

С най-добрия ми приятел обикновено ходехме на училище покрай една голяма къща с черна ограда от ковано желязо, висока поне два метра и с остри шипове на върха. Зад оградата се виждаше просторна, добре поддържана зелена поляна и огромна, свирепа немска овчарка. Всеки ден ние дразнехме кучето и го карахме да се хвърля към нас. То спираше физически пред оградата от ковано желязо, но яростта му сякаш я прехвърляше и стигаше до нас. Моят приятел истински се наслаждаваше да предизвиква всеки ден кучето в това състезание между ум и материя. Той заставащо само на сантиметри от муцуната на кучето, която се провираше между железните прътове поне на десетина сантиметра над улицата, и се зъбеше също като кучето.

— Предай се, предай се! — викаше всеки път моят приятел. — Подчини се! Подчини се! Аз съм по-силен от теб!

Всекидневните му демонстрации на сила на ума, които продължаваха поне пет минути, никога не довеждаха кучето до нещо друго освен още по-бясна ярост. Моят приятел всеки ден ме уверяваше като част от ритуала, че кучето или ще му се подчини, или ще умре пред очите ни от сърдечен разрыв, причинен от ярост. Толкова дълбоко беше убеден, че см представях как кучето някой ден ще падне мъртво.

Една сутрин, когато наближихме, кучето го нямаше. Изчакахме малко, но то не се показваше. После го забелязахме — на другия край на голямата поляна. Имаше вид, че се занимава с нещо там, затова ние бавно си тръгнахме. С ъгълчето на окото си забелязах, че кучето се

понася с пълна скорост към нас. Когато беше на шест-седем крачки от оградата, то направи гигантски скок през нея. Сигурен бях, че ще си разпори корема в шиповете. Размина му се на милиметри и се стовари на улицата като чувал с картофи.

Помислих си за миг, че е мъртво, но беше само зашеметено. Внезапно стана и вместо да се хвърли след този, който го разяряваше, то се втурна към мен. С един скок се озовах на покрива на един автомобил, но това беше нищо работа за кучето. То скочи и за малко да се окаже върху мен. Скочих долу и се изкатерих на първото дърво наоколо, малко, тънко дръвче, което едва издържаше тежестта ми. Сигурен бях, че ще разцепи на две и ще се озова право в челюстите на кучето, което щеше да ме разкъса.

На дървото аз бях почти извън досега му. Но кучето пак скочи, щракна със зъби, успя да захапе дъното на панталона ми и го разкъса. Зъбите му дори одраскаха задника ми. В момента, в който се добрах в безопасност на върха на дървото, кучето си отиде. Просто се затича нагоре по улицата, вероятно да търси приятеля ми.

В здравния кабинет на училището медицинската сестра ми каза да поискам от стопанина на кучето свидетелство за ваксина против бяс.

— Трябва непременно да провериш — каза строго тя. — Възможно е вече да си се заразил от бяс. Ако собственикът откаже да ти представи свидетелство за ваксините, ти имаш право да повикаш полиция. Говорих с пазача на къщата, където живееше кучето.

Той ме обвини, че съм подмамил на улицата най-ценното куче на собственика, куче с родословие.

— Ти по-добре внимавай, малкият! — ядосано каза той. — Кучето се е загубило. Собственикът ще те прати в затвор, ако продължаваш да ни безпокоиш.

— Но може да съм хванал бяс — казах аз с искрено уплашен тон.

— Пет пари не давам дори да си хванал бубонна чума! — изрева той. — Омитай се!

— Ще извикам полиция — казах аз.

— Викай когото си щеш — отвърна той. — Като извикаш полицията, ще я обърнем против теб. В тази къща имаме достатъчно връзки за това!

Повярвах му и затова излъгах сестрата, че кучето не може да се намери и няма стопанин.

— О, Боже мой! — възкликна жената. — Тогава се готви за най-лошото. Може би ще трябва да те изпратя на лекар. — И тя ми даде дълъг списък симптоми, за които да следя или да очаквам да се появят. Тя каза, че инжекциите против бяс били много болезнени и трябва се слагат подкожно в областта на корема.

— И на най-лошия си враг не бих пожелала подобно лечение — каза тя, като ме хвърли в ужасен кошмар.

След това изпаднах в първата си истинска депресия. Само лежах в леглото, усещайки всеки един от симптомите, които бе изброила сестрата. Накрая отидох в здравния кабинет и замолих сестрата да ми направи инжекцията против бяс, колкото и да е болезнена. Страхотна сцена направих. Изпаднах просто в истерия. Нямах никакъв бяс, но абсолютно престанах да се владея.

Разказах на дон Хуан тези два *спомена* в най-големи подробности, без нищо да спестя. Той не правеше никакви коментари, само кимаше с глава.

— И при двете *припомняния*, дон Хуан — казах аз, като сам долових напрежението в гласа си, — аз изпаднах в истерия. Цялото ми тяло трепереше. Повдигаше ми се. Не бих казал, че *сякаш* отново ги изживях, защото няма да е вярно. Аз направо си ги изживях. И когато повече не можех да издържам, аз скачах в сегашния си живот. За мен това беше скок в бъдещето. Имах силата да се движа през времето. Скокът ми в миналото не беше така внезапен — събитието се развиваше бавно, както се развиват спомените. И едва в края аз скачах внезапно в бъдещето — сегашния ми живот.

— Нещо в теб явно е започнало да рухва — проговори най-сетне той. — То се е рушило през цялото време, по се е възстановявало много бързо всеки път, след като опорите му излязат от строя. Имам чувство, че сега окончателно рухва.

След още една дълга пауза дон Хуан обясни, че според магьосниците от древно Мексико ние имаме, както той вече ми е казал, два ума и само единият от тях е истински нашият. Винаги бях разбирал дон Хуан в смисъл, че в ума ни има две части и едната от тях винаги мълчи, защото силата на другата част и забранява да се изразява. Каквото и да бе казал дон Хуан, аз го бях възприел като

метафора за обяснението може би на явното доминиране на лявото полукълбо на мозъка над дясното или нещо подобно.

— В *прегледа* има тайна възможност за избор — каза дон Хуан. — Точно както съм ти казвал, че има тайна възможност за избор при смъртта, възможност, която само магьосниците използват. В случая със смъртта тайната възможност е в това, че хората могат да задържат жизнената си сила и да отдадат само своето *осъзнаване*, резултат от живота им. В случая с *прегледа* тайната възможност за избор, пред който само магьосниците се изправят, е да предпочетат да развият истинския си ум.

Разтърсващият спомен, който си възпроизвел — продължи той, — може да идва само от истинския ти ум. Другият ум, който всички имаме и споделяме, е, бих казал, евтин модел — икономична мощност, един размер, който става на всички. Но тази тема ще обсъждаме по-късно. Сега най-важният въпрос е настъпването на разрушителната сила. Но не сила, която ще те разруши теб — не това имам предвид. Тя разрушава нещо, което магьосниците наричат *чуждо устройство*, и то съществува в теб и във всеки друг човек.

Въздействието на силата, която връхлита върху теб, е в това, че като разрушава *чуждото устройство*, тя измъква магьосниците от техния синтаксис.

Бях слушал дон Хуан внимателно, но не бих казал, че разбрах за какво говори. По някаква странна причина, също толкова неведома за мен както причината за ярките ми спомени, аз не бях в състояние да му задам ни един въпрос.

— Знам колко ти е трудно — обади се внезапно дон Хуан — да се справяш с тази страна на живота си. Всеки от известните ми магьосници е минал през това. Преминавайки през това, мъжете изтърпяват неизмеримо повече страдания от жените. Предполагам, че жените по природа са си по-издържливи. Магьосниците от древно Мексико, действайки като група, са правили всичко възможно да смекчат удара от тази разрушителна сила. В днешно време ние нямаме възможност да действаме като група, затова трябва да я посрещнем в самота. Ние трябва да съберем всичките си сили, за да посрещнем в самота силата, която ще ни помете извън пределите на езика, защото е невъзможно да се опише адекватно какво става.

Дон Хуан беше прав, че няма да намеря обяснения или начин да опиша въздействието, което оказаха над мен тези спомени. Дон Хуан ми каза, че магьосниците срещат неизвестното в най-обикновени произшествия от всекидневието. И когато се сблъскат с него и не могат да интерпретират това, което възприемат, те трябва да се осланят за напътствия от външен източник. Дон Хуан нарече този източник *безкрайност* или *гласът на духа* и каза, че ако магьосниците не се опитват да бъдат рационални към неща, които не могат да се обяснят рационално, духът безпогрешно им казва кое какво е.

Дон Хуан ме насочи да приема идеята, че безкрайността е сила, която има глас и осъзнава себе си. Затова той ме подготви да бъда винаги нащрек да чуя този глас и да действам ефикасно, но без никакви предубеждения, без да прибегвам до утъпканите пътища на съждения априори. Нетърпеливо чаках гласа на духа да ми обясни смисъла на моите припомняния, но нищо не ставаше.

Веднъж бях в една книжарница, когато някакво момиче ме позна и приближи да поговорим. Тя беше висока и стройна, с неуверен глас на малко момиченце. Стараех се да се държа така, че тя да се почувства по-свободно, но внезапно усетих едно мигновено енергетично изменение. Сякаш в мен се включи алармен сигнал и както вече беше ставало досега, без каквото и да било участие на волята аз си спомних друга напълно забравена случка от живота ми. Изпълни ме споменът за къщата на дядо ми. Това си беше истинска лавина, толкова силна и опустошителна, че пак ми се наложи да се оттегля в някой ъгъл. Тялото ми се разтреса като от треска.

Трябва да съм бил на осем години. Дядо ми говореше с мен. В началото ми каза, че негов иай-висш дълг бил да ме насочи в правия път. Имах двама братовчеди на моя възраст: Алфредо и Луис. Дядо ми безпощадно настоя да призная, че моят братовчед Алфредо е истински красавец. Във видението си чувах раздражения, приглушен глас на дядо.

— Алфредо няма нужда от никакво представяне — каза ми той по този повод. — Достатъчно е само да присъства и вратите ще се отворят широко пред него, защото всеки човек изповядва култ към красотата. Всички харесват красивите хора. Завиждат им, но определено се стремят да бъдат около тях. Запомни го от мен. Защото аз също съм красив, нали?

Искрено се съгласих с дядо. Той наистина беше много красив мъж, с тъпка кост и засмени сини очи, изключително изваяно лице с красиви скули. Всичко в лицето му изглеждаше в пълна хармония — носът, устата, очите, издадената брадичка. В ушите му растяха руси косъмчета, от което приличаше на елф. Той знаеше всичко за себе си и максимално се възползваше от качествата си. Жените го обожаваха; първо, както казваше той, заради красотата му и, второ, защото не представляваше никаква заплаха за тях. И той, естествено, напълно се възползваше от тези преимущества.

— Твоят братовчед Алфредо е тип победител — продължи дядо. — На него никога няма да му наложи да се натрапва някъде на гости, защото винаги ще бъде първи в списъка на поканените. Забелязал ли си някога как хората по улицата се спират да го погледнат и колко им се иска да го докоснат? Толкова е красив, че се опасявам да не се окаже задник, но това е друг въпрос. Да кажем, че той ще бъде Най-добре приемания задник, когото въобще си срещал.

Дядо ми противопостави братовчед ми Луис на Алфредо. Каза, че Луис бил домошар, малко глуповат, но имал златно сърце. И след това в тази картина внесе и мен.

— Ако продължим нашето обяснение — каза той, — ще трябва честно да признаеш, че Алфредо е красив, а Луис добър. Сега да вземем теб; ти не си нито красив, нито добър. Ти си истински кучи син. Никой няма да те покани на гости. Ще трябва да свикнеш с мисълта, че ако искаш да ходиш на парти, ще трябва да се изтърсиш непоканен. За теб вратите никога няма да бъдат така отворени за теб, както за Алфредо поради красотата му и за Луис поради добротата му, така че ще трябва да се вмъкваш през прозореца.

Анализът на тримата му внуци беше толкова точен, че се разплаках от неотвратимостта на това, което ми бе казал. Колкото повече плачех, толкова по-щастлив ставаше той. Накрая завърши тирадата си с абсолютно унищожителна препоръка.

— Но не го взиман навътре — каза той, — защото няма нищо повълнуващо от това да прескачаш прозорци. За това е нужно да бъдеш съобразителен и винаги нащрек. Трябва да забелязваш всичко и да си готов за безконечни унижения.

— Ако трябва да влизаш през прозореца — продължи той, — то е защото ти определено не си в списъка на поканените; следователно

твоео присъствие е нежелателно, така че здравата ще трябва да се поизмъчиш, за да можеш да останеш. Единственият способ, който ми е известен, това е да вземеш контрола над всички. Крещи! Изисквай! Съветвай! Нека почувстват, че ти си главният! Как може да те изхвърлят, ако ти си главният!

Припомнянето на тази сцена дълбоко ме потресе. Бях погребал тази случка толкова дълбоко, че напълно я бях забравил. Запомнил бях завинаги само съвета му да бъда главният, което той сигурно ми е повтарял безброй пъти в течение на годините.

Изобщо няха възможност да изследвам тази случка или да размисля над нея, защото друг забравен спомен изплува на повърхността със същата сила. В него бях с момичето, с което бях сгоден. По това време двамата спестявахме пари, за да се оженим и да си имаме собствен дом. Чух се как настоявам да си открием обща сметка в банката, на друго въобще не бях съгласен. Изпитвах натрапчива потребност да ѝ изнасям лекции за пестеливостта. Чух се да ѝ говоря откъде да си купува дрехите и на каква цена най-много.

Сред това се видях да давам уроци по шофиране на по-малката ѝ сестра и как се вбесих, когато тя каза, че се кани да напусне дома на родителите си. За да я притисна, аз я заплаших, че ще прекратя уроците си. Тя се разплака и ми призна, че имала връзка с шефа си. Аз изскочих от автомобила и заритах по вратата.

Но това не беше всичко. Чух се да казвам на бащата на годеницата си да не се премества в Орегон, както възнамеряваше. Кресях с пълно гърло, че това е глупост. Наистина смятах, че моите доводи против това преместване са неопровержими. Представих му сметките, в които най-подробно бях изчислил загубите му. И като престана изобщо да ми обръща внимание, аз тръснах вратата и излязох, тресейки се от гняв. В хола заварих годеницата ми да свири на китара. Изтръгнах я от ръцете ѝ и се разкресях, че тя не толкова свири на китара, колкото я прегръща, сякаш че е нещо повече от предмет.

Желанието ми да налагам волята си се разпростираше отвъд всякакви граници. Не правех никакви изключения — който и да се намираще около мен, той беше там, за да властвам над него и да го моделирам в каквата форма ми скимне.

Вече няха нужда да размишлявам над значението на толкова живите ми видения. Защото ме изпълни някаква абсолютна увереност,

която сякаш идваше отвън. Тя ми каза, че слабото ми място е натрапчивата идея, че винаги трябва да бъда в шефското кресло. В мен дълбоко бе вкоренено убеждението, че не само трябва да съм главният, но и да държа под контрол всяка ситуация. Начинът, по който бях възпитаван, бе засилил тази моя склонност, която отначало може да се е проявявала епизодично, но в зряла възраст се бе превърнала в дълбока потребност.

Осъзнах без никакво съмнение, че бе влязла в действие *безкрайността*. Дон Хуан я бе обрисувал като съзнателна сила, която умишлено се намесва в живота на магьосниците. И сега тя навлизаше в моя живот. Знаех, че чрез живота припомняне на тези забравени преживявания *безкрайността* ми посочва силата и дълбочината на моята склонност да контролирам и така ме подготвя за нещо трансцендентално за самия мен. Знаех с плашеща сигурност, че скоро нещо щеше да ми отнеме всякаква възможност да контролирам и че повече от всичко ми е нужна трезвост, гъвкавост и смирение, за да се срещна с нещата, които чувствах, че идват към мен.

Естествено, разказах всичко това на дон Хуан, като най-подробно изложих предположенията и прозренията си за възможното значение на моите спомени.

Дон Хуан добродушно се засмя.

— Всичко това са психологически преувеличения от твоя страна. Ти взимаш желаното за действително — каза той. — Както винаги търсиш обяснения с причинно-следствена връзка. Всеки от спомените ти става все по-ярък и по-ярък, все по-влудяващ, защото, както вече ти казах, ти навлезе в един необратим процес. Сега изплува истинският ти ум, пробуждайки се от летаргията на целия ти живот.

— *Безкрайността* предявява правата си над теб — продължи той. — Каквито и средства да използва, за да ти го посочи, ти не бива да имаш никакви други доводи, никакви други причини, никакви други ценности освен тази. Това, което трябва да направиш обаче, е да се подготвиш за връхлитането на *безкрайността*. Трябва да си в състояние на постоянна готовност да посрещнеш удар с огромна мощ. Това именно е здравомислещият, трезв начин, по който магьосниците се срещат с *безкрайността*.

Думите на дон Хуан оставиха неприятен вкус в устата ми. Аз действително усещах приближаващото нападение и се страхувах от

него. И понеже цял живот се бях скривал зад някаква прекомерна активност, и сега потънах цял в работа. Изнасях лекции в курсовете, водени от мои приятели в различни колежи из Южна Калифорния. Пишех като луд. Мога да кажа без никакво преувеличение, че изхвърлих десетки ръкописи в кошчето за боклук, защото не отговаряха на едно задължително изискване, което дон Хуан ми бе описал като знак за нещо, което е приемливо за *безкрайността*.

Той каза, че всяко нещо, което правя, трябва да бъде магически акт. Акт, свободен от натрапчиви очаквания, опасения от провал, надежди за успех. Свободен от култа към *аз-а*; всичко, което правя, трябва да бъде импровизация; магическо дело, в което аз свободно се отварям за импулсите на безкрайното.

Една вечер, както сядах на писалището, подготвяйки се за всекидневната работа над ръкописите, за миг ми прималя. Помислих си, че ми се зави свят, защото бях станал много рязко от килимчето, на което бях правил упражненията си. Зрението ми се замъгли. Пред очите ми се появиха жълти петна. Имах чувство, че ще припадна. Още повече ми прималя. Пред мен се появи огромно червено петно. Започнах да дишам дълбоко, опитвайки се да уталожа възбудата, която предизвикваше това зрительно смущение. Изпълни ме изключителна тишина, до такава степен, че се усетих обграден от непроницаем мрак. През ума ми прелетя мисълта, че съм загубил съзнание. Обаче усещах стола си, писалището; долавях всичко около себе си през мрака, който ме обвиваше.

Дон Хуан казваше, че магьосниците от неговата линия смятат за един от най-желаните резултати от *вътрешното мълчание* определено енергийно взаимодействие, което винаги се предшества от силна емоция. Той смяташе, че моите *спомени* са средството да се възбужда до такава крайност, че да изпитам това взаимодействие. Това взаимодействие се проявява като оттенъци, които се проецират върху всякакъв хоризонт в света на всекидневния живот, било то планина, небето, стена или просто дланите на ръцете. Той ми обясни, че това взаимодействие на оттенъци започва с появата на леко лилава мазка на хоризонта. С течение на времето тази лилава мазка започва да се разпростира, докато обхване целия видим хоризонт, като надигащи се буреносни облаци.

Той ме увери, че после една точка наситено червено като нар сякаш пробива лилавите облаци. Той каза, че колкото по-дисциплинирани и опитни стават магьосниците, тази яркочервена точка се разраства и накрая избухва в мисли или видения, или — когато става дума за образован човек — в изписани думи; магьосниците или наблюдават видения, породени от енергията, или чуват мисли, произнесени като думи, или четат написани думи.

Тази вечер на писалището ми аз не видях никакви лилави мазки, нито никакви прииждащи облаци. Сигурен бях, че нямам нужната дисциплина, която се изисква от магьосниците за такова енергийно взаимодействие, но пред мен се появи огромната точка, червена като нар. Тази огромна точка без никакви прелюдии избухна във вид на несвързани думи, които четях все едно че бяха на лист хартия, излизащ от пишеща машина. Думите се движеха пред мен с такава огромна скорост, че ми беше невъзможно да прочета каквото и да било. После чух един глас да ми обяснява нещо. И пак скоростта на гласа беше неподходяща за слуха ми. Думите бяха размазани и бе невъзможно да се чуе нещо смислено.

И сякаш това не стигаше, но почнах да виждам и никакви тежки сцени, каквито човек сънува след преяждане. Бяха гротескни, мрачни, зловещи. После започнах да се въртя и се въртях, докато започна да ми се повдига. С това свърши цялата случка. Каквото и да беше станало с мен, усещах въздействието му във всеки мускул на тялото си. Чувствах се изтощен. Бурното му нахлуване в мен ме ядоса и разстрои.

Втурнах се в дома на дон Хуан да му разкажа тази случка. Повече от всякога имах нужда от помощта му.

— И при магьосниците, и при магиите няма нищо кротичко — отбеляза дон Хуан, като изслуша разказа ми. — Това е първият път, когато *безкрайността* те връхлита по такъв начин. То е нещо като светкавично нападение. Пълно завладяване на всичките ти способности. Колкото до скоростта на твоите видения, ти сам ще трябва да се научиш да я регулираш. За някои магьосници това е работа за цял живот. По от сега нататък енергията ще ти се явява като прожектирана на киноекран.

— Друг въпрос е дали разбираш това, което се прожектира — продължи той. — За да правиш точна интерпретация, на теб ти е нужен опит. Моят съвет е да не се стряскаш, а да започнеш още от

сега. Чети енергията на стената! Истинският ти ум вече изплува и той няма нищо общо с другия ум, който е *чуждо устройство*. Нека истинският ти ум регулира скоростта. Пази мълчание и не се притеснявай, каквото и да се случи.

— Но, дон Хуан, възможно ли е всичко това? Може ли човек наистина да чете енергията, като че ли е текст? — попитах аз, зашеметен от тази идея.

— Разбира се, че е възможно! — отговори той. — В твоя случай това не само е възможно, но и вече става.

— Защо да я чета, като че ли е текст? — настоях аз, но това беше риторичен въпрос.

— Въпрос на предпочитание от твоя страна — каза той. — Ако ти четеш текст, ще можеш да го повториш дословно. Но ако се опиташ вместо *читател на безкрайността* да бъдеш *зрител на безкрайността*, ще откриеш, че не можеш да опишеш видяното и затова ще дрънкаш само безсмислици, неспособен да предадеш с думи това, на което си бил свидетел. Същото е и ако се опиташ да слушаш енергията. Това, естествено, е въпрос на твоето предразположение. Но във всеки случай *безкрайността* прави избора. *Войнът-пътешественик* просто се съгласява мълчаливо с този избор.

— Но преди всичко — добави той след умишлена пауза, — не се затормозявай, че не можеш да опишеш това събитие. То е събитие отвъд пределите на синтаксиса на нашия език.

ПЪТЕШЕСТВИЯ В ТЪМНОТО МОРЕ НА ОСЪЗНАВАНЕТО

— Сега можем да поговорим малко по-ясно за *вътрешното мълчание* — каза дон Хуан.

Това изявление до такава степен нямаше никаква връзка с досегашния разговор, че изпаднах в недоумение. Целия следобед той ми беше говорил за всички превратности, които претърпели индианците след голямата война на яките от двадесетте години, когато мексиканското правителство ги изселило от родния им край в щата Сонора, Северно Мексико, и ги пратило да работят на плантациите със захарна тръстика в Централно и Южно Мексико. Години наред мексиканското правителство трябвало да води борба с воините на индианците яки за земите им. Дон Хуан ми разказа няколко разтърсващи, горчиви истории за политически интриги и предателства, лишения и човешка нищета сред индианците яки.

Имах чувство, че дон Хуан ме подготвя за нещо, понеже знаеше, че си умирам за такива истории. По това време имах изострено чувство за социална справедливост и честна игра.

— Обстоятелствата около теб ти дадоха възможност да разполагаш с повече енергия — продължи той. — Ти започна *прегледа* на живота си; за първи път погледна на приятелите си така, сякаш са изложени на витрина; успя да стигнеш напълно самостоятелно, воден от вътрешна потребност, до *преломния си момент*; прекрати бизнеса си; и най-важното — натрупа достатъчно *вътрешно мълчание*. Благодарение на всичко това ти можа да извършиш пътешествие по *тъмното море на осъзнаването*.

Срещата с мен в онзи избран от нас град беше такова пътешествие — продължи той. — Знам, че в теб почти изплува на повърхността един решаващ въпрос и че ти за миг се зачуди дали наистина бях дошъл в дома ти. Идването ми при теб не беше твой сън. Аз бях реален, нали?

— Беше така реален, както всичко останало — отговорих аз.

Почти бях забравил тези събития, но помня, че ми се стори много странно как бе открил жилището ми. Бях отхвърлил недоумението си, като приех просто, че е попитал някого за новия ми адрес. Макар че ако се замислех по-дълбоко, нямаше да открия нито един човек, който да знаеше тогава къде живея.

— Хайде да изясним този момент — отговори той на мислите ми. — На моя език, който е езикът на магьосниците от древно Мексико, аз бях толкова реален, колкото изобщо мога да бъда и именно като такъв дойдох действително в дома ти, отправяйки се от моето *вътрешно мълчание*, за да ти съобщя изискването на *безкрайността* и да те предупредя, че не ти остава почти никакво време. Ти от своя страна от своето *вътрешно мълчание* действително дойде в уговорения град, за да ми кажеш, че си успял да изпълниш изискванията на *безкрайността*.

— На твоя език — продължи той, — езика на обикновения човек, и двата момента бяха сън-фантазия. Ти имаше сън-фантазия, че съм дошъл в дома ти, без да знаеш адреса, а след това имаше сън-фантазия, че си дошъл на срещата с мен. За мен обаче като магьосник срещата в онзи град, която ти смяташ за сън-фантазия, беше толкова реална, колкото сегашния ни разговор с теб тук.

Признах на дон Хуан, че изобщо не съм в състояние да побера тези събития в начина на мислене, присъщ на западния човек. Казах, че ако ги сметна за сън-фантазия, означава да създам лъжлива категория, която при по-внимателно вглеждане ще се окаже несъстоятелна, и че единственото що-годе приемливо псевдообяснение може да бъде един друг аспект от неговото познание — *сънуването*.

— Не, това не е *сънуване* — категорично каза гой. — Това е нещо по-непосредствено и по-тайнствено. Между другото, днес имам за теб ново определение за *сънуване*, което отговаря повече на твоето състояние. *Сънуване* е действието, когато сменяш точката на прикрепване към *тъмното море на осъзнаването*. Погледнато по този начин, понятието става много просто, проста е и самата маневра. Нужно ти е всичко, което имаш, за да го осъзнаеш, но то не е невъзможно, нито пък е обвито в мистична мъгла.

— Названието *сънуване* винаги адски ме е дразнело — продължи той, — защото отслабва едно много мощно действие, като го кара да звучи като нещо произволно; придава му смисъла на фантазия, а тъкмо

това то изобщо не е. Аз самият се опитах да променя това название, но то вече прекалено се е утвърдило. Може би един ден ти ще можеш да го промениш, макар че както и с всичко останало в магьосничеството, опасявам се, че по времето, когато наистина ще бъдеш в състояние да го направиш, на теб вече ще ти бъде абсолютно все едно как се е наричало.

Откакто го познавам, дон Хуан винаги ми е обяснявал надълго и нашироко, че *сънуването* е изкуство, открито от магьосниците в древно Мексико, чрез което обикновените сънища се превръщат в истински врати към други светове на *възприятие*. По всевъзможни начини той препоръчваше да се постигне това, което наричаше *сънно внимание* и което се изразяваше в способността да обръщаш особен вид внимание на елементите от обикновения сън или да ги осъзнаваш по специфичен начин.

Бях следвал всичките му препоръки до най-дребните подробности и вече успях да задържа съзнанието си фиксирано над елементи от съня. Идеята на дон Хуан оеше не да се стремиш умишлено да видиш сън по свое желание, а да фиксираш вниманието си над съставните елементи на съня, който сам ти се явява.

След това дон Хуан ми показва енергетично това, което магьосниците от древно Мексико смятат за източник на *сънуването*: преместването на *събирателната точка*. Каза, че по време на сън *събирателната точка* се премества съвсем естествено, но да *видиш* това преместване е малко по-трудно, защото изисква агресивна нагласа и че магьосниците от древно Мексико са имали склонност към такава агресивна нагласа. Според дон Хуан тези магьосници открили всички предпоставки за магиите си посредством това настроение.

— Това е много хищническо настроение — продължи дон Хуан. — Изобщо не е трудно да влезеш в него, понеже човек по природа е хищник. По този начин — агресивно — ти можеш да *видиш* когото и да било в това селце или пък някъде много далеч, докато спи; за тази цел става всеки. Важното е да ти бъде напълно безразлично. Ти търсиш нещо, ти тръгваш да го намериш. Излизаш да намериш човек и дебнеш като дива котка, като хищно животно за някого, на когото да се нахвърлиш.

Дон Хуан се засмя от разочарования ми вид и каза, че трудното в тази техника е настроението и че аз не бива да бъда пасивен по време

на *виждането*, защото гледката не е нещо за наблюдаване, а при нея се действа. Дали от силата на внушението му, но този ден, когато ми разказа всичко това, аз се почувствах смайващо агресивно. Всеки мускул от тялото ми бе изпълнен до крайност с енергия и когато навлязох в *сънуването*, аз наистина тръгнах да търся някого. Не ме интересуваше кой може да е този човек — просто ми трябваше някой спящ и една сила, която долавях, без да я съзнавам напълно, ме насочваше как да намеря този някой.

Така и никога не научих кой е бил този човек, но докато го *виждах*, усещах и присъствието на дон Хуан. Странно усещане бе да знаеш, че си с някого, изпитвайки едно неопределимо чувство на близост, възникнало на такова ниво на осъзнаване, което никога не е участвало в нищо, което съм правил. Можех само да съсредоточа вниманието си над неподвижно лежащия човек. Знаех, че е мъж, но не знам как го бях разбрал. Знаех, че спи, понеже сферата от енергия, каквато обикновено са човешките същества, беше малко сплесната и разтеглена настрана.

Тогава видях, че *събирателната точка* е в различно положение от обичайното. Беше отместена вдясно и малко по-надолу от там, където трябваше да бъде. Изчислих, че след като обичайното положение на *събирателната точка* е точно зад плешките, сега тя се бе преместила на нивото на ребрата. Забелязах още, че тя беше неустойчива. Колебаваше се произволно, а после внезапно се върна в обичайното си положение. Усетих съвсем определено, че явно присъствието на двамата ни с дон Хуан бе разбудило този човек. Веднага след това ме връхлетя вихрушка от неясни образи и после се събудих обратно на мястото, откъдето бях потеглил.

Дон Хуан ми бе обяснявал често, че магьосниците се делят на две групи: едната група са *сънувачите*; другата — *прикривани*. *Сънувачите* са тези, които умеят с лекота да преместват *събирателната точка*. *Прикриваните* умеят с лекота да удържат *събирателната точка* фиксирана в това ново положение. *Сънувачите* и *прикриваните* взаимно се допълват и работят по двойки, като всеки въздейства на другия с това свое вродено предразположение.

Дон Хуан ме увери, че магьосниците могат да извършват преместването и фиксирането на *събирателната точка* по своя воля, благодарение на желязната си дисциплина. Каза, че според

магьосниците от неговата линия в сияйната сфера, която представляваме ние, има поне шестстотин точки, всяка от които може да ни даде един напълно цялостен свят, когато по своя воля преместим в нея *събирателната си точка*; което означава, че ако преместим *събирателната си точка* в която и да било от тези точки и я задържим фиксирана там, ние ще възприемем един също толкова всеобхватен свят, колкото света на всекидневието ни, но различен от него.

По-нататък дон Хуан обясни, че изкуството на магията е да манипулираш *събирателната точка* и по своя воля да променяш положението ѝ в сияйната сфера, която представлява човешкото същество. Резултатът от тази манипулация е преместване на точката на контакт с *тъмното море на осъзнаването*, при което в *събирателната точка* се съсредоточава Друг сноп от мириади енергийни полета под формата на светещи нишки. Вследствие от това съсредоточаване на нови енергийни полета в *събирателната точка* се задейства друг тип *осъзнаване*, различно от това, необходимо за да възприемаме света на всекидневния живот. То превръща новите енергийни полета в сетивни данни, които се интерпретират и възприемат като различен свят, защото енергийните полета, които го пораждат, се различават от обичайните.

Той каза, че едно точно определение за магьосничеството като практика би било да се каже, че магията е манипулация на *събирателната точка* с цел да се смени фокусът на контакта ѝ с *тъмното море на осъзнаването*, което дава възможност да се възприемат други светове.

Дон Хуан каза, че изкуството на *прикриваните* излиза на сцената след като бъде преместена *събирателната точка*. Задържането на *събирателната точка* фиксирана в новото ѝ положение гарантира на магьосниците, че ще възприемат всеки нов свят, в който навлязат, в пълната му цялост, точно както възприемаме обичайния всекидневен свят. За магьосниците от линията на дон Хуан светът на всекидневния живот е само един пласт от тоталния свят, който се състои най-малко от шестстотин такива пласта.

Дон Хуан отново се върна на обсъжданата тема — моите пътешествия през *тъмното море на осъзнаването*, и каза, че това, което съм направил, изхождайки от *вътрешното си мълчание*, доста прилича на нещата, които се правят в *сънуването*, когато човек спи.

При пътуването през *тъмното море на осъзнаването* обаче няма каквито и да било смущения, причинявани от съня, нито пък е нужно някакво усилие човек да контролира вниманието си, както в съня. Пътуването през *тъмното море на осъзнаването* поражда непосредствен отклик. В него надделява над всичко чувството за тук и сега. Дон Хуан изрази недоволството си, че никакви видиотени магьосници нарекли *сънуване* *наяве* акта на непосредствен досег с *тъмното море на осъзнаването*, като направили термина *сънуване* още по-нелеп.

— Ти си мислеше, че пътуването ти до уговорения от нас град е било сън-фантазия — продължи той, — но всъщност ти беше преместил *събирателната си точка* върху точно определено положение над *тъмното море на осъзнаването*, което позволява да се извърши такова пътуване. И тогава *тъмното море на осъзнаването* ти осигури всичко необходимо, за да извършиш пътуването. Няма никакъв начин човек да избере това място по своя воля. Магьосниците казват, че го избира безпогрешно *вътрешното мълчание*. Много е просто, нали?

След това ми обясни тънкостите на избора. Каза, че за *воините-пътешественици* изборът всъщност не е действие по избирането на нещо, а по-скоро действието на елегантно, мълчаливо съгласие с настоящето изискване на *безкрайността*.

— *Безкрайността* избира — каза той. — Изкуството на *воина-пътешественик* е да владее способността да се движи по най-лекия намек; изкуството да приема мълчаливо всяка заповед от *безкрайността*. За това *войнът-пътешественик* се нуждае от храброст, сила и преди всичко трезвост. Тези три качества, взети заедно, дават в резултат елегантността!

След малка пауза аз се върнах към въпроса, който най-много ме интригуваше.

— Но, дои Хуан, немислимо е да съм пътувал действително до този град, телом и духом — казах аз.

— Може да е немислимо, но не с неизпълнимо — каза той. — Вселената е безпределна и възможностите за действие във Вселената като цяло наистина са невъобразими. Така че не се хващай на аксиомата „Вярвам само в това, което виждам“, защото това е най-тъпата позиция, която може да се заеме.

Обясненията на дон Хуан бяха кристално ясни. Имаха смисъл, но не знаех къде имаха смисъл — положително не в обичайния, всекидневен свят. Дон Хуан тогава заяви убедително — и с това отприщи в мен неопишуема тревога, — че има само един начин, по който магьосниците могат да се справят с тази информация: да я изпитат от собствен опит, защото умът е неспособен да осмисли всички тези действия.

— Какво искаш да направя, дон Хуан? — попитах аз.

— Трябва умишлено да предприемеш пътешествие по *тъмното море на осъзнаването* — отговори той, — но така и няма да узнаеш как е станало това. Да кажем, че го прави *вътрешното мълчание*, следвайки необясними пътища — пътища, които не могат да бъдат разбрани, могат само да се практикуват.

Дон Хуан ме накара да седна на леглото и да заема положението, което спомага за *вътрешното мълчание*. Обикновено заспивах моментално, като заемах това положение. Но когато бях с дон Хуан, самото му присъствие не ми позволяваше да заспя; вместо това навлизах в истинско състояние на пълен покой. Този път след миг мълчание установих, че вървя. Дон Хуан ме водеше за ръка.

Вече не бяхме в дома му; вървахме из градче на индианците яки, в което не бях ходил досега. Знаех за съществуването на това градче; много пъти бях идвал съвсем наблизо до него, но винаги ми се бе налагало да обръщам обратно поради явната враждебност на хората, които живееха наоколо. За чужденец беше почти невъзможно да влезе в този град. Единствените не-яки, които имаха свободен достъп до града, бяха инспекторите от Федералната банка, защото банката изкупуваше реколтата на индианските земеделци. Нескончаемите преговори между тях се въртяха около това индианците да получат от банката авансово суми в брой срещу очакваната бъдеща реколта.

Веднага разпознах града от описанията на хора, които бяха ходили там. Сякаш за да засили удивлението ми, дон Хуан прошепна, че се намираме във въпросния индиански град. Понечих да го запитам как сме се озовали тук, но не можах да произнеса нито дума. Наоколо имаше много индианци, които явно се караха; кавгата им сякаш всеки момент щеше да се разрази в гневна схватка. Не разбирах нито дума от това, което говореха, но в момента, в който си помислих, че не разбирам, и нещо се проясни. Беше сякаш сцена се облива с по-силно

осветление. Нещата станаха съвсем отчетливи и ясни, а аз вече разбирах какво говорят хората, макар и да не проумявах как — аз не знаех техния език. Думите определено станаха разбираеми, но не поотделно, а на групи, сякаш умът ми можеше да схваща цели схеми от мисли.

Откровено си признавам, че в живота си не бях изпадал в такъв шок — не само от това, че разбирах какво говорят, но и от съдържанието на спора им. Тези хора наистина бяха войнствени. Изобщо не бяха западният тип хора. Явно спореха над различни планове за враждебни действия, война, стратегии. Преценяваха своите сили, ударни възможности и се оплакваха, че нямат сили да нанесат ударите си. Забелязах в тяхното си мъката от тяхното безсилие. Те разполагаха единствено с тояги и камъни, за да се сражават срещу модерни оръжия. Измъчваха се, че нямат водачи. Повече от всичко на света жадуваха сред тях да се издигне някой изключителен воин с дарбата да разпали и увлече всички след себе си.

След това чух циничен глас; някой от тях изрази мисъл, която явно покруси еднакво всички, включително и мен, защото аз, изглежда, бях една невидима част от тях. Той каза, че са обречени, защото дори и в момента някой от тях да прояви нужната притегателна сила да ги сплоти зад себе си, той ще бъде предаден от завист, ревност и обида.

Исках да разкажа на дон Хуан какво става с мен, но не можех и дума да произнеса. Само дон Хуан можеше да говори.

— Тази дребнавост не е присъща само на индианците яки — каза дон Хуан на ухото ми. — Това състояние е капан, в който са уловени човешките същества; състояние, което дори не е човешко, а внедрено отвън.

Почувствах как устата ми неволно се отваря и затваря, докато се мъчех отчаяно да задам един въпрос, който дори не можех да измисля. Умът ми беше празен, лишен от мисли. Двамата с дон Хуан бяхме наред кръг от хора, но, изглежда, никой от тях не ни забелязваше. Не долавях нито едно движение, реакция или бегъл, скришен поглед, който да издава, че забелязват присъствието ни.

В следващия миг се озовах в мексикански град, разположен край железопътна гара на около два километра източно от мястото, където живееше дон Хуан. Двамата с дон Хуан бяхме наред улицата, близо до

държавната банка. Веднага след това видях една от най-странните гледки, на които съм бил свидетел в света на дон Хуан. Аз *виждах* енергията, както протича във Вселената, обаче не *виждах* хората като сферични или овални балони с енергия. В един миг хората около мен бяха обикновените същества от всекидневния живот, а в следващия миг ставаха някакви странни създания. Струваше ми се, че това кълбо от енергия, което представлява човек, сега беше прозрачно; приличаше на ореол около сърцевина, подобна на насекомо. Тази сърцевина нямаше формата на примат или подобие на скелет, така че *виждах* хората не като с рентгенов поглед, който прониква до костите. В сърцевината на тези хора по-скоро имаше някакви геометрични фигури, очертани сякаш от силни вибрации на материята. Тази сърцевина наподобяваше букви от азбуката — едно главно Т, изглежда, беше основната опора на структурата. Пред това Т сякаш висеше обърнато дебело L; под напречната черта на буквата Т бе разположена гръцката буква делта, която стигаше почти до земята и, изглежда, служеше за опора на цялата структура. Над буквата Т видях нещо като въженце, дебело два-три сантиметра; то минаваше през върха на сияйната сфера и ми създаваше впечатлението, че *виждам* всъщност огромно мънисто, повесено като скъпоценен камък.

Веднъж дон Хуан ми представи една метафора, описваща енергетичното единство от нишки на хората. Той каза, че магьосниците от древно Мексико описват тези нишки като завеса от окачени нанизни мъниста. Бях разбрал това буквално — че нишката минава през този сбор от енергийни полета, което представлява човек от главата до петите. Поради прикрепващата нишка, която *виждах*, кръглата форма от енергийни полета на хората изглеждаше по-скоро като висулка. Обаче не *виждах* на една и съща нишка да е закачено някое друго същество. Всяко отделно същество, което *виждах*, бе геометрично очертание с нещо като връвчица от горната страна на сферичния си ореол. Връвчицата силно ми приличаше на разчленените, подобни на червейчета форми, които човек вижда през притворени срещу слънчевата светлина клепащи.

Двамата с дон Хуан прекосихме града от единия до другия край и аз *виждах* множество същества с геометрични очертания. Способността да ги *виждам* беше крайно неустойчива. Ту ги *виждах* за миг, ту ми се губеха и тогава пред мен бяха обикновени хора.

Скоро се почувствах крайно изтощен и вече виждах само обикновени хора. Дон Хуан каза, че е време да се връщаме в къщи, и отново нещо у мен загуби обичайното чувство за непрекъснатост. Озовах се в дома на дон Хуан, без и понятие да си имам как съм изминал разстоянието от града до дома. Лежах в кревата си и отчаяно се опитвах да си спомня, да прибегна до паметта си, за да претърся дълбините на цялото си същество и да открия някакъв ключ към това как бях отишъл до града на яките и до другия, край железопътната гара. Не вярвах, че това са били сънища — фантазии, защото сцените бяха с толкова подробности, че не можеха да не бъдат реални и все пак невъзможно беше да са реални.

— Само си губиш времето — каза през смях дон Хуан. — Мога да те уверя, че никога няма да узнаеш как се озовахме от дома в града на яките и от техния град до онзи край железопътната гара, а от гарата обратно в къщи. Имаше прекъсване в последователността на времето. Това именно прави *вътрешното мълчание*.

Той търпеливо ми обясни, че прекъсването на този поток от последователност, чрез който светът става разбираем за нас, именно е магията. Отбеляза, че в този ден аз бях пътувал през *тъмното море на осъзнаването* и, че съм *видял* хората такива, каквито са, заети с обичайните си човешки дела. А после съм *видял* нишката от енергия, която свързва определени линии на човешките същества.

Дон Хуан ми подчертаваше отново и отново, че съм изживял лично нещо съвсем конкретно и необяснимо — да разбирам какво говорят хората, без да знам езика им, и да *видя* нишката от енергия, която съединява човек с определени други хора; и че аз бях избрал тези аспекти чрез *намерението*. Той подчерта факта, че това *намерение*, което бях осъществил, не е съзнателно или волево; *намерението* бе извършено на дълбоко ниво, водено от необходимостта. Аз имах нужда да опозная някои от възможностите на пътуването през *тъмното море на осъзнаването* и *вътрешното мълчание* бе насочило *намерението* — извечната сила на Вселената — да удовлетвори тази потребност.

НЕОРГАНИЧНОТО ОСЪЗНАВАНЕ

В определен момент от моето чиракуване дон Хуан ми разкри цялата сложност на житейското си положение. Много ме огорчи и потисна, като заяви, че живеел в тази колиба в щата Сонора в Мексико, защото тя отразявала състоянието на моето осъзнаване. Не можех да повярвам съвсем, че наистина ме смята за толкова жалък, нито пък че има и други места за живеене, както твърдеше.

Оказа се, че е прав и за двете. Моето състояние на осъзнаване си беше много ограничено, а той наистина имаше други места, където можеше да живее, при това безкрайно по-комфортни от колибата, в която го намерих първия път. Освен това не беше самотен магьосник, какъвто го бях смятал, а водач на група от петнадесет други воини-пътешественици: десет жени и петима мъже. Изненадата ми беше огромна, когато ме заведе в къщата си в Централно Мексико, където живееше с останалите магьосници.

— Само заради мен ли живееше в Сонора, дон Хуан? — попитах го аз, неспособен да понеса тази отговорност, която ме изпълваше с чувство за вина, угризения и нищожност.

— Е, не точно живеях в колибата — каза той усмихнат. — Само се срещах с теб там.

— Но... но... но ти никога не знаеше предварително кога ще дойда при теб, дон Хуан — казах аз. — Изобщо нямаше как да ти съобщавам предварително!

— Е, ако си спомниш по-точно — каза той, — имало е много, много случаи, когато не си ме намирал. И ти се е налагало да седнеш и търпеливо да ме чакаш, понякога дни наред.

— Ти оттук до Гуаймас със самолет ли летиш, дон Хуан? — попитах го аз искрено. Мислех си, че най-бързо би било да взема самолет.

— Не, не съм летял до Гуаймас — отговори той с широка усмивка. — Летях направо до колибата, където ме чакаше ти.

Знаех, че умишлено ми говори неща, които моето линейно мислене не може да разбере или приеме — нещо, което безкрайно ме

объркваше. По това време бях на такова ниво на осъзнаване, когато неспирно си задавах един съдбовен въпрос: „Ами ако всичко, което ми казва дон Хуан, е истина?“

Не исках да го разпитвам повече, защото безнадеждно се залутвах, опитвайки се да хвърля мост между нашите два пътя на мислене и действие.

В новата обстановка дон Хуан започна усърдно да ме въвежда в нов по-сложен аспект на знанието си, аспект, който изискваше цялото ми внимание; тук не беше достатъчно просто да се откажа от оценки. Този път трябваше да потъна до дълбините на неговото познание. Трябваше да престана да бъда обективен, а в същото време да се въздържа от субективност.

Един ден помагах на дон Хуан да чистим бамбукови стъбла в задния двор на къщата му. Каза ми да си сложа работни ръкавици, защото бамбуковите трески били много остри и лесно предизвиквали инфекция. Научи ме как да държа ножа, като чистя бамбука. Съсредоточих се в работата. Когато дон Хуан заговори, трябваше да спра работа, за да го слушам внимателно. Каза ми, че съм работил достатъчно и че е време да влезем в къщата.

Покани ме да седна в много удобно кресло в просторния си, почти празен хол. Даде ми малко ядки, сушени кайсии и парченца сирене, спретнато подредени в чинията. Възразих, че искам да довърша почистването на бамбука. Не ми се ядеше. По той не ми обръщаше внимание. Препоръча ми да си хапвам но малко, бавно и внимателно, понеже ще ми е нужно стабилно да си подложка, за да мога внимателно и будно да възприема това, което ще ми разкаже.

— Ти вече знаеш — започна той, — че във Вселената съществува една извечна сила, която магьосниците от древно Мексико наричат тъмното море на осъзнаването. Когато били в максимума на силата си за възприемане, те видели нещо, от което им се разтреперили гащите, ако изобщо носели такива. Те видели, че тъмното море на осъзнаването отговаря не само за осъзнаването на организмите, но и за осъзнаването на същества, които нямат организъм.

— Що за същества са това, дон Хуан, дето нямат организъм, а имат осъзнаване? — попитах аз смаяно, защото дотогава той никога не беше споменавал подобно нещо.

— Древните шамани открили, че цялата Вселена се състои сили-близнаци — започна той, — сили, които са противоположни и взаимно допълващи се, Неизбежно е нашият свят да няма близък. И този негов противоположен и допълващ го свят е населен от същества, които обладават осъзнаване, но нямат организъм. По тази причина древните шамани ги наричат неорганични същества.

— И къде е този свят, дон Хуан? — попитах аз, като несъзнателно задъвках една сушена кайсия.

— Тук, където си седим ние с теб — отговори той с тон, сякаш това се разбираше от само себе си, но веднага се разсмя над моята нервност. — Казах ти, че този свят е наш близък, така че той е тясно свързан с нас. Магьосниците от древно Мексико не са мислели като теб — от гледна точка на време и пространство. Те мислели изключително от гледна точка на осъзнаването. Два типа осъзнаване съществуват съвместно, без никога да си въздействат един на друг, защото всеки тип е свършено различен от другия. Древните шамани се обърнали към този проблем на съвместното съществуване, без да се интересуват от време и пространство. Те направили извода, че степента на осъзнаване на органичните същества и степента на осъзнаване на неорганичните същества са толкова различни, че те могат да съществуват с най-минимална взаимна намеса.

— Ние можем ли да възприемаме тези неорганични същества, дон Хуан? — попитах аз.

— Разбира се, че можем — отговори той. — Магьосниците го правят по своя воля. Обикновените хора също го правят, но не си дават сметка за това, понеже не съзнават съществуването на света-близък. Вземат ли да разсъждават за света-близък, те се отдават на всевъзможна умствена мастурбация, но така и не им хрумва, че източникът на фантазиите им всъщност е в подсъзнателното знание, което всички ние имаме, а именно — че не сме сами.

Думите на дон Хуан завладяха цялото ми внимание. Внезапно изпитах зверски глад и чувство за празнота в стомаха. Оставаше ми само да го слушам колкото мога по-внимателно и да ям.

— Когато подхождаш към нещата с понятията за време и пространство — продължи той, — трудността е в това, че ти забелязваш нещо само ако попадне в пространството и времето, които са на твое разположение, а те са много ограничени. От своя страна

магьосниците разполагат с необятно поле, на което могат да забележат, ако се появи нещо особено. Множество същества от цялата Вселена, същества, които имат осъзнаване, но не организъм, влизат в полето на осъзнаване на нашия свят или в полето на осъзнаване на света-близък, без обикновеният човек изобщо да ги забележи. Съществата, които влизат в полето на осъзнаване на нашия свят или на света-близък, принадлежат на други светове, които съществуват извън нашия свят и близка му. Цяла и оргата Вселена гъмжи от светове на осъзнаване ниции, и неорганични.

Дон Хуан продължи да ми разказва как тези древни магьосници знаели кога неорганично съзнание от други светове извън нашия свят-близък навлиза в тяхното поле на осъзнаване. Каза, че като всеки друг човек на Земята и тези шамани правили безконечни класификации на различните типове от тази енергия, която има осъзнаване. Те ги назовавали с общия термин неорганични същества.

— А тези неорганични същества имат ли живот, така както ние имаме? — попитах аз.

— Ако смяташ, че да живееш означава да осъзнаваш, тогава имат живот — каза той. — И още по-точно: ако животът може да се измери по интензивността, остротата и трайността на това осъзнаване, то тогава откровено мога да кажа, че те са по-живи от теб и мен.

— А тези неорганични същества умират ли, дон Хуан? — попитах аз.

Дон Хуан се подсмихна, преди да отговори.

— Ако наричаш смърт момента, когато преставя осъзнаването, да, те умират. Тяхното осъзнаване свършва. Смъртта им доста прилича на човешката и все пак не е същата, защото в смъртта на човека има скрита възможност за избор. Това е нещо като клауза в юридически документ, клауза, написана със съвсем дребни букви, които едва забелязваш. Трябва да използваш лупа, за да ги разчетеш, и все пак това е най-важната клауза в документа.

— Каква е тази скрита възможност, дон Хуан?

Скритата възможност за избор в смъртта е достъпна само за магьосниците. Доколкото ми е известно, те са единствените, прочели дребния шрифт. За тях тази възможност е напълно достъпна и функционална. За обикновените хора смъртта означава прекратяване на осъзнаването, край на организма им. За неорганичните същества

смъртта означава същото: край на осъзнаването им. И в двата случая въздействието на смъртта представлява „всмукването“ им в тъмното море на осъзнаването. Индивидуалното им осъзнаване, носещо техния житейски опит, разчупва границите си и под формата на енергия се влива в тъмното море на осъзнаването.

— Но, дон Хуан, каква е тази скрита възможност за избор, която откриват само магьосниците? — попитах аз.

— За магьосника смъртта е обединяващ фактор. Вместо да разгради организма, както обикновено става, смъртта го обединява.

— Как може смъртта изобщо да обединява нещо? — възразих аз.

— За магьосника смъртта прекратява господството на индивидуалните настроения в тялото — кача дон Хуан. — Според древните магьосници именно надмощието на различните части на тялото управлява настроенията и действията на цялото тяло; когато някоя част престане да функционира нормално, тя повлича останалите части на тялото към хаос, както става например, когато човек се разболее от яденето на нездравословни храни. В този случай настроението на стомаха се отразява на всичко останало. Смъртта прекратява това господство на отделните части. Тя обединява осъзнаването им в едно цяло.

— Да не искаш да кажеш, че и след като умрат, магьосниците продължават да осъзнават? — попитах аз.

За магьосниците смъртта е акт на обединение, който обхваща всяка частица от тяхната енергия. Ти си представяш смъртта само като труп — тяло, което започва да се разлага. При магьосниците, когато се извърши актът на обединение, няма никакъв труп. Няма никакво разложение. Телата им в своята цялост се превръщат в енергия — енергия, обладаваща осъзнаване, което не е фрагментирано. Границите, установени от организма, граници, които смъртта разрушава, при магьосниците продължават да действат, но те вече са невидими за невъоръженото око.

— Знам, че си умираш да ме попиташ — продължи той с широка усмивка — дали това, което ти описвам, е душата, отправяща се към ада или рая. Не, това не е душата. Когато магьосниците изберат тази скрита възможност в смъртта, те всъщност се превръщат в неорганични същества, много своеобразни, високоскоростни неорганични същества, способни на невъобразими маневри на

възприятието. Тогава магьосниците навлизат в нещо, което шаманите от древно Мексико наричат окончателното пътешествие. Тяхно поле на действие става *безкрайността*.

— Това означава ли, че стават вечни, дон Хуан?

— Моята трезвост на магьосник ми казва, че осъзнаването им би трябвало да се прекрати, така както се прекратява осъзнаването на *неорганичните същества*, но не съм го виждал да става. Нямам знание от първа ръка за това. Древните магьосници смятали, че осъзнаването на този тип неорганични същества ще продължава, докато Земята е жива. Земята е тяхната матрица. И докато тя съществува, тяхното осъзнаване ще продължава. За мен това твърдение е напълно разумно.

Обясненията на дон Хуан ми се струваха изключително последователни и стройни. Не можех да добавя абсолютно нищо. Той остави у мен чувството за тайна и за неизказани очаквания, които имаше да се осъществяват.

Още следващия път, като посетих дон Хуан, аз нетърпеливо започнах разговора с един въпрос, който напоследък все се въртеше в ума ми.

— Дон Хуан, възможно ли е наистина да съществуват призраци и привидения?

Каквото и да наричаш ти призрак или привидение — каза той, — при внимателно изучаване от магьосниците то се свежда до следното — възможно е някои от тези привидения да са конгломерат от енергийни полета, обладаващ осъзнаване, който ние превръщаме в познати ни неща. Ако това е така, тогава привиденията имат енергия. Магьосниците ги наричат генериращи енергия конфигурации. В другия случай — когато не излъчват никаква енергия — тогава те са фантасмагорични творения, обикновено създадени от много силна личност — силна в смисъл на осъзнаване.

— Мен дълбоко ме заинтригува една история — продължи дон Хуан, — и това беше историята с твоята леля, която ти веднъж ми разказа. Помниш ли я?

Бях разказал на дон Хуан как на четиринадесет години бях отишъл да живея у сестрата на баща ми. Тя живееше в гигантска къща с три вътрешни двора, между които бяха жилищните помещения — спални, всекидневни, холове и т. н. Първото патио беше доста неприветливо, покрито с калдъръм. Казаха ми, че това било

колониална къща и тук влизали каретите с конете. Второто патيو представляваше красива овощна градина с криволичещи алеи, покрити с кирпичени тухли в мавритански стил и много плодни дървета. Третото патيو беше пълно със саксии цветя, закачени по первазите на покрива, клетки с птици, а по средата — фонтан в колониален стил, от който винаги бликаше вода. Една голяма част, оградена с мрежа, беше отделена специално за призовите й бойни петли: страстта на живота й.

Моята леля ми предостави на разположение цял апартамент с изглед към овощната градина. Помислих си, че мога цял живот да си живея там. Можех да ям всички плодове от градината. Освен мен, никой друг в къщата не докосваше плодовете на тези дървета по причини, които никога не ми разкриха. Домакинството се състоеше от моята леля — едра, пълна, кръглолика дама малко над петдесетте, много жизнерадостна, сладкодумна и с множество чудатости, които тя прикриваше зад една официална фасада и вида си на благочестива католичка. Имаше още и един иконом, висок, внушителен мъж в началото на четиридесетте години, който е бил старши сержант в армията, но го съблазнили да напусне, за да заеме по-добре платената длъжност на иконом, телохранител и човек за всичко в дома на леля ми. Съпругата му, красива млада жена, беше компаньонка, готвачка и вярна приятелка на леля ми. Двамата имаха и една дъщеря, пухкаво момиченце, което изключително приличаше на леля ми. Приликата им беше толкова силна, че леля ми я беше осиновила юридически.

Четиримата бяха най-тихите хора, които съм срещал. Живееха много улегнал живот, прекъсван само от чудатостите на моята леля, на която току и щукваше да се отправи на пътешествие или да купува нови, многообещаващи бойни петли, да ги тренира и действително да устройва сериозни състезания, в които играят огромни суми пари. Тя обсипваше бойните си петли с нежни грижи, понякога по цял ден се занимаваше с тях. Носеше дебели кожени ръкавици и корави кожени гамаши, за да се предпазва от шпорите им.

Прекарах два страхотни месеца в къщата на леля ми. Следобед тя ми преподаваше музика и ми разказваше нескончаеми истории за предците ни. Условията, в които живеех, бяха идеални за мен, понеже често излизах с мои приятели и не бях длъжен да се отчитам пред никого в колко часа съм се върнал. Понякога часове наред не заспивах, излегнат в кревата си. Обикновено държах прозореца отворен, за да

влиза в стаята ми ароматът на цъфналите портокали. И всеки път като оставах буден до късно, аз чувах как някой крачи по дългия коридор, който минаваше по протежение на цялата сграда откъм северната страна и свързваше трите вътрешни двора на къщата. Той беше с красиви сводове и покрит с керамични плочки под. Четири слаби крушки осветяваха мъждиво коридора — включваха се в шест часа всяка вечер и се изключваха сутрин в шест.

Попитах леля ми дали икономът ѝ обикаля нощем и спира под моя прозорец, защото този, който се разхождаше, винаги спираше под моя прозорец, обръщаше се и поемаше обратно към главния вход на къщата.

— Не се притеснявай от глупости, миличък — каза леля ми с усмивка. — Сигурно е икономът ми, прави нощната обиколка. Голяма работа! Ти да не си се уплашил?

— Не, не съм се уплашил — казах аз. — Просто ми е любопитно, защото твоят иконом всяка нощ спира пред стаята ми. Понякога се будя от стъпките му.

Тя отхвърли по-нататъшните ми въпроси, като каза небрежно, че икономът ѝ е бил военен и е свикнал да прави обход като часовой. Приех нейните обяснения.

Веднъж аз споменах пред иконома, че стъпките му са доста шумни и дали не би могъл при обхода си да минава малко по-внимателно край моя прозорец, за да ме остави да спя.

— Не разбирам за какво говориш! — каза той рязко.

— Леля ми каза, че правиш нощен обход — казах аз.

— Изобщо не правя такова нещо! — каза той и очите му пламнаха от възмущение.

— А кой тогава ходи под прозореца ми?

— Никой не ходи под прозореца ти. Въобразяваш си. Просто засипвай отново. Не се мотай наоколо да създаваш суматохи. Казвам ти това за твое добро.

В онези години за мен най-лошото беше някой да ми каже, че нрави нещо за мое добро. Същата нощ, щом дочух стъпките, аз се измъкнах от спалнята и застанах зад стената, която водеше към входа на моя апартамент. Когато изчислих, че оня, който се разхожда, вече е стигнал до втората крушка, аз просто надникнах да огледам коридора. Стъпките мигновено спряха, но не се виждаше никой. Мъждиво

осветеният коридор беше пуст. И да се е разхождал някой, той не е имал време да се скрие, защото нямаше къде. Имаше само голи стени.

Обхвана ме такъв ужас, че разбудих цялата къща с пронизителните си писъци. Леля ми и икономът се опитваха да ме успокоят, като ми говореха, че само съм см въобразил всичко това, но аз бях така превъзбуден, че накрая те покорно си признаха как нещо, което им е неизвестно, се разхожда из къщата всяка нощ.

Дон Хуан каза, че почти сигурно моята леля се разхожда нощем; тоест, някакъв аспект от нейното осъзнаване, над който тя няма волеви контрол. Той смяташе, че това явление се подчинявало на чувството за игривост или тайнственост, което тя култивирала. Дои Хуан беше сигурен, че е напълно възможно моята леля на подсъзнателно ниво не само да предизвиква издаването на всички тези шумове, но и да е способна на много по-сложни манипулации на осъзнаването. Дон Хуан каза още, че за да бъде напълно откровен, трябва да признае възможността тези стъпки да са продукт на неорганично осъзнаване.

Според Дон Хуан неорганичните същества, които населяват нашия свят-близък, са смятани от магьосниците в неговата линия за наши родственици. Тези шамани смятали, че е излишно да ставаме приятели с членове на семейството си, защото изискванията, които ни налагат в името на такова приятелство, винаги са прекомерни. Той каза, че този тип неорганични същества, които ни се падат първи братовчеди, непрестанно общуват с нас, но това общуване не е на нивото на обичайното ни съзнание. С други думи, ние знаем всичко за тях подсъзнателно, докато те знаят всичко за нас по съзнателен, преднамерен начин.

— Енергията от нашите първи братовчеди си е същинско бреме! — продължи дон Хуан. — Те са изпортени колкото нас. Органичните и неорганичните същества в нашите светове-близнаци са, да кажем, деца на две сестри, които живеят в съседство. Те са напълно еднакви, макар че изглеждат различно. Те не могат да ни помогнат и ние не можем да им помогнем. Сигурно сме могли да се обединим и да създадем страхотна фамилна бизнескорпорация, но това не е станало. Двата клона на фамилията са крайно докачливи и се обиждат за нищо, типични отношения между сприхави първи братовчеди. Неразрешимият проблем според магьосниците от древно Мексико е в

това, че и човешките същества, и неорганичните същества от света-близък са дълбоки егоманиаци.

Според дон Хуан магьосниците от древно Мексико отделили и друг клас неорганични същества — скаути или изследователи. Тези неорганични същества идвали от дълбините на Вселената и притежавали безкрайно по-остро и бързо осъзнаване, отколкото хората. Дон Хуан твърдеше, че поколения наред древните магьосници доизпипвали своите класификационни схеми и стигнали до извода, че определени типове неорганични същества от категорията на скаутите или изследователите приличали на човека по своята жизненост. Те могат да влизат в контакт и да установяват симбиотични отношения с човека. Древните магьосници нарекли съюзници този вид неорганични същества.

Дон Хуан каза, че основната грешка на тези шамани по отношение на този тип *неорганични същества* била да придадат човешки характеристики на тази безлична енергия и да си мислят, че могат да я обуздаят. Те смятали тези блокове от енергия за свои помощници и се осланяли на тях, без да разбират, че като чиста енергия тези същества не са в състояние да подкрепят каквото и да било усилие.

— Разказах ти всичко, което трябва да се знае за неорганичните същества — каза неочаквано дон Хуан. — Единственият начин, по който можеш да го провериш, е чрез непосредствен опит.

Не го попитах какво иска да направя. Дълбок страх разтърси тялото ми в нервни спазми, които изригнаха подобно на вулкан от слънчевия сплит и се разпространяваха до пръстите на краката ми и нагоре до края на торса.

— Днес ще отидем да потърсим някои неорганични същества — обяви той.

Дон Хуан ме накара да седна на леглото и да заема отново позата, която улеснява вътрешното мълчание. Изпълних заповедта му с необичайна лекота. Обикновено проявявах неохота, може би не открито, но все пак изпитвах някакъв нюанс на съпротива. Мярна ми се смътно мисълта, че в момента, в който седнах, аз вече бях в състояние на вътрешно мълчание. Мислите ми бяха замъглени. Почувствах да ме обвива непроницаем мрак, който ми създаваше усещането като че ли заспивам. Тялото ми беше свършено

неподвижно, било защото не възнамерявах да му подавам никакви команди да се движи, било защото не бях в състояние да ги формулирам.

Миг по-късно усетих, че с дон Хуан крачим из сонорската пустиня. Разпознах околността; бил съм тук с него толкова пъти, че бях запомнил всяко очертание. Беше краят на деня и светлината на залязващото слънце пораждаше у мен чувство на отчаяние. Вървах автоматично, осъзнавайки, че тялото ми изпитва усещания, които не се придружават от мисли. Не можех да опиша своето състояние. Понечих да кажа това на дон Хуан, но желанието да му съобща за усещанията на тялото си в миг изчезна.

Дон Хуан произнесе с много бавен, понижен и сериозен глас, че пресъхналото русло на реката, по което вървим, е най-подходящото място за предстоящото ни занимание и че трябва да седна на един неголям камък сам, а той се отдалечи на около петдесетина крачки и седна на друг камък. Не попитах дон Хуан, както обикновено бих сторил, какво трябва да правя. Знаех какво ще правя. Тогава чух прошумоляващите стъпки на хора, които минаваха през храстите, рехаво разпръснати наоколо. В този край нямаше достатъчно влага, за да никне буйна растителност. Израснали бяха само няколко жиливи храста на три-четири метра разстояние един от друг.

Тогава видях да приближават двама души. Изглеждаха местим хора, може би иидианци-яки от някое тяхно градче в околността. Стигнаха до мен и спряха. Единият от тях нехайно ме попита как съм. Искях да му се усмихна, да се засмея, но не можах. Лицето ми беше съвсем сковано. Казах му, че съм добре. После ги попитах кои са. Казах им, че не ги познавам, но въпреки това ги чувствах необичайно близки. Единият от тях отговори с тон, сякаш няма нищо особено, че те са моите съюзници. Вперих очи в тях, опитвайки се да запомня чертите им, но чертите им непрекъснато се изменяха. Сякаш се извайваха в съответствие с настроението на моя поглед. Никакви мисли не участваха. Всичко се направляваше от дълбоки усещания. Гледах ги толкова дълго, че чертите им напълно се изличиха и накрая пред мен останаха две блестящи сияйни петънца, които вибрираха. Сияйните петънца нямаха граници. Те сякаш се поддържаха чрез сцепление отвътре. Ставаха плоски и широки. После отново се изтегляха вертикално до човешки ръст. Внезапно усетих как ръката на

дон Хуан ме хваща за дясната ръка и ме издърпва от камъка. Каза, че е време да си тръгваме. В следващия момент аз отново бях в къщата му в Централно Мексико, объркан повече от всякога.

— Днес ти намери неорганичното осъзнаване, а после го видя такова, каквото всъщност е — каза той. — Енергията е несъкратимият остатък от всяко нещо. Що се отнася до нас, да виждаш енергията директно е най-дълбокият предел за човека. Може да има и други неща отвъд него, но те са недостъпни за нас.

Дон Хуан повтори всичко това много пъти и всеки път, като го казваше, думите му сякаш ме връщаха във все по-твърдо състояние.

Разказах на дон Хуан всичко, което бях видял, всичко, което бях чул. Дон Хуан ми обясни, че в този ден съм успял да трансформирам човекоподобната форма на неорганичните същества в тяхната същност — безлична енергия, осъзнаваща себе си.

— Ти трябва да проумееш — каза той, — че именно нашето познание, което по същността си е интерпретационна система, съкращава нашите възможности. Именно нашата интерпретационна система ни казва какви са параметрите на нашите възможности и понеже ние използваме тази интерпретационна система цял живот, изобщо не се осмеляваме да тръгнем против нейния авторитет.

— Енергията на тези неорганични същества ни тласка — продължи дон Хуан — и ние интерпретираме този тласък както можем, в зависимост от настроението си. За един магьосник най-трезвото, което може да направи, е да прехвърли тези същества на абстрактно ниво. Колкото по-малко интерпретации правят магьосниците, толкова по-добре за тях.

— От този момент нататък — продължи той, — изправиш ли се пред странната гледка на привидение, запази самообладание и се вгледай твърдо и неотклонно в него. Ако то е неорганично същество, интерпретацията, която му правиш, ще окапе като есенни листа. Ако нищо не се случи, значи това е някаква цвъкня на твоя ум, който и без това не е твоят ум.

ЯСЕН ПОГЛЕД

За пръв път в живота си изпаднах в пълно объркване как да се държа в света. Светът около мен не беше се променил. Явно грешката беше в мен. Влиянието на дон Хуан и всички практически занимания, свързани с него, в които той така дълбоко ме бе увлякъл, си взимаха своето и ме довеждаха до сериозна неспособност да се справям със себеподобните си. Обмислих затруднението си и стигнах до извода, че грешката ми беше в моя стремеж да мера всички с аршина на дон Хуан.

За мен дон Хуан беше човек, който живее живота си професионално, във всеки смисъл на това понятие, тоест отдаваше значение на всяко свое действие, дори и най-несъщественото. Аз бях заобиколен от хора, които се смятаха за безсмъртни, противоречаха си на всяка крачка от пътя; хора, които никога не държаха сметка за постъпките си. Това беше нечестна игра; картите не бяха в полза на хората, с които общувах. Бях свикнал с неизменното поведение на дон Хуан, с пълното отсъствие на чувство за собствена значимост у него; с неизмеримата широта на ума му, а сред моите познати малцина изобщо съзнаваха, че съществува и друга схема на поведение, която развива тези качества. Повечето от тях познаваха само схемата на поведение, основана на себеотразяването, което осакатява човека и го прави слаб.

В резултат настъпиха много трудни времена за академичните ми занимания. Започвах да губя интерес към тях. Отчаяно се опитвах да оправдая рационално усилията си на това поприще. Единственото, което ми идваше на помощ и запазваше връзката ми, колкото и изтъняла да беше, с академичните занимания, беше съветът на дон Хуан от преди доста време, че воинът-пътешественик трябва да обича знанието във всичките му форми.

Той ми беше дал определение на понятието *воин-пътешественик* с думите, че се отнася до магьосниците, които в качеството си на воини пътешестват в тъмното *море на осъзнаването*. Добави, че хората са пътешественици в тъмното море на осъзнаването и Земята е не друго, а само междинна спирка по пътя им, но по някакви външни

причини, които не смяташе за нужно да разкрива в момента, те са прекъснали пътешествието си. Каза, че хората попаднали в нещо като въртоп: течение, което се движи в кръг и им създава впечатлението, че се движат, но всъщност остават на едно място. Той твърдеше, че единствените, които можели да се противопоставят на тази неведома сила, завладяла хората, били магьосниците и те чрез изключителната си дисциплина се освободили от нейната хватка и продължили *пътешествието на осъзнаване*.

Окончателното разстройство и хаос в академичния ми живот се ускори от пълната ми неспособност да задържа интереса си над антропологическите въпроси, които вече не означаваха нищо за мен; не защото не бяха привлекателни, а защото се налагаше повечето време да се борави с думи и понятия като в юридически документи — изисква се да се достигне даден резултат, за да се установи прецедент. Оправданието бе, че така е устроено човешкото знание и че усилията на всеки отделен човек са тухличка в изграждането на тази система от знание. Като пример ми се даваше правната система, според чиито норми живеем и която е от неоценимо значение за нас. Но романтичните ми представи по онова време не ми позволяваха да поема ролята на съдник на антропологията. Бях възприел безрезервно схващането, че антропологията трябва да бъде модел за всички човешки стремежи, иначе казано — мерило за човека.

Дон Хуан, завършен прагматик, истински *воин-пътешественик* в неизвестното, смяташе, че съм задръстен с дребни подробности. Според него нямаше никакво значение, че предложените ми антропологически теми изискват да се манипулира с думите и понятията; важното беше да тренирам дисциплината си.

— Няма никакво значение — каза ми той веднъж — колко добър читател си и какво количество прекрасни книги можеш да прочетеш. Важното е да имаш нужната дисциплина, за да четеш това, което не ти се чете. За един магьосник главната трудност за преодоляване в упражнението „ходене на училище“ е това, което не ти допада, а не това, което приемаш.

Реших за известно време да се откъсна от науката и се хванах на работа в художествения отдел на една компания, която произвеждаше лепенки. Тази работа поглъщаше всичките ми мисли и усилия. Предизвикателството за мен беше да изпълнявам определената ми

работа колкото можех по-прецизно и бързо. Подготовката на плаките с картинки за сито-печат беше стандартна процедура, която не допускаше никакви нововъведения и ефективността на работника се оценяваше по точността и бързината на изпълнение. Станах направо работохолик и това ми доставяше огромно удоволствие.

С директора на художествения отдел бързо се сприятелихме. Той направо ме взе под крилото си. Казваше се Ърнест Липтън. Безкрайно му се възхищавах и го уважавах. Беше чудесен художник и великолепен майстор в работата си. Недостатъкът му беше неговата притеснителност — безкрайното му съобразяване с другите граничеше с пасивност.

Веднъж например излизахме от паркинга пред ресторанта, където бяхме обядвали. Той най-вежливо изчака, докато излезе колата, паркирала на мястото пред него. Шофьорът ѝ явно не ни виждаше и даде доста бързо на заден ход. Ърнест Липтън можеше просто да натисне клаксона, за да му обърне внимание накъде отива. Вместо това той просто си седеше и с идиотска усмивка гледаше как оня се натресе на колата му. После се обърна към мен и почна да се оправдава:

— Божичко, можех да натисна клаксона, но е толкова оглушителен, че се притеснявам.

Момчето, което се блъсна в колата на Ърнест, беше направо бясно и трябваше да го успокоява.

— Не се притеснявайте — говореше му Ърнест, — на вашата кола нищо ѝ няма. Освен това само ми разбихте фаровете, а аз и без това се канех да ги сменям.

Друг един ден бяхме в същия този ресторант с едни японци, клиенти на компанията за лепенки, която им даваше обяд. Разговаряхме оживено, те непрекъснато задаваха въпроси. Дойде сервитьорът и разчисти няколко чинии от салата, за да отвори място за огромните горещи чинии с основното ястие. Един от японците-клиенти понечи да си освободи място и отмести чинията си напред, тя бутна чинията на Ърнест, която се плъзна по масата. И в този случай Ърнест можеше да предупреди човека, но не го стори. Седеше си кротко усмихнат, докато чинията не падна в скута му.

В друг един случай отидох у тях да му помогна да вдигне в двора си подпори за асма, която да му дава и сянка, и грозде. Сглобихме дебелия колове в огромна решетка, после я повдигнахме от единия

край и я завинтихме към напречната греда. Ърнест беше висок, много силен мъж и използвайки една греда за лост, повдигна единия край, за да завинтя болтовете във вече пробитите дупки на подпорните греди. Но преди да ги завинтя, на вратата настойчиво се почука и Ърнест ме помоли да видя кой е, а той щял да подържи решетката.

На вратата беше жена му с покупки в ръце. Заприказва ме надълго и нашироко и аз забравих за Ърнест. Дори ѝ помогнах да внесе покупките. Както оставях връзките с целина, внезапно се сетих, че моят приятел още държи тежката решетка и като си го знаех какъв е, бях сигурен, че още си стои така и очаква от другите такава деликатност, каквато той самият винаги проявяваше. Втурнах се отчаяно към задния двор и го видях паднал на земята. Беше рухнал от изнемога да крепи тежката дървена решетка. Изглеждаше като парцалена кукла. Наложих се да извикаме на помощ приятелите му, за да вдигнем решетката — той вече нямаше сили. Трябваше да си легне — беше сигурен, че му се с изсипала хернията.

Класическа беше историята с Ърнест Липтън, когато отишъл с приятели в планината Сан Бернардино за уикенда. Пренощували в планината на палатки. Когато всички заспали, на Ърнест му се наложило да се отбие до храстите и като много деликатен човек се поотдалечил от лагера, за да не безпокои никого. Подхлъзнал се в тъмното и се затъркалял надолу по планинския склон. После казал на приятелите си как бил сигурен, че се търкаля към смъртта си в дъното на планината. За късмет успял да се хване с крайчеца на пръстите за една издатина; висял така часове наред, опитвайки се в тъмното да намери някаква опора за краката, защото ръцете му съвсем отмалявали, но бил твърдо решен да се държи до смърт. Протягайки крака докъде може, той успял да напипа малки издатини в скалата, благодарение на които успял да се закрепил. Стоял така лепнат за скалата, подобно на лепенките, които изработваше, докато се развиделило достатъчно, за да установи, че бил само на педя от земята.

— Ърнест, но ти можеше да извикаш за помощ! — възмутиха се приятелите му.

— О, Боже, реших, че няма смисъл — отговори той. — Кой щеше да ме чуе? Аз си мислех, че съм се търкалял поне един километър надолу. Пък и всички спяха.

Но той окончателно ме срази с историята със своя фолксваген-костенурка. Понеже Ърнест Липтън всеки ден пътуваше по два часа от дома до службата си и обратно, той реши да си купи тази кола като много икономична и започна да засича колко мили ще измине с един галон бензин. Страхотно се смаях, когато една сутрин той обяви, че е стигнал 125 мили на галон^[1]. Като крайно точен човек той поясни, че това било предимно извън града, но магистрала, макар и по време на най-натоварения трафик, когато му се налагало често да намалява и ускорява. Седмица по-късно той каза, че е засякъл 250 мили на един галон.

Това чудо непрекъснато нарастваше, докато стигна невъобразимото ниво от 645 мили на галон. Приятелите му казаха, че трябва да регистрира този рекорд в летописа на компанията „Фолксваген“. Ърнест Липтън, щастлив до немай-къде, тайно ликуваше и подпитваше какво да прави, когато достигне границата от хиляда мили. Приятелите му казаха, че ще може да претендира за званието чудотворец.

Тази идилия продължи до една сутрин, когато той разкри един от приятелите си, че месеци наред му погажда най-прост номер. Всяка сутрин той доливал три-четири чаши бензин в резервоара на Ърнест, така че лампичката никога не светвала на червено.

Ърнест Липтън почти се разсърди. Острата му забележка изглеждаше така: „О, Боже! И това според теб смешно ли е?“

Аз от няколко седмици бях разбрал, че приятелите му правят този номер, но не си позволявах да се намеся, защото си мислех, че не е моя работа. Хората, които се занасяха с Ърнест Липтън, му бяха стари приятели, а аз — съвсем отскоро. Когато видях колко е разочарован и огорчен, а в същото време неспособен да се ядоса, почувствах се виновен и гузен. Отново се натъквах на странно усещане — ненавиждах Ърнест Липтън и в същото време безкрайно го обичах. Той беше безпомощен.

Дълбоката истина в този проблем беше, че Ърнест Липтън приличаше на баща ми. Дебелите стъкла на очилата му, оплешивяващата коса, прошарената четина на брадата му, която никога не беше добре обръсната, ми напомняха за чертите на моя баща. Той имаше същия прав, остър нос и издадена брадичка. Но най-вече неспособността на Ърнест Липтън да се разсърди и да прасне

шегаджиите в носа засилва приликата му с моя баща до степен, която вече ставаше опасна.

Спомних си как баща ми беше лудо влюбен в сестрата на най-добрия си приятел. Един ден аз я засякох в курортното градче да си държат ръцете с един млад мъж. С нея беше и майка ѝ в ролята на компаньонка. Момичето изглеждаше страшно щастливо. Двамата се споглеждаха прехласнато. Доколкото разбирах, това си беше чиста проба младежка любов. Като се видях с баща ми, му казах, наслаждавайки се на всяка своя дума със злорадството на десетгодишно момче, че неговата приятелка си има истинско гадже. Явно го заварих съвсем неподготвен. Не ми повярва.

— А ти изобщо казвал ли си нещо на момичето? — дръзко го попитах аз. — Тя знае ли, че си влюбен в нея?

— Не ставай глупав, малък подлец такъв! — сопна ми се той. — На мен въобще не ми е нужно да говоря на една жена такива глупости. — И той ме погледна сърдито като капризно дете, а устните му потрепераха от гняв. — Тя е моя! И тя трябва да знае, че е моя, без да съм длъжен да ѝ казвам нищо за това!

Той заяви това с цялата убеденост на дете, което е получавало всичко в живота си даром, без да е нужно да се бори.

Във върховна форма, аз подхвърлих кулминационната си реплика:

— Е, мисля си, че тя е очаквала някой да ѝ го каже, и май някой те е изпреварил.

Бях готов да отскоча и да побягна, защото очаквах, че ще ме цапардоса с цялата ярост на света, но вместо това той рухна и се разрида. Хлипайки неудържимо, той ме помоли, като ме бивало толкова във всичко, дали не бих могъл да следя момичето и да му казвам какво става.

Презрях баща ми повече от всичко, а в същото време го обичах с някаква тъга, несравнима с нищо. Проклинах се, че му бях стоварил такъв позор.

Ърнест Липтън така силно ми напомняше за баща ми, че напуснах работа под предлог, че трябва да се връщам в университета. Не исках да увеличавам и без това тежкото бреме, което вече носех на плещите си. Никога не можах да си простя, че бях причинил такава

мъка на баща ми, както не можах никога да простя на него, че беше такъв страхливец.

Върнах се в университета и се заех с гигантската задача да се включа отново в занятията по антропология. Огромната трудност идваше от това, че ако имаше човек, с когото можех да работя леко и с удоволствие, благодарение на възхитителния му стил, дръзка любознателност и стремеж да разширява познанието си без суета и без да защитава незащитими въпроси, то този човек не беше в нашата катедра — беше археолог. Именно благодарение на неговото влияние аз бях започнал да се интересувам преди всичко от полевите изследвания. Може би понеже той наистина отиваше в полето и в буквалния смисъл изкопаваше информацията, неговата практичност беше един оазис от трезвомислие за мен. Той беше единственият човек, който ми даде куража да продължа полевата работа, понеже съм нямал какво да губя.

— Загубиш ли всичко, ти печелиш всичко — каза ми той веднъж и това беше най-надеждният съвет, който изобщо съм получавал в университета. Ако бях последвал съвета на дон Хуан и се бях борил да изкореня упоритото си себеотразяване, на мен наистина нямаше да ми остава какво да губя, а можеше всичко да спечеля. Но тази възможност още не ми се беше разкрила по онова време.

Когато споделих с дон Хуан какви затруднения имам да си намеря професор, с когото да работя, реакцията му отново ми се стори несправедлива. Нарече ме жалък тип, че дори и по-лошо. Каза ми нещо, което и сам си знаех: че ако не се натяхах толкова, можех успешно да работя с всекиго и в университета, и в бизнеса.

— *Воините-пътешественици* не се оплакват — продължи дон Хуан. — Те приемат всичко, което им поднесе *безкрайността*, като изпитание. А изпитанието си е изпитание. То е безлично. Не бива да се приема като проклетие или благослов. Воинът-пътешественик или приема предизвикателството и побеждава, или предизвикателството го смазва. И понеже е по-въодушевяващо да побеждаваш, то побеждавай!

Казах му, че е лесно той или който и да било да говори така отстрани, а съвсем друг въпрос е да го правиш, и че моите затруднения са непреодолими, защото са породени от неспособността на хората около мен да бъдат последователни.

— Грешката не е на хората около теб — каза той. — Те не могат нищо да направят със себе си. Грешката е твоя, защото ти можеш да си помогнеш на дълбоко ниво на мълчание, но вместо това предпочиташ да ги съдиш. Всеки идиот може да съди. А когато ги съдиш, можеш да получиш само най-лошото от тях. Всички ние, хората, сме затворници и именно този затвор ни кара да се държим толкова жалко. Предизвикателството за теб е да приемаш хората такива, каквито са си! Остави ги на мира.

— Този път абсолютно не си прав, дон Хуан — казах аз. — Повярвай ми, изобщо не ме интересуват — нито за да съдя когото и да било, нито за да се заплитам в каквито и да било отношения с някого.

— Разбираш за какво говоря — настоя той. — Ако не осъзнаваш желанието си да ги съдиш — продължи той, — значи си още по-зле, отколкото мислех. Това е типична грешка за воините-пътешественици, когато възобновят пътешествието си — стават самонадеяни и се разпускат.

Съгласих се с дон Хуан, че недоволството ми беше крайно дребнаво. И сам си го знаех много добре. Казах му, че съм изправен пред такива проблеми от всекидневието, които имат ужасното свойство да сломяват цялата ми решителност, и че не съм се решавал да му разкажа случките, които ужасно ми тежаха.

— Хайде давай! — насърчи ме той. — Изкарай всичко! Не задържай никакви тайни от мен. Аз съм празна тръба — всичко, което ми кажеш, ще се излее в *безкрайността*.

— Всичко, което имам, са само някакви жалки оплаквания — казах аз. — Аз съм същият като всичките ми познати. Няма начин да говориш и с едничък човек, без да чуеш някакво откровено или прикрито оплакване.

Разказах на дон Хуан как и в най-обикновения разговор моите приятели успяват да го избият на безконечни оплаквания — като например в един такъв разговор:

— Как са нещата, Джим?

— О, чудесно, чудесно, Кал.

Следва натегнато мълчание. Виждам се принуден да попитам:

— Нещо не е наред ли, Джим?

— А, не! Всичко си е наред. Само дето нещо малко не върви с Мел, но ти го знаеш Мел — такъв егоист и подлец. Но трябва да

приемаме приятелите такива, каквито са си, нали? Той можеше, естествено, да бъде и малко по-деликатен. Ама как? Той си е той. Прави-струва, той вечно прехвърля всичко на другите. Но той си е такъв още откакто бяхме дванадесетгодишни, така че аз сам съм си виновен. За какъв дявол трябва да го търпя?

— Да, Джим, имаш право. Мел наистина е доста тежък характер. Вярно е!

— Ами, като говорим за кофти хора, и ти, Кал, не си по-добър от Мел. На теб никога не може да се разчита.

И така нататък.

Друг класически за мен диалог:

— Как я караш, Алекс? Как е семейният живот?

О, чудесно наистина. За първи път се храня навреме, с домашни манджи, но пък взех да дебелея. Нямам какво да правя и по цял ден гледам телевизия. По-рано излизах с приятели, но вече не мога. Тереза не ме пуска. Бих могъл, естествено, да я пратя по дяволите, но не искам да я обиждам. Задоволен съм с всичко, но се чувствам жалко.

А Алекс беше най-жалкият от нашата компания, преди да се ожени. Като се отбивахме при него, любимата му шегичка беше да каже на приятелите си: „Ей, я елате до колата ми, искам да ви представя на моята кучка.“

Страхотно се наслаждаваше на измамените ни очаквания, когато виждахме, че в автомобила му наистина има женска кучка. Той представяше своята „кучка“ на всичките си приятели. Вяхме потресени, когато той наистина се ожени — за една бегачка на дълги разстояния, Тереза. Срецнали се на един маратон, когато Алекс припаднал. Случката била в планината и Тереза трябвало да го свести с подръчни средства, така че се изпикала на лицето му. От този момент нататък Алекс станал неин пленник. Тя си маркирала своя територия. Приятелите му го наричаха „нейният припикан пленник“, а нея смятаха за истинска кучка, превърнала особняка Алекс в охранен домашен пес.

И двамата с дон Хуан се разсмяхме. После той ме погледна сериозно.

— Такива са превратностите на всекидневния живот — каза дон Хуан. — Ту печелиш, ту губиш, но никога не знаеш кога печелиш, кога губиш. Това е цената, която човек плаща, за да живее под властта на

себеотразяването. Нямам какво да ти кажа, а и ти нямаш какво да си кажеш. Мога само да те посъветвам да не изпитваш вина, че си такъв задник, ами да си събереш силите и да преодолееш властта на себеотразяването. Връщай се в университета. Рано е да се предаваш.

Интересът ми към занятията в университета все повече угасваше. Започнах да живея на автопилот. Всичко ми тежеше, чувствах се много потиснат. Забелязах обаче, че умът ми не участва в това. Престанал бях вечно да изчислявам, да правя планове и все да очаквам нещо. Нямах натрапчиви мисли, но пък чувствата ми напълно ме завладяваха. Опитвах се да осмисля тази двойственост от равнодушен ум и бурни чувства. Именно в такова състояние на отсъствие на мисли и буря от чувства вървах един ден от Хайнис хол, където се намираше факултетът по антропология, към едно кафене да похапна.

Внезапно ме налетя особено разтърсване. Имах чувство, че ще припадна, и седнах на тухлените стъпала. Видях пред очите си жълти петна. Имах чувство, че се въртя. Сигурен бях, че всеки момент ще повърна. Погледът ми се замъгли и накрая нищо не виждах. Физическото ми неразположение беше толкова пълно и силно, че не оставяше място и за едничка мисъл. Усещах само с тялото си страх и безпокойство, смесени с някакво приповдигнато чувство, странното чувство, че съм на прага на гигантско събитие. Тези чувства изобщо не се придружаваха от мисли. В един момент аз вече не знаех дали стоя или седя. Обви ме най-непроницаемият мрак, който човек може да си представи, и тогава видях енергията, както протича през Вселената.

Видях последователност от сияйни сфери, които идваха към мен или се отдалечаваха. *Виждах* всички едновременно, както дон Хуан винаги ми е казвал, че ги *вижда* човек. Знаех, че са различни индивиди, защото бяха различни по размер. Разгледах в подробности структурата им. Тяхното сияние и кръг лост се състоеше от фибри, които сякаш бяха слепени помежду си. Фибрите бяха и тънки, и подебели. Всяка от тези сияйни фигури имаше нещо като гъста козина. Наподобяваха някакви странни, светещи, космати животни или гигантски кръгли насекоми, покрити със светещи косми.

Но най-шокиращо от всичко беше да установя, че съм виждал тези космати насекоми през целия си живот. Всеки от случаите, когато дон Хуан ме е карал нарочно да ги виждам, сега ми се струваше като

обход, който сме правили с него. Спомних си всеки миг, когато ми бе помагал да видя хората като сияйни сфери, но всички тези мигове бяха несравними с това величаво виждане, до което бях получил достъп сега. И тогава осъзнах, без сянка от съмнение, че съм възприемал енергията така, както протича във Вселената, през целия си живот — сам, без ничия помощ.

Това осъзнаване беше зашеметяващо. Почувствах се безкрайно уязвим, крехък. Испитах нужда да намеря някакво прикритие, да се скрия някъде. Също като в съня, който, изглежда, повечето хора са сънували някога — когато човек се оказва гол и се чуди какво да направи. Чувствах се повече от гол; чувствах се незащитен, слаб и се боях да се върна в нормалното си състояние. Някак смътно усетих, че лежа, и се помъчих да събера сили да се върна в нормалното си състояние. Представих си как ще се намеря да лежа на тухлената алея, разтърсван от конвулсии, наобиколен от цял кръг хора, които ме гледат.

Усещането, че лежа, ставаше все по-отчетливо. Усетих, че мога да си движа очите. През затворените клепачи долавях светлината, но не смеех да отворя очи. Странното беше, че не чувах никого от хората, които си представях, че са ме наобиколили. Изобщо нищо не чувах. Накрая рискувах да отворя очи. Бях в собственото си легло, в квартирата на ъгъла на „Уилшиър“ и булевард „Уестууд“.

Направо изпаднах в истерия, като се намерих в собственото си легло. Но по някаква напълно непонятна за мен причина почти веднага се успокоих. Истерията ми се замени от някакво безразличие на тялото и по-скоро дори някакво телесно задоволство, нещо като усещането след като си се заситил с хубаво ядене. Но не можех да успокоя ума си. Невъобразим шок беше да осъзная, че всъщност цял живот съм възприемал енергията директно. Как изобщо е било възможно да не го знам? Какво ми е пречело да имам достъп до тази страна от съществуването си? Дои Хуан казваше, че всеки човек притежава способността да *вижда* енергията директно. Но не беше ми казвал, че всеки човек постоянно *вижда* енергията директно, но не знае това.

Задах този въпрос на мой приятел-психиатър. Той не можа да хвърли светлина над измъчващия ме въпрос. Реши, че това е реакция вследствие на преумора или превъзбуда. Предписа ми валиум и ме посъветва да си почина.

Не смеех с никого да споделя как съм се озовал в леглото си, понеже не бях в състояние да обясня как е станало това. Затова беше напълно оправдано нетърпението ми час по-скоро да се видя с дон Хуан. Веднага щом намерих възможност, отлетях за Мексико, там наех автомобил и потеглих към дома му.

— Всичко това си го правил и по-рано! — каза дон Хуан усмихнат, когато му разказах умонепостижимото си изживяване. — Има само две нови неща. Едното е, че този път си възприемал енергията съвсем сам, без чужда помощ. Това, което всъщност си направил, е че си *спрял света* и тогава си осъзнал, че винаги си *виждал* енергията, протичаща през Вселената, както я вижда и всеки друг човек, но без да го знае с ума си. Другото ново нещо е, че си потеглил от вътрешното си мълчание напълно самостоятелно.

— Ти и сам знаеш, няма нужда да ти го казвам, че всичко става възможно, когато човек потегля от *вътрешното мълчание*. Този път твоят страх и уязвимост са ти предоставили възможност да се добереш до леглото си, което всъщност не е чак толкова далеч от университета. И ако не се отдаваше толкова на удивлението си, щеше да разбереш, че в това, което си направил, няма нищо, нищичко необикновено за един воин-пътешественик.

— Но най-важното не е, че си осъзнал как цял живот си възприемал енергията директно, нито пътешествието ти от вътрешното мълчание, а по-скоро един двойствен момент. Първо, ти си изживял нещо, което магьосниците от древно Мексико наричат ясен поглед или загубване на човешката форма — момента, когато човешката дребнавост и ограниченост изчезва като мъгла, която се е стелела над пас, мъгла, която постепенно се разсейва и стапя. Но ти в никакъв случай не бива да мислиш, че това е вече свършен факт. Светът на магьосниците не е неизменен като света на всекидневния живот, в който ги казват, че веднъж постигнеш ли целта, ти оставащ завинаги победител. В света на магьосниците достигането на всяка цел означава, че просто си придобил най-ефективните средства да продължиш борбата си, която, между другото, никога не свършва.

Другата страна е, че ти си се докоснал до най-влудяващия въпрос за човешкото сърце. Ти сам го изрази, като се запита: „Как изобщо е било възможно да не знам, че цял живот съм възприемал енергията

директно? Какво ми е пречило да получа достъп до тази страна от съществуването си?“

---

[1] 1 миля = 1,609 км; 1 галон — 3,78 л. В съотношение км/л това е равно на 201 км с 3,78 литра бензин. — Бел, пр. [↑](#)

МЪТНИ СЕНКИ

Да поседим мълчаливо с дон Хуан беше едно от най-приятните ми преживявания. Бяхме се разположили удобно в меки кресла в задната част на къщата му в планините на Централно Мексико. Беше късен следобед. Подухваше приятен ветрец. Слънцето беше зад къщата, откъм гърба ни. Чезнещата светлина пораждаше изящни зелени сенки сред дърветата в задния двор. Къщата му беше заобиколена отвсякъде с големи дървета, които закриваха изгледа към града, където живееше той. Това винаги ми оставяше впечатлението, че той живее сред дивата природа, естествено различна от голата сонорска пустиня, но все пак дива.

— Днес ще обсъдим най-важния въпрос в магията — проговори неочаквано дон Хуан — и ще започнем разговора с енергийното тяло.

Той беше говорил безброй пъти за енергийното тяло, окачествявайки го като конгломерат от енергийни полета, огледален образ на конгломерата от енергийни полета, който съставя физическото тяло, когато се вижда като енергия, протичаща във Вселената. Каза, че то е по-малко, по-компактно и по-тежко на вид от сияйната сфера на физическото тяло.

Дон Хуан обясни, че тялото и енергийното тяло са два конгломерата от енергийни полета, държани заедно от някаква странна свързваща сила. Той всячески подчертаваше, че силата, която държи заедно тази група от енергийни полета, била според магьосниците от древно Мексико най-загадъчната сила във Вселената. Личното му мнение беше, че тя е чистата есенция на целия космос, тоталната сума на всичко, което съществува.

Гой твърдеше, че физическото тяло и *енергийното* тяло са единствените взаимно уравновесяващи се енергийни конфигурации в човешкия свят. По тази причина не приемаше никакъв друг дуализъм освен между тях двете. Дуализма между тяло и ум, дух и плът той смяташе за чиста приумица, изсмукана от пръстите, без никакви енергетични основания.

Дон Хуан каза, че с дисциплина всеки би могъл да доведе енергийното тяло по-близо до физическото. Обикновено разстоянието между двете е огромно. И тъй като енергийното тяло е на определено разстояние, което при всеки човек е индивидуално, то всеки може с помощта на дисциплина да го превърне в точно копие на физическото си тяло, тоест — триизмерно същество с плът. От тук произтича и представата на магьосниците за другия или за двойника. По същия начин, чрез процес на дисциплиниране, всеки човек може да превърне триизмерното си, плътното физическо тяло в съвършено копие на енергийното тяло — тоест безплътен заряд от енергия, невидим за човешкото око, както всяка енергия.

Когато дон Хуан ми разказваше всичко това, първата ми реакция беше да го попитам дали това не е митическо предположение. Той отговори, че при магьосниците няма нищо митично. Те са практични хора и всичко, което описват, винаги е съвсем трезвомислещо и приземено. Според дон Хуан затруднението да се разбере какво правят магьосниците се дължи на това, че те действат въз основа на различна познавателна система.

Тогава, когато седяхме в задния двор на къщата му в Централно Мексико, дон Хуан каза, че *енергийното тяло* е от основно значение за всяко нещо, което става в живота ми. Той виждаше като енергетичен факт, че моето *енергийно тяло* вместо да се отдалечава от мен, както обикновено става, се приближава с голяма скорост.

— Какво означава това, че се приближава към мен, дон Хуан? — попитах аз.

— Означава, че нещо ще ти изкара акъла — засмя се дон Хуан. — В живота ти ще навлезе огромна степен на контрол, но гой няма да е в твои ръце. Контрол на енергийното тяло.

— Това означава ли, дон Хуан, че някаква външна сила ще завземе контрола над мен? — попитах аз.

— И в момента множество външни сили те държат под контрола си — отговори дон Хуан. — Но тази власт, която имам предвид, е нещо недостъпно за езика. Тя е твоя и в същото време не е. Не може да се класифицира, но със сигурност може да се изпита. И най-вече — със сигурност може да се управлява. Запомни добре: може да се управлява в твоя полза, което и тук не е в твоя полза, а в полза на енергийното тяло. Обаче енергийното тяло си ти, така че опитвайки се да го

опишем, можем да продължим така до безкрай, като куче, което си гони опашката. Всички тези изживявания излизат извън пределите на синтаксиса.

Много бързо се спусна мрак и листакът на дърветата, който само до преди малко беше в зелено сияние, сега силно потъмня и натежа. Дон Хуан каза, че ако насоча вниманието си в мрака между листата, без да фокусирам поглед, а просто да поглеждам сякаш с тъгълчето на окото, ще видя една бърза сянка да прекосява полезрението ми.

— Това е най-подходящото време от деня да направиш каквото искам от теб — каза той. — Трябва за миг да съсредоточиш цялото си внимание, за да го направиш. Не спирай, докато не доловиш пробягващата черна сянка.

И аз наистина видях някаква странна пробягваща черна сянка на фона на листата на дърветата. Или беше една сянка, която се движи напред-назад, или няколко пробягващи сенки, които се движеха от ляво на дясно, от дясно на ляво, или право нагоре във въздуха. Приличаха ми на тлъста черна риба, огромна риба — нещо като гигантска рибамеч, която лети във въздуха. Гледката направо ме погълна. И по едно време накрая изпитах страх. Беше вече много тъмно, за да се виждат листата, но черните пробягващи сенки се различаваха.

— Какво е това, дон Хуан? — попитах аз. — Навсякъде виждам пробягващи черни сенки.

— А, това с самата Вселена — каза той, — несъизмерима, нелинейна, извън пределите на синтаксиса. Магьосниците от древно Мексико били първите, които видели тези пробягващи сенки и започнали да ги следят навсякъде. Видели ги така, както ги виждаш ти, а после ги *видели* като енергия, която протича във Вселената. И открили нещо върховно.

Той замълча и ме погледна. Паузите му бяха съвършено уместни. Винаги спираше, когато повече не можех да сдържам въпросите си.

— И какво открили, дон Хуан? — попитах аз.

— Открили, че си имаме компания за цял живот — произнесе той отчетливо. — Имаме си един хищник, който идва от дълбините на космоса и завзема управлението над живота ни. Човешките същества са негови пленници. Този хищник е наш господар и повелител. Той ни е направил покорни и безпомощни. Решим ли да се разбунтуваме, той

потушава протеста ни. Решим ли да действаме независимо, той заповядва да престанем.

Наоколо вече беше пълен мрак и това, изглежда, съдържаше реакцията ми. Ако беше на дневна светлина, сигурно щях да се разсмея с цяло гърло. Но тъмното ме възпираше.

— Вече е пълен мрак — каза дон Хуан, — но ако погледнеш с ъгълчето на окото, пак ще видиш бързите сенки да скачат навсякъде около теб.

Той беше прав. Още ги виждах. От движението им ми се завиваше свят. Дон Хуан включи осветлението и то сякаш ги разпиля.

— Ти успя да стигнеш напълно самостоятелно до това, което магьосниците наричат въпрос на въпросите — каза дон Хуан. — През цялото време аз ти говорех със заобикалки, опитвах се да ти внуша, че нещо ни държи пленници. Ние наистина сме пленници! Това е *енергетичен факт* за магьосниците от древно Мексико.

— Но защо този хищник ни е завладял, както го описваш, дон Хуан? — попитах аз. — Трябва да има някакво логично обяснение.

— Има обяснение — отговори дон Хуан, — което е най-простото обяснение на света. Те ни владеят, защото ние сме храна за тях, и те ни изстискват безпощадно, защото чрез нас се поддържат. Също както ние развъждаме пилета в кокошарници, така и тези „кокошари“, хищниците, ни развъждат в „човечарници“. Така винаги имат храна на разположение.

Улових се, че буйно клатя глава от една страна на друга. Просто не можех да изразя негодуванието и погнусата си, но тялото ми се разтърси, за да ги изкара на повърхността. Тресях се от глава до пети, напълно против волята си.

— Не, не, не, не! — чух се да казвам. — Това е абсурд, дон Хуан. Това, което говориш, е чудовищно. Просто не може да е вярно нито за магьосниците, ни за обикновения човек, за никого.

— Защо? — спокойно попита дон Хуан. — Защо не? Понеже те вбесявало ли?

— Да, наистина ме вбесява — отвърнах аз. — Тези измислици са чудовищни!

— Е, ти още не си чул всичките измислици. Почакай още малко и ще видиш как ще се чувстваш тогава. Смятам да те подложа на светкавична атака. Тоест, ще подложа ума ти на такава страхотна атака,

че няма да можеш да станеш и да си отидеш, защото си пленник. Не защото аз те държа в плен, а защото нещо в теб ще ти попречи да си тръгнеш, докато друга част от теб направо ще обезумее от ярост. Така че дръж се!

Имаше нещо в мен, което усещах, че жадува за сурово отношение. Дон Хуан беше прав. Нямахме да си тръгна за нищо на света. И все пак изобщо не ми харесваха тия нелепости, които ми поднесе.

— Искам да се обърна към твоя аналитичен ум — каза дон Хуан. — Замисли се за миг и ми кажи как би обяснил противоречието между интелигентността на един инженер и глупостта на неговата система от убеждения, или глупостта на противоречивото му поведение. Магьосниците смятат, че именно хищниците са ни дали нашата система от убеждения, схващането ни за добро и зло, обществените нрави. Те именно са ни вложили нашите надежди и очаквания, мечти за успех, опасения от провал. Те са ни дали алчност, ненаситност и страхливост. Именно хищниците ни правят самодоволни, невъзприемчиви, егоманиаци.

— Но как могат да го правят, дон Хуан? — попитах аз, донейде ядосан от това, което казва. — Да не би да ни шепнат на ухото, докато спим?

— Не, не го правят така. Това е идиотско! — каза усмихнат дон Хуан. — Те са безкрайно по-ефикасни и организирани. За да ни държат в подчинение, тихи и кротки, хищниците са прибегнали до изумителна маневра — изумителна, естествено, от гледна точка на бойна стратегия. А от гледна точка на тези, които са подложени на нея, тя е ужасяваща. Те са ни дали своя ум! Чу ли ме? Хищниците са ни дали своя ум и той е станал нашият ум. Умът на хищника е противоречив, прихватничава, мрачен, изпълнен със страх, че всеки момент може да бъде разкрит.

— Знам, че макар никога да не си гладувал — продължи той, — ти се тревожиш за прехраната си, което не е нищо друго освен страха на хищника, който се страхува, че всеки момент маневрата му може да бъде разкрита и да му отнемат храната. Чрез ума, който в края на краищата си е техният ум, те вкарват в живота на човешките същества каквото им е угодно като хищници. И по този начин те си осигуряват в известна степен безопасност, която смекчава страха им.

— Дон Хуан, не че не мога да приема всичко това за чиста монета — обадих се аз. — Бих могъл, но в това има нещо толкова противно, че наистина ме отвращава. Просто ме заставя да споря. Ако е вярно, че те се хранят с нас, то как го нравят?

Дон Хуан се усмихна широко. Беше безкрайно доволен. Обясни ми, че магьосниците виждат човешките деца като странни сияйни кълба от енергия, покрити целите с ярко светеща обвивка, нещо като найлоново покритие, плътно обвиващо техния пашкул от енергия. Каза, че именно тази блестяща обвивка от осъзнаване ядат хищниците и че когато човек достига зрелост, от тази блестяща обвивка от осъзнаване остава само тясна ивичка от земята до върха на пръстите на краката. Тази ивичка позволява на човешкия род да продължи да живее, но само толкова.

Като в просъница чувах дон Хуан Матус да ми обяснява, че доколкото му е известно, хората са единственият вид, който има *блестяща обвивка от осъзнаване* около сияйния пашкул. Поради това те са лесна плячка за съзнание от друг различен порядък, каквото е мрачното съзнание на хищника.

Тогава направи най-огорчаващото твърдение, което бях чувал досега от него. Каза, че тази тясна ивичка осъзнаване е епицентър на себеотразяването, в чийто капан човек неспасяемо е хванат. Като играят на нашето себеотразяване, единствената останала ни точка на осъзнаване, хищниците предизвикват припламване на осъзнаването, което впоследствие те безпощадно, хищнически поглъщат. Внушават ни безсмислени проблеми, които предизвикват това припламване на осъзнаването и по такъв начин ни държат живи, за да могат да се хранят с енергетичните пламъци на нашите мними тревоги.

Явно в това, което казваше дон Хуан, имаше нещо толкова опустошително, че в този момент стомахът ми наистина се разбунтува.

След известна пауза, достатъчна за да се посъвзема, аз попитах дон Хуан:

— Но защо магьосниците от древно Мексико, пък и всички днешни магьосници, въпреки че виждат хищниците, не правят нищо срещу тях?

— Нито ти, нито аз не можем нищичко да им направим — каза дон Хуан със сериозен, печален глас. — Единственото, което можем да правим, е да дисциплинираме себе си до такава степен, че те да не ни

закачат. Ти би ли могъл да накараш приятелите си да преминат през цялата тази сурова дисциплина? Ще ти се изсмеят и ще те подиграват, а по-агресивните ще ти избият от главата тия щуротии. Не толкова, защото няма да ти повярват. В дълбините на всеки човек се таи наследеното от памтивека интуитивно знание за съществуването на хищниците.

Моят аналитичен ум заприлича на йо-йо — ту ме напускаше, ту се връщаше, напускаше ме и се връщаше. Всичко, което ми говореше дон Хуан, ми изглеждаше абсурдно, невероятно. В същото време беше най-смисленото нещо, толкова просто. Това обясняваше всяко противоречие, за което можех да се сетя. Но как можеше човек да приеме всичко това па сериозно? Дон Хуан ме тласкаше в пътя на една лавина, която щеше да ме завлече окончателно в пропастта.

Отново ме обля като вълна чувството за заплахата. Вълната не идваше от мен, но някак си беше едно цяло с мен. Дон Хуан ми правеше нещо по тайнствен начин позитивно и в същото време ужасяващо негативно. Усетих го като опит да изтръгне гънката ми обвивка, която сякаш бе залепена за мен. Беше втренчил неподвижно в мен немигащ поглед. Накрая отмести очи и заговори, без повече да ме гледа.

— Обхванат ли те съмнения до опасен предел — каза той, — направи нещо съвсем прагматично: изключи осветлението. Проникни в мрака, вгледай се какво ще видиш.

Той стана, за да загаси осветлението. Спрях го.

— Не, не, дон Хуан — възкликнах аз. — Не го гаси! Вече съм наред.

Беше ме обхванало съвсем необичайното за мен чувство — страх от тъмно. Само при мисълта за тъмно настръхнах. Определено знаех нещо подсъзнателно, но за нищо на света не бих се докоснал до това знание, още по-малко да го извадя на повърхността!

— Ти видя пробягващите сенки на фона на дърветата — каза дон Хуан, докато се наместваше в креслото. — Това е чудесно. Искате ли да ги видите и тук, в стаята. Ти нищо не виждаш. Просто долавяш пробягващи силуети. За толкова ти стига енергията.

Страхувах се, че дон Хуан ще стане и ще угаси осветлението. Той точно това направи. Само две секунди по-късно аз вече пицях до

скъсване. Не само зърнах тези пробягващи силуети, но и ги чух да жужат в ушите ми. Дон Хуан се превиваше от смях и запали лампата.

— Ама че темпераментно момче! — каза той. — Пълно неверие, от една страна, а от друга — завършен прагматик. Трябва да се справиш с тази вътрешна борба. Иначе ще се издуеш като огромна жаба и ще се пръснеш.

Дон Хуан продължи да забива шипа все по-дълбоко.

— Магьосниците от древно Мексико — каза той — виждали хищника. Те го нарекли летач, защото се носи из въздуха. Хич не е приятна гледка. Той е огромна сянка от непроницаем мрак, черна сянка, която се мята във въздуха, а после се стоварва на земята. Магьосниците от древно Мексико доста си блъскали ума откъде може да се е взела тя на Земята. Те смятали, че до определен момент човекът трябва да е бил едно съвършено, цялостно същество, дълбоко проникателно, способно на чудеса на осъзнаване — неща, които днес са само митове и легенди. И после, изглежда, всичко изведнъж изчезнало, за да имаме днес един улегнал, благоразумен човек.

Искаше ми се да се ядосам, да го нарека параноик, но някак си здравомислието ми, което винаги беше готово да излезе на повърхността, сега го нямаше. Нещо в мен беше преминало отвъд предела, когато си задавах любимия ми въпрос: „Ами ако всичко това е истина?“ Тази нощ дълбоко в себе си възприемах като истина всяко нещо още в момента, когато го казваше, но в същото време и със същата сила всичко ми се струваше пълен абсурд.

— Какво говориш, дон Хуан? — проговорих едва чуто. Нещо стискаше гърлото ми и едва можех да дишам.

— Говоря ти, че това срещу нас не е обикновен хищник. Той е много хитър и организиран. Следва методична система, която ни прави негодни за нищо. Човекът, предназначен да бъде магическо същество, вече е лишен от всякаква магия. Сега той е просто парче месо. Мечтите му вече не са мечти на човек, а мечти на парче месо: банални, изтъркани, слабоумни.

Думите на дон Хуан пораждаха у мен странна телесна реакция, подобна на гадене, сякаш отново бях на път да повърна. Но това гадене идваше от глъбините на цялото ми същество, направо от мозъка на костите. Потръпнах в гърчове. Дон Хуан така силно ме разтърси за

раменете, че усетих как главата ми се мятеше на шията. Това веднага ме поуспокои. Усетих, че започвам да се владея.

— Този хищник — каза дон Хуан, — който естествено е *неорганично същество*, не е съвсем невидим за нас като останалите *неорганични същества*. Мисля, че като деца ние го виждаме, но ни се струва толкова ужасен, че не искаме и да мислим за него. Децата, естествено, са в състояние да съсредочат вниманието си над него, но всички около тях ги разубеждават да го правят.

— Единственият избор, който остава за хората — продължи той, — е дисциплината. Дисциплината е единственото средство за възпирането му. Но под дисциплина нямам предвид някакъв строг режим — да ставаш всяка сутрин в пет и половина, да се обливаш в студена вода до посиняване — нищо такова. Под дисциплина магьосниците разбират способността да [??]

спокойно неблагоприятните обстоятелства, които не са влизали в очакванията ти. За тях дисциплината е изкуство — изкуството да се изправят пред *безкрайността*, без да, трепнат, и то не защото са силни и твърди, а защото са изпълнени със страхопочитание.

— И но какъв начин може дисциплината на магьосниците да го възпре? — попитах аз.

— Според магьосниците дисциплината прави блестящата обвивка на осъзнаването безвкусна за летача — каза дон Хуан, внимателно взирайки се в лицето ми, сякаш за да открие признаци на неверие. — В резултат хищниците се объркват — една неядивна *блестяща обвивка* на осъзнаването, това не е част от тяхното познание според мен. И след това объркване не им остава нищо друго, освен да се откажат от гнусното си занимание.

— Когато хищниците престанат за известно време да поглъщат нашата блестяща обвивка на осъзнаването — продължи той, — тя отново започва да расте. Най-просто казано, чрез дисциплината магьосниците отблъсват хищника за достатъчно дълго време, за да позволят на блестящата обвивка на осъзнаването да порасне над нивото на пръстите на краката. Веднъж достигне ли до там, тя възстановява естествения си размер. Магьосниците от древно Мексико казвали, че блестящата *обвивка на осъзнаването* е като дърво. Ако не се подрязва, тя израства до естествения си размер и форма. И когато

осъзнаването достигне нивото над пръстите, всички чудеса на възприятието стават нещо най-естествено.

— Големият трик на магьосниците от древните времена — продължи дон Хуан — бил да претоварят ума на летача с дисциплина. Те открили, че ако наложиш вътрешно мълчание надума на летача, тогава чуждото устройство отлита — така всеки, извършил тази маневра, се уверява напълно в чуждия произход на ума. Той, естествено, пак се връща, но вече не е така силен и този процес на отстраняване на *ума на летача* вече става навик, докато един ден той не отлети окончателно. Много тъжен ден наистина! От този ден трябва да се осланят само на собствените си прибори, които са почти на нула. Няма кой да ти каже какво да правиш. Няма го умът от чужд произход да ти диктува всички глупости, с които си свикнал.

— Моят учител, нагуалът Хулиан, често предупреждаваше учениците си — продължи дон Хуан, — че това е най-тежкият ден в живота на магьосника, защото истинският ни ум, който ни принадлежи и който е цялата съвкупност от нашия опит, след като е бил потискан цял живот, е станал плах, неуверен и неустойчив. От личен опит мога да кажа, че истинската борба на магьосника започва именно от този момент. Всичко дотогава е просто подготовка.

Почувствах се дълбоко развълнуван. Искях да узная още, но едновременно с това някакво странно чувство настойчиво ме възпираше. То внушаваше представата за някакви мрачни последствия и наказания; нещо подобно на Божия гняв, връхлитащ върху мен, понеже съм надникнал в нещо, което сам Бог е забулил в тайна. Направих върховно усилие да позволя на любопитството си да надделее.

— К-к-каково имаш предвид, дон Хуан — чух се да казвам. — с това „претоварване на ума на летача“?

— Дисциплината изключително много натоварва този чужд ум — отговори той. — Затова именно чрез дисциплината магьосниците побеждават чуждото устройство.

Абсолютно бях потресен от твърденията му. Реших, че дон Хуан или е луд за освидетелстване, или ми разкрива нещо толкова страховито, че всичко в мен се смрази. Успях да забележа обаче колко бързо си възстанових силата да отхвърля всичко, което ми казваше.

След миг на паника аз се разсмях, сякаш дон Хуан ми беше разказал анекдот. Дори се чух да казвам:

— Дон Хуан, дон Хуан, ти направо си непоправим!

Дон Хуан явно разбираше всичко, което изпитвам. Поклати глава и вдигна очи към небето в знак на престорено отчаяние.

— И съм дотолкова непоправим — каза той, — че смятам да нанеса още един удар над ума на летача, който носиш в себе си. Смятам да ти разкрия една от най-изумителните тайни в магията. Искам да ти разкажа за едно откритие, за чието установяване и потвърждаване на магьосниците са им били нужни хиляди години.

Той ме погледна и се усмихна дяволито.

— Умът на летача отлита завинаги — каза той, — когато магьосниците успеят да сграбчат вибриращата сила, която ни удържа в едно цяло като конгломерат от енергийни полета. Ако магьосникът издържи това напрежение достатъчно дълго, *умът на летача* е победен и отлита. И точно това ще направиш сега: ще се вкопчиш в енергията, която те държи като едно цяло.

Проявих най-необяснимата реакция, която можех да си представя. Нещо в мен буквално се разтърси като от удар. Обхвана ме абсолютно непонятен страх, който веднага свързах с религиозното си възпитание.

Дон Хуан ме огледа от глава до пети.

— Боиш се от Божия гняв, нали? — попита той. — Успокой се. Този страх не е твой; това е страхът на летача, понеже знае, че ще направиш точно това, което ти казвам.

Думите му ни най-малко не ме успокоиха. Почувствах се още по-зле. Направо се тресях, неспособен да се овладеея.

— Не се притеснявай — каза спокойно дон Хуан. — Знам от опит, че тези пристъпи отминават много бързо. Умът на летача изобщо не умее да се съсредоточава.

Както предсказа дон Хуан, след миг всичко свърши. Ако повторя пак, че бях потресен, това би било много слабо казано. За първи път в целия ми живот, било с дон Хуан или сам, аз просто загубих всякаква представа кое какво е. Искаше ми се да стана от креслото и да се поразтъпча, но се страхувах до смърт. Бях изпълнен с най-рационални доводи, а в същото време изпитвах съвсем детински страх. Цялото ми тяло се покори с ледена пот и задишах дълбоко. Бях отприщил в себе си

най-страховита картина: черни, пробягващи сенки подскачаха навсякъде наоколо, накъдето и да се обърнеш.

Затворих очи и отпуснах глава на страничната облегалка на креслото.

— Загубих всякакъв ориентир, дон Хуан — казах аз.

— Тази вечер ти наистина успя тотално да ме объркаш.

— Теб те разкъсва вътрешна борба — каза дон Хуан.

— В дъното на душата си ти знаеш, че си неспособен да отхвърлиш договора, според който една толкова неотделима част от теб — блестящата обвивка на осъзнаването — трябва по невъобразим начин да служи за източник на препитание за някакви също толкова невъобразими същества. А друга част от теб въстава против това с цялата си мощ.

— Бунтът на магьосниците — продължи той — е, че отказват да спазват договори, в сключването на които не са участвали. Никой изобщо не ме е питал съгласен ли съм да ме изядат същества с друг вид съзнание. Просто родителите ми са ме въвели в този свят в качеството на храна, също както те самите са били, и толкова.

Дон Хуан стана от креслото и се протегна.

— Седим тук вече четири часа. Време с да влезем в къщи. Мисля да похапна. Искаш ли да ядеш с мен?

Отказах му. Стомахът ми се противеше.

— По-добре си лягай — каза той. — Май доста опустошителна атака беше.

Нямах нужда да ме уговаря повече. Стоварих се в леглото и заспах като умрял.

Когато след известно време се върнах в дома си, мисълта за летачите вече ми беше станала фикс-идея. Бях стигнал до пиво, когато чувствах, че дон Хуан е напълно прав за тях. Както и да опитвах, не можех да опровергая логиката му. Колкото повече размишлявах над това, колкото повече си говорех и наблюдавах себе си, както и познатите ми, толкова по-силно се убеждавах, че нещо ни прави неспособни за каквато и да било дейност, отношения или мисли, в центъра на които да не е нашето „аз“. Единствената ни грижа — и на мен, и на всеки, когото познавах или с когото разговарях — беше вечно за себе си. И понеже не можех да намеря обяснения за такава всеобща

хомогенност, повярвах, че ходът на мисли на дон Хуан разяснява това по най-подходящ начин.

Задълбочих се в литература с митове и легенди. При четенето ми се случи нещо, което никога преди не бях изпитвал — във всяка от тези книги просто осезаемо се долавяше хомогенният ум. Стилите се различаваха, но скритата зад думите тенденция беше същата — дори когато темата беше нещо толкова абстрактно като митове и легенди, авторите винаги се изхитряха да вмъкнат по нещо за себе си. И тази хомогенна тенденция, скрита зад всяка от тези книги, не се дължеше на сходство в заявените теми на книгите; тя си беше нещо като самообслужване. Никога преди не бях изпитвал такова чувство. Придадох реакцията си на влиянието на дон Хуан. Пред мен неизбежно възникваше въпросът: дали виждам това под неговото влияние или наистина има един чужд ум, който ни диктува всичко, което правим? По необходимост бях склонен по-скоро да го отхвърля, но след това започвах безумно да се мятam от отхвърляне към приемане и пак отхвърляне. Нещо в мен знаеше, че всичко, което ми разказа дон Хуан, беше енергетичен факт, но пък нещо друго, също тъй важно в мен, знаеше, че всичко това е глупост. Крайният резултат от моята вътрешна борба беше едно лошо предчувствие: усещането, че над мен надвисва някаква опасност.

Предприех обширни антропологически изследвания по въпроса за летачите в други култури, но не открих никъде да се споменава нещо подобно. Дон Хуан, изглежда, беше единственият източник на информация по този въпрос. Следващия път, когато се срещнах с него, аз моментално прехвърлих разговора към летачите.

— Опитвах се да подхожда напълно рационално към този въпрос — казах аз, — но не мога. Има моменти, когато съм напълно съгласен с теб за хищниците.

— Фокусирай вниманието си над пробягващите сенки, които действително виждаш — рече дон Хуан с усмивка.

Казах на дон Хуан, че тези пробягващи сенки ще сложат край на рационалния ми живот. Виждах ги навсякъде. Откакто си бях отишъл от дома му, аз вече не можех да спя на тъмно. В момента, когато угасях осветлението, всичко около мен започваше да подскача. Никога не виждах определени фигури и очертания. Виждах само пробягващи черни сенки.

— Умът на хищника още не те е напуснал — каза дон Хуан. — Той беше сериозно уязвен. Сега прави всичко възможно да възстанови отношенията си с теб. Но нещо в теб окончателно ги скъса. Летащът знае това. Истинската опасност е в това, че умът на летача може да победи, като те изтощи напълно и те принуди да се предадеш, възползвайки се от противоречието между това, което казва той, и това, което говоря аз.

— Защото, виждаш ли, умът на летача няма никакви съперници — продължи дон Хуан. — Когато предложи нещо, той се съгласява със собственото си предложение и те кара да си мислиш, че ти си го направил. Умът на летача ще ти каже, че всичко, което ти говори дон Хуан Матус, са чисти глупости, и после същият този ум ще се съгласи с твърдението си — „Да, разбира се, че са глупости“ ще кажеш ти. По този начин ни побеждава той.

Искаше ми се дон Хуан да продължи още. Но той само каза:

— Макар че атаката свърши още миналия път, когато беше при мен, ти и досега не можеш да престанеш да говориш за *летачите*. Време е за по-друга маневра.

Не можах да спя тази нощ. Задряхмах едва призори, но тогава дон Хуан ме измъкна от леглото и ме изведе на разходка из планината. Там, където живееше, пейзажът беше съвсем различен от сонорската пустиня, но той ми каза да не се увличам в сравнения, защото след като изминеш половин километър, всички места на земята стават еднакви.

— Разглеждането на забележителности е за хора с автомобили — каза той. — Те се движат с огромна скорост без никакво усилие от своя страна. Разглеждането на забележителности не е за пешеходци. Когато си с кола например, ти можеш да видиш една огромна планина и видът ѝ те поразява с красотата си. Видът на същата тази планина няма да те поразии по същия начин, ако я гледаш, докато вървиш пеш; ще те поразии по съвсем друг начин, особено ако трябва да се катериш или да я заобикаляш.

Много горещо беше тази сутрин. Вървахме по пресъхналото русло на река. Единственото общо между тази долина и сонорската пустиня бяха милионите насекоми. Комари и мухи от всички страни пикираха като бомбардировачи, нацелени право в ноздрите, очите и

ушите ми. Дон Хуан ми каза да не обръщам внимание на бръмченето им.

— Не се мъчи да ги отмахнеш с ръка — твърдо произнесе той. — Възнамери ги далеч от себе си. Издигни около себе си енергийна бариера. Помълчи и от мълчанието ти ще се издигне бариерата. Никой не знае как става това. То е едно от нещата, които древните магьосници наричат енергетичен факт. Спри вътрешния си диалог — само това се иска.

— Искам да ти предложа една странна идея — продължи дон Хуан, крачейки пред мен.

Трябваше да забързам, за да бъда по-близо до него и да не изпусна нито дума.

— Трябва да подчертая, че идеята е много смахната и ще срещне безмерна съпротива у теб — каза той. — Предварително те предупреждавам, че няма да я приемеш лесно. Но това, че е особена, не бива да те възпира. Ти се занимаваш с обществени науки, значи умът ти е винаги готов за изследвания, нали?

Дон Хуан най-безсрамно ме занасяше. Знаех го, но това не ме притесняваше. Може би от това, че вървеше много бързо, и аз трябваше с огромни усилия да му насмогвам, сарказмът му просто отскачаше от мен и вместо да ме раздразни, той ме разсмиваше. Неразделеното ми внимание бе фокусирано над нещата, които говореше, и насекомите престанаха да ми досаждат или защото бях *възнамерил* бариера от енергия около себе си, или защото бях толкова погълнат от думите на дон Хуан, че повече не забелязвах бръмченето им.

— Та странната идея — каза той отмерено, оценявайки ефекта от думите си — е, че всяко човешко същество на тази земя, изглежда, има едни и същи реакции, едни и същи мисли, едни и същи чувства. Изглежда, всички хора откликват повече или по-малко еднакво на едни и същи дразнители. Тези дразнители, изглежда, са донякъде завоалирани от езика, на който говорят, но повдигнем ли воала, откриваме, че абсолютно едни и същи проблеми затормозяват всеки човек на Земята. Бих искал да се позаинтересуваш от това, естествено като учен, и да видиш дали не можеш да намериш формално обяснение за тази хомогенност.

Дон Хуан събра няколко вида растения. Някои от тях едва се забелязваха, бяха по-скоро от типа на мъхове и лишей. Отворих пред него торбата му и продължихме, без да разговаряме повече. Когато набра достатъчно растения, той пое обратно към къщи, като вървеше пак така бързо. Каза, че иска да почисти и разпредели растенията, преди да са увехнали много.

Замислих се дълбоко над задачата, която ми беше очертал. Отначало се опитах да изровя в паметта си някакви статии или доклади по този въпрос. Реших да се заема с такова изследване и като начало да изчета всички достъпни ми материали на тема „национален характер“. Темата кой знае защо ме ентусиазира и изпитах желание веднага да потегля за в къщи и да се заема със задачата, която ми бе поставил. Но преди да стигнем до неговата къща, дон Хуан седна на една висока тераса с изглед над цялата долина. Помълча още известно време. Не беше се запъхтял и се чудех защо спря да поседне.

— Твоята задача за деня — заговори внезапно дон Хуан с тон, който не предвещава нищо хубаво — е едно от най-тайнствените неща в магията, нещо, извън пределите на езика, недостъпно за обяснения. Днес излязохме с теб на разходка, разговаряхме, защото тайната на магията трябва да се потулва във всекидневния живот. Тя трябва да идва от нищото и да се връща в нищото. В това е изкуството на воина-пътешественик: да мине през иглено ухо незабелязан. Така че пригответи се — облегни здраво гръб на тази скала, по-далеч от ръба. Аз съм до теб в случай, че ти прилошее или паднеш.

— Какво се каниш да правиш, дон Хуан? — попитах аз с толкова явна тревога, че сам си дадох сметка и понижих глас.

— Искам да кръстосаш нозе и да навлезеш във вътрешно мълчание — каза той. — Да кажем, че искаш да откриеш какви статии можеш да приведеш в доказателство или опровержение на това, което ти предложих да изследваш в твоята научна среда. Навлез във *вътрешно* мълчание, но не заспивай. Това не е пътешествие в тъмното море на осъзнаването. Това е виждане от вътрешното мълчание.

Доста трудно ми беше да навляза във вътрешно мълчание, без да заспя. Борех се с едно почти непреодолимо желание да заспя. Накрая успях и се намерих да се вирам към дъното на долината през обгърналия ме непроницаем мрак. И тогава видях нещо, което ме смрази до мозъка на костите. Видях гигантска, може би петметрова

сянка, която подскачаше във въздуха и падаше на земята с безшумно тупване. Усещах тупването с костите си, но не го чувах.

— Те действително са тежки — каза ми на ухо дон Хуан. Държеше ме за лявата ръка с всички сили.

Видях нещо, наподобяващо мътна сянка, която шава по земята, после прави друг гигантски скок, дълъг към петнадесет метра, и отново се приземява със същото зловещо безшумно тупване. С все сили се мъчех да не загубя концентрацията си. Страхът ми надвишаваше всичко, което бих могъл да използвам рационално като описание. Бях приковал поглед в подскачащата сянка в дъното на долината. После дочух абсолютно своеобразно бучене — някаква смесица от пърхане на криле и бръмченето на неточно настроен радиоприемник и тупването, което последва, беше нещо незабравимо. То ни разтърси и двамата с дон Хуан до мозъка на костите — гигантската мътно черна сянка се приземи направо в краката ни.

— Не се страхувай — властно каза дон Хуан. — Съхрани *вътрешното си мълчание* и тя ще изчезне.

Тресях се от главата до петите. Ясно съзнавах, че ако не задържа вътрешното си мълчание в действие, мътната сянка ще ме покрие като одеяло и ще ме задуши. Без да загубя непроницаемия мрак около себе си, аз изпищях с цялата мощ на гласа си. Никога не бях изпитвал такава ярост и такова неописуемо безсилие. Мътната сянка направи нов скок, направо в дъното на долината. Аз продължавах да пищя, ритайки с крака. Искях да отблъсна от себе си това, което можеше да дойде да ме погълне, каквото и да беше то. Изпаднах в толкова силна нервна криза, че загубих представа за времето. Може да съм припаднал.

Когато дойдох на себе си, лежах на леглото си в къщата на дон Хуан. На челото ми беше сложена хавлиена кърпа, напоена с ледена вода. Изгарях в треска. Една от жените-магьосници от групата на дон Хуан разтриваше гърба, гърдите и челото ми със спирт, но това не ми носеше облекчение. Огънят, който ме изгаряше, идваше от дълбините ми. Пораждаше го ярост и безсилие.

Дон Хуан се смееше така, сякаш това, което ставаше с мен, беше най-забавното на света. Смехът направо изригваше от него в нескончаеми пристъпи.

— Никога не бих помислил, че ще вземеш толкова присърце виждането на летача — каза той.

Той ме хвана за ръка и ме заведе в задната част на къщата, където ме натопа в огромна вана с все дрехите, обувките и часовника ми.

— Часовникът ми, часовникът ми! — извиках аз. Дон Хуан се преви от смях.

— Не би трябвало да носиш часовник, когато идваш при мен — каза той. — Виж как го изпорти сега!

Свалих си часовника и го поставих на ръба на ваната. Знаех, че е водоустойчив и нищо няма да му стане. Потапянето във ваната страхотно ми помогна. Когато дон Хуан ме извади от ледената вода, вече що-годе се бях овладял.

— Абсолютно абсурдно зрелище! — само повтарях аз, неспособен да се отърва от това твърдение.

Хищникът, който ми бе описал дон Хуан, съвсем не беше добронамерен. Беше изключително тежък, огромен и бездушен. Чувствах презрението му към нас. Несъмнено той ни беше прекършил преди много векове и ни беше направил, както каза дон Хуан, слаби, уязвими и покорни. Съблякох мокрите си дрехи и се завих в едно пончо, седнах на леглото си и най-истински се разплаках, но не за себе си. Аз имах моята ярост, моето *непреклонно намерение*, които нямаше да му позволят да ме погълне. Плачех за моите близки, особено за баща ми. Никога до този момент не бях си давал сметка, че толкова много го обичам.

— Той никога не е имал късмет — чух се да повтарям отново и отново, като че ли думите не бяха мои. Горкичкият ми баща, най-внимателният човек, когото познавам, толкова нежен, толкова добър и толкова безпомощен.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ
НАЧАЛО НА ОКОНЧАТЕЛНОТО
ПЪТЕШЕСТВИЕ

СКОКЪТ В ПРОПАСТТА

Към равното плато водеше само една пътечка. Когато се изкачихме на него, видях, че не е толкова обширно, както ми бе изглеждало от далеч. Растителността по платото беше същата като в подножието на планината: посърнали зелени храсти, опитващи се да наподобяват дървета.

Отначало не забелязах бездната. Едва когато дон Хуан ме поведе нататък, видях, че платото завършва с пропаст. Откъм изток и юг склоновете на планината бяха заоблени и ерозирали; откъм запад и север обаче тя изглеждаше като отсечена с нож. От ръба на пропастта видях дъното на пролома, може би на около двеста метра дълбочина. Обрасло беше със същия наподобяващ дървета храсталак.

Обходих платото и открих, че всъщност не беше плато, а просто равното било на внушително по размери възвишение. Цяла верига пониски хълмове на север и юг от върха ясно показваха, че са били част от огромен каньон, прорязан преди милиони години от вече несъществуваща река. Гребените на каньона бяха разядени от ерозия. На някои места направо бяха изравнени със земята. Единственото недокоснато място беше там, където бях застанал аз.

— Всичко е твърда скала — обади се дон Хуан, сякаш прочел мислите ми. Посочи с брадичка дъното на пролома. — Падне ли нещо от ръба долу, ще се разбие на парчета в скалното дъно.

Така започна разговора ни с дон Хуан на билото на планината този ден. Преди да отидем там, той ми бе казал, че земните му дни са изтекли. Той заминаваше в своето окончателно пътешествие. От това съобщение се почувствах опустошен. Направо загубих всякакъв контрол над себе си и навлязох в блаженото състояние на фрагментираност, което навярно изпитва човек след психически срыв. Само една сърцевина в мен запази целостта си — моето аз от детството ми. Всичко останало беше смътно и неопределено. Толкова дълго останах фрагментиран, че единственият изход беше отново да се разединя.

След това започна най-своеобразно взаимодействие между различните нива на осъзнаване. Дон Хуан, неговият сподвижник дон Хенаро, двамата му ученици Паблито и Нестор и аз се изкачихме на платото. С Паблито и Нестор бяхме там, за да изпълним последната си задача в ролята на ученици — да скочим в пропастта — едно във висша степен тайнствено действие, което дон Хуан ми бе обяснявал на различни нива на осъзнаване, но то и до ден днешен оставаше енигма за мен.

Дон Хуан се пошегува да извадя бележника си и да започна да си водя записки за последните ни мигове заедно. Той леко ме бодна в ребрата и ме увери, сдържайки смеха си, че това ще бъде съвсем на място, понеже съм поел по пътеката на воина-пътешественик именно със записки.

Дон Хенаро се включи в разговора и каза, че преди нас други воини-пътешественици са заставали на същото било, потегляйки към неизвестното. Дон Хуан се обърна към мен и с мек тон каза, че скоро аз ще навляза в *безкрайността* с помощта на личната си сила и че те двамата с дон Хенаро са тук само за да се сбогуват с мен. Дон Хенаро пак се намеси и каза, че аз също съм там, за да се сбогувам с тях.

— Веднъж навлезеш ли в безкрайността — каза дон Хуан, — ти повече не можеш да разчиташ на нас да те върнем обратно. Тогава ще трябва ти да вземеш решение. Само ти можеш да решиш дали да се върнеш или не. Трябва също да те предупредя, че малцина воини-пътешественици се връщат след този тип среща с безкрайността. Безкрайността е невероятно примамлива. Воинът пътешественик установява, че нищо не го привлича да се върне в този свят на хаос, принуда, шум и мъка. Трябва да знаеш, че решението дали да останеш или да се върнеш не е въпрос на разумен избор, а на намерение.

— Ако решиш да не се върнеш — продължи той, — ти ще изчезнеш, сякаш земята те е погълнала. Но ако решиш да се върнеш, трябва да затегнеш колана и да изчакаш, както подобава на истински *воин-пътешественик*, докато не приключи задачата ти, каквато и да е тя, и все едно дали с успех или поражение.

Тогава нещо едва доловимо се промени. Започнах да си спомням лица на хора, но не бях сигурен дали изобщо съм ги виждал; в ума ми се разрастваше странно чувство на тъга и обич. Вече не чувах гласа на дон Хуан. Копнеех за тези хора, които искрено се съмнявах дали

изобщо съм срещал. Внезапно ме завладя най-непоносима обич към тези хора, които и да бяха те. Чувствата ми към тях бяха неизразими с думи и въпреки това не можех да определя кои са те. Аз само чувствах присъствието им като на хора, с които съм живял друг един живот преди или съм виждал в сънища. Долових, че външният им вид се изменя; отначало станаха високи, после съвсем малки. Но същността им си остана непроменена — същото това нещо, което пораждаше непоносимата ми привързаност към тях.

Дон Хуан дойде до мен и ми каза:

— Бяхме се разбрали, че ще останеш в съзнанието от всекидневния свят. — Гласът му беше суров и властен. — Днес имаш да изпълниш съвсем конкретна задача — продължи той, — последната брънка от дълга верига; и трябва да подходиш към нея изключително с разума си.

Никога не бях чувал дон Хуан да ми говори с такъв тон. В миг сякаш беше друг човек, и все пак напълно привичният. Смирено му се подчиних и се върнах към всекидневното си съзнание, обаче без да си давам сметка, че го правя. В този ден ми се струваше, че съм се подчинил на дон Хуан от страхопочитание.

После дон Хуан ми заговори с обичайния си тон. Каза, че същността на воина-пътешественик е смирението и действеността — да действа, без да очаква нищо, и да противостои на всичко, което се изпречва на пътя му.

В този момент отново превключих на друго ниво на осъзнаване. Умът ми се съсредоточи над мисълта или чувството за мъката. Разбрах, че съм сключил с някакви хора договор да умра заедно с тях, а не знаех кои са. Чувствах и без сянка на съмнение, че е грешка да умра сам. Мъката ми стана нетърпима.

Дон Хуан заговори.

— Ние сме сами — каза той, — това е нашето състояние. Но да умреш сам, не означава да умреш самотен.

Поех си няколко пъти дълбоко въздух, за да пооблекча напрежението си. Докато дишах дълбоко, умът ми се проясни.

— Големият проблем при нас, мъжете, е нашата неустойчивост — продължи той. — Когато осъзнаването ни започне да се разраства, то се издига като ствол точно от центъра на сияйната ни същност, от земята нагоре. Този ствол трябва да достигне значителна височина,

преди да можем да се опрем на него. По това време от живота ти като магьосник ти лесно губиш контрол над новото си осъзнаване. И загубиш ли го, ти забравяш всичко, което си правил и виждал по пътеката на воин-пътешественик, защото умът ти веднага се връща към всекидневното ти съзнание. Обяснявал съм ти, че задачата на всеки магьосник-мъж е да разработва и използва отново всяко нещо, което е правил и *виждал* по пътя на *воина-пътешественик*, докато е бил на нови нива на осъзнаване. Проблемът на всеки магьосник-мъж е, че лесно забравя, защото осъзнаването му губи новото си ниво и веднага пада обратно на земята.

— Разбирам съвсем точно какво говориш, дон Хуан — казах аз. — Май сега за първи път наистина разбирам напълно защо забравям всичко и защо по-късно си спомням всичко. Винаги съм смятал, че тези превключвания се дължат на някакво лично мое патологично състояние; сега знам защо стават тези промени и все пак не съм в състояние да го изразя с думи.

— Не се грижи за думите — каза дон Хуан. — Ще можеш да изразиш с думи всичко, което искаш, когато му дойде времето. Днес трябва да действаш от вътрешното си мълчание, от това, което знаеш, без да знаеш. Ти съвършено добре знаеш какво трябва да правиш, но това знание още не се е формулирало напълно в мислите ти.

На ниво конкретни мисли или усещания разполагах само със смътното чувство, че знам нещо, което не е част от разума ми. И тогава изпитах съвсем отчетливо чувството, че съм направил огромна стъпка надолу; сякаш нещо в мен пропадна, беше почти като удар. Знаех, че в този миг съм навлязал в друго ниво на осъзнаване.

Тогава дон Хуан ми каза, че е задължително воинът-пътешественик да се сбогува с всички хора, които оставя зад себе си. Трябва да произнесе своето сбогом с висок и ясен глас, така че чувството и викът му да се запечатят завинаги в тези планини.

Доста дълго се колебах не защото се стеснявах, а защото не знаех на кого по-точно да благодаря. Напълно се бях проникнал от убеждението на магьосника, че воинът-пътешественик не може на никого за нищо да бъде задължен.

Дон Хуан ми беше втъпил аксиомата на магьосниците: „Воините-пътешественици се отплащат изискано, щедро и с несравнима лекота за всяка оказана им услуга, за всяко внимание. Но

този начин те се освобождават от бремето на това да бъдат задължени някому.“

Аз бях заплатил или бях в процес на отплащане на всеки, който ме бе почел със своите грижи или съучастие. Бях направил толкова подробен преглед на живота си, че не остана камък необърнат. Искрено бях убеден, че не съм задължен повече на никого за нищо. Изразих пред дон Хуан това убеждение и сегашното си колебание.

Дон Хуан каза, че действително съм направил най-подробен преглед на живота си, но добави, че все още не съм изплатил дълговете си.

— Ами твоите призраци? — продължи той. — Тези, които вече не можеш да докоснеш?

Той знаеше за какво говори. В течение на моя преглед аз бях му разказал всяка случка от живота си. От стотиците случки той отдели три като примери на задълженост, поета още в ранната ми възраст, и към тях добави задължението ми към човека, благодарение на когото се бях срещнал с него самия. Дълбоко в сърцето си бях благодарил на моя приятел и бях почувствал някак, че моите благодарности са приети. Другите трима бяха останали само история в живота ми.

Единият от тях беше човек, когото познавах като малък. Казваше се Леандро Акоста. Той беше най-заклетият враг на дядо ми, неговият бич божи. Дядо ми непрекъснато го обвиняваше, че му краде пилетата от птицефермата. Акоста не беше скитник, просто нямаше постоянна, определена работа. Той беше нещо като отцепник от обществото, живееше според случая, като се наемаше на различна работа: човек за всичко, знахар, ловец, събираше билки и насекоми за местни знахари и лечители, доставяше всякакви птици или животни за препариране или за продавачите на екзотични животни.

Хората смятаха, че изкарва много пари, но не е в състояние нито да ги спестява, нито да ги вложи в нещо. И приятелите, и хулителите му смятаха, че би могъл да завърти най-доходния бизнес в района с нещата, които умееше най-добре — събиране на билки и лов, — но че е жертва на особено душевно заболяване, от което никога не го свърта на едно място и не може да се залови с нищо за по-продължително време.

Един ден, както се разхождах в покрайнините на дядовата ферма, забелязах, че някой ме гледа измежду гъстия храсталак в края на

гората. Беше господин Акоста. Клечеше в най-гъстите храсти и ако не беше острият ми поглед на осемгодишно момче, щеше да остане напълно незабелязан.

„Нищо чудно, че според дядо идва да краде пилета“, помислих си аз. Сигурен бях, че никой освен мен не можеше да го забележи; той беше абсолютно замаскиран от своята неподвижност. Пък и аз по-скоро усетих, отколкото видях разликата между храстите и неговия силует. Приближих се към него. Изключително бях заинтригуван защо едни хора го отхвърляха така яростно, а други горещо го обичаха.

— Какво правите тук, господин Акоста? — безстрашно попитах аз.

— Ами сера си и в това време разглеждам фермата на дядо ти — отговори той, — така че по-добре се пръждосвай, докато не съм станал, освен ако не обичаш да душиш лайна.

Поотдалечих се малко. Любопитно ми беше дали наистина прави това, което каза. Така беше. Той стана. Помислих, че ще излезе от храстите и ще мине през земята на дядо, за да излезе на шосето, но грешах. Той тръгна навътре в гората.

— Ей, ей, господин Акоста! — извиках аз. — Може ли да дойда с вас?

Забелязах, че се поспря; храсталакът беше толкова гъст, че и този път по-скоро го усетих, отколкото видях.

— Може, разбира се, стига да си намериш път през храсталака — каза той.

Това не беше никаква трудност за мен. В часовете на шляене бях отбелязал с един голям камък мястото, откъдето можеше да се навлезе в храсталака. Чрез един безкраен процес на опити и грешки бях открил местенце, по което с пълзене след няколко метра се излизаше на същинска пътека, по която можех вече да вървя прав.

Господин Акоста дойде до мен и каза:

— Браво, момче, бива те! Е, тогава, ела с мен, щом искаш.

Така започна приятелството ми с господин Леандро Акоста. Всеки ден потегляхме на ловни експедиции. И понеже изчезвах от къщи от зори до мрак, без никой да знае къде ходя, накрая връзката ни стана толкова явна, че дядо най-строго ме предупреди:

— Трябва да си подбиращ познатите — каза той, — ако не искаш накрая да станеш като тях. Няма да допусна този човек да ти влияе по

какъвто и да било начин. Много лесно може да ти предаде крастата си и така да ти обърка ума, че да станеш като него: пълен негодник. Предупреждавам те, че ако ти не сложиш край на това, аз ще се заема. Ще се оплача на властите, че ми краде билетата, защото ти дяволски добре знаеш, че той всеки ден идва и ми ги краде.

Опитах се да покажа на дядо колко абсурдни са обвиненията му. Господин Акоста нямаше защо да краде билета — та той имаше на разположение цялата огромна гора и от нея можеше да си взима всичко, което поиска. Но доводите ми още повече разяриха дядо. Тогава проумях, че дядо тайно завиждаше на господин Акоста за свободата му, и това разкритие превърна в моите очи Акоста от добър ловец в абсолютния символ на нещо забранено и в същото време желано.

Опитах се да поразредя срещите си с господин Акоста, но изкушението беше твърде голямо. И тогава един ден господин Акоста и трима негови приятели ми предложиха да направя нещо, което и самият той никога не бил правил: да хванем жив и невредим лешояд. Той ми обясни, че лешоядите в този край са огромни, с разтег на крилата към метър и половина-два, а тялото им е със седем различни вида месо и всеки от тях служи за различни лечебни цели. Каза, че е желателно тялото му да не се наранява. Лешоядът трябва да се умъртви с успокоително, а не насила. Лесно е да се застреля, но в такъв случай месото губи лечебната си стойност. Така че изкуството било да се заловят живи, нещо, което той никога не бил правил. Но сега преценил, че с моя помощ и заедно с тримата си приятели ще успее. Увери ме, че това било естественото му заключение, до което стигнал след като стотици пъти наблюдавал поведението на лешоядите.

— За тази цел ще ни трябва умряло магаре — каза той ентусиазирано. — Вече го имаме.

Той ме погледна, очаквайки да попитам за какво му е умрялото магаре. Понеже въпрос не беше зададен, той продължи:

— Ще изкормим вътрешностите му и ще закрепим отвътре няколко пръчки, за да може търбухът да запази формата си.

— При лешоядите водачът на ятото е царят — той е най-едрият, най-умният — продължи той. — Никой няма по-остър поглед от него. Затова именно е цар. Именно той ще забележи умрялото магаре и пръв

ще кацне върху него. Ще кацне откъм подветрената страна, за да подуши, че наистина е умряло. Вътрешностите, които ще изкормим, ще сложим до задницата на магарето — така ще изглежда, сякаш дива котка вече си е похапнала от него. После лешоядът лениво ще се приближи до магарето. Няма закъде да бърза. Ще доближи на подскоци, размахал криле, и накрая ще кацне на трупа на умрялото магаре и ще започне да кълве корема. Ако преди това не го закрепим за земята с пръчките, може да го преобърне. После ще застане неподвижно за известно време — това ще е знак за останалите лешояди да дойдат и накацат наоколо. Едва когато три-четири от тях кацнат на земята, тогава царят-лешояд ще се залови за работа.

— И каква е моята роля във всичко това, господин Акоста? — попитах аз.

— Ти ще се скриеш вътре в магарето — каза той с невъзмутим вид. — Няма нищо, ще ти дам чифт специално направени кожени ръкавици, а ти ще седиш и чакаш, докато царят-лешояд разкъса с огромния си, мощен клюн ануса на умрялото магаре и провере вътре глава, за да започне да яде. Тогава ти ще го сграбчиш за шията с две ръце и няма да пускаш.

— Ние с тримата ми приятели ще се прикрием в дълбокия овраг и ще чакаме там готови на конете. Аз ще наблюдавам операцията с бинокъл. Щом видя, че си го сграбчил за шията, ние пристигаме на пълен галоп, хвърляме се върху лешояда и го хващаме!

— Ще можете ли да надвиете такъв лешояд, господин Акоста? — попитах аз. Не че се съмнявах, но просто исках да се уверя.

— Разбира се! — каза той с най-голяма убедителност. — Ние всички ще носим ръкавици и кожени гамаши. Лешоядът има много силни нокти. Могат да пречупят елин пищял като сламка.

Нямаше начин да се откажа. Вях обхванат, направо прикован от страхотна възбуда. В този миг възхищението ми от господин Акоста нямаше граници. В очите ми той беше истински ловец — находчив, хитър, знаещ.

— Добре тогава, да почваме! — казах аз.

— Точно такова момче ми трябваше! — каза господин Акоста. — Не се и съмнявах в теб.

Той сложи дебело одеяло зад седлото и един от приятелите му просто ме вдигна и ме сложи на коня зад него.

— Дръж се за седлото — каза Акоста, — и в същото време придържай одеялото.

Потеглихме с плавен галон. След около час стигнахме до суха, пуста равнина. Спряхме до заслон, който наподобяваше сергия на пазар. Беше с плосък навес. Под навеса имаше едно умряло магаре — нямаше вид да е умряло от старост, съвсем младо изглеждаше.

Нито Акоста, нито приятелите му споменаха дали са го убили или са го намерили мъртво. Очаквах да ми кажат, но нямах намерение аз да питам. Докато се занимавах с приготовленията, господин Акоста ми обясни, че навесът бил, защото лешоядите имали много остър поглед и макар да кръжат толкова високо, че ние не ги виждаме, те самите положително забелязвали всичко, което става.

— Тези твари са само очи — каза господин Акоста. — Ушите им не вършат никаква работа, а и обонянието им не е толкова добро, както очите. Трябва да запушим всяка дупчица на трупа. Не искам да надзърташ от някоя дупчица, защото те ще забележат очите ти и изобщо няма да кацнат долу. Не бива нищо да забележат.

Закрепиха в търбуха на магарето няколко пръчки на кръст, като оставиха достатъчно място, за да пропълзя вътре. В един момент се престраших да задам въпроса, който ме измъчваше.

— Кажете ми, господин Акоста, това магаре е умряло от болест, нали? Как мислите, няма ли да се заразя от нея?

Господин Акоста вдигна поглед нагоре.

— Хайде, хайде, не ставай глупав. Магарешките болести не се предават на човека. Дай да си изживеем приключението и да не се притесняваме от глупави подробности. Ако бях по-дребен, аз самият щях да се пхна в търбуха на магарето. Ти представяш ли си какво е да хванеш царя на лешоядите?

Повярвах му. Неговите думи бяха достатъчни, за да почувствам прилив на безмерно доверие. Нямаше начин да се разболея и да изпусна най-голямото приключение в живота си.

Настъпи страшният момент, когато господин Акоста ме напъха в магарето. После изпънаха кожата върху арматурата и я зашиха. Все пак оставиха откъм земята достатъчно отворстие, за да влиза въздух. Ужас ме обхвана, когато кожата окончателно се затвори над главата ми като капак на ковчег. Задишах тежко и си мислех единствено колко възбуждащо ще е да хвана за шията царя на лешоядите.

Господин Акоста ми даде последни наставления. Каза, че за да не бъда в неведение какво става, ще ми съобщават с изсвирване като на птица кога царят-лешояд кръжи наоколо и кога е кацнал, за да не се терзая от любопитство или да загубя търпение. После чух как свалят навеса; чух ги и как се отдалечават в галоп с конете. Добре, че не бяха оставили никаква пролука, защото положително щях да надзърна. Изкушението да надникна и да видя какво става беше почти неустоймо.

Мина доста време; аз седях и не мислех за нищо. После чух Акоста да изсвирва и предположих, че лешоядът кръжи отгоре. Предположението ми се превърна в увереност, като чух пляскането на мощни криле и после внезапно трупът на магарето се заклати така, сякаш го беше блъснал камион, поне такова чувство имах. После усетих, че лешоядът е кацнал на трупа и не помръдва. Усещах тежестта му. Чух пляскането на други крила и изсвирването на Акоста в далечината. Тогава събрах всичките си сили за неизбежното. Трупът на магарето се затресе, когато нещо започна да разкъсва кожата.

И внезапно вътре се вмъкна една огромна, отвратителна глава с червен гребен, чудовищен клон и пронизващо око. Изпицях от страх и сграбчих шията с две ръце. Стори ми се за миг, че лешоядът се вцепени, защото не помръдваше, и се възползвах да стисна още по-здраво шията. Но после се отприщи истински ад. Той се окопоти и се задърпа с такава сила, че направо ме размаза по кожата на магарето. В следващия момент се оказах наполовина вън, все така вкопчен на живот и смърт в шията на чудовището.

Чух в далечината Акоста да препуска с коня. Чух и вика му:

— Пусни го, момче, пусни го, той ще отлети с теб! Лешоядът наистина се канеше или да отлети с мен, както бях вкопчен в шията му, или да ме откъсне със силата на ноктите си. Но не можеше да се добере до мен, защото главата му беше наполовина вътре в корема и арматурата. Ноктите му се хлъзгаха по оставените отвън вътрешности на магарето и не успяваха да ме достигнат. Спаси ме и това, че лешоядът бе насочил всичките си сили да освободи шията си от моята хватка и не успяваше да стигне с нокти достатъчно напред, за да ме засегне. Следващото, което помня, е как господин Акоста се стовари върху лешояда точно в мига, когато кожените ръкавици се измъкнаха от ръцете ми.

Господин Акоста не беше на себе си от радост.

— Успяхме, момче, успяхме! — викаше той. — Следващия път ще забием по-дълги пръчки в земята, за да не може да ги изтръгне лешоядът, а теб ще те вържем за цялото съоръжение.

Приятелството ми с господин Акоста бе продължило доста дълго, преди да хванем лешояда. След това интересът ми да го следвам навсякъде угасна също така тайнствено, както се бе появил, и така и не намерих възможност да му благодаря за всичко, на което ме бе научил.

Дон Хуан каза, че той ме е научил на търпението на ловеца в най-подходящото за такива уроци време; но най-вече ме бе научил да се чувствам удобно и спокойно в уединението, необходимо на един ловец.

— Не бива да бъркаш самота с уединение — обясни ми веднъж дон Хуан. — Самотата според мен е психологическо, умствено състояние. Уединението е нещо физическо. Първото отслабва и затъпява човека, другото му дава спокойствие.

Дон Хуан каза, че за всичко това съм завинаги в дълг към господин Акоста, независимо дали разбирам понятието задълженост като воин-пътешественик или не.

Вторият човек, към когото имах дълг, по мнението на дон Хуан, беше едно десетгодишно момче, с което раснахме заедно. Казваше се Армандо Велес. Подобно на името си и той самият внушаваше изключително чувство за достойнство и сериозност, същинско малко старче. Аз много го харесвах заради твърдия му и все пак много дружелюбен характер. Него човек не можеше лесно да го уплаши — моментално се хвърляше да се бие и въпреки това съвсем не беше побойник.

Двамата обичахме да ходим на експедиции за риба. Обикновено ловяхме с ръце дребни рибки под скалите. Слагахме уловените рибки да се сушат на слънцето и после ги ядяхме сурови. Понякога се занимавахме с това по цял ден.

Много ми харесваше и това, че той беше крайно изобретателен, находчив и еднакво добре си служеше с двете ръце. Можеше с лявата ръка да метне камък по-далеч отколкото с дясната. Ние вечно се състезавахме в разни игри, в които за мое огромно огорчение винаги той печелеше. Обикновено той с извинителен тон ми казваше:

— Ако се поотпусна и те оставя да победиш, ти ще ме намразиш. Това ще оскърби мъжкото ти достойнство. Така че стегни се и давай

пак!

Заради изключителната му сериозност ние го наричахме „Сеньор Велес“, като съкращавахме „Сеньор“ на „Шо“ според обичая, типичен за този край от Латинска Америка, откъдето съм родом.

Един ден Шо Велес ми предложи нещо съвсем необичайно. Естествено, като за начало взе да ме подкача:

— Бас държа — каза той, — че знам едно нещо, на което ти никога няма да се осмелиш!

— За какво говориш, Шо Велес?

— Няма да посмееш да се спуснеш по реката на сал.

— Я виж ти! Че аз съм го правил при едно наводнение, Веднъж се оказах цели осем дни изолиран на едно островче. И ми пращаха храна.

Това беше истина. Другият ми най-близък приятел от детството беше момче с прякор Лудия овчар. Веднъж пълноводието на реката ни завари на малко островче и никой не можа да ни измъкне. Хората от градчето се опасяваха, че наводнението ще залее острова и двамата ще се удавим. Пускаха ни по течението кошници с храна, надявайки се то да ги отнесе до острова ни. За щастие успявах и благодарение на това доживяхме до момента, когато водата спадна достатъчно, за да могат да стигнат до нас със сал и да ни извлекат на брега.

— Не, аз имам предвид друго нещо — продължи Шо Велес с начетения си тон. — Става дума за спускане със сал по подземна река.

Той ми напомни, че голяма част от местната река минава под планината. Това подземно течение винаги изключително привличаше интереса ми. Мястото, където реката навлизаше в планината, представляваше огромна, зловеща пещера, вечно пълна с прилепи и воня на амоняк. Заради серните изпарения, горещината и зловонията децата от околността смятаха, че това е входът към ада.

— Можеш да се обзаложиш на каквото си искаш, Шо Велес, че до края на живота си няма и да се доближа до тази река! — изкрещях аз. — Ако ще и десет живота да имам! Трябва да си абсолютно побъркан, за да направиш такова нещо.

Сериозното лице на Шо Велес стана още по-тържествено.

— О, тогава ще трябва да го направя съвсем сам — каза той. — За малко да си помисля, че ще се навиеш да дойдеш с мен. Е, сбъркал съм. Моя грешка.

— Ей, какво те прихваща, Шо Велес? За какъв дявол ще се завираш в тоя ад?

— Длъжен съм — каза той с хрипливото си момчешко гласче. — Разбираш ли, и моят баща е щур като теб, само дето той е баща и съпруг. Шест души лежат на ръцете му. Иначе щеше да се държи пощуро и от козел. Но двете ми сестри, двамата ми братя, майка ми и аз зависим от него. Той е всичко за нас.

Не знаех кой е бащата на Шо Велес. Никога не бях го виждал. Не знаех и какво работи. Шо Велес ми каза, че баща му бил бизнесмен и всичко, което притежавал, се събирало на една маса, така да се каже.

— Баща ми изработи един сал и иска да плава. Решил си е да направи тази експедиция. Мама смята, че само се пали, но аз знам, че не е така — продължи Шо Велес. — Виждал съм в очите му твоя луд поглед и знам, че рано или късно ще потегли, и съм сигурен, че ще загине. Затова съм решил да взема сала му и сам да се спусна по реката. Знам, че ще загина, но баща ми ще остане жив.

Имах чувство, че електрически ток премина по врата ми, и се чух да повтарям с най-възбуждения тон, който може да си представи човек:

— Съгласен съм, Шо Велес, съгласен съм. Да, да, страхотно ще бъде! Идвам с теб!

Шо Велес се усмихна самодоволно. Аз го възприех като усмивка от щастие, че тръгвам с него, а не от задоволство, че е успял да ме изкуши. Той потвърди чувството ми с последвалите думи:

— Сигурен съм, че ако си с мен, ще оцелея — каза той.

Изобщо не ме интересувахе дали ще оцелее Шо Велес. Това, което всъщност ме подстрекаваше, беше неговата смелост. Знаех, че му стиска да направи това, което говори. Той и Лудия овчар бяха единствените отчаяни храбреци в града. И двамата обладаха това качество, което за мен беше невъобразимо и уникално — храброст. Никой друг в града не можеше да се похвали с такова качество. Бях изпитал всички. И според мен всички останали бяха умряла работа, включително човекът, когото най-много обичах в живота си — моят дядо. На десетгодишна възраст аз вече знаех това без никакво съмнение. Затова храбростта на Шо Велес направо ме изуми. Изпитах желание да бъда с него докрай, дори този край да се окаже злополучен.

Уговорихме се да се срещнем на зазоряване. Така и сторихме. Двамата носихме лекия сал на баща му четири-пет километра извън града, докато стигнахме входа на пещерата в невисокия, зелен хълм, където реката се спускаше под земята. Нетърпимо вонеше на изпразнения от прилепите. Изпълзяхме на сала и се отблъснахме от брега. Салът беше оборудван със сигнални фенери, които се наложи да запалим веднага. Под планината беше непрогледен мрак, влажно и горещо. Реката беше достатъчно дълбока за сала и достатъчно бърза, за да не ни се налага да гребем.

Фенерите хвърляха причудливи сенки. Шо Велес ми прошепна на ухото, че май по-добре изобщо да не се оглеждаме, защото обстановката беше повече от ужасяваща. Прав беше — изглеждаше дотолкова смазващо, че чак ми се повдигаше. Светлината подплаши прилепите и те се разлетяха залутани, пърхайки с криле около нас. Когато навлязохме по-дълбоко в пещерата, вече и прилепи нямаше, само застоял, тежък въздух, от който едва дишахме. След известно време, което ми се стори часове, стигнахме до нещо като езеро, където водата изглеждаше много дълбока, защото беше почти неподвижна. Течението сякаш беше преградено.

— Задънихме се — отново ми прошепна Шо Велес. — Няма начин салът да мине от тук, а и назад не можем да се върнем.

Назад течението беше прекалено силно и за връщане не можеше и да помислим. Решихме да потърсим изход навън. Тогава установих, че ако се изправим на сала, можем да докоснем тавана на пещерата, което означаваше, че по-нататък пещерата е запълнена догоре с вода. До входа пещерата беше сводеста, може би към петнадесет метра висока. Единственото заключение беше, че сме в горната част на езеро, дълбоко около петнадесет метра.

Завързахме сала за една скала и се гмурнахме, опитвайки се да доловим някакво движение на водата, течение. На повърхността беше горещо и задушно, но само на около метър дълбочина водата ставаше ледена. Тялото ми усети промяната в температурата и ме обхвана страх, невероятен животински страх, какъвто никога не бях изпитвал. Изплувах нагоре. Изглежда, и Шо Велес беше изпитал същото, защото двамата се сблъскахме на повърхността.

— Май сме близо до смъртта — с мрачна тържественост заяви той.

Не споделях нито неговата тържественост, нито готовността му да умре. Отчаяно търсех някакъв изход. Скалите, които заприщваха течението, явно бяха довлечени от придошлите води. Открих едно отворстие, достатъчно да се промуши тялото ми на десетгодишно момче. Дръпнах Шо Велес надолу и му показах отворстието. Със сал беше невъзможно да се мине. Прибрахме от сала дрехите си, стегнахме ги здраво във възел и се гмурнахме, плувайки под вода, докато намерим отново пролуката. Успяхме да се промъкнем през нея.

Озовахме се на нещо като водна пързалка в увеселителен парк. Скалното дъно беше покрито с лишей и водорасли, така че доста дълго се пързалихме, без изобщо да се нараним. Накрая попаднахме в огромна сводеста пещера, където водата беше дълбока до кръста и отново течеше. Съзряхме дневна светлина в края на пещерата и газейки с мъка, се насочихме натам. Водата не беше достатъчно дълбока за подводно плуване, а и течението беше много слабо, за да плуваме кучешката. Накрая, без дума да си кажем, простряхме дрехите си да съхнат на слънцето. След това поехме към града. Шо Велес беше почти безутешен, че е загубил сала на баща си.

— Баща ми щеше да умре там — призна накрая той.

— Тялото му за нищо на света нямаше да мине през отворстието, през което се промушихме с теб. Той е прекалено едър за това. Баща ми е огромен, дебел човек — каза той. — Но пък може би щеше да е достатъчно силен, за се върне срещу течението.

Усъмних се в това. Доколкото си спомнях, от големия наклон течението на места ставаше изключително бързо. Но се съгласих, че един възрастен човек, подгонен от отчаянието, накрая би успял да се измъкне навън с помощта на въжета и огромни усилия.

Тогавата така и не намерихме отговор на въпроса дали бащата на Шо Велес щеше да умре там или не, но пък това не ме и интересуваше особено. За мен важното беше, че за първи път в живота си почувствах да ме гложди завист. Шо Велес беше единственият човек в живота ми, на когото някога съм завиждал. Той имаше за кого да умре и ми доказа, че е в състояние да го направи; аз нямах за кого да го сторя, затова и нищо не бях доказал. По един символичен начин от този момент нататък аз отстъпих първенството на Шо Велес. Победата му беше триумфална. И аз се преклоних. Негов беше целият град, всички хора и аз го бях признал за най-добрия от тях. Когато се разделяхме в онзи

ден, аз произнесох една изтъркана фраза, но за мен тя беше дълбока истина:

— Бъди техният крал, Шо Велес. Ти си най-добрият. Повече никога не съм разговарял с него. Съзнателно прекратих приятелството ни. Усещах, че само по такъв начин мога да му покажа колко дълбоко въздействие бе оказал над мен.

Дон Хуан смяташе, че съм във вечен дълг към Шо Велес, защото той единствен ме бе научил: за да разбере човек, че има за какво да живее, той трябва да има нещо за което си заслужава да умре.

— Ако нямаш за какво да умреш — каза ми веднъж дон Хуан, — как можеш да твърдиш, че имаш за какво да живееш? Двете вървят ръка за ръка, но смъртта е водачът.

Третият човек, на когото според дон Хуан бях задължен до края на живота си, а дори и след това, беше моята баба по майчина линия. В сляпата си привързаност към моя дядо — мъжа — аз бях забравил истинския извор на сила в този дом — моята доста ексцентрична баба.

Много години преди да отида у тях, тя бе спасила от линчуване един местен индианец. Бил набеден, че е магьосник. И някакви разгневени млади хора вече наистина го увесили на едно дърво в имението на баба ми. Тя минавала тъкмо като започвали линчуването и ги възпряла. Изглежда, всички младежи, участващи в линча, били нейни кръщелници и не посмели да ѝ се възпротивят. Тя смъкнала човека на земята и го прибрала в дома си да го лекува. Въжето вече успяло да протрие дълбока рана на шията му.

Раните му зараснали, но той така и повече не се отделил от баба ми. Твърдял, че животът му свършил в деня на линчуването, а новият му живот вече не му принадлежал — той принадлежал на нея. И като човек, който държи на думата си, той посветил живота си в служба на моята баба. Той ѝ беше прислужник, иконом и съветник. Лелите ми разправяха, че именно той посъветвал баба да осинови едно новородено сираче — нещо, което те най-злостно одумваха.

Когато се появих в дома на баба и дядо, осиновеното ѝ дете вече беше възрастен мъж, който гонеше четиридесетте. Тя го бе изпратила да следва във Франция. Един следобед най-неочаквано пред къщата спря едно такси и от него слезе изключително елегантен, снажен мъж. Шофьорът на таксито внесе кожените му куфари в двора. Едрият мъж му остави щедър бакшиш. От пръв поглед забелязах, че външността му

беше поразителна. Беше с дълга, къдрава коса и дълги, извити мигли. Създаваше впечатление, че е изключително красив, а всъщност изобщо не беше. Но най-хубавото у него бе ослепителната му, открита усмивка, която моментално ми отправи.

— Мога ли да се поинтересувам от вашето име, млади човече? — попита той с най-добре поставения глас, който бях чувал.

Мигновено ме спечели с това, че ме назова „млади човече“.

— Казвам се Карлос Арана, господине — отвърнах аз, — а може ли на свой ред да ви запitam за вашето име?

Той се престори на смаян, отвори широко очи и отскочи назад като от удар. След това се разсмя с пълен глас. При звука на неговия смях баба ми излезе на двора. Щом видя снажния мъж, тя изпищя като малко момиченце и го обви с ръце в най-любяща прегръдка. Той я вдигна като перце и я завъртя. Едва сега забелязах колко е висок. Крепкото му телосложение бе скривало високия му ръст. Всъщност той направо приличаше на професионален борец. Сякаш забелязал, че го разглеждам, той натегна, бицепси.

— Навремето съм се занимавал малко с бокс, драги господине — каза той, явно разбрал какво си мислех.

Баба ми го представи. Каза, че това е нейният син Антоан, нейният бебчо, зеницата на очите и. Каза, че бил драматург, режисьор, писател и поет.

В моите очи обаче най-ценното му качество беше атлетичният му вид. В началото не разбрах, че е бил осиновен. Но ми направи впечатление, че изобщо не прилича на останалите в семейството. Те всички напомняха ходещи трупове, а той беше напълно жив, жизнен до мозъка на костите. Страхотно си допаднахме. Харесваше ми, че всеки ден тренира, използвайки един чувал за боксьорска круша. Особено ми се нравеше, че не само боксира чувала, но и го рита с крака, съчетавайки движенията по шеметен начин. Тялото му беше крепко като скала.

Един ден Антоан ми довери, че единственото му страстно желание в живота било да стане прочут писател.

— Аз имам всичко — каза той. — Животът винаги е бил много щедър към мен. Нямам само това, което единствено искам — талант. Музите не ме харесват. Мога да оценя нещата, които чета, но не мога да напиша нищичко, което да ми хареса, като го прочета. Това ми е

мъката. Липсва ми или дисциплина, или обаяние, за да съблазня музите, затова животът ми е толкова празен, колкото изобщо може да бъде.

По-нататък Антоан ми разказа, че единственото му богатство е неговата майка. Той нарече баба ми своя крепост, опора, душа-близък. Накрая произнесе на глас една много смущаваща мисъл:

— Ако не беше моята майка — каза той, — аз нямаше да съм жив.

Тогава разбрах колко дълбоко бе привързан към моята баба. Внезапно си спомних съвсем живо всички ужасни истории, които моите лели бяха разправяли за изпортеното дете Антоан. Баба ми наистина безкрайно го е глезила. И все пак двамата изглеждаха толкова щастливи, че са заедно. Виждах как седят по цели часове, той положил глава в скута ѝ, сякаш беше малко дете. Никога не съм чувал баба ми да разговаря с някого толкова дълго.

Неочаквано един ден Антоан започна да пише като луд. Залови се да поставя една пиеса в местния театър, пиеса, която сам бе написал. Представлението имаше шумен успех. Публикуваха стихотворенията му в местния вестник. Той явно бе стъпил на творческата писта. Но само след няколко месеца всичко това свърши. Редакторът на градския вестник публично разобличи Антоан; обвини го в плагиатство и пусна във вестника статия с доказателства за прегрешенията му.

Моята баба, естествено, не искаше и да чуе за недостойното поведение на сина си. Тя обясни всичко станало като проява на дълбока завист. Нямаше човек в града, който да не завижда на еlegantността и стила на сина ѝ. Завиждаха му, че е личност, на ума му. Вярно беше, че е самото възплъщение на еlegantност и добри маниери. Но очевидно беше и плагиат — в това не остана съмнение.

Антоан така и не обясни на никого поведението си. А аз прекалено го обичах, за да го попитам нещо за това. Пък и не ме интересуваше. Доколкото разбирах, сигурно си имаше някакви причини. Но нещо сякаш се пречупи и от тогава всичко се завъртя на бързи обороти, така да се каже. В къщата всичко се променяше драстично от ден в ден и аз вече свикнах непрекъснато да очаквам нещо — било хубаво, било лошо. Една вечер баба влезе с най-драматичен вид в стаята на Антоан. В погледа ѝ забелязах някаква

суровост, каквато никога не бях виждал. Когато заговори, устните ѝ потрепераха.

— Стана нещо ужасно, Антоан — започна тя. Антоан я спря и я замоли да му даде възможност да ѝ обясни. Тя рязко го прекъсна:

— Не, Антоан, не — твърдо каза тя. — Това няма нищо общо с теб. Отнася се до мен. В това толкова трудно за теб време се случи нещо от още по-голямо значение. Антоан, сине мой, моето време е изтекло.

— Искам да разбереш, че това е неизбежно — продължи тя. — Трябва да си отивам, а ти трябва да останеш. Ти си равносметката на всичко, което направих в този живот. Добър или лош, Антоан, ти си всичко, което съм аз. Продължи го. Във всеки случай накрая отново ще бъдем заедно. Но дотогава действай, Антоан, не отпускаяй ръце, Прави каквото си знаеш, все едно какво, важното е да действаш.

Видях как тялото на Антоан се разтърси от мъка. Целият беше в спазми, всяко мускулче на тялото му, цялата му сила. Сякаш беше превключил някакъв механизъм и проблемите му от река се превърнаха направо в океан.

— Обещай ми, че няма да умреш, докато не ти дойде времето да умреш! — извика му тя.

Антоан кимна.

На другия ден баба ми след консултация със своя съветник магьосник разпродаде всичките си земи, които бяха доста обширни, и връчи парите на сина си Антоан. А на по-следващия ден, рано сутринта, станах свидетел на най-удивителната сцена, която бяха виждали десетгодишните ми очи: момента, в който Антоан се сбогуваше с майка си. Сцената беше нереална като на кино, нереална в смисъл, че изглеждаше измислена и написана някъде си и претворена след десетки уточнения от автора и режисьора.

Декор беше вътрешният двор на бабината къща. Главният герой беше Антоан, майка му играеше водещата женска роля. Антоан щеше да заминава този ден. Трябваше да отиде на пристанището, откъдето да вземе италиански лайнер, прекосяващ Атлантическия океан на туристически курс за Европа. Беше облечен елегантно както винаги. Пред къщата го чакаше шофьорът на таксито и нетърпеливо натискаше клаксона.

Бях станал свидетел на последната трескава вечер на Антоан, когато се опитваше най-отчаяно да напише стихотворение за майка си.

— Боклук — каза ми той. — Всичко, което пиша, е боклук. Аз съм никой.

Уверих го — макар че кой бях аз, та да имам мнение за това, — че всичко, което пише, е страхотно. В един момент се увлякох и претъпих някаква граница, която не биваше да преминавам.

— Повярвай ми, Антоан — закрещях аз. — Аз съм много повече никой от теб! Ти поне имаш майка. А аз нищо нямам. Всичко, което пишеш, е прекрасно.

Той много любезно ме помоли да напусна стаята му. Явно го бях накарал да се почувства глупак, който получава съвети от някакъв си нищожен хлапак. Горчиво съжалявах за изблика си. Искаше ми се да остане мой приятел.

Антоан бе праметнал през дясното си рамо грижливо сгънато елегантното си палто. Беше с изключително красив зелен костюм от английски кашмир.

Баба се обърна към него.

— Трябва да побързаш, скъпи — каза тя. — Времето ти е много ценно. Тръгвай вече. Ако се бавиш, тези хора ще те убият заради парите.

Тя имаше предвид дъщерите си и техните съпрузи, които направо изпаднаха в ярост, като разбраха, че майка им тихомълком ги беше лишила от наследство и че омразният Антоан, най-върлият им враг, се кани да заминава с всичко, което по право принадлежи на тях.

— Извинявай, че те карам да преминеш през всичко това — каза баба ми с тон, сякаш се оправдаваше. — Но както знаеш, времето не се съобразява с нашите желания.

Антоан заговори с отчетливия си, красиво поставен глас. Повече отвсякога звучеше като актьор на сцена.

— Още само минутка, мамо — каза той. — Искане ми се да ти прочета нещо, което съм написал за теб.

Беше благодарствено стихотворение. Когато свърши да чете, той замълча. Въздухът беше толкова наситен с чувства, с трепет.

— Прекрасно беше, Антоан — въздъхна баба. — Дава израз на всичко, което искаше да кажеш. На всичко, което аз исках да чуя.

Тя замълча за миг. После устните ѝ се извиха в изящна усмивка.

— Плагиатство ли, Антоан? — попита тя. Усмивката, с която Антоан отвърна на майка си, беше също толкова лъчезарна.

— Разбира се, мамо — каза той. — Разбира се.

Те се прегърнаха, разплакани. Клаксонът на таксито стана още по-нетърпелив. Антоан ме погледна, както се бях стаил под стълбището. Той ми кимна леко, сякаш казваше: „Довиждане. Бъди внимателен.“ После се обърна и без повече да погледне майка си, затича към вратата. Беше на тридесет и седем години, но изглеждаше на шестдесет, сякаш носеше огромно бреме на плещите си. Преди да стигне до вратата, той поспря, чул гласа на майка си, която за последен път го напътстваше.

— Не се оглеждай назад, Антоан — каза тя. — Никога не поглеждай назад. Бъди щастлив и действай. Действай! В това е номерът. Действай!

Тази сцена ме изпълни със странна тъга, която продължи и до ден днешен — най-необяснима меланхолия, която според дон Хуан се дължеше на това, че за първи път съм осъзнал как един ден времето ни свършва.

На другия ден моята баба замина със своя съветник, прислужник и иконом на пътешествие към едно митично място на име Рондония. Там нейният магьосник-помощник щеше да я лекува. Баба беше неизлечимо болна, а аз не го знаех. Тя така и повече не се върна. Дон Хуан ми обясни продажбата на всичките ѝ земи и предаването на парите на Антоан като върховна магьосническа маневра, която нейният съветник бе извършил, за да я откъсне от грижите на семейството ѝ. А те бяха толкова сърдити на майка си за постъпката ѝ, че изобщо не ги интересуваше дали ще се върне или не. Според мен дори не бяха разбрали, че си е отишла.

Застанал на равното било на планината, аз си спомних тези три случки така, сякаш бяха станали само преди миг. С пълен глас изразих благодарността си към тези трима души и успях да ги върна на този планински връх. Когато престанах да викам, самотата ми стана нещо неизразимо. Разплаках се, неспособен повече да се владея.

Дон Хуан търпеливо ми обясни, че самотата е нещо недопустимо за един воин. Каза, че воините-пътешественици могат да се осланят на едно същество, на което могат да съсредоточат цялата си любов, цялата си грижа — тази прекрасна Земя, нашата майка, матрица и

епицентър на всичко, което сме и което правим; същото това същество, при което всички ние се завръщаме; съществото, което позволява на воините-пътешественици да се отправят на своето окончателно пътешествие.

Тогава дон Хенаро започна един акт на магическо намерение в моя подкрепа. Изпълни серия изумителни движения, легнал по корем. Превърна се в сияйна капка, която сякаш плуваше по земята като по вода. Дон Хуан каза, че това е начинът на Хенаро да прегърне огромната земя и че въпреки разликата в размерите земята е почувствала жеста му. Зрелището, което представляваха движенията на Хенаро, и обяснението им замести моята самота с върховна радост.

— Не мога да понеса мисълта, че си заминаваш, дон Хуан — чух се да казвам.

Звукът на гласа ми и самите думи ме разстроиха. И когато против волята си се разхлипах, измъчван от самосъжаление, това още повече ме огорчи.

— Какво става с мен, дон Хуан? — едва проговорих аз. — Обикновено не съм такъв.

— Ами става това, че осъзнаването ти отново е достигнало до пръстите на крака ти — каза дон Хуан усмихнат.

В този момент напълно загубих контрол над себе си и се отдадох изцяло на чувството на изоставеност и отчаяние.

— Аз оставам сам! — изпищях аз. — Какво ще стане с мен? Какво ще стане от мен?

— Хайде да погледнем на нещата по следния начин — каза спокойно дон Хуан. — За да мога да напусна този свят и да се изправа пред неизвестното, на мен ми е нужна цялата ми сила, цялото ми търпение, целият ми късмет; но най-вече ми е нужна до последната частица стоманената издържливост на *воин-пътешественик*. За да останеш и продължиш пътя си като *воин-пътешественик*, на теб ще ти потръбва всичко това, което ми е нужно и на мен. Не е шега работа да потеглим на пътешествие но начина, по който го направим, но не полесно е и да останеш.

В изблик на чувства аз му целунах ръка.

— Е, хайде, хайде! — възкликна той. — Остава и сандалите ми да почетеш!

Мъката, която ме бе обзела, се превърна от самосъжаление в чувство за неопишуема загуба.

— Ти си отиваш! — простенах аз. — Боже мой! Завинаги си отиваш!

В този момент дон Хуан ми направи нещо, което често бе правил още от първия ден на запознанството ни. Бузите му се издуха сякаш от дълбокия дъх, който бе поел, после ме потупа силно по гърба с дланта на лявата си ръка и каза:

— Изправи се на крака! Вдигни се!

В следващия момент аз отново станах цялостен, завършен, поел напълно контрол над себе си. Знаех какво се очаква от мен. Повече не изпитвах никакво колебание и престанах да се измъчвам за себе си. Не ме тревожеше какво ще стане с мен, когато дон Хуан замине. Знаех, че заминаването му е неизбежно. Той ме погледна и с този поглед очите му ми казаха всичко.

— Повече никога няма да бъдем заедно — меко каза той. — Ти повече нямаш нужда от помощ; а и аз не искам да ти я предлагам, защото вече си опитен воин-пътешественик и ще ми се изплюеш в лицето, ако ти предложи помощ. От определен момент нататък единствената радост на *воина-пътешественик* е, че остава сам на себе си. Пък и аз не искам да се опитваш да ми помагаш. Веднъж тръгна ли, вече съм си отишъл. Не мисли за мен, защото аз няма да мисля за теб. Ако си истински *воин-пътешественик*, бъди безупречен! Грижи се за твоя свят. Почитай го, защитавай го дори с цената на живота си!

Той се отдръпна от мен. Този момент беше отвъд всякакво самосъжаление, сълзи или щастие. Той кимна с глава сякаш за довиждане или за да ми покаже, че разбира чувствата ми.

— Забрави себе си и няма да се страхуваш от нищо, на каквото и ниво на осъзнаване да се окажеш — каза той.

После внезапно придоби дяволит вид, явно му се искаше да ме занася до самия край. За последен път на тази земя той ме изимитира — вдигна ръце към мен, изпъна и сви пръсти към дланите си като дете:

— Чао! — каза той.

Знаех, че е безсмислено да съжалявам и тъгувам за каквото и да било и че ако на мен ми беше толкова трудно да остана тук, не по-леко му беше на дон Хуан да замине. Двамата бяхме част от необратим енергетичен процес, който никой от нас не можеше да спре. От друга

страна, ми се искаше да се присъединя към дон Хуан, да го последвам, където и да отива. Мина ми мисълта, че може би ако умра, той ще ме вземе със себе си.

Тогава видях как дон Хуан Матус, нагуалът, повежда останалите петнадесет *виждащи*, които бяха неговите сподвижници, неговите подопечни, неговата радост, и те един след друг изчезваха на север в мъглицата на платото. Видях как всеки от тях се превръща в сияйна сфера и заедно се издигаха и рееха над платото като призрачни светлинки в небето. Както беше казал дон Хуан, те направиха един кръг над планината: последният им оглед, предназначен само за техните очи; последният им поглед към тази прекрасна земя. И след това изчезнаха.

Знаех какво трябва да направя. Времето ми беше изтекло. Затичах се с пълна скорост към бездната и скочих в пропастта. За миг усетих вятъра по лицето си и после ме погълна най-милосърден мрак, подобно на безконечния покой на подземна река.

ПЪТУВАНЕТО НА ВРЪЩАНЕ

Смътно долових силен шум от мотор, който сякаш даваше газ на място. Помислих си, че някой от служителите загаря автомобил на паркинга зад блока, в който беше квартирата ми. Шумът стана толкова оглушителен, че ме разбуди окончателно. Наругах наум момчетата, решили да оправят колите точно под прозореца на спалнята ми. Беше ми горещо, бях изпотен и с чувство на слабост. Седнах на ръба на леглото и усетих ужасно схващане в прасците. Поразтрих ги. Спазмите бяха толкова разтърсващи, че се уплаших да не ми се натъртят краката и да излязат ужасни синини. Запътих се автоматично към банята да потърся някакъв мехлем. Не можех да ходя, виеше ми се свят. И тогава паднах — нещо, което никога не беше ми се случвало. Когато се посвестих, забелязах, че вече изобщо не ме вълнуват синините по краката ми. Винаги съм бил почти хипохондрик. Една по-особена болка като спазма в прасците, който бях усетил преди малко, обикновено можеше да ме хвърли в най-хаотични тревоги.

Отидох до прозореца да го затворя, макар повече да не чувах шума. Установих, че е затворен плътно, а навън е тъмно. Беше нощ! В стаята беше задушно. Отворих прозореца, като се чудех защо ли съм го затворил. Нощният въздух беше прохладен и свеж. Паркингът беше пуст. Хрумна ми, че шумът може да е идвал от автомобил, който форсира на място в алеята между паркинга и моя блок. Престанах да си блъскам повече главата над това и се върнах в леглото да си доспя. Легнах напътно, провесил крака на пода. Мислех си, че ако спя в това положение, ще помогна за кръвообращението в прасците, които много ме боляха, но не бях сигурен дали е по-добре да са на ниско или да ги вдигна на възглавница.

Както се отпусках удобно и се готвех да заспя отново, една мисъл прониза ума ми с такава сила, че ме накара да се изправя с едно-едничко движение. Аз бях скочил в пропастта в Мексико! Следващата ми мисъл беше един псевдологически извод: щом бях скочил в пропастта умишлено, с цел да умра, значи сега трябва да съм призрак. Колко странно, помислих си, че след като умрях, съм се върнал под

формата на призрак в своя апартамент в Лос Анжелис, на ъгъла на „Уестууд“ и „Уилшиър“. Нищо чудно, че усещанията ми са доста различни. Но пък ако съм призрак, съобразих аз, то как ще усещам полъха на свежия вятър или болката в краката си?

Опипах чаршафите на леглото си — съвсем реални бяха на пипане. Същото беше и с металната пружина. Отидох в банята. Погледнах се в огледалото. Ако се съди по вида ми, лесно можех да мина за призрак. Ужасно изглеждах. Очите ми бяха хлътнали, с огромни черни сенки под тях. Или бях обезводнен, или мъртъв. Инстинктивно започнах да пия вода направо от крана. Наистина можех да я гълтам. Наливах се глътка след глътка, сякаш не бях пил вода от няколко дни. Долових как дишам дълбоко. Жив бях! Ей богу, жив бях! Повече изобщо не се съмнявах в това, но кой знае защо то не ме въодушеви. Тогава през ума ми прелетя още по-необикновена мисъл: и друг път бях умирал и възкръсвал. Свикнал бях и затова сега не ми правеше впечатление. Мисълта беше толкова жива, че това я превръщаше в мним спомен. Мним спомен, който не идваше от ситуации, при които животът ми е бил в опасност. Нещо много по-различно беше. По-скоро беше смътното знание за нещо, което никога не се е случвало и няма никаква причина да се явява в мислите ми.

Не изпитвах никакво съмнение, че бях скочил в пропастта в Мексико. А сега се намирах в апартамента си в Лос Анжелис, на повече от четири хиляди километра от мястото, където бях скочил, без да имам и най-малкия спомен да съм извършвал пътуването на връщане. Все така автоматично аз пуснах водата във ваната и седнах в нея. Не усещах топлината на водата, бях замръзнал до костите. Дон Хуан ме бе научил, че в моменти на криза като сегашния човек трябва да използва течаща вода като пречистващо средство. Като си спомних това, станах и пуснах душа. Оставих топлата вода да облива тялото ми повече от час.

Исках спокойно и разумно да обмисля какво беше станало с мен, но не можех. Мислите сякаш се бяха изпарили от ума ми. Нямах мисли, но пък бях изпълнен докрай с усещания, които идваха на приливи в цялото ми тяло по начин, който бях неспособен да изследвам. Можех само да усещам връхлитането им и да ги оставям да си преминават през мен. Единственият съзнателен избор, на който бях способен, бе да се облека и да изляза. Тръгнах да закуся, нещо, което

правех по всяко време на деня и нощта в ресторанта „Шип“ на улица „Уилшиър“, на една пряка от жилището ми.

Толкова пъти бях минавал от къщи до Шип, че познавах всяка стъпка по пътя. Но същият този път сега беше нещо ново за мен. Не усещах стъпките си. Имах чувство, че краката ми са омотани в памук или че тротоарът е застлан с дебел килим. Всъщност по-скоро се плъзгах. Неочаквано се озовах пред входа на ресторанта, макар че бях направил само две-три крачки, както ми се струваше. Знаех, че мога да гълтам храна, защото бях пил вода в къщи. Знаех също, че мога да говоря, защото си бях прочистил гърлото и псувах през цялото време, докато бях под душа. Влязох в ресторанта както обичайно и седнах на стойката. Дойде сервитьорката, която ме познаваше.

— Не изглеждаш много добре днес, скъпи — каза тя. — Да не си хванал грип?

— Не — отговорих аз, опитвайки се да звуча бодро. — Преработил съм се. Цяло денонощие не съм мигвал, писах доклад за курса. Между другото, кой ден е днес?

Тя си погледна часовника, каза ми датата и ми обясни, че това е специален часовник с датник, подарък от дъщеря ѝ. Каза ми и колко е часът — беше 3,15 през нощта.

Поръчах си бифтек с яйца, пържени картофи и хляб с масло. Когато тя се отдалечи да изпълни поръчката ми, нова вълна от ужас заля ума ми: ами ако само съм си представил, че съм скочил в онази пропаст в Мексико в сумрака на отминалия ден? Но дори самият скок да беше илюзия, как съм могъл да се върна в Лос Анжелис от толкова далечно място само за десет часа? Спал ли съм тези десет часа? Или през тези десет часа бях летял, плъзгал, плувал или каквото и да било до Лос Анжелис? И дума не можеше да става да съм пътувал с обикновени средства до Лос Анжелис от мястото, където бях скочил в пропастта, защото оттам само до Мексико Сити имаше два дни път.

В ума ми избликна друга странна мисъл. Беше със същата яснота като псевдоспомена от това, че и по-рано съм умирали и възкръсвал, и по същия начин ми беше напълно чужда: чувството ми за непрекъснатост и последователност беше непоправимо разбито. Действително бях умрял, по един или друг начин, на дъното на онзи пролом. Но умът ми не побираше, че съм жив и закусвам в „Шип“. Невъзможно ми беше да се вгледам в миналото и да видя тази

непрекъснатата линия от последователни събития, която вижда всеки от нас, като се вгледа назад.

Единственото обяснение, с което разполагах, беше, че съм последвал напътствията на дон Хуан; бях преместил събирателната си точка в позиция, която е предотвратила смъртта ми, и от вътрешното си мълчание съм извършил обратното пътуване до Лос Анжелис. На никакво друго смислено обяснение не можех да се опра. За първи път такъв ход на мисли ми се стори напълно приемлив и задоволителен. Той нищо не обясняваше, но определено говореше за една прагматична процедура, която преди бях изпробвал в по-мека форма, и тази нелогична мисъл, изглежда, донесе облекчение в цялото ми същество.

В ума ми почнаха да бликат една след друга съвсем ясни мисли. Имаха уникалното свойство да проясняват заплетените ми въпроси. Първата беше свързана с нещо, което винаги ме е тормозело. Дон Хуан го описваше като нещо характерно за мъжете-магьосници: неспособността ми да си спомням събития, станали, докато съм бил в състояние на повишено осъзнаване.

Дон Хуан бе описал състоянието на повишено осъзнаване като краткотрайно преместване на моята събирателна точка, което той всеки път предизвикваше у мен, като ме удряше рязко по гърба. С това отместване той ми помагаше да постигна достъп до енергийни полета, които обикновено са по периферията на осъзнаването ми. С други думи, енергийните полета, които обикновено са по края на събирателната точка, се оказват в центъра ѝ за времето, докато тя е преместена. Преместване от такова естество имаше две последици за мен: една извънредна острота на мисълта и възприятието и, от друга страна — неспособност да си спомня, щом се върна в нормално състояние на осъзнаване, какво е ставало, докато съм бил в другото състояние.

Отношенията ми с останалите ученици в групата на дон Хуан бяха пример за тези две последици. Аз имах спътници, придружители за моето *окончателно пътешествие*. Взаимодействах с тях само в състояние на по-вишено осъзнаване. Яснотата и обхватът на взаимодействието ни бяха изумителни. Проблемът беше, че във всекидневния ми живот оставаха само мъчителни полуспомени, които ме довеждаха до отчаяние с неспокойното чувство на някакво очакване. Може да се каже, че в обикновения живот живеях с

постоянното озъртане за някой, който ще се появи най-неочаквано пред мен, излизайки от някоя административна сграда, или пък ще завие на ъгъла и ще се сблъска с мен. Където и да ходех, очите ми непрекъснато и неволно шареха навсякъде в търсене на несъществуващи хора, които обаче съществуваха като никой друг.

Докато седях в „Шип“ тази сутрин, всичко, което ми се беше случвало в състояние на повишено осъзнаване през всичките ми години с дон Хуан, отново се навърза в последователен спомен без прекъсвания и в най-големи подробности. Дон Хуан се оплакваше, че мъжът-магьосник, който е нагуал, поради големия обем на енергетичната си маса е принуден да се фрагментира. Казваше, че всеки фрагмент изживява специфичен обхват от цялото поле и че събитията, които се изживяват във всеки фрагмент, един ден трябва да се обединят, за да очертаят пълна, осъзната картина на всичко, което се е случвало през целия живот.

Вгледан в очите ми, той каза, че за това обединение са нужни години и че са му разказвали случаи за нагуали, които така и не постигали пълен, осъзнат обхват на дейността си и живеели фрагментирани.

Това, което изпитвах тази сутрин в „Шип“ надминаваше всичко, което можех да си представя и в най-буйните си фантазии. Дон Хуан ми бе повтарял много пъти, че светът на магьосниците не е неизменен, където всяко нещо е окончателно и непроменливо, а е свят на вечна неустановеност, където нищо не бива да се приема като даденост. Скокът в пропастта измени така драстично моята познавателна способност, че ми позволяваше да приемам възможности, които преди съм смятал за невъобразими и неописуеми.

Но каквото и да кажех за обединението на фрагментите си познание, то би било чист евфемизъм. В тази съдбовна утрин в „Шип“ аз изживях нещо безкрайно по-силно от оня ден, когато за първи път видях енергията, както протича във Вселената — денят, който завърши с това, че се бях пренесъл от университетския град до собственото си легло в моя апартамент, без изобщо да съм отивал в къщи по начина, по който изискваше моята познавателна система, за да приеме като реално цялото събитие. В „Шип“ аз свързах всички фрагменти на своето същество. Във всеки от тях аз бях действал напълно уверено и последователно и все пак няхах и представа, че съм го правил. Аз

представлявах всъщност един огромен пъзел и когато всяка частица заемаше мястото си, това произвеждаше неописуем ефект.

Седях си в ъгъла на „Шип“, потях се, премислях всичко без никакъв резултат и упорито си задавах въпроси, на които не можеше да се отговори: как беше възможно всичко това? Как е възможно да съм бил фрагментиран по такъв начин? Кои сме ние всъщност? Положително не такива хора, за каквито вечно са ни подвеждали да се мислим. Аз — или поне някакво ядро в мен — имах спомени от събития, които никога не са се случвали. Дори не можех да плача.

— Магьосникът плаче, когато е фрагментиран — беше ми казал веднъж дон Хуан. — Когато е цялостен, обхваща го такава треска, която със силата си би могла да сложи край на живота му.

Точно такава треска ме обхвана! Съмнявах се дали изобщо ще се срещна повече с някого от моята група. Струваше ми се, че всички са заминали с дон Хуан. Аз бях сам. Искях да се замисля над това, да оплача тази загуба, да се потопя в облекчаваща душата печал, както правех обикновено. Но не можех. Нямаше за какво да се скърби, нищо, за което да се тъгува. Нищо нямаше значение. Всички ние бяхме воини-пътешественици и всички ни погълна безкрайността.

През всичкото време дон Хуан ми бе говорил за воина-пътешественик. Изключително ми харесваше тази метафора и се идентифицирах с нея, но на чисто емоционална основа. И все пак никога не бях разбрал какво всъщност има предвид той, въпреки че безброй пъти ми беше обяснявал значението ѝ. Тази нощ, в ъгъла на „Шип“, аз проумях за какво е говорел дон Хуан. Аз бях воин-пътешественик. За мен имаха значение само енергетичните факти. Всичко останало бяха само подправки без никакво значение.

Докато седях онази нощ и чаках поръчката си, в ума ми избухна още една съвсем жива мисъл. Почувствах прилив на емпатия, прилив на идентифициране с предпоставките в учението на дон Хуан. Най-после бях постигнал целта на обучението му: аз бях едно с него, както никога дотогава. Въпросът изобщо не беше в това, че едва ли не бях воювал с дон Хуан и схващанията му, които бяха революционни за мен, понеже не отговаряха на моето последователно мислене на западен човек. По-скоро прецизността, с която дон Хуан представяше схващанията си, винаги ме е плашила до полусмърт. Неговата безпогрешност ми се струваше догматизъм. Именно това впечатление

ме заставяше да искам разяснения и ме караше вечно да се държа като насила вярващ.

Да, аз бях скочил в пропастта, казах си аз, и не бях умрял, защото преди да стигна дъното на пролома, аз бях позволил на тъмното море на осъзнаването да ме погълне. Бях му се предал, без страх и съжаление. И това тъмно море ми бе предоставило всичко необходимо, за да не умра, а да се озова в леглото си в Лос Анжелис. Само преди два дни това обяснение нямаше да има никакъв смисъл за мен. Но в три часа през нощта, в „Шип“, то означаваше всичко за мен.

Ударих с ръка по масата, сякаш бях сам в помещението. Хората ме погледнаха и разбиращо се усмихнаха. Не ме интересуваше. Умът ми се бе съсредоточил над неразрешима дилема: аз бях жив, въпреки че преди десет часа бях скочил в пропастта, за да умра. Знаех, че такава дилема никога не може да се разреши. Обикновената ми познавателна способност изискваше линейно обяснение, за да бъде задоволена, а такова обяснение беше невъзможно. Проблемът беше в прекъсването на последователността. Дон Хуан беше казвал, че това прекъсване е магическо. Сега вече го знаех с цялата яснота, на която бях способен. Колко прав беше дон Хуан, когато казваше, че за да мога да остана, на мен ще ми е нужна цялата сила, цялото ми търпение и преди всичко стоманената издържливост на *воина-пътешественик*.

Искаше ми се да си мисля за дон Хуан, но не можех. Пък и не се измъчвах за дон Хуан. Струваше ми се, че между нас има гигантска бариера. В този момент напълно се убедих, че чуждата мисъл, която се бе промъкнала в мен, откакто се събудих, е вярна: аз бях някой друг. Някой ме бе сменил в момента на скока ми. Иначе щях с удоволствие да мисля за дон Хуан; щях да тъгувам за него. Дори щях сигурно да изпитвам и леко негодувание, загдето не ме беше взел със себе си. Такова би трябвало да бъде нормалното ми аз. Аз определено не бях същият. Тази мисъл започна да набира инерция, докато изпълни цялото ми същество. И тогава изчезнаха и последните останки от предишното ми аз.

Завладя ме ново настроение. Аз бях сам! Дон Хуан ме бе оставил в съня като свой агент-провокактор. Усетих как тялото ми започна да се освобождава от сковаността; постепенно ставаше все по-гъвкаво, докато накрая можех да дишам дълбоко и свободно. Разсмях се на глас.

Не ме интересувахе, че хората ме гледат, и то вече без да се усмихват. Аз бях сам и нищо не можех да направя с това!

Изпитах просто физически усещането, че навлизам в коридор — коридор, който имаше своя собствена сила и ме теглеше навътре. Беше съвсем тих. Този коридор беше дон Хуан, мълчалив и необятен. За първи път усещах дои Хуан като физическа празнота. Нямаше място за сантименталности или мъчителни копнежи. Сигурно не ми липсваше, защото беше тук — едно деперсонализирано чувство, което ме притегляше в себе си.

Този коридор се оказа изпитание за мен. Изпитах въодушевление и лекота. Да, можех да пътувам през този коридор, сам или в компания, вероятно завинаги. И това не беше за мен нито бreme, нито развлечение. Беше нещо повече от начало на окончателното пътешествие — неизбежната участ на воина-пътешественик, — беше начало на нова ера. Би трябвало да се разплача от това, че намерих този коридор, но не плачех. Тук, в „Шип“, аз бях пред лицето на безкрайността! Колко невероятно! Усетих студени тръпки по гърба. Чух гласа на дон Хуан да казва, че Вселената наистина е необхватна.

В този момент се отвори задната врата, която водеше към паркинга, и влезе странен тип: мъж на около четиридесет години; размъкнат и изпит, но с доста приятни черти. Виждах съм го от години да се навърта около Университета, смесвайки се със студентите. Някой беше споменал, че е приходящ пациент в близката Болница на ветераните. Изглеждаше малко мръднал. Виждах съм го много пъти в „Шип“, надвесен над чашка кафе, винаги в един и същ край на бара. Виждах съм го и да чака отвън, поглеждайки през прозореца, докато се освободи любимото му място, ако някой го беше заел.

Като влезе в ресторанта, той седна на обичайното си място и после ме погледна. Очите ни се срещнаха. И в следващия момент той нададе ужасяващ писък, от който и аз, и останалите се смразихме до мозъка на костите. Всички ме гледаха с широко отворени очи, някои от тях застинали с несдъвкана храна в устата. Те явно мислеха, че съм изпищял аз. Вече им бях дал повод, като ударих по тезгяха и после се бях смял на глас. Човекът скочи от стола си и хукна към изхода на ресторанта, като се извъръщаше да ме погледне и размахваше възбудено ръце над главата си.

Втурнах се след него, подчинявайки се на инстинктивен порив. Искрах да го попитам какво беше видял в мен, че така изпищя. Настигнах го на паркинга и го помолих да ми каже защо бе викал. Той закри очи и отново запищя, дори още по-силно. Приличаше на дете, уплашено от нощен кошмар, което пищя със силата на целите си дробове. Оставих го и се върнах в ресторанта.

— Какво ти стана, скъпи? — попита ме сервитьорката със загрижен вид. — Помислих си дали не си избягал от мен.

— Просто отидох да видя един приятел — отговорих аз.

Сервитьорката ме погледна с израз на досада и удивление.

— Тоя човек ти е приятел? — възкликна тя.

— Единственият ми приятел на този свят — казах аз и това беше истина, ако може да се определи като „приятел“ човекът, който вижда през маската, която те прикрива, и знае откъде наистина идваш.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.